

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS, DE VICTO-
RIA VERBI DEI, LIBRI
TREDECIM.

LOVANI

Excudebat Seruatus Sassenus, Expensu Viduz Arnoldi Birckmanni;
Anno à Christo nato, M. D. LXVI.

Cum Gratia & Priuilegio.

Reuerendissimo in Christo

PATRI AC DOMINO, DOMINO NOSTRO
colao Vvesto, dei gratia Episcopo Eliensi in Anglia,
Iohannes Cochleus S. D. VP. A. 1518

Vlta quidem, reuerendissime pater, Ruperti Abbatis quondam Tuitientis opera in lucem labore nostro edita sunt Coloniae intra triennium hoc proximum. Libri sanè supra centum quadraginta. Neque tamen omnia huius Theologi opera perquirere potuimus. Desideramus adhuc quindectim libros eius de glorioso rege David, decem libros in Iob, & quædam alia opuscula minora, quæ neque Vvestphalia, neque Bauaria, nec Hercynia sylva, vetustæ monasteriorum bibliothecæ, partim à nobis, partim ab aliis discussæ, reddere potuerunt. Leodij quidem extant adhuc quatuor libri carminum & hymnorum eius, in monasterio sancti Laurentij, vbi monachum primò egit priuatum, antequàm Sigeburgum aut Tuitiũ venisset. Vnde & tredecim libri eius in Matthiũ, in manus nostras, ante recessione innocentissimi viri Theodorici Hezij, traditi sunt, Sed nimia locorum distãtia me absterret, ne petere ansim commodato vetus illud exemplar. Opto igitur, vt vicinior quispiã opus illud, deuotissima nimirum mente, in laudem Dei, Christiq; eius & sanctorũ Christi coheredum ab illo conscriptum, ad excitandam similem in nobis cordis deuotionem virtutisque amorem exscribat & euulget. Opto item, vt aliquis pietatis vtilitatisq; publicæ studiosus, reliqua huius authoris opera perquirat fecilius quàm nos, eaque inuenta, per chalcographiam communicet nobis. Quòd si chalcographiæ impensas ferre aut nolit aut ne queat, tradat exemplar insigni bibliopolæ Francisci Birckmanno, cui Colonienfi, cuius sanè impelsis, & reliqua Theologi huius opera debemus. Quoniam verò opus eius de Victoria verbi Dei, ab alijs in minori forma editũ est, Vt igitur cæteris commodè iungi ac coaptari queat, visum est operæpretiũ fore, id ipsum denuò edi in ea forma, qua cætera iam edita videmus, & quidem sub tui potissimum nominis patrocinio, reuerendissime domine, quia nullum scio alium, qui sit vel verbi Dei in corda populorum seminandi studiosior, vel ad beneficiendum pauperibus, præsertim literarum studiosis, propensior.

Bene vale præsul ornatissime, & nuncupatione hanc
authoritate tua confirma. Ex monte sancti

Victoris, prope Moguntiacum,

Quarto Idus Apriles.

M. D. X. X. I. X.

Excudebat Seminius & Fretter, Expendit Viderus
Anno in Christo M. D. X. X. I. X.

Cum Gratia & Privilegio

CAPITA LIBRI PRIMI.

- Q**uid sit victoria verbi dei, quare, & propter quod aduersarium, nempe diabolum, hoc opus ita inscripserit. cap. 1.
- Quod verbum dei sit filius dei, & quod premium cognouit eius sit protectio dei, propter quam & gratias agimus. cap. 2.
- Verbum dei magnificè quidem per opera, magnificentius verò per seipsum cognoscitur. cap. 3.
- Solus à deo doctus, dignè verbi dei eloqui potest. ca. 4.
- Magnificentia videtur verbi dei oī laude maiorē esse. ca. 5.
- Quibus & quare nomines, hostis verbi dei in scripturis nominatur, & quid sint septem capita draconis. ca. 6.
- Quare diabolus draco nominatur, & quando inceperit primum exercere cornu, & quod agnus, id est, verbum dei totidem habeat cornua. cap. 7.
- Quod casu rebellionis fuerit superbia, & quare iustine causæ superbienda. cap. 8.
- Quod in superbiis factus sit mēdaciū pates, & quodnam fuerit illud mendaciū ex literis prophetis. cap. 9.
- Satanis suo ipsius mēdacio deceptus, ceteros angelos despectis, misertantē, & equalitatē dei ambuillē. ca. 10.
- Satanis sibi ipsius mendaciū, & ceteris angelis prædicasse persuasisset, ut nulli, vt se pro deo haberent. cap. 11.
- Satanam neminem creatorem & conditionis sue confesum putasse, ideoque nullum contra se testimonium venturum fuisse. cap. 12.
- Solius verbi dei testimonio conuictū satanā, & eiusdem verbi dei testimonio nō latuisse ceteros spiritus. ca. 13.
- Partem spirituum superbia & inuidia deperutos, testimonium verbi dei non recepisse, partem humiles, & obediētes in veritate persequisse. cap. 14.
- Satanam propter testimonium verbi à deo damnatum, à sancti angelis gladio verbi dei debellatum, & à eo lo reuictum esse. cap. 15.
- De eo quod in psalmo scriptum est: Tu terribilis es, & quis resistit tibi, exturbe ita tua. cap. 16.
- Pulcherrima similitudine declarat, moros & affectus animi in deū nō cadere, sed eī immutabilē esse. ca. 17.
- Ex illo certamine, quo diabolus victus est, quendam de principibus militiæ celestis, & principatum, & in clyuū nomē reuulsi, vt iam dicatur Michael, id est, quis sicut deus. cap. 18.
- De eo quod dictum est ad beatum Iob: Quis demulsi lapidem angularem terræ, cum me laudarem simul astra marina, & iubilarent omnes filij dei. ca. 19.
- De eo quod dictum est ad eūdem beatum Iob: Potestas & terra apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. cap. 20.
- Satanam nō statim vt conditus est, cecidisse. cap. 21.
- Satanam in sublimibus dei pacem tu habisse. cap. 22.
- Quod Christus cum diceret, Videbam sitnam cadentem, se nō solum hominem esse, verumetiam verbum patris ab æterno fuisse insinuat. cap. 23.
- Questionem quare deus sitnam cum malum fore scire cretinē, soluit, iustitiamque dei irreprensibilem defendit. cap. 24.
- Vnde & quo diabolus proiectus sit, quali de celo, quales iam tunc in infernum cecidit. cap. 25.
- Quare diabolus, quare satanas, & quare spiritus eius da mones appellati sint. cap. 26.
- Quibus verbis nouem ordines angelorum in prophetis figurati sint, & quod mali spiritus vltra resurgere non possunt. cap. 27.
- Falsi eos, qui opinantur angelos ante eandē & creaturi creatos. cap. 28.

Angelos nō ita creatos, vt proficere nō poterint, sed sō deū abiq; profectū, semper fuisse perfectū. ca. 29.

Angelos bonos, cognita in deiectione sanane fortitudine in confirmatione sui, bonitate verbi dei, in eternam sancte trinitatis laudem pronupsiit. cap. 30.

CAPITA LIBRI II.

- Q**uid sit quod dominus ad Ezechielem prophetam dixerit: filius hominis, seu planctum super regem Tyri. cap. 1.
- Quemadmodum filij israel debent tribu Benjamin, plerunt, ita verissime planctus sanctos angelos, damnato cuius regni dei numero. cap. 2.
- Quare filius hominis iubeatur plangere principatū Tyri. cap. 3.
- Soli deo notum fuisse mysterium verbi incarnandi, per quod restitendus esset numerus cuiusdam dei. cap. 4.
- Condito mundo factum hominem, propter quem diabolus contri verbi dei certamen arripuit. cap. 5.
- Diabolus veterem diuini nominis ambitionem retinuisse, deum verò in proposito prouehendi hominum ad similitudinem suam, persequisse. cap. 6.
- Diabolum impedire voluisse propostū dei, & cur deus homini praeceptum posuerit. cap. 7.
- Diabolum serpentem iugularem decepto homine, moruisse, vt iam dicatur serpens antiquus. cap. 8.
- Quare diabolus serpens antiquus, & deus autem antiquus dierum appellerit atq; prædicetur. cap. 9.
- Diabolum, cum deciperet hominem, isidem vsum fuisse fraudibus, quibus vult sophistā vtantur. cap. 10.
- Hominem non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia peccasse. cap. 11.
- Non dei prouidentiam culpandam, sed creaturæ leuitatem accusandam, cum consideratur, tam angelū quā hominem, non potuisse sustinere magnitudinem diuine beneficentiæ, ne superbiat. cap. 12.
- Vtile fuisse, vt reuelaretur per experientiam, quod noceret deus per scientiā, scilicet nō posse principatū coram terrā humiliter sustinere, nisi à verbo incarnato. ca. 13.
- Deum quasi dormiuisse, dum deciperet hominē serpentis, deinde excitatum, tanquam potientem crapulatiū à vino, percussisse inimicos suos. cap. 14.
- Quibus verbis, & quare serpentem, virum & mulierem increpauerit deus. cap. 15.
- Quare prima promissio conterendi serpentis, quæ fuit caput victoriæ verbi, non ad mulierem, sed ad serpentem facta sit. cap. 16.
- Per mulierem & semen illius intelligi quidē omnes electos, præcipue tamen beatam virginē Mariam, & semē eius qui Christus est, sicut per semen serpentis, eos qui sunt ex patre diabolo inrelligimus. cap. 17.
- Hanc inimicitiam caput & initium fuisse bellorum domini, & quod facti scriptura dicitur liber bellorū domini, & liber iustorum. cap. 18.
- Inter Cain semen serpentis, & Abel semen benedictionis, domum suam inimicitias posuisse, & Abel victoriam verbi sua morte figurasse. cap. 19.
- Abel per iustitiam fides ad similitudinem dei factum, & hominibus mortuum, deo melius viuere, imò loqui etiam. cap. 20.
- Generationem Cain, qui erat semen serpentis, velocius pullulasse, ciuitates & regnā cōstituisse. Item, Cain reproborum, Abel autem electorū generationis principium fuisse, eisque deinde secundum carnē conuulsi per diluuij vudantiam mortuisse. cap. 21.

Elektorum generationem, delecto Abel, tardius per Seth & Enos restauratam, nō habere hac ciuitatem permanentem, sed futuram inquirere. cap. 22.
 Generationem filiorū Dei deuotū per mulieres callido antiqui serpentis consilio corruptam fuisse. cap. 23.
 Quo pacto fit intelligendum quod Deus dixit: Penitet me fecisse hominem, & delebo hominem, quē creauit a facie terra. cap. 24.
 Quid sit quod Moses de Deo scriptū, Et precauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus. cap. 25.
 Quo dolore tactus esse dicatur intrinsecus. cap. 26.
 De diluuiō, imō de tribus iudicis Dei. cap. 27.
 Quid fit quod dominus dixit: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. cap. 28.
 Quare Noe accepta sententiā pendendē in uerūsa carnis nō intercessit pro hominibus sicut Moser. cap. 29.
 Quid fit quod scriptum est, Noe inuenit gratiam coram domino. Item Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis. cap. 30.
 Quod Noe quis seruauerat uerbū Dei, idem à uerbo seruatur fit. cap. 31.
 Quod dominus propositum suū satis declarauit toties benedicens hominibus. cap. 32.

CAPITA LIBRI III.

DE tribus filiis Noe, Sem, Cham, & Iafepeth, & quid sit, Dilatet Deus Iafepeth, & habitet in tabernaculo Sem. cap. 1.
 De confusione linguarum, natiuitate Abraham, & secundo promissionis uerbo, quod in semine eius benedicende essent omnes gentes. cap. 2.
 Quod confusio linguarum abscondendo diuina promissionis thesaurū profertur. cap. 3.
 Quod mysteria Dei non solum exteris per confusionem linguarum, uerumetiam indigenis Israelitis per enigmas & figuras abscondita fuerunt. Item de triū linguarum litteris inuentis. cap. 4.
 Quod serpens antiquus propter uerbum promissionis contra Abraham, Isaac, & Iacob, inuidia quidem motus sit, nocere tamen eis nō poterit. cap. 5.
 Quod Ioseph deinde, primos serpentis insultus per frater propter fomium eius exepetit. cap. 6.
 Quid sit quod à Hieremia dictum est, Vox in Rama audita est, &c. Rachel plorans filios. cap. 7.
 Quod serpens ille antiquus nō solum insidias fratrum, uerumetiam illecebras concupiscentiæ mulieris aduerum Ioseph suscitauit, neq; tamen uicinit. cap. 8.
 De tercio promissionis uerbo, non auferetur sceptrum de Iuda, donec ueniat qui mittendus est. cap. 9.
 De signo mulieris amictu sole, parurentis & clamantis ut pariat, & itē de signo draconis magni, &c. cap. 10.
 Coronam duodecim stellarū in capite eiusdē mulieris fuisse principes duodecim tribuū, & quōd in uero habuerit, fuisse uerbum promissionis. cap. 11.
 Quomodo primum coepit parurare, clamare, cruciari ut pareret. cap. 12.
 Quod signis quem immolabant filij Israel, uerbi fuerit cyrus incarnandus, eorum Pharaō rex Aegypti caput primum serpentis. cap. 13.
 Quod omnipotēs uerbum Dei percussit primogenia Aegypti. cap. 14.
 Quod de eodem uerbo dictum sit, Erulsit ut gressus currendam uiam. cap. 15.
 Idem uerbum Dei Aegyptiis fuisse gladium acutum, filij autē Israel signū uitæ & manū uerum. cap. 16.
 Quam ob causam primogenita Aegyptiorum percussa sint. cap. 17.
 Quam ob causam item post ordem primogenitorum, omnes Aegypti aquis operi fuerunt. cap. 18.
 Hac opinia Abraham à Deo predicta fuisse, & quōd filij Israel Aegyptios iustē spoliarint. cap. 19.

Eundem esse draconem & Behemot, eundēq; à solo uerbo uinci, ut multiplicet preces & mollia loquatur. ca. 20
 Quod dominus populum Israel liberauerit in laudem, & gloriā nominis sui, ut faceret eū excelsoiorem cunctis populis. cap. 21.
 Populo Israel non solum commissā, uerumetiam scripta fuisse eloquia Dei, idēq; digito ipsius. cap. 22.
 Nihil ualuit inuēto literarum ad cognitionem Dei creatoris esse. cap. 23.
 Sicuti peiores duæ tabulæ Moysi fractæ sunt, ita & literarum characteres, sub Elders mutatas fuisse arbitramur. cap. 24.
 Dona esse Dei, quod homo in uerbo Dei possit meditari, deinde & eloquia & scribere, atq; aliorum scripta legere. cap. 25.
 Sacramenta celestia sub sacrarum superficie literarum latentia, similia esse thesauro abscondito in agro. ca. 26
 Hunc thesaurū ideo absconditū fuisse, ne paruuli quibus lacte opus erat, solidum cibum ferre non possent, & porci margaritas pedibus subiectas conculerent. cap. 27.
 Exemplis probatur, non expeditū, ut sacramenta scripturæ aperta uerbis prodantur, donec opere compleantur. cap. 28.

CAPITA LIBRI IIIII.

Quarum animalium septem illa capita draconis similia fuerunt. cap. 1.
 Quod facies secundi capitis facies uirtu fuerit, quem fecit Aaron, & quomodo tunc uulnus in uero habens clamauerit. cap. 2.
 Quod idem caput sublatum ad tempus, sub Ieroboam deuotū erectum sit. cap. 3.
 Quod per iudices dominus populum ab idololatria respuerit, & ab hostibus defendit, uincitque per eos uerbo Dei. cap. 4.
 Iudices, non nisi clamante ad dominum populo, suscitatos. cap. 5.
 Quod ob causam iudices illi saluatores appellati sint. ca. 6
 Duodecim iudices, & duodecim Apostolos, esse uiginti quatuor semiores. cap. 7.
 Quare apostolus, nō ut iudicibus gladio uiri licenti. ca. 8
 Quam in periculis uersati sint iudices Israel. cap. 9.
 Quare Heli ad uenerum duodecim iudicum non pertinet. cap. 10.
 Quid sit apud Esaiam, Voca nomen eius, Accelens spolia detrahere, festina prodari. cap. 11.
 Idem uerbum Dei, & per David uicisse, quod antea per iudices uicere. cap. 12.
 Quare David non edificauit domum domini. cap. 13.
 Proiecto Saul, & electo David, impletum esse quod dictum est, Dominus pauperem facit, uel dat, humiliat & sublimat. cap. 14.
 Quomodo Saul, & quomodo David contempserunt uerbum domini. cap. 15.
 Quod utriq; se peccasse confessi sint, & quare huius confessio accepta, illius resecta sit. cap. 16.
 David exauditus esse, quia secundum uoluntatem Dei penitent. cap. 17.
 Quod Deus in sermonibus suis iustificati uisus non fuisset, nisi David miserus esset. cap. 18.
 Promissiones legis cū conditione, promissiones autē Abraham & Dauidi absq; conditione factas fuisse. cap. 19.
 Quid sit quod Apostolus ait: Si enim qui ex lege habentes sunt, exanimata est fides, abolita est re promissio. cap. 20.
 Quid sit, quod idem Apostolus ait, Iustificatus Dei in euangelio reuelatus ex fide in fidem, & quod nam illis iustificatus sit. cap. 21.
 Uerbum Dei tam in Saul quam in David ueritas palam obtinuisse. cap. 22.

Quomodo apparere in duobus illis verū esse sapientie datum, Melius est duo simul esse quā vnū. cap. 13
Salomonem habuisse quidem verbum Dei, sed non quibus cum eo vt foueretur, idēque cecidisse, nec subleuatum esse. cap. 14
Propter peccata filiosum Dauid, non auserum esse propitium Dei, quā iurauerit illi. cap. 15
Cur iurare debuerit ac voluerit Deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his, que loquitur absque interpositione iuramenti. cap. 16
Quibus ex causis maximē digni fuerint Abrahā & Dauid verbo promissionis cum iuramento se promittentis. cap. 17.

CAPITA LIBRI V.

Quomodo secundū caput draconis vitales. scilicet sub Hieroboam denuo fuerit erectum. cap. 1.
Quamuis etiam Baal seruierint, & adorsuerint, vitulum tamen caput idololatricę fuisse. cap. 2.
Hoc caput, tamen mire videretur, nequē tamen vt reliqua permissiosum fuisse populo Deo. cap. 3.
Quodam primum verba Dei bellum aduersus hoc caput fuerit. cap. 4.
Quod Iehu primus pro testimonio verbi Dei occubuerit. cap. 5.
Quod mysterio nō caret, a leone prophetam in via occisum. cap. 6.
Quid duodecim scissurę pallij Ahaz Sylonitz significauerint. cap. 7.
Dei iusto iudicio regē Hieroboam super Israel cōstituisse, nō vt peccare faceret, sed quia peccatori erit. ca. 8
Heliam prophetam, ne ignorantes simul cum impiis errarent, a Deo missum esse. cap. 9.
Que miracula fecerit Helias, & quōd spiritus Helie ductus in Helisio, duplicato miraculorum numero cōprobatur. cap. 10.
Quid & quādo profecerint in populo, Helias & Helisius prophete. cap. 11.
Quare ob causam regni propter Baal amplius, quā propter vitulos aureos, in Helia extiterit. cap. 12.
Dominū in viga & verberibus vitasse peccata domus Dauid, misericordiam verō nō dispersisse ab eo. ca. 13
Quamuis zelus in Helia quōdam dignatus fuerit. ca. 14.
Heliam translatum, ante diem magnū & terribilem domini munitendum, & in Iohanne Baptista completum esse. cap. 15.
Versimile esse, Enoch & Heliam translatos, a moriendi necessitate liberatos esse. cap. 16.
Post Heliam & Helisium idem verbum Dei, aliis prophetis succedentibus non defecisse. cap. 17.
Quid sit, quod pes Osee dictum est: Non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum & domui Iuda miserabor. cap. 18.
Quod verbum Dei nondum incarnatum, id est, Emanuel nondum natus, liberatū terram a rege Assyriorum. cap. 19.
Idem verbum, antequam sciret puer vocare matrem, accelerasse, spolia deuorasse, & predari festinasse. ca. 20
Ductus in captiuitatem decem tribubus, sumtum bellum verba Dei, contra vitulos aureos. cap. 21.
Assyrios iustiores fuisse quā Israel, idēque eis in captiuitatem traditum esse. cap. 22.
Quare domus Iuda seruata sit, Israele in captiuitate ducto, cum vtriusque iusta aliquot fuerint. cap. 23.
Quare in lege scriptū sit: Locutus est dominus ad Moysen, in prophetis suis: Factū est verbū domini. cap. 24.
Omnes ad quos verbum Dei factum est, non omnes aut ad quos locutus est, beatos & filios Dei fuisse. ca. 25.
Non Moysen aliquis prophetis comparatum, sed legē promissionibus gratie collatam interiorē esse, eo quod nusquam legatur, Factam esse verbum domini ad Moysen. cap. 26.

CAPITA LIBRI VI.

Quod reges & regna antiqui draconis capies dicantur. cap. 1.
Regnum Assyriorum, & regnum Chaldeorum coniunctum, tertium caput draconis fuisse, simile leonum. cap. 2.
Quomodo Deus domum Dauid zelo profecutus fuerit in bonum, diaboli verō in malum. cap. 3.
Draconem tertio hoc capite, aduersatum quidem verbum Dei intentione, cooperari autem fuisse effectū. cap. 4.
Quibus peccatis in domo Dauid, puniendus draco ille iurauerit. cap. 5.
Quod obfessa & expugnata Hierusale, & populo translato, in furina manus suę Nabuchodonosor se fecisse sit gloriatus. cap. 6.
Nabuchodonosor typū diaboli gausisse, & effectū quidem Deo seruasse, voluente verō sitelitem diaboli fuisse. cap. 7.
Quod dominus quamuis vberetare populum, promissionis suę non fuerit oblitus, sed prophetas suscitauerit, & virgam contriuerit. cap. 8.
Quomodo & quo ordine verbum Dei Nabuchodonosor percussit, & tandem vicerit. cap. 9.
Multis ieiuniis foannium Nabuchodonosor obsecrante fuisse. cap. 10.
Quid summum Nabuchodonosor significat. cap. 11.
Quare Nabuchodonosor, & non alius quispiā, hoc formidinum vident. cap. 12.
Cruditatem regis, benevolentiam & attentionem Danieli interpreti conuulsæ. cap. 13.
Nabuchodonosor regem verbum Dei ex ore Daniels ferre non potuisse, quin caderet in faciem. ca. 14.
Nabuchodonosor ad se tam superbam fuisse, vt iterū suam adorari suberet. cap. 15.
Quare scriptura, calicem aureum Babylonicę meretrici tribuere. cap. 16.
Quare ob causas regnum Babylonicum per anrum, & regnum Persarum atque Medorum signatum sit per argentum. cap. 17.
Quare ob causam regnum Græcorum per ær signatum fuerit. cap. 18.
Quare regnum Romanorū per tibias ferreas, pedes paruum ferreos, parum scilicet significatum fuerit. cap. 19.
Quid mixtura ferri & telæ significet. cap. 20.
Quare exclamans Nabuchodonosor, Ecce ego video quatuor viros solutos, & species quarū similes sulo Dei. cap. 21.
Quare appellati filii Dei, ab inimico, & persecutore primo vturpari debeuerit. cap. 22.
Confessionem & laudem Nabuchodonosor, propter sua perbia, & tumidam vanitatem reprobū fuisse. ca. 23.
Quod sicut tribus pueros in camino affuit filius Dei, ita omnis affuturus sit, qui se confiteatur. cap. 24.
Quare Deus, non vt tres pueros, ita & templum defendērit, ne configaret. cap. 25.
Toties victum Nabuchodonosor, nunquam tamen fuisse ex animo humilium. cap. 26.
Nabuchodonosor, tanquā bouē ferū comeditisse. ca. 27
Quo sensu verum fuerit, quod Nabuchodonosor dixit: Nonne hæc est Babylonia, quam ædificauit. cap. 28
Nabuchodonosor non mentē tantū, verum & formam amisisse, cum ferum vt bouē comederet. cap. 29.

CAPITA LIBRI VII.

Balthasar regē iam rē cū manus hominis in pariete scribis appareret, id verbo Dei victū fuisse. cap. 1
Danielem nun peroratum, sed confidentes aspectu, legisse, & interpretatum fuisse. cap. 2.
Quid sibi velit primum verbum, mane, id est, numerare. cap. 3.
Quid

Quid velit secundū verbū, Tetel. i. appensum. cap. 4.
 Quid velit tertium verbū, Pares, id est, diuisum. cap. 5.
 Quod scriptum & dictum tunc est contra vnum regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere intelligi. cap. 6.
 Quid significet, Mane, contra principē huius mundi. ca. 7.
 Quid significet Tetel, contra eundem principem mundi. cap. 8.
 Quid significet Pares contra eundem, & quid Perfā, & M. eds. quibus diuisum regnum eius dari sit. ca. 9.
 Hinc manum apparentem, signale manum Dei, de qua Dauid: Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua. cap. 10.
 De quatuor bestiiis, quas Daniel viderat, & quare Deus antiquus dierum appelletur. ca. 11.
 Quatuor regna, non ex Den regnasse. cap. 12.
 Summam rerū omnium & regnum ad Deū pertinere, sed quatuor bestias quantum quaque potuit, ad se rapuisse. cap. 13.
 Solius verbi Dei verū esse imperium, humana omnia simulata. cap. 14.
 Regnum Medorum & Persarum, quantum caput draconis fuisse. cap. 15.
 Satrapas Medorum & Persarum Danieli foueam, in quam ipsi incideret fodisse. ca. 16.
 De oratione Danielis contra Hierusalem, propter quam accusatus, & cum rex liberare non posset, in lacu leonum prosequi fuit. cap. 17.
 Daniele in martyrio verbi Dei, tribus pueros nō fuisse infensorem. cap. 18.
 Completo captiuitatis annorum numero, non propheta tantū, verum etiam angelos super reedificatione Hierusalem. la rasi fuisse. cap. 19.
 Daniela non solum reedificatione templi, verum etiam omnium reuolū futuro. non modo corā Deo bue, verum etiam hominibus vtile fuisse. cap. 22.
 Vnde Cyro homini gentili tanta circa Deū celi, & circa captiuitatem eius populū beneuolentia prouenerit. cap. 23.
 Cyrum ita regem factum, ut diuina circa se prouidentiam agnoscere potuerit. cap. 24.
 An libertas captiuis à Cyro donata Iudeis, eidē ad aeternam salutem allicquendam prouenire potuerit. cap. 25.
 Quae vera confessio sit, & quid eidem Cyro de vera confessione de fuerit. cap. 26.
 Maiorem laudandi Dei occasione esse, non modo in templo Hierosolymitana, verum etiam totius generis humani reparatione, quam consecratione. cap. 27.
 Quomodo id quod de Cyro dictum est: A similitudine, & non cognouisti me, intelligendum sit. cap. 28.
 Titulum Psalmi 64. ad huius captiuitatis solutionem pertinere. cap. 29.
 Iuxta prophetiam Aggei, nouissimi templi maiorem gloriam quam prius, propter verbum incarnatum fuisse. cap. 30.
 Etiam, Nehemiam, Iosedech, & Zorobabel, tempore solutionis captiuitatis illustres fuisse. cap. 31.
 Etiam propter renouatam nouis characteribus legem principum fuisse. cap. 32.

CAPITA LIBRI VIII.

Somnium Mardochei non fuisse vanum. cap. 1.
 Mardochaeum & Aman per duos dracones, sed diuersis rationibus signatos fuisse. cap. 2.
 Sicut Aman Mardochaeo crucem parauerat, & in ea suspendis fuerit, ita principem huius mundi dyabolus Christo crucem parauit, & in ea victum fuisse. cap. 3.

Paruum fontem, qui in magna creuerit flumina, Hestet reginam fuisse. cap. 4.
 Dei prouidentia factum, ut Mardochaeus in captiuitate maneret, cum qui uellent, libertatem in patriam rediundi receperint. cap. 5.
 Aman exaltatum & adorari iussum, etiam regnum amississe, & Mardochaeo propter seruatum regem, ministerium factum fuisse. cap. 6.
 Aman Mardochaeo inimicum, cum videret sibi non habere genu, totius gentis Iudaeae extirpandae consiliū cepisse. cap. 7.
 Quis ob causam, Mardochaeus Aman nō adorauerit. ca. 8.
 Quam ob causam aliquot homines circa reprehensionem adorari potuerint. cap. 9.
 Quare tam difficilis ad regē aditus fuerit, ut qui nō vocatus adiret, occideretur. cap. 10.
 Aman stultē tempus perditionis Iudaeorū per fontes quos fuisse, cum an perdedi essent nondū cognouisset. ca. 11.
 Aman per sortes deceptū, spūm de Iusse Iudaei, ad impetrandum à Deo auxilium. cap. 12.
 Semper fuisse, qui duosque promissiones de Christo memores, eam impleri desiderauerint. cap. 13.
 Hestet quatuor illis celeberrimis virtutibus praeditum fuisse. cap. 14.
 Quomodo virtus temperantiae in Hestet relaxata. ca. 15.
 Quomodo iustitia in ea deprehensa sit. cap. 16.
 Et hoc iustitia fuisse, quod inexcusato propter necessitatem coniungi sustinuerit. cap. 17.
 Quomodo prouidentia in eius consiliis spectata sit. ca. 18.
 Quod prudenter coram rege petitionem factam exposuerit. cap. 19.
 Eius prudentiam verius diuina prouidentia fuisse. ca. 20.
 Aman in conuiuium quasi hamo captum fuisse. ca. 21.
 Quanta fuerit in ea boni zeli fortitudo. ca. 22.
 Quoties verbum Dei aliquos ex captiuis draconibus uicerit, persona in qua uicerit, victoriae signis conuulsit. cap. 23.
 Quid mysterii contineret, quod Aman in parabolo, quod Mardochaeo parauerat, suspensus fuerit. cap. 24.
 Quid mysterii contineret, quod domus Amī data sit Hestet reginae. cap. 25.
 Somnium Mardochaei, in quo paruum fontem, in fluum magnum, deinde in solem conuerti uidet, in Hestet re gina completum fuisse. cap. 26.
 Captiuitate populū propter verbum Dei, multo quam gentium impensam libertate, gloriosius fuisse. cap. 27.
 Superato per verbum Dei, Persarum & Medorū regno, Macedonum, quod in Daniele per hunc captum significatus, successisse. cap. 28.
 Quas ob causas regnum Macedonum in priore uisione per patrum, in posteriore per haerum fuerit signatum. cap. 29.
 Quas ob causas regnum Persarum & Medorū in priore uisione per uelum, in posteriore per arietem fuisse significatum. cap. 30.
 Quare hircus uinum tantum, aries autem duo cornua habere uisus sit. cap. 31.
 Magna victoriae uerbi Dei pars in hoc esse, quod sicut regna inuicem praedixerint, ita & mutauerint. ca. 32.

CAPITA LIBRI IX.

Prophetia ad Chumoni quae conuenit se frigidum anque negligens, orationi ubi sibi iuuan postulat. cap. 1.
 Responso inuicem Chumoni facta, qui rogatur ut prorsus orationem secundam libri Machabaeorum explicat huius operi inferret. cap. 2.
 Quinque caput draconis fuisse regnum Graecorum. ca. 3.
 Principes Persarum & Graecorum malos angelos debere intelligi, resistentes principibus bonis, ad est, angelis. cap. 4.

Principem populi dei Michaelē esse, bonos principes omnes inter se confensere, malos res o neque cum bonis, neque inter se conuenire. cap. 5.

Quale præliū sit inter bonos & malos principes. cap. 6.

Quomodo princeps Persarū resurrexit xlii. diebus. ca. 7.

Quomodo nobis orantibus, mali spiritus præsentur cō bonis. cap. 8.

Quomodo sit intelligendum, quod dictum est: Ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. cap. 9.

Quomodo sit intelligendū, quod ait: Cū enim egredieret, apparuit princeps Græcorum veniens. cap. 10.

Quomodo regnū Græcorū originem cepit. cap. 11.

Regem Alexandrū se Hammōnis filium videti voluisse, idq; per hircum caprarū qui terrā non tangebatur, Daniēl significatum fuisse. cap. 12.

Quomodo Alexander Hierosolymam veniens, & principem sacerdotum vestibus sacris iudatum veneratū sit. cap. 13.

Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus vita decesserit. cap. 14.

Fractio cornu alia quatuor fecerit, ideoq; draconem cum septem tantum capta habeat, decem tamen demissa gestare. cap. 15.

Antiochum per cornu paruum, quod de vno ex quatuor exierit, significatum fuisse. cap. 16.

Onyx primum sanguine quinquem boe draconis caput maduisse, & rufum factum fuisse. cap. 17.

Quibus peccatis populus meruerit, vt deus per Antiochum eos affligeret. cap. 18.

Quibus successibus populi flagitia sua fuerint. cap. 19.

Quid sit, quod dominus per Zachariā dixit, Quis ego iratus fui parū, ipsi verō addiderunt in malum. ca. 20.

Quid sit deum irasci parum. cap. 21.

Quid Antiochus addiderit in malum. cap. 22.

Quare Antiochus Hierosolymam secessit, ad paruum Dei iram peruenire. cap. 23.

Quod Iudæos ad iram gentiliū coegerit, additamentū fuisse in malum. cap. 24.

Diabolum propter eiusmodi additamenta, dictum esse Leuitanum. cap. 25.

De ira dei magna, que sit. cap. 26.

Parū dei iram placari posse, magnā nō posse. cap. 27.

Mulierem in vtero habentem, denuō parturisse & clamasse. cap. 28.

Septem fratres Machabæi, & matrem eorum præcipuē cum paterentur, clamasse. cap. 29.

Quod carne porcina vesci noluerint, passionis eorū causam fuisse, & quod mundis omnia munda. cap. 30.

Qua ratione deus in veteri lege iuter munda & immunda discerneret. cap. 31.

Septem fratres Machabæos, præcipuē venerabiles esse, quod resurrectionem mortuorum speretē confessa sunt. cap. 32.

CAPITA LIBRI X.

Sanctos per fidem vici sūt reges. cap. 1.

Sanctos regentes, angustatos, afflictos, in solitudinebus errasse in moribus. cap. 2.

Quanta fuerit læticia tēplū emundati & renouati. cap. 3.

Quam sedulo flagitauerit Chumo, vt proceram, s. Macha. interpretaretur, idq; se tam futurum. cap. 4.

Onyam cum multis Iudæis Aegyptum profectum fuisse ibiq; templum edificasse. cap. 5.

Quo nec & quibus temporibus Iudæi Hierosolymis scripturam scribunt in Aegypto. cap. 6.

Materiam, intentionem, & vtilitatem prologi. Machabæorum se prosequitur. cap. 7.

Qua fuerit materia, siue argumentū sicut prologi. cap. 8.

Que fuerit intentio eiusdem prologi. cap. 9.

Solum templum Hierosolymæ legittimū fuisse, propter promissiones dei illis implendas. cap. 10.

Qua ratione salutationis loco scriptū sit: Adaperis cor vestrum in lege sua. cap. 11.

Quænam fuerit illa tribulatio & impetus, qui venerat super Iudæos. cap. 12.

Quare Iudæi terram sanctam appellauerunt. cap. 13.

Quomodo intelligendum sit: Frequentata dies scæmophæte mensis Callæ. cap. 14.

Quod semel & iterū eisdē de causis scripserit, & quod admonitio secunda austerior quā prima sit. cap. 15.

Eadem ratione sanctam ciuitatem qua terram sanctā esse appellatam. cap. 16.

Eadē ratione ignē de celo datū commemorari. cap. 17.

Quis ille ignis fuerit. cap. 18.

Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemæ orationem commemorari. cap. 19.

Eadem ratione tabernaculi & sacre cōmemorationem, atque esculationem factam. cap. 20.

Quomodo, que de tabernaculo & arca dicta sunt intelligi debeant. cap. 21.

Quis tuncq; sensu Hieremias illa scripserit, Iudæos suo proposito adaptasse. cap. 22.

Eadem ratione, qua superiora, orationis moysi, & ignē de celo datum. cap. 23.

Quis multis hostes verbi Dei velociter sicut vmbra transierit. cap. 24.

Quare Deus populo suo cætera regna subiacere voluerit. cap. 25.

Machabæos societatem cō Romanis inire nō debuisse, & quare tam cito morte sublati fuerint. cap. 26.

CAPITA LIBRI XI.

Verbum domini per Esaiam: Si non, vt putauit, ita erit, quomodo sit intelligendum. cap. 1.

Quomodo de aliquo putare oportet dicatur. ca. 2.

Inter omnia que deus putauit, præcipuum fuisse, filium quem draco deuorare volebat, ad sē & thronum suum capiendum. cap. 3.

Inuocati sapientiam. Interim quid sit: Noli regibus dare vnum, sed his qui amato sunt corde. cap. 4.

Secrū caput draconis cui simile fuerit, dici nō posse. ca. 5.

Quod Hebræi putant de sexto capite dictum: Exterminant eam aper de syluis, & e. ineptum esse. cap. 6.

Quomodo bestia quarta de mari ascenderit, & secrū caput draconis in ordine constituerit. cap. 7.

Herodē patre Idumæo, matre verō Arabica natū & feuitu Romano regem Iudææ decretum fuisse. cap. 8.

Difcordias inter senatum, & populum Iudæarum, Herodæ regnum peperisse. cap. 9.

Neque scripturam, neq; ductem de Iuda auferendū, donec veniret Christus. cap. 10.

Præter Zachariam, Elizabeth, Symeonem, & Annā prophetissam, multos fuisse, qm aduentum Christi expectabant. cap. 11.

Neque demonstrando, neq; narrando, Christum pro dignitate indicari posse. ca. 12.

Quod per Esaiam dictū est: Egredietur virga de radice Iesse, quomodo sit intelligendum. ca. 13.

Tunc cæcessi Libani occidisse, cum Herodes alienigena regnaret, replūq; subuersum de vno & dificaret. ca. 14.

Herodem renouando templum, se Dauidis & Salomonis impudenter comparare voluisse. ca. 15.

Quod populus pro tallibus hominis opera nequaq; laxaret, neq; tanto peccatoribus debuisset adulari. cap. 16.

Quare deus Herodem in regiam, & sacerdotalem stuperem, ita seure permissit, vt ne quidem silij parceret. cap. 17.

Virgī, virginē Mariā, Christum verō florem esse, & cur de radice

de radice Iesse, nō de radice Dauid dicitur sic. ca. 18.
 Quod sacramentū fuerit in rebus geitis radice Iesse, hoc
 est, Dauidis, quod ad Christum pertinet. cap. 19.
 Laudabile Dei consiliū esse, quod in humilitate diabo-
 lum atq; Herodem fecerint, & ars arē Iulian. ca. 20.
 Quam vtile nobis fuerit, Christi ē p̄p̄ete virginē ma-
 tre nati. cap. 21.
 Laudas incarnationem verbi, ex psalmo Dauidis: *Kia*
uit cor meum verbum bonum. cap. 22.
 Quomodo verbum Dauidis intelligendum sit. Lingua
 mea calamus fenice. cap. 23.
 Quomodo intelligendū: *Eru* dicitur cor meū vei b̄i bo-
 num, dico ego opera mea regi. cap. 24.
 Quare Deus incarnatus, & non potius per angelum geus
 humanum saluare voluerit. cap. 25.
 Christum, filium matris virginitate, natum esse. cap. 26.
 Quod sit: Speciosus forma p̄a filius hominū, & gladius
 super scutum accutus. cap. 27.
 Sicut septiformis spiritus super regē requiescit, ita se-
 p̄emptici laude psalmus huc regē Christi canit. ca. 28
 Quare oō dicitur sic, manebat, sed requiescit super eum
 spiritus domini. cap. 29.
 Præter Christum neminē fuisse, super quem requiescit
 spiritus domini dici possit. cap. 30.
 Sicut virga Aaron, ita & virga Iesse, su perbi certamina
 finem fecit. cap. 31.

CAPITA LIBRI XII.

Bestiam virginem Mariam mulieris in vtero habentis, parturientis, & vi parat clamantis non miramur partem fuisse. cap. 1.
 Draconem etiā Mariæ filium deuorare voluisse. cap. 2.
 Quare diabolus Christum Herodes proderet non potuerit. cap. 3.
 Christus à diabolo, non vt cognoscatur, sed vt corrumperetur, tentatum fuisse. cap. 4.
 Quia de causā Christum non solum dæmonius, verū etiam Apostolus ne se proderent, probauerit. cap. 5.
 Quare Iudæi, an ipse Christus esset quaerierint, & quare ipse ante passionē semper peccati responderit. ca. 6.
 Christum, vbi tempus affuit, non solum nō prohibuisse, verum etiam se regem predicari voluisse. ca. 7.
 Christum a seculo insidentem, regnorum huius mundi cōtempum pre se tulisse. cap. 8.
 Christi regnum non de hoc mundo esse, satis probatum esse, copiosius tamen probari potuisse. cap. 9.
 Diabolum insidiando vte Christi deceptum, Dei consiliū impediret, sed non promouisset. cap. 10.
 Per mortem Christi sacramenta baptismatis, eucharistię, & spiritus sancti dona, nos conlequeutos esse. cap. 11.
 In quem vsum sacramentum eucharistię nobis relictum sit. cap. 12.
 Spiritum sanctū in remissionem peccatorū, deinde in dationes gratiarum, super nos effundi. cap. 13.
 Hac sacramenta neque diabolus, neque impij homines cognouisse. cap. 14.
 Draconem serpes per impij homines contra Christum relinxisse, & septimo comprehensum fuisse. cap. 15.
 Quare dicitur sic, *Sustulit*, qui simul contrahatur, & non fuit. cap. 16.
 In Christo duas voluntates, diuinam atq; humanā fuisse, quamū altera mortē voluerit, altera expauerit. cap. 17.
 Quare dicitur sic, *apud ipsum est sapientia*, & fortitudo. cap. 18.
 Quare Christus gladiū in vnguis recōdi iussit. cap. 19.

Quid dicitur sic, *Egredimini*, & videte filie Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronatus est: mater sua in die dispositionis illius, & in die lætitię cordis eius. cap. 20.
 Quod sanguineus sudor portenderit. cap. 21.
 Quare dicitur sic: *Cornus* in manibus eius, sibi abscindens est fortitudo eius. cap. 22.
 Quare dicitur sic, *Canulus* leonis Iudæ, ad prædam sui mē ascendisti. cap. 23.
 Quid dicitur sic: *Requiescens* accubisti vt leo, & quali leona, & quam necessarium fuerit, vt mortuus non careret sepultura. cap. 24.
 Quare dicitur sic: *Maledictus* à Deo, qui pendit in ligno. cap. 25.
 Quid dicitur sic: *Mulier* cū parit, misera habet, & quod Christus in sepulchro sabbatizauerit. cap. 26.
 Exurge gloria mea, exurge p̄siterit & cithara, de Christi resurrectione dicitur esse. cap. 27.
 Vir, obediens loquitur victorias, de Christo dicitur esse. cap. 28.
 Quinque vulnera Christi esse signacula iustitię. ca. 29

CAPITA LIBRI XIII.

Quomodo rapus sit filius mulieris ad Deum, & thronum eius. cap. 1.
 Quid sit, rapus esse ad deū & ad thronū eius, & quid sit illud: *Paulus* apostolus non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum. cap. 2.
 Rapio illo ad Deum & ad thronum eius, nondum penitus impletam esse promissionem: in femine tuo benedicuntur omnes gentes. cap. 3.
 Quomodo mulier in solitudinem fugerit. cap. 4.
 Quomodo Michael & angeli eius pugnauerunt, contra draconem. cap. 5.
 Quomodo draco proiectus in terram, misit aquam de ore suo. cap. 6.
 Quomodo aqua eiusmodi primū occulte irrepens, deinde per incrementa vite capiens, per quatuor partes orbis se extendit. cap. 7.
 Quō aduersus terra mulieris, & ab eis bene sumit. cap. 8.
 Septimum caput draconis plaga gladij occulum in mortem. cap. 9.
 Quomodo plaga mortis eius sanata sit. cap. 10.
 Caput illud esse Antichristum, cui draco dedit vires suas, & potestatem magnam. cap. 11.
 Quid sit illud Apostoli, & nunc, quid detinetur sciri, vt reueletur suo tempore. Et de sacramento mulieris, deest insidentis. cap. 12.
 Quare apostolus tam obscure dixerit: *Tantum qui tenet, tenet, donec* ē medio sit. cap. 13.
 Quamū uā draco exaceratus sit p̄ Antichristū, & q̄ dominus Iesus interfecturus sit ipsum spiritus orti sit. ca. 14
 Interfectio Antichristi consummationem esse victorię verbi Dei. cap. 15.
 Quid sit quod ad beatum Iob dicitur est: *Eccē spes* eius frustrabitur eum. cap. 16.
 Quid sit spiritus orti domini aliquid fieri. cap. 17.
 Quomodo facile omnia possit verbum Dei, exemplis probat. cap. 18.
 Quomodo facilitate sinistros cum diabolo & angelis eius precipitatus sit. cap. 19.
 Quid sit, quod dicitur est apud Esaiam, & erit lux luna hinc lux solis, & lux solis septemplex, sicut lux septem dierum. cap. 20.

CAPITVM LIBRORVM DE
Victoria verbi Dei Finis.

363

PRAEFATIO TOTIVS OPERIS,

DOCENS, QVA OCCASIONE HOSCE DE VI-

ctoria verbi Dei libros susceperit scribendos.

NUPER, quum in hostes opulenti Chama pater cambij Siebergensis, nostrum praesentia tua serenare habitaculum, nos more saluo famulo à ceteris, conscribamus aliqua de sanctorum maiestate scriperarum. Erat autem nobis tunc sermo precipuus de quatuor illis grandibus bestis, & visione Danielis, quarum prima quasi leona, ipsa fuit regnum Babyloniarum. alia similis viso, ipsa fuit regnum Persarum & Medarum. alia quasi pardus, ipsa fuit regnum Graecorum, quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnus, comedens atque comminans, & reliqua pedibus suis concalcans, ipsa fuit regnum Romanorum, quorum videlicet regnorum singula suis temporibus super cetera gentium regna principatu reuenerunt. Regni haec idcirco per bestias ferocissimas, & sanguinis anidas rotæ figuræ, suisse dicebamus, quia plena crudelitate fuerunt, & sanguine mundum bestialiter debacchando impleta, sanctus quoque Dei altissimi cœritauerunt. At verò regnū Dei, regnū esse patris, regnum charitatis & germanitatis, imperium pietatis, & donum arto veritatis & iustitiæ & mansuetudinis. Et idcirco debuisse secundum rem vel rei dissimilitudinem dissimilem quoque habere imaginæ. Et veraciter ita est, sequitur enim, Aspicebam, donec throni positi sunt, & antiquus dicitur sedebat. Item, Aspicebam ergo in nubibus caeli, & ecce in nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & usque ad aenei equum dicitur peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnū, & omnes populi & tribus & lingua seruiunt ei. Quid, rogo, dissimilius quàm circumspecta bestia ascendens de mari, & filius hominis veniens in nubibus caeli, & perueniens usque ad antiquum dicitur eandem, & capillus mundissimus pra antiquitate nitentem, sedentem throni positis, & indicantem de bestis illis, quæ regnare se sinaverunt inconsulta sapientia sua fenestris? Cum igitur de regno illis, & de sanctis altissimi, quos illa regna bestialiter contrinuerunt, loqueremur, in repente quæsiunt scire de Machabæis, qui patris, quæ tertia bestia fuit, id est, regni Graecorum sanctorum cœritatē, multis praelis & materialibus armis repertis essent, & exinde in ecclesia Dei memoriam inscriptam sibi acquisisse vni, dixisset. Scire velle certius, quæ causa sit, ut eorum bellicam defensionem vni minus, quàm inde sancti sanctorum martyrum patientiam, in sancta ecclesia legendo & cantando celebremus. Respondi ad hæc, Certamen illorum & virtus militaris, enim auxilio Dei multo nobis & omni seculo profuit. Agebat enim dæmone per Antiochum, qui appellatus est Epiphanes, id est, mobilis, ut nulla esset memoria sine expeditio, vel fides, etis repressiois quæ ad Abraham facta est, dicente Deo, in semine tuo benedicentur omnes gentes. Quid enim Geos. 12. dicit ille Antiochus? Adhuc tam abominandum idolum desolatum super altare Dei, & per universas civitates Indæ in circinibus edificaverunt aras, & ante iannas domorum & in plateis incendebant idola, & sacrificabant, & libros legi Dei combusserunt igni, scindentes eos, & apud quem unquam innocentes in libri testamini Domini, & quicunq; obseruabant legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum. Nimirum hoc agendo fiebat, ut arbor bona succideretur, & radicibus extirparetur, ne bonum ex ea prouideret fructus, id est, ut genus Indæ dæmone destrueretur, ne in semine Abraham, quod est Christus, omnes gentes benediceretur, fieri q; irritum quod proposuerat & promiserat Deus. Defensa est radix, ut talis & tantus inde posset fructus fieri, atque impletur veritas Dei. Et idcirco Machabæi, per quos facta effectum est, iure uocem celebre possident in Ecclesia Dei. Similiter de Hester atque Mardocheo sentiendum est: quia cum diceretur visio illi, Surge, comede carnes plurimas, id est, cum Persarum atque Medarum regi Assuero dixisset Aman, Decerne ut pereat genus Indæorum, & decem millia talenta appendam aëreus præter tua, sceler ut pro animabus suis & pro gente sua, ita & versa ut in parabolo appenderetur Aman, quod Mardocheo parauerat, & decem filij eius cruci affigerentur, & per omnes prouincias tuae dicit vbiuis constituta, vnde etiam caperent Indæ de bestibus suis. Cum hæc & his similia respondissem de illis, & de ceteris antiquis sanctis, per quorum labores & bella necessaria fortiter curat verbum Dei, ne periret genus istud, de quo carnis assumere proposuerat, ad salutem generis humani. Tu vehementer delectatus ratione huiusmodi, repenti in istam vocem erupisti. Scribe mihi libram de victoria verbi Dei. Hoc enim reperci crebro iussisti, & nunc usq; vehementer instare non desinis, potius quod hinc, scilicet, ad terra sensus mei, ibi faciarum bonis operis effodere possis secundum dignitatem tituli, quem præfixisti, ut vinceret liber de victoria verbi Dei. Verè res magna est, & ad eloquendum difficilis imò & impossibile est, eam dignis verbis consequi, quia victoria magna est, & magnus Deus qui vincit, Verbum qui piper, Verbum est magnus (inquam) & fortis est qui vincit, & magnus hostis qui vincit, & magnus vertamen, & magna causa certaminis. Sed & hoc inferam, quia magna est dilectio tua, quæ ad istud me compellit, & magnus debet esse terror sancti studij, ad placendum verbo Dei, per quod sumus facti & liberati, sine cuius gratia nemo vivit. Adijt igitur ipsum verbum, ipsa sapientia, quæ aperuit os meum, & lingua insani in feci discerere, suaq; ut meum laude replet, ut caute gloriam & magnitudinem eius, ita ut & tibi suggestisse, & mihi obtinere, & alicui legisse praestitit. Lam nunc opus hoc ingredieris, dignum arbitror ab ipso vocabulo excudiri, id est, in primis dicere summam causam, cur vinceretur, vel quid sit victoria verbi Dei, &c.

Daniel. 7.

Regnū Dei

Daniel. 7.

Geos. 12.
1. Mach. 1.

Galat. 3.

Hester 1.

Gratia Dei sumus, id quod sumus

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTO-

RIA VERBI DEI

LIBER PRIMVS.

Quid sit victoria Verbi Dei, quare, & propter quem aduersarium, nempe diabolum, hoc opus ita inscripserit. CAP. I.

Roman. 8.

Historiam verbi Dei, effectum & opus perfectum dicimus propositum Dei, ad laudem ipsius omnipotentis & inuicti, quod neque mors, neque vita, neque angelus, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia potuit vel poterit auertere, quin fieret & fiat quod ipse proposuit & decreuit fieri. Quam verè laudabilis & magna sit eiusmodi victoria verbi dei, magis ac magis nos admirari faciet considerans diligentius ille hostis, qualis vel quantus sit, qui propositum eius auertere voluit, & adhuc contendit, cum ceciderit, & toties victus sit. Qualis enim vel quantus ille est draco magnus & rufus, habens capita septè & cornua decem. Draco (inquam) magnus, serpens antiquus, vocatusq; diabolus & satanas, orbis vniuersi seductor. Iste est aduersarius verbi Dei, & cum talis ac tantus sit, pugnando & repugnando rebellis, non potuit tamen, nec potest auertere propositum Dei. Hæc est victoria verbi Dei. Quia (secundum Apostolum) Deus quos præciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis eiusdem verbi, eiusdem filii sui, eosdè & vocauit, iustificauit, magnificauit per ipsum verbum suum carnem factum, per ipsum filium suum Deum & hominem Iesum Christum, cuius est victoria tanta, tam nobilis, vt victo & confuso dracone iam dicto, sedeat nunc à dextris Dei. In processu sermonis dicendum erit de illo tali aduersario, cur vel vnde dicatur & sit draco, vnde magnus, vnde rufus, quæ sint eius capita septem, & quæ cornua decè, vnde vel ex quo accepit vt serpens meretur vocari, vnde diabolus, & quomobrem satanas vocetur, id est, aduersarius. Nunc verò illud dicere præstat, quid sit ipsum verbum Dei, vt videlicet principium, vel caput sermonis ornatum, vt dignum est, habeat sanctæ confessionis & adorationis.

Apocal. 12.

Roman. 8.

Draco.

Serpens.

Diabolus.

Satanas.

Quòd verbum Dei sit filius Dei, & quòd præmium cognitionis eius sit, protectio Dei, propter quam & gratias agimus. CAP. II.

Verbū Dei.

Iohan. 1.

Verbi huius euangelista testis est amantissimus, cum dixisset. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, continuo subiunxit, & Deus erat verbum: Secundum huius euangelii tutissimam fidem, verbum Dei Deum esse credimus & confitemur Deo, apud quem erat in principio, consubstantialem. Credentes autem & confitentes a doramus cum patre & spiritu sancto hunc Deum, gratias agentes, quia meruimus nosse eum, quia videlicet cognitio eius magnum habet præmium. Scriptum est enim de viro iusto, qui per fidem cognouit eum. Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. Nimirum, quia cognitio nominis eius magno præmio digna est, vt videlicet cognitor eius ab ipso protegatur. Loquitur sapientia in parabolis, desiderans vt diligèter cognoscatur. Quæ suscitauit oēs terminos terræ: Cūq; tu sine dubio responderis, Deus, si autem percunctatur & dicat, Quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti: Sic percunctante sapientia, protectio tunc temporis in pleriq; responsio deliciebat, imò præter paucissimos diuinum atque propheticum habètes spiritum, ferè nullus respondere nouerat, quòd eiusdem Dei nomè esset pater, & quòd filius eius verbum siue fermo vocaretur.

Matth. 17. Ipsa ergo sapientia, quæ percunctata fuerat sapienter & discretè multūq; temperanter suæ percunctationi respondit, ita vt margaritas ante porcos non proiecit. Sequitur enim, Omnis sermo Dei ignis clypeus est sperantibus in se. Idem namq; est, ac si dicat, Nomen filij eius sermo Dei est, & qui nouit ac diligit hoc nomen, sic eo quali ignito protegitur clypeo. Bene ergo confortans cognitorem sui, Protegam (inquit) eum, quoniam cognouit nomen meum. Cum igitur cognitionis eius tam magnum sit præmium, gratias (vt iam dictum est) agimus ipsi, quia cognouimus & confiteri meruimus hoc verbum, magis ac magis cognoscere cupimus ipsum, quia dum sumus in hoc corpore peregrini, visionem diuinitatis cognoscere non possumus ad perfectum. Sed sicut ait apostolus, Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognossum.

Psal. 90.

Prouer. 30.

Matth. 17.

Prouer. 30.

Psal. 90.

1. Corin. 13.

Verbum

Verbum Dei magnificè quidem per opera, magnificentius verò per seipsum cognoscitur.

CAPVT III.

Quomodo autem nunc ex parte cognoscitur; non tantum vno modo cognoscitur, sed modis duobus. Cognoscitur enim ex operibus, & cognoscitur ex semetipso. Et magnificentè quidem ex operibus, sed longè magnificentius cognoscitur ex semetipso. Quibus ex operibus cognoscitur; vtiq; ex omnibus quæ facta sunt, quia videlicet omnia per ipsum facta sunt. Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, Cherubim & Seraphim, cælum, terram, mare, & quæcunq; in eis sunt, omnia per hoc verbum facta sunt. Ipse enim, scilicet Deus pater, dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Si dixit, & facta sunt, vtiq; per verbum facta sunt. Ex omnibus his cognoscitur hoc verbum, sicut cuiuscunq; artificis ex opere suo cognoscitur ingenium. Inde Apostolus, Inuisibilis enim ipius, & creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Inter ipsa quæ facta sunt, per quæ cognoscitur, quoniam per ipsum facta sunt, non parum admirationis facit ipse eiusdem verbi aduersarius, quia ille quoq; per eum factus est talis ac rarus, qualis vel quantus ex multis scripturarum locis intelligi potest. Et ex illis maxime verbis ad beatum Iob, quibus describitur mirabiliter dicente ipso. Qui sicut cætera, sic & illum fecit per verbū suū. Ecce Behemoth quem feci tecū, &c. vsq; ad illud, Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, vt nullum timeret. Inter cætera, inq; per quæ hoc verbum cognosci debet, & illa mirabilis creatura & sicut per ipsam celebrata eiusdem verbi victoria, magnificum dant omnipotentia vel fortitudinis eius experimentum, quam videlicet victoriam pro posse narratur, primum ipsas demonstrare nitimur personas victoria atq; victi. Porro ex semetipso magnificentius, vt iam dictum est, Verbum ipsum cognoscitur, quando gratia præcellenti dilectam cuiuslibet animam visitat fortiter, atq; suauiter afficit, propriæ substantiæ cōactu. Hæc talis cognitio sine experimento valde paucorum est. Deniq; præter Apostolos & prophetas atq; apostolicos viros, quorū vita summis virtutibus clariuit, nō facile quis existimare potest beatitudinis huius fortis consequutus esse, ve anima eius adhuc degens in carne, saltē ad momentum aliquoties vim sensumq; percipiat illius substantiæ fortissimæ. & qui sentit, qui tactus est illa fortitudine spiritus hominis, tacet de re huiusmodi, sicut thesaurū silentio reuerenter abscondit, quia ineffabile est quod sentit. Dicit quibus illorū, Factū est verbū domini ad me, sed nō dixi, qualiter affecta fuit in illa hora mens siue anima ipsa, quæ meruit aduentū verbi domini ad se. Sed & frustra laboraret homo homini edicere.

Ioban. 1.

Psal. 150.

Opus probat arisiph. Roma. 1.

Iob 40.

Iob 41.

Verbum internum.

Solus à Deo doctus, dignè verba Dei eloqui posse.

CAP. IIII.

Felix ille, qui taliter meruit bonum gustare verbū. Felix qui taliter meruit addiscere, quomodo veraciter dictum sit, Et Deus erat verbum. Scriptum est enim, Beatus homo, quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Illū erudit dominus, & eruditus est, docuit eū, & doctus est. Doctus ad militiam, eruditus ad pugnam. Ille homo per similitudinem equus est, vt dicitur ad beatū Iob, Equus nobilis, cuius dominus fortitudinē præbuit, cuius collo hinnitum circumdedit, cuius narium gloria terror est, qui tanto festore confusus exultat audacter, & contemnit pauorem, neque gladio cedit, imò in occursum pergit armatis, videlicet cunctis capitibus draconis, cunctisq; membris eiusdem aduersarij verbi Dei. Fortis est enim Deus, qui tetigit illū, imò & ipsa fortitudo est verbū Dei, nec solum fortitudo, verū & sapientia est vnum idemq; verbum. Inde & fortis & sapiens effectus est, quisquis talem eius meruit aduerum. Fortis est, ita vt etiā contemnat mortem. Sapiens, ita vt rectum & bene sonantem loquatur sermonem. Nec mirum, quomodo enim nesciret loqui, cui Deus verbum suum communicauit, qui ipsam verbi substantiam gustauit? Idcirco dignum est, vt verba eius verba Dei, & verba Dei verba eius consueuerunt dici. Veruntamen hoc vnum singulare verbum solius Dei, & non etiam cuiuslibet, dicitur aut est verbum hominis. Diligenter animaduertendum est, nō nihil differre cū legimus vel audimus in singulari numero, verbum domini, & plurali numero, verba domini. Verbum namq; hoc singulare diuina substantia est, substantia non facta, nec creata. Et idcirco verbū dicitur, & est solius Dei. Verba autē, quæ in scripturis sanctis legimus vel audimus à Deo per hoc verbum effecta, & per hominē administrata sunt, & idcirco aliter verba Dei, aliter rectè dicuntur verba cuiuslibet hominis. Vnde notandū, scriptū quidem sic esse, Verba Hieremix filii Helchij, & verba A mor, qui fuit in pastoralibus Thecæ. Nusquam autē scriptū esse, Verbū Hieremix, siue verbū A mor, siue verbū alicuius cæterorū, nisi ita duntaxat, Verbū domini quod factum est ad illum vel illum, Verbū quippe Deus est, & non est alicuius, nisi solius Dei verbū.

A Deo doct.

Eh.

Ioban. 1.

Psal. 93.

Iob 39.

Fortes et sapientes facti verbū Dei.

Verbū, verba domini.

Hierem. 1.

Amos 1.

Magnificentiam victoria verbi Dei omni laude maiorem esse.

CAP. V.

Nos, qui tali modo verbum hoc nosse necdū meruimus, quo (vt iam dictū est) ex semetipso cognoscitur. Vtinā saltem illo priore modo, videlicet quo cognoscitur, ex operibus nosse mereamur. Ad hanc intentionē, ad hoc studium, vt seruentior essem, tu me parum

A ij aman

amantissime sedula commonitione magis ac magis excitasti, suggerendo, vt hoc opus inire, de victoria verbi Dei. Hac enim operum eius pars, est pars optima & præclarissima, cui videlicet operi ad laudem & gratiarum actionem referendam, nulla omnino lingua sufficit. Cæterum de operibus cæteris, de creatura mundi, de mysterijs huius verbi legalibus, prophetis, atq; euangelicis, & de gratia spiritus sancti iam dudum egi quod potui, parum nimisq; exigui sentiens, quicquid potui secundum quantitatem vel dignitatem rerum quas proposui, iuxta illud sapientis, Glorificantes dominum quantumcumq; poteritis, superabebit adiuu & admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum, exalate illum quantum poteritis, maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboreis, non enim peruenitis. Quis vidit eum & enarrauit, & quis magnificauit eum sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora his. Pauca enim vidimus operum eius. Cum sic ille dicat, & ita sit. Quid de me ipso censeam, siue in illa parte operum eius quam prædixi, in qua glorificare, benedicere, & exaltare illum intendi, siue in ista parte quam nunc tu mihi proposuisti, id est, in victoria qua diabolus vicit. Multum inualidum & elinguem ad tantam rem me esse fateor. Sed quoniam proposito est de ipso verbo, verba mihi nascitur esse non congruè spero. Faciam igitur secundum iam dictam exhortationem sapientis, vt exaltem quidem in victoria sua verbum Dei quantum potero & prout ipsum donauerit. Veruntamē scio & confiteor, quod victoria eius maior sit omnilaude, neq; laborem, quia non perueni vt possim re dictis exequare, vel ipsum, sicut vel magnificare.

Quibus nominibus, & quare hostis verbi Dei in scripturis nominetur, & quid sine septem capita draconis. CAP. VI.

Apoca. 12.
Draco.
Serpens.
Diabolus.
Satanas.

Satanas.

Diabolus.
Lucæ 10.
Serpens.
Draco.

Genes. 22.
Exod. 1.
Capita draconis.
3 Reg. 18.

Danie. 3. 6.
1 Macha. 1.
2 Macha. 7.

Iam nunc verbi huius aduersarius agnoscendus est ex suis nominibus. Dicitur in Apocalypsi. Draco magnus, dracorufus, habens capita septem, serpens antiquus, vocaturq; diabolus & satanas. Vocabula hæc reciproca sunt. Neq; enim prius fuit causa illa propter quam dicitur draco, quam illa, cuius intuitu dicitur serpens antiquus, neq; prius accidit, cur vocaretur diabolus, quam fieret ipse satanas, id est, aduersarius, imo prius extitit siue accidit, cur vocaretur satanas, deinde cur diabolus, deinde cur serpens antiquus, deinde cur draco tot capitum, draco magnus, draco rufus. Deinde ex eo satanas dicitur, & est, ex quo aduersari coepit verbo Dei, & inter angelos seditionem fecit turbator pacis, rebellisq; lumini, & deinde siue proinde accepit sententiam, iuxta quam dicitur diabolus, id est, deorsum fluens. Vnde dominus, Videbam (inquit) satanā sicut fulgur de caelo cadentem. Post hæc egi cur merito vocetur serpens antiquus, videlicet quando primum decepit hominem serpentem ingressus. Deinde proficiens in pelus egi cur vocetur draco, & non qualiscunq; sed draco magnus, dracorufus habens capita septem, quando qui antiquitus seducere per fallaciam consueuerat vniuersum orbem, addidit cum fallacia vim quoq; quos reges & principes, ac superbos homines insitigans ad persequendum & occidendum electos propter verbum Dei, quod primum coepit agere statim vbi ad Abraham facta est repromissio beatisseminis, quod est Christus, in quo omnes gentes benedicendæ sperabantur. Hoc fieri coeptum est per Pharaonem Aegypti, qui primum pueros Hebræorum masculos in aqua necari iussit. Regnum ergo Aegypti primum draconis huius caput fuit. Secundum caput draconis, regnum Israel fuit, scilicet propter peccatum Salomonis, quibus temporibus Isabel cum rege Achab & Atalia filia ipsorum, regesq; aliam in Samaria, quæq; in Hierusalem prophetas verbi occiderunt. Tertium caput fuit regnum Babyloniorum, qui Hierusalem & templum quod tunc erat vnicum nominis domini, succenderunt, tresq; pueros in fornace ignis, & Danielē miserunt in lacum leonum propter verbum Dei. Quartum caput fuit regnum Persarum atq; Medorum, qui vniuersum genus Iudæorum, vnde verbum erat incarnandum, vna die delere voluerunt. Quintum caput regnum fuit Græcorū, cuius videlicet regni rex impudens Antiochus, verbi siue legis Dei memoriam omnem delere volens, inter cæteræ fecerat crudelia, septem fratres cum matre ipsorum nimis atrociter uacuerunt. Sextum caput, regnum fuit Romanorum, sub quo hoc verbum incarnatum in cruce ascendit per Pilatum, & per manus Romanorum martyres eius innumerabiles occisi sunt. Septimū caput erit Antichristi regnum.

Quare diabolus draco nominetur, & quando inceperit primum exercere cornu, & quod agnus (id est, verbum Dei) totidem habuit cornua. CAP. VII.

Exech. 29.
Draco.

Igitur à tempore Pharaonis, draco coepit haberi, qui iam serpens erat, ex quo primum hominem per septemtem decepit. Quod si auctoritas requiritur, apud Ezechielem dicit dominus, Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum & dicit, meus est fluvius, & ego feci memetipsum, &c. Nimirum dum in persona Pharaonis diabolus arguens, dicit ei draco magne, satis constat, quod à tempore eiusdem Pharaonis illud agere coepit, vnde mereretur draco vocari. Nam eatenus non persequabatur violentè, ratummodo seducens fraudulenter. E contra simul considerandum, quia tunc etiā illud celebratum est

tum est, propter quod verbum Dei cōsuevit agnus appellari. Ille namq; Pharaon typus diaboli, draconis magni, multis plagis fatigatus, tandem victus per immolationem agni, dimisit populum Dei. His animaduertis, pulcherrimū est etiam illud reminiscit, quia quot sunt illius draconis capita, totidem sunt huius agni cornua, sicut scriptum est in eodem Apocalypsis libro, in quo legitur draco tot habere capita. Et vidi in medio throni & quatuor animalium & seniorum agnum stantem tanquam oculum, habentem cornua septem, &c. Magna & mira sunt hæc scripturarum sanctarum sacramenta, de quibus in ordine dicendum erit, prout verbum ipsum sua donauerit gratia. Nunc alius recurrere libet, scilicet ad initiū duelli, quo primū satanas ille confutauit aduersus verbū Dei, & victus de cœlo cecidit. Libet etiam in primis querere, quantum de sacris poterit scripturis conijci, quæ causa inimicitiarum fuerit, vel qualem hostiis ille materiam habuerit superbiendi.

Quod causa rebellionis fuerit superbia, & qua fuerint causa superbiendi. CAP. VIII.

Satanas, veras aduersus Dei verbum causas inimicitiarū nullas habuit, sed falsas conuinxit. Habuit autem materiam superbiendi, speciositatem, scientiam, & magnitudinem propriæ conditionis. Speciosus namq; & pulcherrimus conditus fuit, quod & ipse cōditor testatur, cum apud Ezechielē dicit. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus. Eratq; pulcherrimus in magnitudine sua, omne lignum paradisi Dei non æstimatū est illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum fecit eum. Hæc de pulchritudine eius. Porro scientiam eius multam ibidem hoc modo significat. Aquæ nutritæ erant illum, abyssus exaltauit eum, flumina eius manabant in circuitu radicū eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. Manifestius quoq; in eodem propheta, dum sub nomine principis Tyri denotatur, scientiamq; (per aquas intelligi solet) in eo fuisse pronunciat, idē Deus simul cum pulchritudine, de qua dicitur extitit. Pletus (inquit) sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuit, tu Cherub extensus & protegens herub quippe pletitudo scientiæ interpretatur. Quod tertium erat, id est, magnitudo eius, per hoc satis exprimitur, quod illic dicitur extensus & protegens. Amplius autē per illud quod loco supra memoratur, cum dixisset. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, addidit, excelsusq; altitudine. Et post pauca, Cedrus (inquit) non fuerunt altiores in illo paradiso dei, abietes non adæquauerunt summam eius, & platani non fuerunt æquales frondibus illius. Per metaphoram sine dubio cedri & platani, & abietes, quæ non adæquauerunt summam eius, angelicæ siue archangelicæ dignitates intelliguntur. Fuit ergo pulchrior & speciosior cæteris, quia omne lignum (inquit) paradisi Dei nō est a se imitatum illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum feci eum. Fuit & maior & altior, quia abietes non adæquauerunt summam eius, fuit & scientior, quia riuos suos per quos scientia designatur, emisit ad vniuersa ligna regionis iste Cherub. Hæc tria quicūque perpendens, scilicet magnitudinem, scientiam, & pulchritudinē eius, clarius agnoscit, cur dum contra eum sub nomine principis Tyri inuehat propheta ex persona Dei, Tu, inquit, signaculum similitudinis. Riuus enim similitudinis, nisi sanctæ & adorandæ trinitatis signaculi. Secundum hæc tria fuit. Sancta quippe trinitas ipsa est magnitudo, sapientia, & pulchritudo. Magnitudo namq; patris & spiritus sancti, pater est. Sapientia patris & spiritus sancti, filius est. Pulchritudo patris & filii, spiritus sanctus est, quia magnitudine, sapientia, & pulchritudine participauit (teste scriptura) plus cæteris. Per hoc ipsum aliquatenus claret, cur dicitur sic signaculum similitudinis. At ille vecors cum in tanto honore esset, non intellexit, & hæc omnia vertit in materiam superbiendi. Non fuisse ei tanta largitas creatoris, nisi idem diceretur vel existimaretur de ipso quod de Deo, nisi appellaretur Deus, nisi adoraretur ab angelis vt Deus, nisi prædicaretur & ipse increatus. Negauit quippe Deū esse creatore suum, & dixit se esse Deum. Sic enim in propheta supra memorato, dum sub nomine Pharaonis illi exprobrando dixisset dominus Deus. Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, statim subulxisti, Et dicit, meus est fluuius, & ego feci memetipsum. dixit se esse increatum, negauit Deum esse creatorem suum, & sub nomine principis Tyri dicit idem dominus Deus contra eum. Eleuaueram est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.

Quod per superbiam factus sit mendaciū pater, & quodnam fuerit illud mendaciū ex literis prophetis.

CAP. IX.

Ecce hoc est mendaciū quod iste diabolus genuit, cuius patrem hunc esse pronunciauit dominus Iesus Christus veritas & verbum Dei, dicens Iudæis, Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendaciū, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius, subauditur mendaciū. Hoc fuit initium duelli, principii certaminis, quod tale mendaciū locutus est ex propriis. Ex propriis, inquam, quia non sic res se habuit quomodo dixit. ego feci memetipsum, Deus ego sum. Genitura ista cordis eius, contraria est genituræ cordis vniuersi & solius

A iij solius

Pater mendaciū.
Ioban. 8.
Ezech. 28.

Veritas.
Mendacium.
 folius Dei, contraria verbo Dei, veritati Dei. Hoc est inimicitiarum exordium, & istæ inimicitie naturales sunt. Naturaliter quippe dissentiunt veritas & mendacium. Veritas est verbum Dei, Mendacium est nihil. Veritatem enim istud nihil ad illud, constituitur, vt qui aliquid erat, quia magnitudinis sapientie, & pulchritudinis multum habebat, in alterum versus sita, vt iam neq; magnus, neq; sapiens, neq; pulcher possit esse vel dici. Nempe adeo magnus esse delir, vt sit quasi cæcus. Nam dabo te, inquit dominus, ô Cherub in cinerem, super terram in conspectu omnium videndum te. Sapiens esse delir. Nam perdidisti, inquit dominus sapientiam tuam. Pulcher esse delir. Nam polluiti, ait, sanctificationem tuam. Sed reuertamur ad ordinem. Nondum enim totum audimus laqueum superbie eius quod perpetravit adhuc in illa magnitudine, sapientia, & pulchritudine conspicuus, propter quod & sic miser factus est, bonis illis & exoliatus.

Satanam suum ipsum mendacio deceptum, ceteros angelos de se suspicisse, maiestatemq; & equalitatem Dei ambuisse. CAPVT X.

Exech. 28.
Exech. 14.
Isaia 14.
Isaia 14.
Iob 40.
Exech. 31.
Exech. 28.
 Vbi mendax ille mendacium illud locutus est. Ego feci memetipsum, & Deus ego sum, de liberauit adhuc apud se, & proposuit, dixitq; in corde suo. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Nimirum nubium nomine, ceteros omnes angelos cognominatur, fortassis ob magnitudinem & pulchritudinem suam, quia non parvus erat in oculis suis, tanto omnes angelos lemetipso viliores iudicans, quanto nubes, licet aliquatenus candidæ vel lucidæ, obfusciores sunt pulchritudine luciferi. Luciferum namq; volebat se haberi. Vnde & cum improprio ei dicitur. Quomodo cecidisti de coelo lucifer, qui mane oriebaris? Professio quia vbi dixisse legitur. Ascendam super altitudinem nubium, ibidem quando cum exbrobatione luciferi nuncupatur, datur intelligi, quod ceteros angelos in corde suo quali nubes reputauerit, arbitrans de lemetipso, quod esset tanquam lux qua nubes indigent vt illustrentur. Sed illud occurrit, quod ibidem vtrunq; dixit. Super astra Dei exaltabo solium meum, & ascendam super altitudinem nubium. Ad quod dicendum, quod neq; astra hæc visibilia, neq; nubes tunc erant, & idcirco per astrorum & nubium vocabulum intelligi oportere ordines angelorum quos ille, quamuis essent astra Dei reputabat nubes comparatione iul. Ceterum quoquo modo hæc dixerit, illud constat, quod de seipso cunctos habuit, nam omne sublime videt, & ipse est rex super omnes filios superbie. Quid tandem est quod ait, Ascendam in caelum super astra Deorum per altitudinem nubium. Nonne in caelo erat, & propter hanc superbiam de caelo cecidit ille Satanæ? Nonne super altitudinem nubium eiusmodi ascenderat, cum (sicut iam dictum est ex alio propheta) abietes & platani, per quas intelligunt, quod eadem altitudines angelicæ dignitatis, non fuerint æquales frondibus illius, non adæquauerunt humilitatē eius in paradiso Dei. Alium ergo ascensum oportet intelligi, videlicet ascensum cordis non corporis, ascensum honoris non loci. Ex abundantia est astruere prouentionem honoris ascensum recte dici, cum in scolis quoq; pueri leditent, ducem nobilem dicentem militibus suis. Quos pueri ciuem populus perducere libet. Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui. Quod dixit, Ascendens, tumor fuit ambitionis, quia qui dicebat, ego feci memetipsum, Deus ego sum, consequenter sic ambiebat ascendere in caelum, vt cæli teneret imperium, sic exaltare super astra Dei solium suum volebat, sic ascendere super altitudinem nubium, vt adoraretur & honorificaretur concentu angelorum tanquam Deus & dominus ipsorum. Hoc enim habet supra dictio siue dictionis eius conclusio. Nam ac si aliquis quaereret. In quo ascendens? Ero (inquit) similis altissimo.

Satanam suum ipsum mendacium & ceteros angelos prædicasse, persuasissetq; nonnullis, vt se pro Deo haberent. CAPVT XI.

Exe. 28. 19.
Exech. 31.
Exech. 29.
 Quomodo hoc autem fieri possit, nisi ipsorum consensu angelorum? Vt igitur in rem proccederet, quod apud se habebat huiuscemodi consiliū, coepit prædicare lemetipsum omnibus angelis, confidens vt erat plenus sapientia, coepit etiam ciam haberet ad persuadendum, vt crederetur sibi dicenti. Ego feci memetipsum. Deus ego sum. Qualescūq; sunt illæ linguæ angelorum, nimirū cōstat eum hoc de se metipso prædicasse, quod in ei propheticæ scripturæ veritatis restatæ sunt. Nec verò vtrunq; sed magna scientiæ, quæ plenus erat, arte, prædicabat omnibus angelorum coctibus, Deum se esse. Quid enim aliud per illud innuitur, quod locosum pra memorato, inter cetera quæ dominus dicit, contra eum sub nomine Aflur: Flumina eius (inquit) manabāt in circuitu radicū eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis, & multiplicata sunt arbuta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis. Riuos namq; riuos emisit ad vniuersa ligna regionis. Quia sapientiæ suæ multā effundendo, vniuersas angelorum multitudine circumuicere, & in tententia suā deducere laborauit, vt apud illos tanquā altissimus haberetur, & adoraretur vt Deus. Et eleuati sunt rami eius præ aquis multis, quia maior quim erat, coepit haberi apud maximā partē angelorum, præ multa sapientiā, quæ sese cōmendauit, de quibus post alia quæ sic dicit. Et æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso dei. Notandū, quid

quid vel qualiter dixerit, quia non ait, & mulata sunt eum omnia ligna regionis, sed & mulata sunt eum omnia ligna voluptatis. Et misit quidē riuos suos ad omnia ligna regionis, sed & mulata sunt eū tantūmodo omnia ligna voluptatis. Quia cunctos quidē angelos per suam sapientiam decipere, & ad suum fauorem deducere tentauit. Sed adulati sunt ei tātummodo spiritus illi, qui gloriam suam quaerebant, non Dei, quos delectabat seruire potius creaturæ, quam creatori. Ita esse vel maximē liquet ex eo, quod tandē dicitur ei. Ecce deductus es cum lignis volu- *Exeb. 31.* ptatis ad terram vltimam, in medio in circuitu dormies cū his qui interfecti sunt gladio.

Satanam neminem creationis & conditionis sua conscium putasse, ideoque nullum contra se testimonium veritum fuisse. CAPVT XII.

Quem putaret posse esse ex omnibus angelis, qui dicente ipso. Ego creatura Dei non sum ego à nullo factus sum, sed ego feci memetipsum, obuiare & diceret: falsum tu loqueris. Quem timeret posse inueniri testē Dei, qui testificaretur, & diceret, ille te fecit. Verus *Ioban. 3.* namque ille testis est, & certus, qui quod vidit & audiuit, hoc testatur. At verò cunctōrum spirituum suae angelorum nullus vidit, vel audiuit, quando illum fecit Deus. Nullus quippe ex omnibus adhuc conditus, omnes minores sunt, hic primus erat. Testatur hoc ipse Deus, qui ad bea tum Iob illum mirabiliter describens. Ipse (inquit) principium est vltimum Dei. Eliphaz quoque *Iob 40.* Themanites, dum de eodem iusto viro nimis malē sentit, putans eum contra Deum superbire & imitari linguam blasphemantiū. Nunquid (ait) primus homo es tu, & ante colles formatus? Idem enim est ac si diceret. Si eleuatus es cor tuum, & sic tunc contra Deum spiritus tuus, vt *Iob 15.* imitari videaris Adam qui superbie spiritu deceptus, periit, imò & diabolum qui ante colles, id est, ante ceteros angelos formatus, contra creatorem superbierit. Cum igitur nullum haberet ex omnibus angelis conscium suae creationis, qui dicere posset (ego vidit vel audiuit, eo quod primus ipse conditus fuerit) quem putare stare posse contra se testem Dei. Quis reuelaret faciem indumentis eius? & in medium oris eius quis intrare? & portas vultus eius quis aperiret? & Nimirum arbitrari eius nullus erat qui posset eum aequere esse menturum, & conditionis eius proficere iudicium.

Solum Verbi Dei testimonio conuictum Satanam, & eiusdem Verbi Dei testimonium non latuisse ceteros spiritus. CAPVT XIII.

Sed ecce in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc *Sellū verbū* erat in principio apud Deum. Hoc verbum, hic Deus testis esse debuit, & testis esse potuit *Dei testimo-* verus idoneus, quod Satanā ille falsus esset, quod mendacium loqueretur. Nam ipse est super *nium perbi-* omnes ipse ante omnes, & quod vidit & audiuit, hoc testatur. Quid autē non vidit, aut quid nō *bet verita-* audiuit, qui omnia vidit cum fierent? Imò omnia vidit & audiuit antequā fieret? Nam omnia *ti.* per ipsum facta sunt, & quod factū est in ipso, vita erat. Vidit ergo illū quoque angelum summū *Ioban. 3.* cum fieret, vidit & audiuit antequā fieret, & idē per ipsum factus est. Proinde poterat testari *Ioban. 1.* illo superbo, quod esset falsa locutus, quod esset falsus vel creatus. Cū itaque riuos suos emitteret (vt supra iam dictum est) ad vniuersa ligna regionis mittebarur. E contra, verbum hoc spon- *Ioban. 10.* tus & verus qui apud Deum erat, iuxta illud. Quoniam apud te est fons vitae. Mittebatur (inquā) *Ioban. 10.* ad irrigandū eadē ligna regionis, id est, ad instruenda spirituum agmina cognitione veritatis. Tālis *Lumen.* namque fons est hoc verbum, vt sit etiā lumen cordium illuminans oculos mentis ad illuminandū *Verbū Dei.* & videndū non solum quae praesentia, verum etiam quae praeterita & quae futura sint. Vnde cum *Fons.* dictum esset, quod praesentimus, Quoniam apud te est fons vitae, contino & subiunctum est. Et in lu- *Lumen.* mine tuo videbimus lumen. Huius rei sufficiens habemus experimentū in hominibus sanctis, *Prophe- ta,* ad quos factū est verbū domini, qui & proinde videntes dicti sunt, quia in isto lumine sic videntur *cur viden-* eunt lumē, vt cum caecus fuissent nōnulli ex ipsi homines sine lateris, imò pastores, vt Amos *tes.* & Dauid, repente fierent literati, & prudentes eloquij mystici, & interpretes coelestium secretorum *Apostoli et* miri & magnifici. Nonne etiam homines huiusmodi inter cetera quoque conditionē & praesump- *prophe- ta id* tionē videntur illius Satanæ? ad est, aduersarij, quē & descriperunt per figuras & tropologias *lucras.* mirabiles, nunc sub nomine Pharaonis, nunc sub nomine Assur, nunc sub nomine principū Tyri, ceterorumque superbiorū principū huius seculi, qui istū sunt imitati. Itaque salte secundū exemplū *Ioban. 3.* hominū prophetarum huius verbi domini periculis nō bis sit, quia electi angeli per infusionem *Deut. 32.* eiusdē verbi sciuerunt, ne c quasi incertū lenierūt, sed clario lumine videntur illud quod erat praeteritum, scilicet & quod sicut ipsos iuniores ita scilicet vnus Deus illū primū. Hoc erat verbū, & fidele verū testimonij verbi quod erat Deus, qui non in incerto quicquid loquitur, sed quod *Exe. 28. 29* vidit & audiuit, hoc testatur. Testimonij eius spirituum pars quaedā accepit, pars quaedam nō accepit. Pars quae testimonij eius accepit, signauit, quia Deus verax est, dicens. Vides quod ego sum solus, & non sit alius Deus praeter me. Et Satanā ille mendax est, qui dixit. Deus ego sum, & in cathedra Dei sedet, & meus est fluuius, ego feci memetipsum, & cetera huiusmodi.

A III Phetm

Partem spirituum, superbia & inuidia deprauatos, testimonium verbi Dei non receperunt. partem humiles & obediētes in veritate persistisse. CAP. XIII.

PARS quæ testimonium eius non accepit, sic est inexcusable, vt ille idem princeps & pater mendacij, qui contra propriam conscientiam mentitus est, dicendo, se esse quod non erat, negando se esse quod erat. Nilominus namq; & ipsi omnes scire poterunt, verum esse verbi Dei testimonium, sed rebelles luminis. eide verbo extiterunt propter superbiam, seu propter inuidiam, cuius videlicet superbiae inuidiae nunc vsq; prouerbiū visitari est. Ob derogationem melioris semper fauere peiori. Hoc illi spiritus qui dicuntur & sunt maligni, sine dubio fecerunt. Inuidentes namq; meliori, imò soli bono creatori, malum & mendacem Satanam, id est, aduersarium eius suis fauoribus extulerunt, testemq; eius, Verbum eius oderunt & repulerunt, vtputa quorū secundum exemplum maligni quoq; homines eidem domino deo dicere soliti sunt. Recede à nobis, scientiam viarum tuarū nolumus. T alium spirituum maximè ludæi imitatores fuerunt, de quibus non recipiebant testimonium suum, ait id ipsum Dei verbū. Nunc autem & viderūt & oderunt, & me & patrem meum. Superbiam atq; stultitiam illorum quidā pulchre declarauit, cum prae misisset. O Israel quā magna est domus Dei & ingens locus possessionis eius, magnus & nō habet consummationem, excelsus & immensus, ita subiunxit, ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt situra magna, scientes bellum. Non hos elegit dominus, neq; viā disciplinae inuenerūt, propterea perierunt, & quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suā insipientiam. Profectio superbia illorū nomine gigantum congruè signauit. Insipientiam autem proprio vocabulo expressit. Magnitudinē quoq; immanitatis eorum, qua contra veritatem rebelauerunt miro modo, ita proprie quā breuiter exposuit, dicendo, scientes bellū. Porro sanctorū spirituum, qui (sicut iam dictum est) verbi Dei testimonium acceperunt, sapientiam, humilitatem, atq; obedientiam lubiā de pulcherrimè expressit dicens. Stellae autem dederunt lumen in custodiae suis & erratae sunt, vocatae sunt, & dixerunt, assumus, & luxerunt ei cū iucunditate. Deinde contra principem illū malignorum, qui dixit, Deus ego sum, veraciter intulit dicens. Qui fecit illos hic Deus noster est, & non assumabitur alius ad illum.

Satanam propter testimonium verbi à Deo damnatum, à sanctis angelis gladio verbi Dei debellatum, & de caelo reiectum esse. CAP. XV.

Igitur quia gigantes erant, quia scientes bellum erant, id est, quia superbi erant, & tota intentione creatori rebellabant, decebat eum qui fecerat eos vt tam contra ipsos quā cōtra principem eorum, æquam proferret sententiam, & ostenderet in illis fortitudinem suam. Sententiam ipsam nomine gladii, loco superius memorato pro prophetam contra Assur designat, cum dicit. Cui assimilatus es, o inelyte atq; sublimis inter ligna voluptatis: Ecce deductus es ad terram vltimam, in medio incircuncolorum, dormies cum his qui intersecti sunt gladio. Eandem sententiam damnationis, licet illic per gladium intelligi, cum dicitur in Apocalypsi de bestia quæ de mari ascendit, quia habet plagam gladii, & vixit. Plagam namq; gladii habet bestia, & vivit, quia sententiam damnationis diabolus in caelo accepit, & adhuc superbit, ac semetipsum defendit. Itaq; gladio percussus est cum lignis voluptatis, id est, sententia verbi Dei, damnatus est cum angelis sequacibus suis. Damnatus autē per iustissimum verbi Dei iudicium, si iam de caelo proiectus est per ministerium sanctorum angelorum, victoriæ verbi Dei militarium. Sed quæ vel qualia fuerunt vel sunt arma, quibus illi spiritus in illo prælio vsi sunt? Non vtiq; arma materialia fuerunt, sed omnis armatura eorum fuit & est ipsum Dei verbum. Ipsa (inquam) Dei verbum rebellibus illis spiritibus vim suam per angelos sanctos intentans per semetipsum percutit victoriam. Ignis quippe est Dei verbum, id est, sic intolerabile impius, peritibus malignis, vt est infirmis corporibus ignis visibilis. Hinc in parabolis scriptum est. Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se, & Psalmista dicit. Ignitum eloquium tuum vehementer. Item, sicut fuit cura à facie ignis, sic pereant peccatores à facie dei. Igitur non qualibus, quinque armis diabolū, & angelos eius debellauerunt sancti angeli, sed igne ardente, in ipsis namq; est verbum dei. Etenim ignis iste intolerabilis quidem est impijs & odientibus se, sed blandus & suavis est pijs & diligētibus se. Idcirco apud prophetam supra memoratum angeli sancti lapides dicuntur igniti. Sic enim scriptum est. Et posuit te in monte sancto dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Et subinde ait. Et peccasti, & eieci te de monte sancto dei, & perdidisti te o Cherub protegem, de medio lapidum ignitorum.

De eo quod in Psalmis scriptum est: Tu terribilis es, & qui resistet tibi, extingue ira tua?

CAPVT XVI.

EX eo factis liquet, quā veraciter Psalmista dicat. Tu terribilis es, & qui resistet tibi, extingue ira tua, quod idem est, ac si dicat. Nō ex quo quisq; peccat, sed ex quo tibi resistit peccator, quod ille primus fecit, ira tua vim suam exercet, cui resistere nemo potest. Et quis recte considerans

Iob 1.

Ioban. 15.

Barni. 3.

Ezech. 3.

Ezech. 31.

Apoc. 13.

Arma potest Dei Verbi Dei ignis.

Prouer. 30. Psalm. 118.

Ezech. 28.

Psal. 75.

fiderans tantam terribilis Dei non pertimescat irā & ille qui videbatur sibi fortissimus sic inter angelos, quorū volebat esse dominus, quali cetera, vel tanquā stipula inter flammās inualidus est inuentus. Quis hoc in laudē verbi dei nō admiretur & Consideretur diligentius litera prophetalis, *Exech. 28.* quomodo in eū declamat, p̄miserat, dicens. Omnis lapis preciosus operimentū tuū, sardius, topazius, iaspis, chrysolitus, onix, berillus, saphyrus, carbunculus & smaragdus. Post hęc ita subsumxit. Repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & eieci te de monte Dei, & perdidisti d̄ Cherub protegens de medio lapidum ignitorū. Nouē preciosos lapides, p̄r quos nouē angelorum intelligimus ordines, quos velut operimentū sibi vsurpabat ad ornatū & obsequiū suum, lapides ignitos appellauit. Nonne hęc dicendo, mirabilē euentū predicauit & Velut si quis latro vel p̄rado palliū vel tunica rapiat & induat, statimq; in lorica siue thoracē ignita cōuertatur illi. Verē igitur tu terribilis es Deus, & nemo resistit tibi. Nam vbi resistere tibi quis auderet, extitit ira tua, quæ nō potest portari. Ille t̄ magnus, t̄ robustus, dū a facie tua effluxit, sicut fuit cetera a facie ignis, terribiliter in semetipso expertus est, & omnibus pro experimento sufficit, quōd tibi nemo resistere possit. Veruntamē cū legimus vel audimus, extunc ira tua, seu quodlibet aliud eiusmodi, nō intelligimus, nec intelligere debemus de Deo impassibili, quōd in eum cadant motus animi, quos signantur vocabulo iræ vel furoris. Ipse namq; suauis semper in tranquillitate omnia disponit, sed creatura corrupta, suocq; vitio turbata, ipsam creatoris suauitatem atq; tranquillitatem malē & pœnaliter sentit. Inde est, quōd vno eodēq; tēpore vel momento, & *Affectus quomodo iribnanur Deo.* lapides supradictos, qui in corrupti sunt, illustrat, & non vrit, & aduersarios illorum vrit, & illi illustrat, qui sunt corrupti, & a natura bona degeneres. Hoc licet satis per semetipsum intelligibile sit omni sensato hominī, iuuat tamē adhuc per notā similitudinē indagado melius intueri.

Pulcherrima similitudine declarat, motus & affectus animi in Deum non cadere, sed cum immutabilem esse. C. A. P. XVII.

Ecce quempiam lapidem lucidum ex clarissimis lapidibus eiusmodi, qualium vocabulis *Deus semper immutabilis.* in propheta (vt iam dictum est) Dominus Deus nouem ordines angelorum significauit. Plerunq; dum libera attollis in facie solis sereno celo fulgentis, statimq; lapis idem in parua sui quantitatem magni solis concipit imaginem, supponis continuo materiam per aridā ignium eicam. Nonne vnus idemq; splendor solaris, & in lapide radium vibrat innoxium, & in materia iam dicta r̄asū molentem traicit incendium & vnus idēq; ignis & in lapide radiat, nec vrit, & in eisa sumat, & vrit. Non ergo mirum, quōd Deus noster, qui (vt ait Apostolus) ignis consumens est, simul vno eodemq; actu, sanctos angelos sic ignitos reddidit, vt ipsorū pulchritudo & delectatio sit, & aduersarios suos sic ardeat, vt consumantur pœnaliter a iustis. Itaq; & perdidisti te (inquit) d̄ Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, subauditur, quia tu illorum ignem fuisse non potuisti. Tua namq; superbia, & illorū humilitas, ita sunt contraria contrarietate naturali, vt quod illis gloria est, id ipsum tibi poena sit. Sciendum interea, quia quocunq; se vertat, poenam suam secum portat, & plaga ignis ignitorum lapidum, qua semel est fulminata, intrinsecus in ipso persouerat. Hęc eius poena ex illis domini dictis ad beatū Iob (saluo *Iob 41.* creatore intellectu) valet intellegi. De ore eius lampadēs procedunt sicut tedæ ignis accensæ, de naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ, atq; seruens halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. Interim ergo donec veniat dies vniuersalis iudicii, quo in ignem æternum, qui paratus est ei & angelis eius, precipitabitur cunctis videntibus, iam habet poenā incendium fulminis, quo fulminatus de celo cecidit, & nihil sic timet, quāsi fulmen verbi Dei, nihil habens virium, vt subsistere possit vbicunq; illud senserit, in corde vel ex corde & ore hominis, siue angeli verbi eiusdem dilectionem habentis.

Ex illo certamine, quo diabolus victus est, quendam de principibus militiae celestis,

& principatum & in christum nomen retulisse, vt iam dicatur Michael,

id est, quis sicut Deus. C. A. P. XVIII.

Ex illo certamine magno & mirabili, pulchro nomine & honore donatus vnus & primus de militiae celestis principibus gloriolē rediit, nomine viddicer, vt exinde vocaretur Michael. Honore non solū angelorum, verū etiam hominū habentū Dei verbi ipse sit princeps. *Michael. Deuter. 10.* Sic enim Danieli de illo ab alio angelo dictū est. Er ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorū meū. Item, veruntamē annuntiabo vbi quod exprellum est in scripturis veritatis, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Itēq; post aliqua. In tempore autē illo, confluet Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui, & veniet tēpus, quale nō fuit ex eo, quod gētes esse ceperunt, vsq; ad tēpus illud cū dicitur. Qui stat pro filiis populi, loquēs illi, cuius populo soli credidit & notū tūc erat verbū Dei, dicitq; ei. Princeps vester magn' Profec̄s cōstat, quia princeps est omnū, vsq; ad finē seculi, qui verbū dei credit, & confitētur. Et hoc honore vel principatu donatus est, ex quo cōtra diabolum dicentē, Deus ego sum, resistit, vt diceret, Quis sicut deus, & vincēdo illū probauit, quia nullus est alius sicut deus.

Hinc

Daniel. 22.

Hinc (vt iam dictū est) nomine quoq; est donatus, vt Michael vocaretur. Michael namq; interpretatur, quis sicut Deus. Iste, & tūc in cælo victor effulsit, & nūc in ecclesia, quæ ad cælum tendit. Vnde & ipsa cæli dicitur, quia cælestem vitam ducit, eundē antiquum hostē vincit, mystica Apocalypsis continet scriptura. Et factū est (inquit) præliū magnū in cælo. Michael & angeli eius pugnant cum dracone, & draco pugnat, & angeli eius, &c. Magnus igitur princeps iste est, princeps belli diuini, Verbum autem Dei belli eiusdem virtus est. Nam quia verbum ipsum Satanam illum, & tunc in cælo tanquam Deus elisit, & nunc carofactum in hoc mundo fortem eundem tanquam fortior alligauit. Inde archangelus iste cum angelis suis pugnat, & tunc illum de cælo proicere potuit, vbi dicebat Deus ego sum, & sedi vel sededo in cathedra Dei & nunc eundem de templis vel delubris idolorum, vbi à nobis gentibus colebatur, protrahere præcauit, pugnando contra illum, non solum cum angelis suis, verumetiam cum hominibus sanctis, maximeq; p̄p̄ martyribus Christi, quibus moti viciliū fuit.

De eo quod dictum est ad B. Iob. Quis dimisit lapidem angularem terræ cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. CAP. XIX.

- Iob 38.** Itaq; proiecto illo, laudauerunt & iubilauerunt angeli sancti, participes cum Michael, & cooperatorēs victoriæ verbi Dei, sicut ipse Deus & dominus ad B. Iob loquens, pulchrè innuit. Præmissō namq; Vbi eras quando poncham fundamenta terræ? Indica mihi, si habes intelligentiam? quis posuit mensuras eius, si nosti? vel quis tetendit super eā lineam? super quobasēs illius solidatae sunt? ita subiunxit. Aut quis dimisit lapidē angularem eius cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent oēs filij Dei? Equidem si futurorū prophetiā in verbis istis attendimus, spiritualis terræ, id est, sanctæ ecclesiæ positionē, dimensionē, atq; solidationē vultur intelligimus, cuius lapis angularis est Christus, sicut docet beatus papa Gregorius. Verūtamē si præteritorū narrationē atq; edere placet, quia reuera deus huius terræ, quā calcamus fundamenta posuit (quod mirabile est) super nihil, & bases eius. i. firmitatē eius solo præcepto suo solidauit. Lapis àlius, scilicet Satanus, erit intelligendus lapis terræ angularis. i. princeps huius mūdi. Nā de isto sine dubio superius idē Iob assumpta parabola, dixit. Lapidē quoq; caliginis & vmbrae mortis diuidit torrens à populo peregrināte, eos quos oblitus est pes egentis hominis & inuios. Haud dubium, quin eo loco lapis Satanus ille debeat intelligi lapis caliginis, vtputa nihil habens de illuminatione septē oculorū, quos, in alio lapide Zacharias propheta vidit. Lapis (inquam) caliginis & vmbrae, non qualiscuncq; sed vmbrae mortis. Istū lapidē diuidit torrens iudicij diuini à populo peregrināte, vt videlicet non obfcurerit, non sua caligine inuoluat eos, quod in hoc mūdo à populo peregrinos se esse nouerunt, qui manentē ciuitatē lucē nō habent, sed futurā inquirunt. Diuidit ab eodē populo cū eiusmodi lapide, etiā eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios, id est, oēs homines impios, quos propter incedulitatē ipsorū oblitus est, & dereliquit pes egentis hominis. i. gratiā Iesu Christi, qui cum diues esset, propter nos pauper factus est. Dereliquit (inquā) vtputa inuios, quia noluerūt parere, vel parati apud se viam domino. Lapis itaq; durissimus ille hostis, lapis terræ angularis. i. superbus princeps huius mūdi, rectē valet intelligi. Et illū Deus reuera dimisit. i. deorium misit, nec alius nisi Deus dimittere potuit. Ceterū tur demississet illū, laudauerūt (inquit) simul astra matutina, & iubilauerūt oēs filij Dei. Quod dixerat, laudauerūt astra matutina, repetit dicendo, Et iubilauerūt oēs filij dei, videlicet, sancti angeli, qui dū in gratiæ claritate perstituerūt, rectē dicuntur astra matutina, id est, angeli lucis. Angeli habentes charitatē, & cognitionem dei, quæ tunc illis per uictiā ruina diaboli clarius illuxit.

De eo quod dictum est ad eundem beatum Iob, Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. CAP. XX.

- Iob 38.** Vale autem putamus huius laudationis, vel iubilationis inicitum fuisse? Quid pulchrius, eo quod sonat ipsum nomen Michael? Quid ad tonandā laudem sonorius, quim istud. Quis sicut deus? Nimis res ipsa ferebat, vt sic incongruas laudarent, atq; iubilarent, quatenus in ipso laudis & iubilationis exordio uictū illū, stultitæ magnæ redarguerēt, qui sibi videbatur esse sicut deus & verū & solū deū dignē magnificarent, quod ei similis esse nō possit alius. Simul (inquā) videlicet, quod illa victoria, magnā cū diabolo & angelis eius excluderet discordiā, magnā omnibus residuis illis beatis spiritibus fecerat concordiā. Ablatū erat de cœtu illorū omne icandālū. Hinc est illud ad B. Iob. Potestas & terror apud eū est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Planē vtraxter dictum, sed non bene, neq; competenter illatum. Nam quia dixerat idem sanctus Iob in fine sermonis. Quod si non est ita, quis potest me arguere esse mentitū, & ponere ante Deū verba mea? Vnde a micorū eius, qui omnes de illo sermones nimis malē sentiebat, putans eum hoc dixisse per nimiam mentis superbiā. Potestas (inquit) & terror est apud eum, qui facit concordiam in sublimibus suis, ac si diceret. Ille te potest arguere esse mentitū, qui terribiliter potuit arguere diabolum, & deiccto illo, pro eo quod in sublimibus suis faciebat discor-

discordiam, Indissolubilem in eisdem sublimibus fecit concordiam. Potestas (inquam) & terror apud eum est, sicut ex illo, & ex omnibus superbis comprobatum est, & ex teipso qui propter superbiam percussus, & omnibus bonis spoliatus, nunc in sterquilino sedes. Male quidem (vt iam dictum est) & incompetenter ille dixit. Quia contra virum simplicem, rectum, Deum timentem, & à malo recedentem dixit, sed nihilominus bona & vera sententia, quæ rectè dici potest contra talem quempiam, qualem illum esse purabat. Cum igitur dicit, quia simus astra matutina iudabant que sublabant, magnam inlinuat exclamam esse discordiam, magnamque factam in coelo cadente diabolo concordiam. Non leuiter est hoc sentiendū, quasi aduersarius ille, in illa tanta multitudine spirituum paruorum discordiæ fecerit tumultum, dum se mendaciter Deum vellet haberi contra verum Deum & viuum.

Satanam non statim, vt conditus est, cecidisse.

CAPVT XXI.

El qui opinione illa præuentus est, vt eundem Satanam cecidisse putet statim vt conditus est, non apparet, nõ accedit ad eor, vt sentiat, magnum illum fuisse diabolicæ seditionis & discordiæ tumultum, licet magnas esse iras dæmonum, magnum e contra zelum bonorum, & zelum non ignoret sanctorum angelorum. Prius ergo sciendum est, eum non cecidisse statim vt conditus est. Sic enim in eum per prophetam supra memoratum dictum est. In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in vñs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Profectò dicto huiusmodi, à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, sensum siue opinionem illam non admittit vbi dicit, vel putet quis, quòd vbi conditus est ille, statim ceciderit. Consequetur etiam illa suspitio, vt possit suspicari, quia qualis idem nunc est, scilicet malus, talis à Deo conditus esset. Nunc autem & innocentem & rectum illum fuisse conditum, & non parua mora permanisse in medio angelorum sanctorum, præsens sermo conuincit, dum ita præmittit. In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in vñs tuis. Ad demum subiungit. A die conditionis tuæ, ac deinceps, donec inuenta est iniquitas in te. Diem conditionis non sic accipimus, vt nunc cursum & recursum solis, quia necdum erat sol iste visibilis, sed melius exprimi non potuit sensus prophetae, vel Dei ad hominem loquentis. Non ergo putandum est, quòd conditus statim ceciderit, imò illud verum est, quia primum conditus, & tunc demum positus est in illo paradiso caelesti. Sic enim ibidem scriptum est. In die (inquit) qua conditus es, foramina tua præparata sunt, tu Cherub & extensus protegens, & posui te in monte sancto Dei. Sed & illud datur intelligi, quòd nõ statim in initio peccati de coelo proiectus fuit, sed ipsum quoque expectauerit patientia Dei. Ipse autem secundum duritiam suam & cor impoenitens iram sibi thesaurificauit. Cum enim præmissum fuisset, donec inuenta est iniquitas in te, statim subiunctum est. In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, statimque & peccasti, ait & tunc demum. Et eieci te (inquit) de monte Dei. Tria hæc sunt incrementa peccati, quæ in hominibus quoque tandem iustis consequitur iudicium Dei. Primum, iniquitatem mente concepsit. Deinde ipsam iniquitatem non semel aut vno actu, sed multipliciter adimplet. Deinde opera iniquitatis defendendo peccare. Itaque quia & inuenta est iniquitas in te & multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, non parua intelligitur mora in iniquitate illius peccatoris antequam, ad instruendos electos angelos, vt scirent iustum esse iudicium Dei, videntes illum peccatorem, quòd esset incorrigibilis.

Satanam in sublimibus Dei pacem turbasse.

CAPVT XXII.

Igitur in sublimibus Dei discordiæ tumultus grandis exitit inter magnas iras dæmonum, magnamque & bonum zelum spirituum bonorum. Nimirum vt hoc animaduertamus, scilicet quòd in sublimibus Dei nimium pacem turbauerit. Idcirco sub nominibus arguitur hominibus, qui terram turbauerunt, videlicet Assur Pharaonis, regisque Tyri, & Nabuchodonosor regis Babylonis, diciturque illi. Nunquid iste est vir qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit? Item. Tu enim terra misperisisti, tu populum occidisti, & cætera huiusmodi. Alioquin si non secundum horum similitudinem de ipso est sentiendū, quòd ita turbauerit angelos per semetipsum, sicut turbauit gentes per talium superbias hominum tyannidem in populos arripientium, vt quid nominibus & rebus gestis denotatur illorum? Non ergo dubium quin à tunc propter illud motus fuerint virtutes coelorum, quæ & ultimo iudicio contra eum mouendæ sunt. Motus ille quantus fuerit, vt tandem rueret ille de coelo proiectus, ipse qui proiecit illum Deus, Dei verbis breuiter innuit dicens. Videbatur satana sicut fulgur de coelo cadentem. Quomodo cadit fulgur & vtriusque motus atque coeliffis nubibus tanto cum fragore, id est tonitru, vt concuti machina coeli, & terra tremere videatur. Tunc fulgur excelsum breui lucet, statimque dissipatur. Itaque dū dicit, sicut fulgur, mirandū innuit motum virtutum coelestium, magnamque præiū angelorum, Michaelis principis contra illum, magnamque super hæc omnia verbi omnipotentis, quòd ipse est, tonitruum, & excutiendū illum, vt de coelo caderet cū vana luce sua, prorsus extinctus est miser,

miser, eoque proiecto, serenitas pacis cœlo rediret. Notum est, cur ita dixerit, cur ita taliter illius satana mentionem fecerit, videlicet propter gaudium inconfutum discipulorum septuaginta duorum quos ipse miserat, quicquid reuerſi, Domine (inquunt) etiam dæmonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Idcirco tale illis obiecit vt cauerent exemplum, ne & ipsi per vanam gloriam seducti exciderent, & abirent retrorsum.

Quod Christus, cum diceret: videbam satanam cadentem, se non solum hominem esse, verum etiam verbum patris ab æterno fuisse insinuaerit. CAP. XXIII.

Simulq; hæc dicens antiquitatem suam paucis credulo auditori suauiter insinuat. Quia enim antiquus est, qui illud videbat: Nimirum secundum hominem qui videbatur, cum hæc diceret, paulo plus quam triginta annorum erat. Porro lögè ante triginta annos, imò ante omnes annos, & ante creationem solis, cuius circuitus annu efficit, satanas ille cecidit. Igitur qui illud videbat, longè ante suæ carnis annos erat. Et verum est, nam in principio verbum erat, in principio verbum deus ipse erat, sed & hoc attendendum, quia nec ita dixit, vidis satanam, sed videbam, ait, satanam de cœlo cadentem. Rectè quidem dixisset, & verum esset dixisse, vidi, sed videbam verbum imperfecti temporis, quamuis præteriti, plus cõtinet, & maiorem sensum importat auri bene audiens. Deniq; vidi satanam de cœlo cadentem, dicere posset, Michael quoq; & quibus alius angelorum, quibus vtiq; videntibus, ille cecidit, nec solum videntibus, verum etiam cum illo præstantibus. At verò nullius eorum est dicere, videbam, sed tantum vidi cadentem. Hic solus est, qui non solummodo tunc vidit cadentem dum caderet, sed etiam videbat cadentem antequam caderet, sed & antequam idem formaretur aut fieret. Fiebat namq; per ipsum, sicut & omnia per ipsum facta sunt, neq; poterat deus verbu ignorare, quid de illo esset futurum, præsertim cum ipsum sit verbum quod homines facit prophetas, id est, præcios futurorum. Hoc pianè sciendum & confitendum, quia dum fieret ille angelus, dũ formaretur ille iapis magnus, & præpararentur foramina eius, sicut in eum per prophetã dicitur. Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata sunt. Cum, inquam, præpararentur foramina eius, viderat verbum deus, quia dum fieret ille angelus, dũ formaretur ille iapis rebellis & durissimus. Hoc vt manifestius dictum sit, dum ingenio, intellectu, memoria, plenaq; & perfecta rationalitate magnificè insigniretur, videbat verbum deus, quod creatoris sui dictionem, qua ad illum solum deberet astringi, nullo modo esset recepturus, Melius ergo & magnificentius videbam, ait, cadentem, subaudiatur, etiam antequam caderet. Nam angelorum quoque posset quibus dicere, vidi cadentem, & subaudiatur, dum caderet. Ad summum & illud inferre libet, quia solus iste videbat, securus sui. Angeli autem viderunt in magno terrore positi. Sic enim ad beatum Iob dicit ipse dominus. Cum sublatas fuerit, timebunt angeli, & terribi purgabuntur.

Questionem, quare Deus satanam, cum malum fore sciret, crearet, soluit iustitiamq; Dei irreprehensibilem defendit. CAPVT XXIII.

Dicit aliquis, si iam tunc videbat cadentem, quare illum tam magnificè formabat? quare foramina eius tam diligenter præparabat? Si quem res ista mouet, idem illi quod de Pharaone dictum est, de illo quoq; satana respondendum est. Quia in hoc ipsum excitauit te, vt ostendam in te fortitudinem meam, vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra. Hoc audiens fidelis animus, qui de domino in bonitate sentit, non suspicatur, quod eundem Pharaonẽ malum esse voluerit, vel malum esse fecerit deus, sed ita intelligit (in hoc ipsum excitauit te) Vel sic, vt alibi legitur Posuisti ac si diceret, Regem feci, vel esse voluit. Longè enim aliud est, fecisse hominem malum, & aliud hominẽ, qui malus erat, excitasse & subleuasse in regnũ. Quod malus est homo, à semetipso sit, quod autem cum sit malus, in regnũ ascendit, Dei ordinatione sit, aliquando propter peccata populi, aliquando propter probationem, vt manifesti fiant electi, aliquando propter declarandam & amplificandam gloriam & laudẽ nominis Dei, vt proficit audientis per iteritum illorum cognouisse omnipotentiam Dei, quod manifestè de illo Pharaone vox prædicat diuina In hoc ipsum (inquiens) posui te vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in vniuersa terra. Quid aliud sana fides sentire debeat de illo satana, præsertim cum typus illius Pharao fuerit, quod omnis sancta Christi nouit ecclesia? Igitur & de illo rectissimè dicas, quia cum sciret creator illum malum futurum cum faceret, vel priusquam eum faceret, sicut videbat, ita & damnabat malum. Et vt in illo ostenderet fortitudinem suam, magnum, sapientem, speciosum (sicut iam superius ex Propheta de monstratũ est) fecit eum, & tanta præ cæteris angelis illi contulit, qui malus spontè futurus erat, quanta nec Pharao, qui similis illi dicitur, præ cæteris hominibus habere potuit, qui priusquam in regem excitaretur malus erat. Deniq; Pharaone aliquis homo in regno ipsius, & statura maior & sapientia capaxior, & forma pulchrior esse potuit. Illo autè satana nullus ex angelis altior, sapientior aut spe

Ibidem.

Ioban. 1.

Exib. 28.

Iob 42.

Exod. 9.

Iob 34. Mali principis quare.

Exod. 9.

aut speciosior fuit. Nam (vt supra memoratū est) omne lignum paradisi Dei (ait Deus ipse per prophetam) non est assimilatum illi. Veruntamen quia loquitur dominus. Nunquid nostri ordinem cœli, & ponens rationem eius in terris? Nos super questione hac temperantes, cum Apostolo dicamus. O altitudo diuiciarum sapientie & scientie Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Execl. 3. Roma. 11.

Vnde & quo diabolus proiectus sit, quali de cœlo, qualem iam tunc in infernū ceciderit.

CAPVT XXV.

FActum est quod videbat veritas, cecidit satanas. Vnde cecidit & de cœlo inquit. De cœlo vtiq; non suo, sed domini, quia nec saltem in cœlo cõditus fuit, sed postquam conditus est, positus fuit in cœlo ab eo qui & cœlum & ipsum condidit. Plana sicut homo non in paradiso factus fuit, sed postquam factus est, tulit eum factor eius, & posuit eum in paradiso voluptatis. Sic & illum non in cœlo fecit, sed factum in cœlo posuit. Vnde cum præmisisset, Aurum opus decoris tui, & foramina sua in die qua conditus es, præparata sunt, tu Cherub extensus & protegens. Tunc demū subiunxit, & posuit te in monte sancto Dei. Iure ergo de cœlo cecidit, quia quod datum sibi erat cœlum, rapinam arbitratus est, & per humilitatem non custodiuit. Vbi autem cecidit, putas in terram? vtiq; in terram. Veruntamen non talem, vt nūc videamus eam. Tunc enim terra inanis erat & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, imò & ipsa terra tegebatur aquis, nec à cæteris distincta erat elementis, chaos erat magnum, quod illic terræ nomine signatur, id est, non tantum vnum elementum, quod prius aridam, & deinde terram Deus appellauit, sed rora quatuor elementorum moles consuevit. O ergo miserum, non tamen miserabilem. Quanta enim ex beatitudine, in quantum miseriam cecidit: quantum ex diuitiis, in quantum paupertatem incidit? Nihil hic nisi abyssum inuenit, & tenebras super faciem abyssi. Non erant luc regna mundi & gloria eorum, quæ aliquando domino Iesu ostendens, Si, inquit, adoraueris me, hæc omnia tibi dabo, quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. Quid dico, regna mundi nondum erant: Sol & luna, stellæ & lumen, & cætera omnia, quæcumque die secundo, & deinceps facta sunt, nondum erant, sed ranrum (vt iam dictum est) chaos, & super faciem abyssi caligo tenebrarum. Sciendum quippe, tres esse cœlos, autoritate scripturarum. Primum & summum quod à principio creauit Deus, quod est inuisibilis patria beatorum spirituum. Infimum verò, aërem ipsum qui cœlum dici consuevit, vnde & dicuntur volucres cœli. Medium autem, firmamentum, quod die secundo Deus fecit, cœlumq; appellauit. Hoc cœlum medium nondum erat factum, quando diabolus cecidit, sed erat factum cœlum illud inuisibile, quæ habitatio est sanctorum angelorum & hominum, semper lucens illis ex Dei visione, Et hoc infimum cœlum, scilicet aer, nihil habebat saltem corporeæ lucis, sed tenebræ (inquit scriptura) erant super faciem abyssi. Iam duo cœli, medium & infimum, comparatione illius tertii, terra sunt, quia terrenis conspicitur oculis. Illud autem, quod terrenis non conspicitur oculis, priusquam immutentur per gloriam resurrectionis, dicitur cœli cœli. Iuxta illud Davidicum. Cœlum cœli domino, terram dedit filijs hominum. Nonne ergo iam tunc vique in infernum cecidit? Reuera, quamuis nondum in inferiorem missus sit. Iam iste locus, infernus est illi, respectu latitudinis illius domicilij sui quod dereliquit, respectu principatus sui quem non seruauit, & sub caligine tenetur vinculis æternis, quemadmodum Iudas Apostolus in epistola sua dicit. Angelos verò qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium dicit magni vinculis æternis sub caligine reseruauit. Petrus quoq; apostolus, id ipsum confirmat his verbis. Si enim Deus angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detraçtos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari.

Quare diabolus, quare satanas, & quare spiritus eius demones appellati sint.

CAPVT XXVI.

REst igitur ex eo vocabulum sortitus est, vt vocaretur diabolus, quod primus edidit per scripturam David, loquens in spiritu. Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius. Diabolus namq; hebræice deorsum fluens, siue clausus ergastulo interpretatur. Porro vocabulum, de quo iam dictum est, scilicet satanas, quod interpretatur aduersarius, cuius propter causam nominis cecidit, & factus est diabolus aënius, scriptura libri Iob primitus edidit. Quodam (inquit) die cū venissent filij Dei, vt assisterent corā domino, aduē etiam inter eos satan. ex quo super bire expie, ex eo satan est, scilicet Dei aduersarius, & ex quo propter eandem superbiam proiectus cecidit, ex eo dicitur & est diabolus. Tunc namq; deorsum fluxit, & ergastulo clausus est, quia videlicet in grande chaos cecidit, longè à sublimitate Dei, & ergastulo tenetur, dū in aere depressus impossibile sentit esse, vt rursus ascēdat illuc vnde cecidit, imò futurum esse non ignorat, vt adhuc inferius præcipitetur, tradaturq; inferno inferiori, secp ad hoc in die iudicij reseruari. Nec verò loco tantummodo deorsum fluxit, sed etiam intentione

B semper

semper deorsum fluit. Semper enim vilissima quæq; appetit, iam vilis nunc nebulo, quim gloriosus archangelus primùm extitit. Quod perpendat qui potest, ex eo quòd in scriptura sacra spiritus immundus nuncupari consuevit. Græcè quoq; diabolus idem sonat, quod Latine criminator siue acculator, & hic sensus veraciter illi congruit pro causa duplici. Nã & omne crimen suum refert semper, & ab iniùio retulit in Deum, Iese iustum, Deum verò audens dicere iniustum, & sic in criminibus innocentiam acusat electorum. Vnde & in Apocalypsi angelica voce dicitur. Proiectus est acculator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Angeli eius græcè dæmones, id est, sciens dicuntur. Præsciunt enim multa futura, vnde & solent responsa dicere aliqua. Inest namq; illis cognitio rerù plus quàm infirmitati humanæ, partim subtiliori sensus acumine, partim experientia vitæ longissimæ, partim per Dei iustum angelica reuelatione. Hi corporum æreorum natura vigent. Ante transgressionem quidem cælestia corpora gerebant, lapsi verò (vt iam dictum est) per superbiam, in æream qualitatem conuersi sunt.

Quibus verbis nouem ordines angelorum, in prophetis figurati sunt, & quòd mali spiritus ultra resurgere non possunt.

CAPVT XXVII.

AT contra beati illi spiritus, qui in creatoris sui dilectione sua manserunt, & in veritate steterunt, venerabilibus ordinibus distincti, & splendidis nominibus merito sunt decorati, vt alij vocentur & sint angeli, alij archangeli, alij iheroni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates, alij virtutes, alij Cherubim, & alij Seraphim. Isti nouè ordines angelorù, lapides illi sunt preciosi, sardius, topasius, iaspis, chrisolitus, onix, berillus, saphirus, carbunculus & smaragdus, quorum vt foramina, sic & tua præparata sunt, inquit, in die qua conditus es tu Cherub, extensus & protegens, sed non similiter vt istu, tu quoque in foraminibus tuis auriligaturas receperisti, imò repulisti manum aurificis siue artificis Dei. Qualis auriligaturas receperunt Aurum est verbum Dei, aurù illud, est spiritus oris domini. Illo auro sic sunt ligati lapides preciosi. Lapidis igni, vt in æternum stent in ordinibus suis, & nullus ex eis vnquam excidere possit. Hoc est quod psalmus canit. Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum. Ipsi sunt lapides ipsi sunt cœli. Lapidis, propter æternam stabilitatem, firmamq; æternitatem. Cœli, propter inhabitantem in eis sanctam trinitatem. Hæc est iam victoria verbi Dei, quia contra principem malignitatis, ne cum illo caderent, sunt præuenti, & reuerenti per ipsum verbum, per quod & fuerant conditi. Er raptor qui illos rapere nitetur, comprehensus est, & ingentis ruinae poenas dedit. Compleuit in his quod voluit verbù Deus, verbum quod dixit Deus. Fiat lux, & facta est lux. & eodem verbo suo diuisit Deus lucem & tenebras. Firmatum namq; est iudicium, & data est immutabilis sententia, vt diabolus & satanas lucis, id est, sanctorum angelorum ultra resurgat.

Falsi eos, qui opinantur, angelos ante cælum & terram creatos.

CAPVT XXVIII.

Reviter nunc respondere libet quorundam opinioni, qui opinantur, quòd antequam cælum & terra fierent, statim fuerint angeli. Et quid aliud respondendum est, nisi quòd huiusmodi opinio, neq; scripturæ alicuius testimoniù, neq; vllum rationis habeat firmamentum. Non enim ita scriptum est. In principio creavit Deus angelos. sed, in principio creavit Deus cælum & terram. Deinde paucis interpositis, Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Dei ferebatur super aquas. Tunc demum subiunctum est. Dixitq; Deus. Fiat lux, & facta est lux. Lucem hanc, angelicà esse naturam nonnulli doctorum, præcipueq; beatus Augustinus sentit, eiusq; sensui non solùm ratio, verum etiam, quod maius est, scripturæ voluntas diligenter considerata valde cõsentit. Quòd si quis dubitare voluerit, dicat ipse, cum locus extra cœlù & terram nullus sit, angeli qui vtriq; locales sunt & circumscripti, quo in loco esse potuerint, si ante creationem cœli & terræ fuerant conditi? Quòd si quaeritur vnde sint facti, qui tam gloriosi sunt & splendidi? Responderi vtrunq; potest, quòd de aëris substantijs facti sint. Habent enim, & à doctoribus tacitum non est, eos habere corpora aërea, quæ tamèn in sanctis angelis scilicet immutata iunt, vt dicantur & sint corpora cælestia. Porro a postate angeli, ab illa felicitate lapsi, rursus in æream qualitatem conuersi sunt, nec aëris illius puriora sparsa, sed caliginosa ista tenere sunt permixti, qui eis quasi cœnere, vsq; ad diem iudicij. Nonnullos fortè hoc dicto contingit offendi, purantes non conuenire angelorum dignitati, vt de aërea substantia dicantur vel credantur facti, cum tamen firmiter teneant, vt necessarium est, verum corpus Christi de terrena substantia sumptum esse, quod super omnes angelos, & super omnes celos ascendit, & sedet nunc ad dexteram maiestatis in excelsis. Quis autem nesciat, terræ molem siue substantiam elemento aëris multo grauiorem siue inferiorèm, multoq;

etque seculentio rem esse? Terra namque ceterorum quaedam sex elementorum est: Quis rursus nesciat genus humanum de limo terrae formatum, in resurrectione ad societatem & aequalitatem sanctorum perueniturum esse angelorum? Namque hominem ex eadem massa lesium Christum, unam cum verbo in beata trinitate personam, sedere & regnare super omnes choros angelorum: Nihil igitur putet beatis angelis quis detogari, si dicantur facti esse de aere, dum regem & dominum ipsorum, quem ipsi adorant, consistet corpus habere de limo terrae. Ad summum, ruina spirituum apostatarum, quo (ut iam dictum est) de caelo in aeternam modò lapsi sunt, eodem modo conuincit eos, quòd natura de caelo fuerint, sed aere inferiori Deo illic eos transiulerit, sicut hominem propter simile peccatum, sententia penè simili, licet multo elementorum comprehendit, scriptura dicente. Emisit eum dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est. Aequum profectò iudicium, ut uterque, quia gratiam perdidit, in illud reiceretur, unde existens in initium sumpsit. Hic in terram paradiſi deteriorè, ille in aere caelo inferiori. Veruntamen his nunc omiſſis, in beatorum felicitate angelorum, primi huius libelli constituendus est finis.

Angelos non ita creatos, ut proficere non potuerint, sed solum Deum abſque profectis semper fuisse perfectum.

CAPVT XXIX.

Firmati verbo domini caeli illi, nouemque (ut iam dictum est) ordinibus distincti, non paru profecerunt ad cognitionem creatoris sui, & eius per quod facti sunt verbi, & dilatati: cordibus charitate pleni, laudauerunt laude incellabili tremendam fortitudinem eius, quam viderant in iudicio & deiectione tanti aduersarii. Nam profectis & proficere adhuc sanctos quoque angelos, constat in cognitione creatoris sui, testante Apostolo, qui cum praemisisset inuestigabiles esse diuitias Christi & dispensationem sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, subiunxit atque ait. Ut innotescat principibus & potentibus in caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia Dei. Per ecclesiam, id est, per ea quae in ecclesia vel cum ecclesia Deus homo factus egit, sponsus pro sponsa, passus, mortuus, & resurgens à mortuis, superato principe mortis. Innotescere dicit principibus & potentibus in caelestibus multiformem sapientiam Dei, siue dispensationem sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, videlicet ita, ut admirantes in visu tantae potentiae, dicant. Quis est iste rex gloriae? Quis est iste rex gloriae? sed de hoc alia. Nunc illud dicendum erat, quia non (ut nonnulli putant) tales creati sunt angeli, ut creatis illis, continuo nihil deesse totius perfectionis, quia profectò solus creator est, qui absque profectu perfectus semper fuisse vel esse credendus sit. Alioquin si ab initio creationis perfecti fuerunt angeli, & nihil defuit eis, multos consiliarios in ceteris operibus suis Deus habere potuit. Dicit autem scriptura prophetica. Quis adiuuit spiritum domini, aut quis consiliarius eius fuit & ostendit illi? Apostolus quoque ait. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Nimirum sicut idè prolequitur, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, solus creator scilicet & fecit omnia. Angeli autem ubi ab ipso creati sunt, ceteris operibus spectatum admisit, qui bono & simplici oculo viderunt, & non inuiderunt, sed laudauerunt sapientiam tanti artificis, ad eius amicitiam dignè sunt proeecti. Qui verò nequam habentes oculum, inuiderunt & oderunt, iuste repulsi, longèque sunt remoti.

Angelos bonos, cognita in deiectione satanae fortitudine, in confirmatione sui bonitate verbi Dei, in aeternam sanctae trinitatis laudem perorasse.

CAPVT XXX

Sublato igitur, & terribiliter deturbato satana siue diabolo cum angelis eius, còtinuò profectum hunc sancti angeli habuerunt, ut nouam diuinam laudis habentes materiam, nouum inciperent canere canticum. Fortitudinem namque creatoris in magna creaturae deiectione viderant, gratiam & misericordiam creatoris euſdem in semetipsis agnouerant, qua sese, ne & ipsi corruerent praerentem fuisse non ignorant. Euſdem quippe conditionis cum essent, sua in perdicione illorum salutem seruata, statimque euentum non leuiter appendere potuerunt aut possunt. Laxata sunt foras in lapidum pretiosorum, laxata & dilatata sunt, pluraque in semetipsis auri receperunt, grossiores atque fortiores insolubilibus auri ligaturas admitterunt, & ad creatorem suum aeterno amore astricti sunt. Ex eo laudantes atque iubilantes tacere non possunt, sanctam trinitatem glorificantes, silentium non habent, nec habebunt in sempiternum. Verè ergo beati, quia verbo domini sic firmati sunt, & spiritu oris eius sic firmata est omnis virtus eorum, ut nullius vnquam instabilitatis timere possunt euentum. Haec est victoria verbi Dei, de moria in spiritu sancto iam tunc de caelo eiciens, quia sicut in ipso propositum fuerat, ita factum est, dum illi intellectuales caeli eius in ipso sunt firmati, & in spiritu oris Dei.

FINIS LIBRI PRIML

B 4 RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITI- ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER SECVNDVS.

Quid sit, quod dominus ad Ezechielem prophetam dixerit, Fili hominis, leua planctum super regem Tyri.
CAPVT I.

Exer. 28.

Nterea dum laudantium acque iubilantiū pro victoria verbi Dei angelorū, mens humana contemplari nititur, gaudiū & exultationē, ecce auditū facir, non leuiter attendendum verbum ipsū factū ad prophetam, & dicit. Fili hominis, leua planctum super regē Tyri, & dicit ei. Hæc dicit dominus Deus.

3 Cor. 12.

Tu signaculum similitudinis eius, plenus sapientia, & perfectus decore in delictis paradisi Dei fuisti, &c. Magna & mira verbi domini disciplina cuius præceptū est, vt tantū aduersarij ruinam irrecuperabilē plangat propheta. Nā & in cœlo beatis spiritibus illis exultantibus pro ipsius verbi victoria planctū super eiusmodi creaturā leuare iubebat, pro eo quod in illa fuisset inuenta iniquitas, & perdidisset tam verbum ipsūm perditione sempiterna. Nescit homo viuens quid laudantes & iubilantes dicant angeli, & si quis audiuit quicquā ex eorū dictis, nō annuntiauit hominibus totū quod audiuit, quia dicta illorū arcana sunt, & non licet ea hominibus loqui. Veruntamen postquā incarnatū didimus verbum per crucem & sanguinem suū, de eodē aduersario rursus trāspauit. Iam non est cui debeat plangi, vel super eum planctus leuari. Antea victor exercitus verbi Dei, victrix colorum militia omnis, sic imperfectum habere poterat gaudium, quomodo bello ciuili peractō, multatque eiuis peremptis, pars victrix plenarium non potest triumphaliter victoriæ suæ celebrare tripudium. Habet enim quod plangat, quia videlicet tōc vel citius ciuis omnis in orbata ciuitas, diminuta est respub. Exemplum de sacra proferre libet historia.

Quemadmodum filij Israel, deleta tribu Benjamin planxerunt: ita verisimile planxisset sanctos angelos, diminuto ciuim regni Dei numero.
CAP. II.

Iudic. 21.

Cūm pro scelere ciuitatis Gabaa, quæ erat in tribu Benjamin filij Israel, commune contra filios Benjamin bellum suscepissent, arque semel & iterum frustra congressi, tertio tandē conflictu ita vicissent & interfecerunt eos, vt non remaneret ex eis, nisi sexcenti viri, venerunt omnes in domum Dei in Silo, & in conspectu eius sederunt. vsq; ad vesperam leuauerunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere, dicentes. Quare domine Deus Israel, factū est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis. Rursusq; altera die consergites, & holocausta domino offerentes, stebant & dicebant: Abiata est vna tribus de Israel. Non vsq; poenitebat eos, quod fratres suos vicissent & occidissent iure prælii, sed quod causa vel malum accidisset, propter quod si oportuisset fieri. Veniq; inter ipsum ploratum, dum consiliū quaererent qualiter ablatam possent recuperare tribum, dixerunt. Quis nō ascendit in exercitum domini de vniuersis tribubus Israel? Et ecce inuenti sunt habitatores labes Galaad in illo exercitu non fuisse. Miserunt itaq; decem milia viros robustissimos, & præceperunt eis. Ite & percutite habitatores Galaad labes in ore gladij, tam vxores quā paruulos eorum, & tantū virgines reseruare. Sicut dictum, sic factum est. Non ergo steterunt, quod vnā tribum deleuissent, sed quod causa euentisset cur ita facere meritō debuissent. Iuxta hanc similitudinē non absurdū vel incongruē credi potest, priores sanctos fecisse angelos id quod facere iubetur homo propheta, & verbi Dei auditor, scilicet leuasse planctum super illum regem Tyri, id est, principem huius mundi. Ita vt gaudere nequidem, illo deiecto factam esse concordiam iubilantibus Dei, sed dolerent imminutam esse ciuitatem supernam, paucioresq; esse ciues regni Dei.

Quare filius hominis iubeatur plangere principem Tyri.

CAPVT III.

Exer. 27.

Tyris.

Causa similis, & si nō profus eadē, erat prophetae vel cuiuslibet homini, vt leuaret planctum super lapsum primi hominis. Eo namque per prauaricationem libente, non partis aliquantæ derrimentum, sed totius generis humani consistit euentisse interitum, ergo & hoc facere debuit, & facere iussus est propheta, scilicet leuare planctum, siue assumere lamentum super genus humanum, dum dicitur illi. Tu ergo fili hominis assume super Tyri lamentum, & dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas. O Tyre, tu dixisti, perfecti decoris ego sum, &c. Tyrus namq; genus humanum, vel præfens deliquit seculum, non solum propter litum & circumfluentiam aquarum, abundantiamq; negotiationum, verum etiam propter sui nominis interpretationē. Interpretatur enim angustia, Et gō est humani generis præfens vita, nisi misera angustia, & angustia miseria: Porro vt leuaret planctum

planctum super regem Tyri, id est, diabolum, principem huius seculi, non eadem fuit causa homini qua m fuisse iam dictum est sanctis & beatis angelis. Cur ergo illum plangere iubetur dicendo: Fili hominis leua planctum super regem Tyri: Quomodo plangere debet illum, cuius ruina non hominum, sed angelorum multitudines diminuit: Homi nibus autē mansiones in ecclesiis ad quas ascendere, & quas possidere possint cadendo va cuas reliquit plane, non octofo hęc inquisito, & non iniurię solui potest. Quod vt planus fiat, videndū prius est, quis vel qualis ille planctus sit, de quo curate decet Dei, dicentē. Fili hominis leua planctum, planctus iste humilitas mentis & contractio cordis est, confiderantis & videntis opera domini, quā terribilis sit in consilijs, non solū super filios hominū, verum etiā super ordines angelorū. Ille reuera vultier plangere, ille & planctum rationabilem leuat super regē Tyri, qui eum illo confuso corde, & humili spiritu scrutatur, & perpendit quid libi faciendum sit pulveri & cineri, cum ille fulminis angelus tam magnus, tam sapiens, tam speciosus, ita terribiliter projectus sit, pro eo quod creatoris suo subditus esse noluit, tamq̃ vilis, tam factus, tam deformis sit effectus, vt iuxta veritatem prophetiam, Omnes qui viderint eum, obstupriscant super eo. Quia nihil factus est, & non erit in perpetuum. Qui hęc perpendens humiliat animam suam sub potenti manu Dei, vera humilitate, vero humilitatis spiritu, qui vbi eor tetigerit, vtiq̃ excitat inenarrabiles gemitus. Ille recurra planctum leuat super regem Tyri, condolens subimer, quod vel de imitatione eius aliquid iniquum admittit, vel quod fieri potest, vt admittat si nondum admittit. Ad hoc pertinet quod Plalms. 2. Plalms. 3. Plalms. 2. Plalms. 3. Plalms. 2. Plalms. 3. Plalms. 2. Plalms. 3. Plalms. 2. Plalms. 3.

Soli Deo notum fuisse mysterium verbi incarnandi, per quod restituendus esset numerus civium Dei.

CAPVT IIII.

ET quidem sancti angeli detrimētū (vt iam dictū est) suæ multitudinis plangere poterant in spiritu pietatis. Deus autē apud se in verbo suo, in quo vita erat quicquid factū est, iam dudum habebat & videbat quid esset facturū, ad gloriā & laudē nominis sui. Solus ipse noruerat, & cunctis angelis absconditū erat, quemadmodū Apostolus eum vidisset, quæ sit dispositio sacramenti, addidit absconditū in Deo, qui omnia creatū, vt innoteret principatibus & potentatibus in ecclesijs per ecclesiam multiformis sapientia Dei. Quid erat absconditū, vel quale erat illud sacramentū? Nimirū vt summæ benevolentię largitas, largissima creatoris benevolentia, de inope & abiecta terræ materia, quæ tunc sub aquis latebat gloriosam & angelicæ claritati consimilem arderet creaturā, & vni personæ ex multitudine eiusdē creaturæ suæ daret potestatem & honorē & regnū, nihilq̃ minus haberet creatura ipsa, quā ipse creator omnium, totumq̃ Reipublice obtineret imperiū. Vt magnū pietatis sacramentū, quod tunc quidē (vt iam dictum est) erat absconditū, nunc autē manifestū est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditū est mūdo, assumptum est in gloria. Nota est persona illa, quia non solummodo creatura, sed etiā creator est, id est, non solummodo homo, sed etiā Deus est. Cellitudo illa diabolus per superbiam ambire præsumpsit, dicendo. Ascendā super altitudinē nubium, & similis ero altissimo. At ille scilicet altissimus tantā præsumptionē repulit & damnauit, nō quod eandē suæ celsitudinē rapinā arbitrareretur, cuperetq̃ gloriari solus, sed quod sciret creaturā non posse humiliter suscinere tantæ felicitatis pondus, nisi creatura ipsa sic assumeretur, vt salua vniuersitate personæ esset etiā creator. Deus. Res tanta tam mirabilis ingenti prælio deest atq̃, tandem ad effectū peruenit, victo & cōfuso diabolo, per audacissimā impudentiā sumpsit nulus esse auertere propositū Dei. Et hæc est victoria verbi Dei, cuius prædicare triumphū præiens opus intendit. Sec.

Condito mundo factum hominem, propter quem diabolus contra verbum Dei certamen arripuit.

CAPVT V.

Quid loquor morer, positus est locus certaminis, & factus est homo legitima possessio Dei, & causa totius certaminis hoc modo positus est. Dixit firmamentum, & factus est firmamentū in medio aquarū, diuisitq̃ aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentū, dixitq̃ Deus: Congregentur aquæ quæ sub coelo sunt in locum vnum, & appareat arida. Factumq̃ est ita. Ista partibus tribus, scilicet firmamento, id est, coelo, & congregatōnibus aquarum, id est, mari, & arida, id est, terra, locus effectus est, scilicet hic mundus, & deinde ornatus est, ita vt rectē vocetur cosmos in Græco, quod ornatum sonat in Latino. Dixit enim Deus. Germinet terra, &c. & germinauit herbā viuentē, & afferentē semen iuxta genus suū, lignumq̃ faciens fructū, & habens vnumquodq̃ sementē secundū speciem suā. Dixit Deus. Fiant luminaria in firmamento cœli, & factum est ita. Dixit Deus. Producant aquæ, & produxerunt reptilia animæ viuētis, & volatiles super terrā, sub firmamento cœli. Dixitq̃ Deus. Producat terra animam viuētē in genere suo, iumenta & reptilia & bestias terræ, secundum species suas, & factum est ita. Vt tandem esset homo, qui (vt dictum est) possessio Dei totiusq̃ certaminis est causa, non

B ij dixit

in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris, debuit adesse fides hominis, ut crederet verbo Dei, tanquam veritati. Hæc ergo tria si non defuissent homini, iam tunc factus fuisset ad similitudinem Dei, quoniam in his tribus haberet, signaculum trinitatis.

Diabolum serpentem ingressum, decepto homine, meruisse, ut iam dicatur serpens antiquus.

CAP. VIII.

Egit contra ille hostis Dei, ut non reciperet homo præceptum Dei, ut sibi potius quam Deo fieret homo similis. Serpentem namque ingressus: Cur (inquit ad mulierem) præcepit vobis Deus, ut ne comederetis de omni ligno paradisi? At illa, Ne forte (inquit) moriamur. Et ille: Nequaquam (ait) morte moriemini. Sed cur præcepit vobis? vultis melius nosse cur ita præcepit? Ecce dico vobis. Scit enim Deus, quod in quocunque die cöderitis ex eo, aperitionem oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Credidit mulier magis diabolo, quam Deo, magis serpenti quam creatori, & ambo comederunt, scilicet mulier & vir. Itaque similitudinem dei perdidērunt, & ei potius facti sunt similes cui crediderunt, quia simile peccatum admissērunt. Propter quod enim peccatum ille cecidit de cælo, nisi quia dixit. Ascendam in cælum, & similis ero altissimus? Quid autem aliud in pravariatione illis præsumere persuasit, dicendo. Comedite, & eritis sicut dii? Igitur quasi palmam de homine obtinuit aduersarius Dei, & magnifice gloriabatur, quasi vicisset & auertisset penitus propositum Dei, ut puta a dicens in corde suo. Non Deus ad similitudinem suam, sed ego effecti hominem ad similitudinem meam. Ex eo quod prius causas habuerat, ut vocaretur diabolus & Satanas, iam tertiam habet causam, ut ad hoc alio nomine vocetur, scilicet, serpens antiquus. Hoc est illi opprobrium sempiternum, quod tali nomine censetur. Hoc illi exprobrat verbum Dei, Dei veritas, quia pro admittendo tali sacrilegio serpentem ingressus est, venenata totus ardens inuidia. Qui enim hoc intendens cum suis fratrum angelus, abiectum repellere ingressus est, ut suum mendacium de serpente in mulierem, de muliere in virum serpente faceret, ad perditionem rotius posteritatis, ad mortem totius generis humani, nonne meritò nomen serpentis hæreditaui?

Quare diabolus serpens antiquus, Deus autem antiquus dierum appelletur, atque prædicetur.

CAPVT IX.

NEC verò præterendum, quod non solummodo serpens, verum & cum adiectione serpens antiquus cognominatur. R. e. e. siquidem sic prædicatur, quia multo vetustior est serpente illo visibilis animante siue reptili, quem ingressus, & per quem locurus venenum deceptionis effudit. Ille namque sexta die mundanæ creationis inter animantia cetera creatus est, dicente Deo. Producat terra animam viventem in genere suo, iumenta, reptilia, & bestias terræ secundum speciem suam. At ipse videlicet diabolus quam vetustus est? Ipse est principium viarum Dei, ait ipse Deus ad beatum Iob: Multum ergo antiquus ille serpens est. Attamen non sic prædicatur, vel prædicari debet antiquus, quo modo Deus. Ille namque solus sic prædicatur antiquus, ut hoc ipsum adiectiuum vice proprii nominis ponitur, ut illic: Aspice lebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Item, Et ecce in nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit. Huiusmodi dictio per tropum ponitur, qui a grammaticis Antonomasia dicitur, videlicet cum vice nominis, aliud quid insigniter prædicatur. Igitur serpens antiquus quidem, & ab initio nocens & persequens. Antiquus (inquam) adiectiuum prædicatur. Solus autem Deus, quia ab æterno & in æternum est, quia sine initio, & sine fine est, propriè vel proprii nominis vice, antiquus dierum gloriose prædicatur. Talis victor, ut sibi videbatur, qualem & quam congruum suæ victoriæ acquisiuit titulum: ut vocaretur extraneus serpens antiquus, & diabolus & satanas, contra quod Deus dicitur & est solus antiquus dierum, & solus altissimus, & solum verbum eius veritas.

Diabolum (cum deciperet hominē) ysdē sum fraudibus, quibus nunc Sophista vtuntur.

CAPVT X.

Porro, victoria eius in qua gloriabatur (ut iam dictum est) talis erat, qualis odibilissimum Sophistarum esse solet. Nam per æquiuocationes, incautos & imprudentes circumuenit in primo, dicendo. Nequaquam morte moriemini, volens intelligi mortem carnis, quæ est separatio animæ & corporis, cum Deo dicendo. In quocunque die comederis ex eo, morte morieris intelligi voluerit mortem animæ à Deo. Deinde dicendo, Aperitionem oculi vestri, aperitionem oculorum valde nequiter æquiuocauit. Est enim alia aperitio oculorum, qua cognitari erit cõfusibiliter se esse nequos. Et est alia, quæ illuminatio dicitur, ut nihil latere possit. Illum priorum modum aperitionis oculorum ille proditor intendit, hunc autem posteriorem, seducta mulier intellexit. Similiter æquiuocè dixit. Eritis sicut dii, & suos angelos cogitans, quos intendebat generi humano ita ingerere, ut diuinam illi exhiberent culturam. Ipsos autem intelligere volens, quod æquè ut creator Deus vera diuinitate disticeret. Item dicendo, Sciens bonum & malum

B iij boni

boni & mali cogitabat experimentum. Ipsos autem volebat intelligere, scientiam omnium rerum bonarum siue maliarum, scientiam omnium, inquam, siue præteritorum, siue præsentium, siue futurorum. Idcirco dicere noluit, scientiam omnium, sed scientes inquit bonum & malum, ut dum cuncta euentissent contra spem, sensumque illorum, ipse nihilominus se ipsum defendere possit tanquam veracem, & omnia vera locutum. Rectè igitur sapientia, qui sophisticè (inquit) loquitur odibilis est, omni re defraudabitur. Non enim data est illi à domino gratia, omnimodæ sapientiæ defraudatus est. Cum hæc dicit, rectè subaudiendus, quem admodum ille serpens antiquus, qui verè omni scientia defraudatus est. Sic in eum per prophetam inter cætera dicitur. Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. Sic enim quis cuiusmodi est, ipse similiter quem admodum ille serpens omni est sapientia defraudatus, nec verè dici potest sapiens, sed maliciozus.

E. omnem non ex ignorantia, non ex infirmitate, sed ex superbia peccasse.

CAPVT. XI.

NEC verò tantummodo de victoria gloriabatur, vtrumetiam de iustitia, siue de iusta victoria sibi meri placebat, Dei & hominis inimicus nimis iniustus. Neque enim iniustus, sed volentem hominem vicerat. Denique neque de ignorantia, nec de infirmitate homo excusari poterat. Quomodo de ignorantia excusaretur, cui rem per semetipsum nota fecerat Deus? Quomodo de infirmitate, qui nullas corporis vel carnis suæ pugnas patiebatur? Ne saltè ciurres, sufficere poterant cætera omnia paradisi ligna, quæ gratia largitoris abundanter vno excepto tribuerat. Ex omni (inquit) ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Resistit ut per superbiam & contemptum peccasse credatur, nolendo, scilicet pati imperium, nolendo recognoscere quoddam eundem quem creatorem & tam delicti paradisi habebat largitorem, deberet habere etiam præceptorem & dominum. Ita esse litera quoque manifestè declarat. Cum enim dixisset dominus Deus ad mulierem. Quare hoc fecisti? nullum subiectionis aut humilitatis verbum respondit, sed hoc tantum dixit: Serpens decepit me, & comedi. Adam quoque nihil aliud respondit, nisi hoc: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi, profecto responsa hæc non conferuntur domino, laud & humilium, sed rebellium sunt & contumaciæ. Palam enim faciunt dicta hæc, quia non quasi per vim capti, sed quali transfugæ defecerant ab imperio legitimi domini, & creatoris sui. Igitur quodam quidem iure genus humanum perualor hostis extunc detinebat, sed nihilominus in ipsum tota perditionis hominum causa redundat. Nec verus iusta fuit eius victoria, quam eiusdem iniustitiam callida malitia, & maliciosa calliditas.

Non Dei providentiam culpandam, sed creaturæ leuitatem accusandam, quum consideratur, tam angelum quam hominem non potuisse sustinere maiestatem diuinae beneficentiae, ne superbiat.

CAP. XII.

Discepsant nunc vique homines cuiusmodi, & inquieti secretorum Dei scrutatores nimis, scrutatores suspiciosi, quare inquirunt, Deus omnipotens & Deus omnia sciens, non præuenit, non præcauit, ne illa contingerent. Si voluit angelum in caelo, & hominem permanere in paradiso? O homo quisquis es, qui veras quaestiones huiusmodi, desine sic pulsare altitudinè maiestatis creatricis, magisque pulsare & a cæca leuitatem vtriusque creaturæ rationalis, scilicet tam angeli quam hominis, quia neuter ingenia Dei beneficia sustinuit, vterque grandia Dei dona in materiam vertit superbiendi. Quod enim nisi bonum creatoris donum in superbiam extulit, tam hominem quam angelum, illum in apice celsitudinis angelicæ constituit, istum patrem multitudinis hominum, multitudinis sanctorum, & Dei filiorum esse volens, in paradiso collocavit. Nimirum magna vtriusque celsitudo, illius in principatu angelico, istius in propagando genere humano. Neuter pondus tanti honoris humiliter ferre potuit, vterque vtriusque creaturæ leuis. Vnde autem leuitas vtriusque creaturæ, nisi ex propria conditione? Erat ut manifestum sit, vnde vterque leuis, nisi quia de nihilo vel de non existentibus creata est? Creatus quidem est homo de aliqua materia, scilicet de terra, sed ipsa terra de nihilo creata est. Similiter angelus de qualicumque materia creatus sit, ipsa eius materia de nihilo creata est, quia ergo tam angelus quam homo de nihilo creatus, creatura leuis est, & nisi ipsum, per quod creata est verbum domini, verbum increatum per amorem suscipiat, nullus ponderis est: nullum Dei donum, siue beneficium ferre potest humiliter. Quid ergo homo Deum accusas, si cuncta dona sua creaturæ subtrahit, nihilque conferre, ne habeat occasionem superbiendi ipsa creatura, siue angelica siue humana quid erit? Si autem omnia vni, quæ cuiuslibet creaturæ conferas, non supportat creatura per elationem subuerfa. Ecce comprobati sunt ex duobus, scilicet ex summo angelo & ex homine, qui prior conditus, & pater omnium fuit constitutus, quia principatum omnium nullus humiliter ferre potest, nisi Deus increatus.

Vtile fuisse, vt reuelaretur per experientiam, quod nouerat Deus per scientiam, scilicet, non posse principatum creaturarum humiliter sustineri, nisi a verbo incarnato.

CAPVT XIII.

Comprobatum (inquam) est, hoc notum esse valde tam angelis quam hominibus electis vtile esse. Dicit enim Apostolus, Scimus autem, quoniam diligentibus Deum omnia cooperamur in bonum. Si omnia, nonne inter omnia tale experimentum cooperatur illis in bonum? Profecto non parua cooperatio est bonum res gesta, per qua ad cognitionem creatoris eruditur & erudiuntur vsque nunc. Scimus enim, & adhuc discimus recolendo ista, quae nunquam obliuisci debemus, quia necessarium fuit, vt neque angelus, neque homo quicumque principatus totius et caesurae adipisceretur, sed solus Deus ipse, qui veraciter dicere potest. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Planè & cum angelum summum in caelo, & cum protoplastum colla-
 Rom. 8.
 Matt. 11.
 Gen. 18.

Deum quasi dormiuisse, dum deciperet hominem serpens, deinde excitatum, tanquam potentem crapulatum a vino percussisse inimicos suos. CAP. XIII.

Paululum quasi dormitauerat dominus Deus, quod modo dormierat, interitum dum res accidit, qua se sciebat ille videretur esse, id est, propositum Dei auertere putabat. Nisi enim dormitasset siue dormisset, nihil auerterat eius efficere potuisset. Hoc ipsum videlicet cum dormisset dormitione quadam, propter quam solemus dicere, Exurge, quare obdormis domine & Scriptura innuit, cum dicit: Et cum audissent vocem domini Dei ambulatis in paradiso ad auram post meridiem. Post meridiem namque deambulare ad auram, consuetudinis humanae est, vt post calidum soporem quilibet qui fortè crapulatus obdormierat in aura tepida respiret, & corpus suum refrigeret ac teluet. Dormierat ergo quadam dormitione, id est iaciuuante, permissendo serpenti accedere, mulierem colloquio cum serpente, virum quoque morti patitur per inobedientiam morte animar. Porro vt sic doceret Deus, culpa hominis exiitit, quia Deum neque gratias agendo, neque inuocando exciuit. Quis igitur ad diabolofaciū fuerat, nisi quodam lauro insit, quomodo gloriosi solet fur cum furatus recesserit, sic ille deceptor ad horam gloriari pro scelere suo potuit. Vt iam sicut tempore longe posteriori factum, & scriptum est. Et exciuitur est, tanquam dormiens dominus, tanquam potens crapulatus a vino, & percussit inimicos suos. Ita & de illo tempore rectè dici potest excitatus enim est tunc, tanquam potens crapulatus a vino, id est, tanquam negligens factus hominis propter ausum superbiter, qua Deo fieri simus ambierat homo. Excitatus (inquam) est, id est, reuoluit perditum, & percussit inimicos suos, videlicet serpentem, virum, & mulierem. Quo percussit eum, Nimirum verbo suo, verbo victorioso, singulis quidem pro meritis, sed non eadem animaduersione percussit. Nam quomodo percussit quis inimicum suum vt interficat illum, ita percussit serpentem antequam vt damnaret, imò vt damnationis sententiam confirmaret super eum. Et quomodo percussit quis filium, vel seruum suum, vt corripiat eum, ita percussit superbientem hominem, vt ad humilitatem, quae initium salutis est, reduceret eum.

Quibus verbis, & quare serpente, virum, & mulierem increpauerit Deus. CAP. XV.

At enim ad serpentem, quia scisti hoc, maledictus eris inter omnia animalia terrae, super peccatum tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitae tuae. Mulieri quoque dixit. Multiplicabo erinas tuas, & conceptus tuos. In dolor et paries filios tuos, & sub viro potestate eris, & ipse dominabitur tui. Ad eam vero dixit. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes eam, &c. vsq. Donec teuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es & in puluerem teuertaris. Profecto neque mulieri maledicta es, neque viro maledictus es, dixit: sed tantum hoc, maledicta terra in opere tuo. Cuius videlicet terra maledicta non aliud est quam multimoda & frequens afflictio, quim per varios euentus terrae ex eo corruptae & deterioratae affligitur homo. Soli serpenti dixit, maledictus eris, quo videlicet dicto, firma & immutabilis
 Gen. 3.
 Maledicta terra.
 terra.

intelligenda est sententia æternæ damnationis, quamuis enim ira litera sonet, vt de animante serpente possit intelligi, nihilominus tamen & multo amplius de serpente diabolo totum oportet intelligi. Alioquin quomodo pro maledicto vel pœna maledicti reputabitur illi, quod dicitur Super pe-
Super pe-
Et gradi
 Super pectus tuum gradieris, cum hoc ipsum præsidi à natura habuerit, quàm diabolus eo vsus fuit ad peccatum hominis. Magis ergo illi serpenti antiquo hoc posuit esse in maledicto, vt supra pectus suum gradiat, & terram comedat cunctis diebus. Id est, vt super homines eos tantum, qui ita terra sunt, vt non desiderent, aut respiciant cælum, quarat & deo ret odio insatiabilis, cor de impatienti, ita datus in reproborum sensum, vt contra intentionem suam, semper bonum Dei circa electos, dum impedire nititur, magis expedit, & adiuuet propositum. Quod est miro modo gradi super pectus proprium. Porro ad mulierem & ad virum quæcunque dicta sunt, etiam ipsa mors corporis, quam imponens misericors Deus, quia puluis es, & in puluerem reuerteris, verba sunt corripientis & saluare cupientis, & iam tunc via hominis auerit, sepientes spinis, vt saltem sola vexatio det intellectum auditui, memoremque faciat hominem suæ conditionis, vt humilitas corrigi possit & saluari.

Quare prima promissio conserendi serpentis, qua fuit caput Victoria Verbi, non ad mulierem, sed ad serpentem facta sit: CAP. XVI.

Gen. 3. **C**aptulum distulimus quod maximum est, & maxime ad presentis operis rationem pertinet, videlicet illud, quod ad serpentem post alia supra memorata dixit Deus. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Quid primum in hoc verbo gratiosa fides mictur & quid potissimum collaudet Verbi veritatem, an verbi & patris eius bonitatem: Vtrumque collaudet, vtrumque dignè predicare desideret, quia verè magna bonitate sic elocutus est, magna & constanti veritate locutus eius adimpleta est. Inimicitias, inquit, ponam inter te & mulierem, tanquam diceret. Nunc mulier simul & vir tibi foderati sunt, te cumque fecerunt pactum, et cum morte sedus percussent, vt pote, quia à facie mea profugi atque abconditi, dum requiruntur à me, quare hoc fecerint, contemnunt vocem commonens, & defendendo peccatum suum palam facti sunt, quia tibi fauent, tibi consentientes tui amici sunt. Ego autem huiusmodi inicitias distulimus, inter te & mulierem inimicitias ponam. Cur hoc ad ipsam mulierem non dixit & Poterat namque vbi dixit mulieri, multiplicabo æumnas tuas & conceptus tuas, &c. hoc ipsum sic ad eandem dicere. Inimicitias ponam inter te & serpentem, & semen tuum & semen illius, cur ergo non dixit. Nimirum duplicem ob causam: primum, quia propter peccatum & peccati defensionem hoc mulier non merebatur, vt iam tunc ad eam promissiones tales, promissiones tantæ gratiæ faceret Deus. Deinde quia non ad ipsam Euam, sed ad alteram eiusdem sexus personam, videlicet ad beatam virginem Mariam intendebat ipse qui loquebatur. Rectè igitur non ad mulierem malè meritam facta est auxiliatrix gratiæ promissio, sed potius ad serpentem hostilium & bellicam contemnatio. Quid autem hoc dicto Deus, nisi semetipsum in proposito suo uanere vel te restabat: Serpens namque insidiabatur, ne fieret quod proposuerat Deus, dicendo faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Vicisse, & hoc propositum se auertisse gloriabatur. Deus autem eiusdem propositi sui victoriam in potestate habens serpenti contemnabatur.

Per mulierem & semen illius intelligi quidem omnes electos, præcipuè tamen beatam virginem Mariam, & semen eius qui Christus est, sicut per semen serpentis, eos qui sunt ex patre diabolo intelligimus. CAP. XVII.

Gen. 3. **E**quidem principaliter beata virgo Maria, Mulier illa est, inter quam & serpentem inimicitias positurum se dixit, & posuit Deus: & semen illius, filius est ipsius, Iesus Christus. Verum tamen quoniam mulier, vniuersale sexum nomen est, omnes per mulierem intelligimus personas electas femine sexus, & per semen mulieris omnes personas electas virilis sexus, quarum omnium videlicet personarum vtriusque sexus Iesus Christus, cum eadem ex qua factus est muliere, princeps & caput est. Quod si ratio queritur, cur per semen mulieris personæ intelligi debeant sexus virilis. Auiunt, qui de naturis scripserunt, ex paterno femine puellas, & ex materno pueros nasci, quia duplici femine constat omnis partus: cuius maior pars inualuerit, occupat similitudinem sexus, igitur cum dicit: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius, omnes electos, tam femine quam virilis sexus, per mulierem & semen illius intelligimus, & e contra. Sicut per serpentem diabolum, ita & per semen serpentis omnes iniqui & maligni homines imitatores eius rectè intelliguntur, licet neminem genuerit aut creauerit ille. Nam si iniqui & impii homines, serpentis, id est, diaboli semen non essent: nequam dominus diceret Iudæis. Et vos quæ vidistis apud patrem vestrum factis. Itemque vos facitis opera patris vestri, profecto diabolum volens intelligi.

Sequitur

Sequitur enim protinus in eodem sermone, Vos ex parte diaboli estis, & desideria patris vestri vultis facere. Eorum qui tam constanter dicuntur semen serpentis, id est, sili diaboli, causa vt nascerentur peccatum exiit, dicente Deo ad mulierem, postquam peccauit consentiens diabolo, Multiplicabo erinas tuas & coeperis tuos. Porro illorum qui intelligitur per semē mulieris, causa vt nascerentur exiit benedictio Dei, qua ante prauaricationē primis hominibus benedixit, sicut scriptū est. Masculū & foemina creauit eos, benedixitq; illis, & ait, Crescite & multiplicamini.

Gen. 3.

Gen. 1.

Hanc inimicitiam caput & initium fuisse bellorum domini, & quod sacra scriptura dicatur liber bellorum domini, & liber iustorum. CAP. XVIII.

Capitulum hoc initium est libri bellorum domini, cuius Moyſes hoc modo meminit. Si quidem Arnon, ait, terminus est Moab diuidens Moabitis & Amorrhæos, vnde dicitur in libro bellorum domini. Sicut fecit in marrubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Quis enim est iste liber bellorum domini, vel quæ sunt bella domini? Constat nimirum ante ipsam, in qua hoc scriptum est, legem Moyſi, nullos fuisse materiales, vel manu scriptos libros bellorum domini, sed nec vlla nouimus bella alia domini, nisi illa, quibus extrinsecus inimicitias inter mulierem & serpentem, inter semen mulieris & semen serpentis hæcenus certatum est, & certabitur vsque in finem sæculi. Et contrarium est caput serpentis, & idē videntibus eundem præcipitabitur in die iudicii, quæ victoria est verbi Dei. Ergo liber bellorum domini vniuersa sancta scriptura est, cuius partem præcipuam, scilicet pentateuchon Moyſes ipse scripsit, & cætera volumina sacra veteris ac noui testamenti scribenda esse non ignorauit, cum esset propheta, quæ vltra non surrexit in Israel, sicut de illo scriptum est. Quem nosſer dominus facie ad faciem in omnibus signis atq; portentis. Et quis dubitet librum eiuſmodi, scilicet sacram scripturam, librum esse vel rectē dicit bellorum domini? Quid enim aliud conuictur vel agitur in scripturis sanctis, nisi bellum & certamen verbi Dei ad destructionem peccati & mortis. Dicitur autem eadem scriptura sacra, liber iustorum. Scriptum est enim, Planxit autem Dauid planctum super Saul, & super Ionathan filium eius, & præcepit vt docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum. Idem enim est ac si dicatur, Quomodo male pugnatum fuerat propter Saul, quia verbum domini non custodierat, præcepit vt docerent filios Iuda, in quo sperare deberent belli fortitudinem, quæ intelligitur per arcum, id est, vt sic pugnare & victoriam sperare discerent, sicut docet omnis liber iustorum, omnis textus scripturarū sanctarū. Igitur ab hoc initio libri iustorum, libri bellorum domini, quo sic Deus edixit, inimicitias ponā inter te & mulierem, & semē tuum & semē illius. Ipsa conteret caput tuū, & tu insidiaberis calcaneo eius. Ab hoc, inquam, initio tanquam de monte excelſo virtutem contemplerur verbi dei, descendente velut in campis planiciem aduersus maliciam siue mendacium diaboli serpentis antiqui, qualiter pugnauerit, qualiter vicicit atque triumphauerit, vt completo proposito suo, in quo benedixit primis hominibus in constitutione mundi, dicat tandem: Vtate benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum & constitutione mundi.

Liber bellorum domini
Deut. 34.Liber iustorum.
2. Reg. 1.

Gen. 3.

Matt. 23.

Inter Caput semen serpentis, & Abel semen benedictionis, dominum statim inimicitias posuisse, & Abel victoriam verbi sua morte signasse. CAP. XIX.

Primum serpentis semen exiit Cain. Hinc Ioannes in epistola sua. Non, inquit, sicut Cain qui ex maligno erat serpentis, ergo semen erat, videlicet imitator in inuidia, non natura. Porro semen mulieris, semen benedictionis Dei, primum exiit Abel. Semen autē mulieris dico, quia fuit non ex peccato, propter quod mulieri datum est, Multiplicabo erumias tuas & contempſus tuos, sed ex bono benedictionis, qua ante peccatum benedicens & dicendo, Crescite & multiplicamini, nasci iusserat omnes sanctos. Inter hoc semen mulieris, & illud semen serpentis, Deus memor propositi sui, statim inimicitias posuit. Inimicitiarum principium illud exiit, quod à semetipsis dissenserunt studijs diuersis, imo contrariis. Cain namq; infidelis & agricola exiit, Abel fidelis & pastor ouium fuit, de quo Apostolus, Fide, inquit, plurimū hostiā Abel quāquam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo. Eo nimirum modo maxime Deus inimicitias posuit inter eos, videlicet muneribus, Abel testimonium perlubendo. Sic enim scriptum est, Et respexit dominus ad Abel & munera eius, ad Cain vero & ad munera illius non respexit. Iratusq; est Cain vehementer, & concidit vultus eius. Inimicitias ergo inter vtrouque Deus posuit, quia respectus Dei in Abel, semini nequam inimicitiarum & odii causa exiit. Sed & illud considerandum, quia contra serpentē in ipsa oblatione sua, plus Abel viles inimicitias exercuit, offerendo agnum simplex animal, & innocuum contra serpentem malitiosum atque nocuum. Sed quid euenit, qualis inimicitiarum tunc euentus exiit? Hum impius occidit, Semen bonum inuidia semina nequam extinxit. Ecce initium bellorum domini. Hic primum ex facie verbi Dei, victoriam eiusdem verbi, pax mortis præcutione declarauit.

1. Ioan. 3.

Gen. 3.
Gen. 1.Gen. 4.
Hebr. 11.

Gen. 4.

Abel

*Abel per iustitiam fides, ad similitudinem Dei factum, & hominibus mortuum, deo me-
lius viuere, imò loqui etiam.*

CAP. XX.

- Gene. 1.** **E**cce iam vnum hominem de massa illa, cuius principia fuerunt Adam & Eva, iuxta suam
proxeit intentionem bonam, quam proposuerat dicendo. Faciamus hominem ad ima-
ginem & similitudinem nostram. Iste enim non solum ad imaginem Dei factus est, id est ratio-
nalis, quod non negatur etiam de maligno Cain, verum ad similitudinem quoque eiusdem dei, in
eo quod imitator eius exiit, per iustitiam fidei. Amplius autem in eo spectat, ad similitudinem
dei, quod pulcherrimam in semetipso prætulit figuram verbi dei, verbincarnandi, & per pa-
tientiam peracturi victoriam peccati & mortis. Notum est alumnus sanctæ Ecclesiæ, penè cun-
ctis, quod dicimus, quia in Abel Christus, in Cain qui illum occidit, Iudæicus populus, qui Chri-
stum erat occisurus, in voce & clamore sanguinis Abel, accusatio sceleris Iudæorum in inexcu-
sabilem, in terra quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem Abel, Ecclesiæ quæ sanguinem
Christi fideliter in sacramento bibitura erat, ipsa similitudine signabatur. Non ergo vinci, sed
vincere incipiebat verbum dei, propositum dei, in morte iusti. Qui tunc reuera perfectus est, ad
imaginem & similitudinem dei, quando talimodo decidit. Et enim hominibus quidem mortuum
est, sed deo viuus, deo loquitur, imò & nobis loquitur, & verbum dei sonat sanguis eius. Nam
Gene. 4. & ipse Deus, Vox, inquit, sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et Apostolus Dei cum di-
Hebr. 10 xisset. Fide plurimum hostiam Abel obtulit deo subsecutus, & persecutus, & per illud, inquit, de-
functus adhuc loquitur. Nonne & hoc ipsum testatur in Euangelio dominus, qui cum de mor-
Mat. 22. tuis daret testimonium resurrectionis, dicite deo. Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus
Iacob. Procinus assumpsit dicens, Deus non est mortuorum Deus, sed viuorum. Omnes enim
ei viuunt. Ex abundantia est hoc astruere quod astruere quod omnium primus Abel mortuus hominibus ni-
hilominus vixerit deo, nisi quod delectabile est insulate serpenti antiquo, qui tam fatuus est,
vt iam victorem faciat Deum in bono proposito. dum cupit ipse esse victor. Quia quem fecit in
terfici hominibus, melius fecit viuere hominibus, & deo, verè supet pectus suum gradiens, idem
nequissimæ intentioni suæ omnino contraria efficiens.

*Generationem Cain, qui erat semen serpentis, velociter pullulasse, ciuitates & regna
constituisse. Item, Cain reproborum, Abel autem electorum generationis principium
fuisse, easq; deinde secundam carnem connatis diluuij vindictam meruisse.*

CAP. XXI.

- I**n terra velociter pullulabat semen serpentis, quod erat Cain, videlicet secundum imitationem
patris eius, id est serpentis antiqui, vt puta homicidæ & inuidi, quia per inuidiam & ipse occi-
dit. Velociter, inquam, pullulabat semen illud, iamq; regnare properabat, condens ciuitates
Gene. 4. & oppida, sicut scriptum est. Et edificauit Cain ciuitatem, vocauitq; nomen eius ex nomine fi-
lii sui Enoch. Porro semen mulieris siue semen Dei, tardius veniebat, imò à radice perasile vide-
Cain. batur, quando abel non relicto semine, id est, nullos habens liberos, fuetat inter sanctos. Scidum
Abel. quippe est, Cain & Abel duatum generationum fuisse principia, quarum altera reproborum,
Duarū ge- altera electorum generatio est. Sunt quidem generationes istæ, secundum carnem commixtæ,
neratio- sed hoc accidit per peccatum, quia cum coepissent homines multiplicari supet terram, viden-
num prin- tes filij Dei, filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus, quæ ele-
cipia. gerant. Hoc ita contra Dei statutum euenit, sicut & illud, quod longè post eum filij Israhel, con-
Gene. 6. tra præceptum domini duxerunt vxores filias Chananæorum, ipsiq; filias suas, eorum filias tra-
diderunt. vnde & accidit, vt per mulieres subuersi, facerent malum in conspectu domini, ser-
uendo diis alienis. Sic, inquam, & illud contra Dei præceptum extitit, quod tunc filij dei, id est
homines electæ generationis, filias hominum, id est, generationis reprobræ, cuius Cain etat prin-
Gene. 6. cipium, vxores acceperunt. Vnde & ita corrupti sunt, vt Deus induceret diluuium, & deteree
eos. Poenitet enim, inquit, me fecisse eos. Cum igitur sublatus esset iustus Abel, quasi de victo-
ris tumidus serpens sibi plaudebat, eo quod sublato bonæ generationis seminario, sola in mun-
do pullularet generatio sua, generatio mala & adultæra.

*Electorum generationem deleta Abel, tardius per Seth & Enos restauratam, non ha-
bere hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirere.*

CAP. XXII.

- S**ed cognouit adhuc Adam vxorem suam, ait scriptura, & peperit filium, vocauitq; nomen
illius Seth, dicens, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quæ occidit Cain, Sed & Seth na-
Gene. 4. tus est filius, quæ vocauit Enos, iste coepit inuocare nomen domini. A bisio ergo semine mu-
lieris, altera generatio testorum, quæ secundum carnem de sece erat, in Abel resuscitata est. Vnde
& congruum satis vocabulum posuit illi pater, vt vocaret eum Seth. Seth namque resurrectio
interpretatur. Nimiti vel propheticus spiritus, vel ab experimentis quibuslibet Adam prædo-
ctus est, vt sciret eum esse de patre Deo, & per generationem eius implendum esse propositum
Dei, vt

Dei, vt prædestinati nascerentur electi, & idcirco dixit. Posuit mihi Deus aliud semen pro Abel, quem occidit Cain. Quanta mora fuerat antequam resuscitaretur hoc principium bonæ generationis? Vixit Adam, inquit, centum & triginta annos, & genuit ad similitudinem & imaginem suam filium, vocauitque nomen eius Seth. Nimirum per tot annos Adam potuit genuisse filios & filias, nec solus Adam potuit genuisse filios & filias, nec solum Adam, sed & ipse Cain, qui iam ciuitatem condebat. Rectè ergo & veraciter sapiens dixit. Hæreticus ad quam scissinaturam in principio, in nouissimis benedictione earebit. Hoc enim non solum in quolibet homine, verum etiam in vniuersitate hominum, certis claret experimentis, quia videlicet generatio Cain, id est semen serpentis, & cum scissinatione venit, & cum scissinatione ciuitates condidit. Generatio autem Abel siue Seth, semen Dei, quod posuit Deus pro Abel, & tardius venit, & ciuitatem hic manentem non habuit, sed futuram inquisiuit.

Generationem filiorum Dei, denuò per mulieres, callido anxi quæ serpenti consilio corruptam fuisse.
CAP. XXIII.

Quid ageret, quo se verteret ille serpens antiquus, dum semini suo contrarium semen Dei multiplicaret? Inuenit quid faceret, vnde verbum Dei superare, propositumque eius adhuc scie auertere posse sperabat. Sciebat quod per mulierem, virum primum cepisset. At verò tunc multæ succreuerant mulieres pulchre & concupiscibiles, & viri quamuis iusti, ad libidinem proni, utpote de viciata radice nati. Sciens ergo valere sibi ad mortis ipsorum prouentum, consortia mulierum alienarum, id est, earum quæ de generatione Cain exortæ sunt, egit ut fieret quod scriptura factum narrat, dicens. Cumque cepissent homines multiplicari super terram, filiaque procreassent, videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchre, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Ecce primus effectus, primumque experimentum, propter quod veraciter de illo ad beatum Iob dictum est. Virtus eius in lumbis eius, & potestas eius in vmbilico ventris eius. Per luxuriam namque, quæ viris in lumbis & foemini in vmbilico est, rem tantam effecit, ut virtuosus sibi videtur, & potens siue fortis. Quia secundum intentionem suam non parum proficisse sibi visus est, in eo quod filios Dei, filijs siue filiabus hominum secit conformes, ut nulla vel parua esset discretio generationis Cain, & generationis Sethi. An parum sibi visus est fecisse, quem is, qui proposuerat dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, talem, tanquam diuersum proferret sermonem. Poenitet me fecisse hominem & ad animantia, à reptili usque ad volucres cæli. Poenitet me fecisse eos, Si ergo ritè perpendis vanitatem serpentis blasphemii, leuitatemque inimici præsumptuosi, haud dubium, quin multum res illa magnos eius status auxerit, ut putaret, le omnino auertisse propositum Dei, verbumque eius fecisse vacuum ad ipsum reuertit.

Quo pacto sit intelligendum, quod Deus dixit: Poenitet me fecisse hominem, & delebo hominem, quem creavi à facie terræ.
CAP. XXIII.

Interim quid rogo est, quod vel scriptor de Deo loquens, poenituit eum ait, quod hominem fecisset in terra? Vel quod ipse Deus, cum dixisset, Delebo hominem quem creavi à facie terræ, subiunxit. Poenitet enim me fecisse eos? Si idcirco delere le dicit hominem, quia poenitet eum fecisse hominem, cur vel vnum tantopere, tantoque miraculo referat hominem, de cuius posteritate rursus multiplicentur homines boni & mali, & pauci quidem boni, multi verò mali. Valde repugnat hoc sensui, quem signat & videtur litera dicens, quia Deum poenituit. Nec verò factum hoc solum repugnat, ne licet sonat litera, passiva intelligatur Dei poenitudo. Veritatem & alterius loci scriptura, quæ dicit. Quia non est Deus quasi filius hominis ut mutetur. Itemque de poenitudine ait. Non flectetur, neque enim homo est ut agat poenitentiam. Si ergo Deus non quasi homo vel filius hominis est ut mutetur, & si poenitudine non flectitur (ut verbi gratia nec nunc quidem quando dicit, poenitet me fecisse hominem, vniuersum delet hominem) qualiter in hoc dicto & loquentis veritatem, & non poenitentis mutabilem seruis bimibus maiestatem? Hic primo sciendum est, magnam eius quæ Deo ascribitur, & eius quæ homini accidit, poenitudinis esse distantiam. Homo namque cum sit mutabilis, aliquando de malis vel inhumana poenitudinis modus, in sapientem cadit. Sapiens namque apud philosophos seculi si le esse conceditur, qui neque mali vel iniusti quicquam, quod poenitudo corrigat, admittit, neque bonum aliquid vel iustum quod geisit in prauum mutauit. Quod si talis poenitudo in sapientem non cadit, quanto magis Deo nunquam accidit & ille namque non nisi de bonis vel iustis mensura. nunquam poenitudinem geisit aut gerere potuit, quia mali quippiam vel iniusti committere nunquam potest aut potuit. Mutum ergo à poenitudine hominis differit Dei poenitudo, quæ nimirum non aliud est, nisi vel à misericordia ad iudicium, vel de iudicio ad misericordiam transitio.

U Nam

Via Domini.
Psal. 24.
1. Reg. 17.

Nam ista sunt vniuersae viæ domini, misericordia & veritas iudicij. Est autem quando de misericordia transiens ad iudicium, nequaquam poenitudine flectitur, vt de iudiciorum sursum transeat ad misericordiam, videlicet dum homo peccator contra Deum permanet impoens, vt idem Saul, de quo cum dixisset dominus. Poenite me, quod constituerim Saul regem. Postea Samuel contra eundem loquitur. Porro triumphantot in Israel non parceret, & poenitudine non flectetur, neque enim homo est, vt agar poenitentiam. Est etiam quando post misericordiam, vel inter ipsam misericordiam largitatem, exercens iudicium, nequaquam tamen à misericordia proposito villa poenitudine deflectitur. Exempli gratia, vt in Dauid, super quem post multam misericordiam, luxurum propter Vriam Eihæum iudicium exercuit, nec tamen eundem in facie sua proiecit sicut proieciat Saul. Secundum hanc misericordiam & iudicij dispensationem, poenituit quidem eum scilicet hominem, id est de misericordia filius Dei impensa vel impendenda, transiuit ad iudicium. Veruntamen eadem poenitudine illex non est, vt bonum deleteret propositum, propter quod secerat hominem primum.

Quid sit, quod Moyses de Deo scripsit: Et precauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus.

CAPVT XXV.

Genes. 6.
Affectus animi.
Affectus factuum.

Quid de hoc dicemus, quod non solum poenituisse, verum etiam intrinsecus dolore tactus fuisse dominum, scriptura testatur? Sic enim scriptum est. Poenituit eum quod hominē fecisset in terra, & precauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus. Delebo, inquit, hominē. Dicit aliquis, more humano scriptura loquitur, quia loquitur hominibus. Ita esse contentissimus. Veruntamen necesse est verū esse, quod scriptura loquitur verū atis. Dolore cordis dominum tactum fuisse pronunciat. Porro dolor quaedam passio, de quatuor passionibus vna, quarum hæc sunt nomina. Dolor siue tristitia, gaudium siue in epra lætitia, pietas siue timiditas, spes siue cupiditas. Has quatuor passiones, imò vitia, pueri legitima pud poetam insignem dicentem quam breuissime. Hanc metuunt homines, cupiunt, gaudentq; dolentq;. Cum ergo sit impassibilis diuinitas, offenditur quispiam, quoties pro re merito sit huius loci, vbi dolore cordis intrinsecus Deum fuisse tactum sacra narrat scriptura. Sed e contra, sciendum, quia dolor alius, gaudium aliud, alia spes, alius timor, à sancta nobis scriptura prædicantur, quæ non passiones, siue vitia, imò summæ virtutes à spiritualibus spiritualiter intelliguntur. Est enim dolor, id est pietas, quam efficit spiritus sanctus, vnde & spiritus pietatis dicitur. Est gaudium fructus eisdem spiritus, sicut dicit Apostolus. Fructus autem spiritus, est gaudium, & cætera. Est spes primarum virtutum media, sicut ait idem qui supra. Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc. Est & timor sanctus, virtus & virtutum custos, quem idem spiritus sanctus efficit, vnde & in ordine septem spirituum, sicut spiritus pietatis, vt iam dictum est, ita & iam prædicatur spiritus timoris domini. Non igitur offenditur fidelis animus, tanquam inconuenienter de impassibili Deo prædicetur, quod sicut litera sacra prædicat, dolore cordis tactus fuerit intrinsecus, quia reuera, sicut & alibi veritas prophetica testatur. Deus est amulatores & vicicens Dominus. Nec omnino quispiam Deum vera cetera imitatur, nisi sit particeps boni zeli vel æmulationis eius.

Quo dolore tactus esse dicatur intrinsecus.

CAPVT XXVI.

Zelus.
Zelus bonus.
Zelus malus.

Dolor namq; cordis, quo tactus est intrinsecus, tam fortis, tam pius, & impassibilis Deus, zelus bonus est, & idcirco non passionem, sed virtutē dicimus dolorem eius, vt verè est. Econtrario inuidia diaboli, per quam mors intravit in hunc mundum, zelus malus est, & ille zelus passio magna & misera, summumq; vitium est. Vtrunq; zelum diffinire liber. Zelus bonus est diligere homines, odisse autem hominum iniquitates. Econtra zelus malus est odisse homines, diligere autem hominum iniquitates. Et ille quidem Dei est, iste autem zelus diaboli est. Deus namq; primus est & præ omnibus diligit hominem, odit autem hominis iniquitatem. Imitantur autem hunc quicumque homines proximos suos ita diligunt, vt odio habeant & persequantur mala facta ipsorum. Econtra, diabolus primus & præ omnibus odit hominem, & diligit hominis iniquitatem. Imitantur autem illum, qui homines vel fratres suos ita odent, vt eorum delignant iniquitatem, id est, non diligunt nisi consentiant vel consensuales sibi fiant ad faciendum iniquitatem. Ista zeli oppositio contra na, diabolum Deo contrarij, & hominibus constituit inimicum, & vtriusq; zeli continuum ab initio vsq; ad finem seculi perseverat duellum, semper vincente zelo domini exercituum, semper zelo diaboli cadente in confusionem & opprobrium. Diabolus in zelum amaritudinis, dum ad iniquitatem, que mors animæ est hominē allicere nō potest, ad occidendum corpus per ministros suos conlurgit. Deus autem eum quidem à quo zelus eius recessit peccatoris vel impij, pro eo quod de iniquitate incorrigibilis est, & corpus & animam in gehenna mittit. Eum autem, pro quo zelari dignatur, punit temporaliter ne puniat æternaliter. De huiusmodi Apostolus, Dum iudicatur autem, inquit, à Domino non corrumpitur, vt non cum hoc mundo damnemur.

1. Cor. 11.

De diluuió, imó tribus iudicijs Dei.

CAPVT XXVII.

Poenitudine igitur & dolore cordis tactus intrinsecus, id est, bono zelo excitatus, quid dixit & quid fecit dominus Deus? Non, inquit, permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, et unctus dies illius centum viginti annorum. Ac deinde ad Noe, Fac tibi arcam, arca de lignis leuigatis. Ecce ego adducæ diluuii aquas super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua vitæ spiritus est lubet cœlum. Vniuersa quæ in terra sunt, consumentur. Iudicium hoc victoriæ verbi Dei pars magna, triumque iudiciorum eius quoddam medium est. Notum quippe est, tria tremenda maiestatis eius esse iudicia. Primum, quo diabolus & satanas ille de cœlo proiectus est. Secundum hoc, quo mundus per aquam inundatus perit. Tertium, quod in nouissimo die futurum est per conflagrationem ignis. Et primo quidem soli angeli, secundò soli homines iudicati, tertio tandem & homines & angeli sunt iudicandi. Itemque primi poena iudicij solis angelis, poena secundis solis hominibus, poena tertijs simul & angelis & hominibus pro sui qualitate conueniens vel sufficiens parata est, mira & terribili dispositione creatoris. Angelos quippe, & non etiam homines æter substantia vehit, in quem angeli dæmones facti, de cœlo sunt præcipitæ. Econtra, non angelorum vel spirituum, sed hominũ vitam aquarum substantia suffocare potest vel potuit, quibus inundantibus, tunc homines terribiliter sunt delati. Ac verò substantia ignis, tam angelos, quàm homines vrere simul poterit, ut testatur ipse dominus diciturum se, propterea malis hominibus. Ite maledicti in ignem æternum, qui parati sunt diabolo & angelis eius. Non igitur vanè præmissum est, Deum poenituisse, & dolore cordis tactum fuisse intrinsecus, quia videlicet tanti iudicij poenam erat illaturus. Ipse est qui miserorum poenis non delectatur, nec rursus potest negligens esse aut iniustus, ut peccata secundum modum cuiusque nõ vilescatur. Hinc aut ipse in euangelio, Non possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio, iudico. A seipso namque facit & iudicat, quod audit is, qui merita rerum subuertit & inordinata relinquit. Verbi gratia, ut dicat bonum in malum, & malum bonũ, & pro fauore suo sicut iustum ita & iniustum dimitit impunitum. Hoc quæritæ non audeo homo ut cuique iustus est, qui autem non vult, iustus & laudatus est, qui autem facere nunquam possit aut potuit, solus Deus est, qui natura iustus est.

Quid sit quod dominus dixit, non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.

CAP. XXVIII.

Quare autem facturus hoc iudicium præmisit, dicens. Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Nonne & antequam hoc diceret, aufererat spiritum homini Deus, & delibabant, & in puluere suum reuertebantur? Nonne & primò dixerat homini. Donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluere reuertaris? Imò nonne idcirco commiserat eum de paradiso, ne viueret in æternum? Dixit enim eum in orna grauissima, dixit iam tunc dolore cordis tactus intrinsecus. Ecce Adã quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. statimque subiunxit. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat & viuat in æternum, emisit eum dominus deus de paradiso voluptatis. Quid ergo sibi vult, quòd quando lilij Dei, filij hominum vixores accēperant, illique genuerunt gigantes, id est, viros famulos & potentes à seculo, quòd corrupta iam erat terra, omnisque caro corruerat viam suam, cū propter hoc vellet inducere diluuium, quãsi tunc primùm decernens, dixit: Spiritus meus, id est, spiritus à me datus, siue ad imaginem meam factus, non permanebit in homine in æternum? Quid inquam, nisi omnibus secum satis factum esse vult ab experimentis, quòd sapienter & vtiliter, rationabiliter, & misericorditer faceret, hoc ipsum quòd hominem moris animæ iam mortuum, per peccatũ, in corpore immortalẽ esse noluit, edicendo illi, quia puluis es, & in puluere reuertens, præueniendo illum, & eiciens de paradiso voluptatis, ne forte mittens manũ, sumeret & comederet de ligno vitæ, & viueret in æternum. Igitur cum dicit, Non permanebit spiritus meus in homine in æternum. Hoc eum intendere arbitramur, ut approbemus & laudemus bonum eius consilium, quia verò quòd hominẽ in animam mortuã veluit esse corpore immortalẽ, hoc fecit misericorditer nobis consulens, & sic scriptum est, præcauens in futurum. Quid enim si propter viam longiusculam, qua tunc vivebat, alius nongentos sexaginta annos, alius nongentos, alius nongentos sexaginta annos, ut Mathula la. Si, inquam, propter tantulam viuendi moram, quæ ad æternitatem comparata, nec momenti quidem, vel puncti rationem obinet, ita superbiebant homines viri famosi, à seculo potentes atque gigantes, id est, Dei contemptum habentes, mente superbissimi, & carne corruptissimi, sicut ipsa scriptura semel & iterum atque tertio, imó & quarto inculcans & replicans manifestè asserit, quid egissent, vel quales fuissent, si se nonquam mortuos esse scirent? Perpendat, qui potest, quia reuera nec leuiter dictum est, præcauens in futurum: nec leue fuit aut paruum, quod præcauit Deus impedimentum salutis suorum ad æternam gloriam prædestinatorum, cupiens bonum vsque

C. H. ad vir

ad victoriā perducere propōsitum. Arbitrari namq; licet, quia non minus in hominibus quā in dæmonibus incorrigibile fuisse superbæ malum, addita corruptione carnis ultra miseriam dæmonum, qui carni non sunt.

Quare Noe accepta sententia perdenda vniuersa carnis, non intercesserit pro hominibus sicut Moyfes. CAPVT XXIX.

Genes. 6. Propterea dicentem Deum, Finis vniuersæ carnis venit coram me, & ego disperdam eos cum terra, fac tibi arcam, &c. Audit Noe vir iustus atq; perfectus, & tacet, nullamq; precem pro iniustis offert, vt Dei cœnar, vt irâ eius suspendar, Ex emplî gratia. Sicut eundem Deû tenuit Moyfes, dicentem sibi: Dimittite me vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in genit magnam. Hoc ille fecit, vt verè miris & iustis, nullatenus ambiens, vt si erer ipse in gentem magnam, magisq; aliis quā sibi consulens. Sed non proinde inamittis aut inuictus Noe, qui cum pararet arcam cum filiis suis ad reparationem orbis terrarum non intercessisse legitur aut elaborasse, vt iratum cunctis viuentibus & cunctos delere volentem, tenere posset eundem Deum. Moyfi namq; alia in fide & dilectione cordis sui fuit causa, quā ea, cuius solius sensus præbere videretur ltera dicēs. Recordare Abraham, Isaac, & Israël feruorum ruorum, quibus iurasti dare terram hanc, &c. Nam ille non tantum attendebat multiplicatiōem seminis vel possessionem terræ Chanaan quā tunc erant inter acuri, quantum aspicebat ad honorem Dei, salutemq; generis humani, vt esset deus verax, & victor propōsitæ luxra illud.

Exod. 33. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vineas cum iudicaris. Abrahæ namq; promiserat, timō & cum iuramento repromiserat Deus, quōd in semine eius benediceretur omnes gentes, quōd est Christus. Et per os Iacob prædixerat spiritus veritatis, quōd de tribu Iuda Christus foret nasciturus. Non, inquit, auferet sceptrum de Iuda, & dux de scrore eius, donec veniat qui mittendus est. Si ergo minas impleuisset Deus contra populum illum, dicens Moyfi, Dimittite me vt irascatur furor meus contra eos, &c. non videretur Deus iustificari in sermonibus suis, vt horiamq; propōsitū peregisse verbum veritatis. Moyfes namq; & si de genere Abrahæ, non tamen eras de tribu Iuda. Ideoq; & si faceret eum Deus in gentem magnam, vt de linea eius Christus naceretur, non omnino vaciller verbum Dei, quia non tribui Leui Christus, sed tribui Iudæ fuerat promissus, vt ex ea naceretur. Igitur eundem Deum contra iratum vni genti Moyfes fideliter tenuit, Noe vniuersam carnem delere volentem, rationabiliter dimisit. Quia videlicet, perditio multitudinis nihil impediēbat victoriā verbi Dei suæ propōsitæ Dei, dummodo iuper esset, vel vnus ad fuscitandum semen mulieris, inimicitias habiturum contra semen serpentis.

Quid sit quod scriptum est: Noe inuenit gratiam coram domino. Item: Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis. CAP. XXX.

Genes. 6. **Genes. 5.** **Genes. 6.** **3. Reg. 11.** **Ad retinēdū verbum Dei vnus sufficit. Genes. 3.** **Esai. 40.** **Psal. 116.** **Esai. 40.**

Hic vnus tunc iustus eras, sicut de eo scriptura dicit. Noe vtrō inuenit gratiam coram domino. Item, Noe vir iustus atq; perfectus fuit in generationibus suis. Porrō generationes eius, ab eo quem posuit Deus, pro Abel videlicet. Seth namq; genuit Enos, & Enos genuit Cainan, & Cainan genuit Malalehel, Malalehel genuit Iareth, & Iareth genuit Enoch, & Enoch genuit Mathusala, Mathusala genuit Lamech, & Lamech genuit Noe. Nam istæ generationes Noe, generationes erant filiorum Dei, & generationes Cain, generationes dicuntur filiorum hominum, eum scriptura sic dicat. Cumq; cepissent homines multiplicari super terram, filiiq; procreassent, videntes filii Dei filias hominum quōd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant. Cum Igitur in generationibus suis, id est, generationibus filiorum Dei, solus Noe iustus atq; perfectus fuerit, magna & dolenda demonstratur accidisse corruptio filiorum Dei per commixtionem filiarum hominum, quarum pulchritudo mentes & oculos cepit, & sine dubio corda peruertit, sicut recentiori tempore Salomonem quoq; sapientissimū, per mulieres alienigenas constat esse deprauatum. Vnus autem numero quid erat in illa tanta multitudine hominum, vt pote diu viuentium & multipliciter generantium. Arramen vnus ille omnipotenti verbo Dei sufficit ad retinendam, siue perficiendam victoriā suæ palmam, vt nihilominus quandoque perliceret bonum propōsitum, quod intenderat dicendo. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quid enim erat coram Deo omnis illa multitudo virentis & florentis secull, nisi scœnum & flos agri. Verè enim scœnum est populus, Verè omnis caro scœnum, & omnis gloria eius tanquam flos scœni. Et sicut facile est scœnum excicari, & florem cadere venio stante, sic facile fuit verbo Dei, tanquam multitudinem delere. Porro ipsum perbum domini manens in æternum, obediētem sibi manere fecit hominem vnū, gubernans eum per contempnibile lignum.

Quid

Quod Noe quia seruauerat Verbum Dei, idem à verbo seruatus sit :

CAPVT XX XI.

PVta ergo iam tunc sibi dixisse Deum, Quoniam seruasti verbum patientiæ meæ, & ego te *Dirita ad*
seruabo ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum, tencare habitantes in *Dei verbi*
terra. Multum enim attinet, ad laudem victoriosi verbi Dei, quod obseruator eius propter hoc *victoriosi*
ipsum, quod illud seruauit, seruatus est ab hora tentationis, imò à toto anno iudicii, id est, diluuii *laudem as-*
quod per totum annum terram vniuersam occupauit. Quod erat illud verbum patientiæ Dei: *tinens.*
Ecce, inquit, ego adducam diluuii aquas super terram, vt interficiam omnem carnem, in qua *Genef. 6.*
spiritus vitæ est subter cælum, & cætera. Hoc verbum rectè dicitur verbum patientiæ Dei, quia *Genef. 6.*
videlicet postquam hoc verbum dixit Deus, adhuc diu patienter sustinuit. Anni serè centum *Genef. 7.*
interfluxerunt ab hoc dicto, antequam inundaret diluuium, & illi credere nolentes, & in impli- *Plurimos*
erate permanentes, patientiam Dei comèntendo, iram sibi irreuocabilem thesaurizauerunt. *Noe susti-*
Hinc Petrus apostolus, Qui increduli, inquit, fuerant aliquando, expectabat Dei patientia in *nituit domi-*
diebus Noe cū fabricaretur arca. Vigilanter itaq; accèdenti liquet, quòd longa & magna fuerit *nū fluciu.*
patientia Dei, & quòd veraciter ille vir iustus atq; perfectus seruauerit verbum patientiæ Dei, *2. Petri 3.*
videlicet centum (vt iam dictum est) annis fabricando arcam. Irrisionis & fortè multa diffi- *Patientia*
cilia sustinens ab incredulis, dum annunciatet verbo & opere, inundaturus super omnem ter- *dei magna*
ram aquas diluuii. Deniq; cum quingentorum esset annorum, locutus est ei Deus. Fac tibi, in- *Genef. 6.*
quens arcam de lignis leuigariis, Et eadè scriptura teste, sexcentorū erat annorum, quando di- *Genef. 7.*
luuii aquæ inundauerunt. Quantos putas tanto tempore fluctus hominum sustinuit, si pro- *Plurimos*
phetæ suis quisq; temporibus per verbum domini prædicando plagam quamlibet imminuentem *Noe susti-*

Quod Dominus propositum suum satis declarauit toties benedicendo hominibus.

CAPVT XXXII.

Post illud iudicium, verbum Dei suos in mundo præcones & nouos & insignes habuit, imò *Præcones*
vt haberet, esse eis, quorum primus idem Noe cum filiis suis benedictionem eandem acce- *sus in mō*
pit, quam dudum Deus edixerat, quando primos homines masculum & feminam creauit. Si- *do semper*
cut enim tunc illi benedixit Deus & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, sic & *Dei Verbu*
post diluuium residuis istis eodem verbo benedixit. Sic deniq; scriptum est, Egredere, inquit, *habuit.*
de arca tu & vxor tua, filii tui, & vxores filiorum tuorum tecum, cunctaq; quæ sunt apud te *Genef. 3.*
edue tecum, & ingredimini super terram, crescite & multiplicamini super eam. A deinceps, *Genef. 1.*
Odoratiq; est dominus odore suauitatis, & benedixit Noe & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite *Genef. 8. 9.*

FINIS LIBRI SECVNDI

C M

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITI- ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER TERTIVS.

*De tribus filijs Noe, Sem, Cham, & Iaphet, & quod sit, Dilaret Deus Iaphet, &
habitet in tabernaculis Sem.* CAPVT I.

*Genes. 9.
Tabernacu-
la Sē, quid
designent.
Genes. 11.*

Vnc iam sermo per compendū currens, videlicet omnīs mysteriorum, siue allegoriarum longis līnēis, magnisq; circuitibus deuenit ad tabernacula Sem dicente patre Noe. Dilaret Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. Porro tabernacula Sē, adoptionē filiorum dei, & gloriā & testamentum & legislationē, & obsequiū, & promissā intelligimus, quae omnia data sunt semini Abrahamae, qui fuit de posteritate Sem. Sē quippe genuit Arfaxat, Arfaxat genuit Sale, Sale genuit Heber, Heber genuit Phaleg, Phaleg genuit Reu, Reu genuit Saruth, Saruth genuit Nachor, Nachor genuit Thare, Thare genuit Abraham. Tabernacula ergo Sem, beneficia Dei sunt iam dicta, quae praestitit Deus semini eius Abrahamae venienti ex posteritate Sem, & rectē illa beneficia intelligimus per tabernacula, quia videlicet Abraham & ceteri patres, per quos vel cum quibus illa sunt administrata, manentē hic non quērentes habere ciuitatē, & illa expectantes, cuius artifex & conditor est deus. In tabernaculis habitabant consistentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Ad haec igitur tabernacula Sem sermone deducto ingreditur eum, & reuerenter aspiciendum, qualiter verbum dei peregrinationem nostram subiens, exinde militauerit, contubernales non dedignans habere homines, per quos omnem militiam nostrae salutis ordinaret, tam diu cum illis commemorans & per eorum vocēs sonans, donec ex ipsis quoq; carnem assumēs bellator atq; princeps belli totius, ipse ad publicum contra serpentem antiquum procederet.

Hbr. 11.

*De confusione linguarum, natiuitate Abraham, & secundo promissionis verbo, quod
in semine eius benedicenda essent omnes gentes.* CAP. II.

Gen. 10.

Diuisae iam erant insulae gentium in regionibus suis, iam & filiis Iaphet & filiis Sem, quam & a filijs Cham. Enumeratis quippe filiis Iaphet, statim subiunctū est. Ab his diuisae sunt insulae gentium in regionibus suis, vniūquisq; secundū linguam suam, & familias in nationibus suis. Item, enumeratis filijs Cham. Hi filij Cham, inquit, in nationibus & linguis & generationibus, terrisq; & gentibus suis. Deinde enumeratis filiis Sem secundū cognationes & linguas & regiones in gentibus suis statimq; praemittit. Haec familiae Noe iuxta populos & nationes suas. Ab his, inquit, diuisae sunt gentes in terra post diluuium. Quam autē ob causam in linguas diversas eadem gentes diuisae sint, continuo scriptura narrat, videlicet quia facere ciuitatē & turrim, cuius culmen ad caelū pertingeret, volebant per nimiam superbiam, quam ibidem scriptura denotat nominando illos filios Adam, ait enim, Descendit autem dominus vt videret ciuitatē & turrim, quam aedificabant filij Adam. Illic cū dicit, filij Adam, procul dubio subintelligendū est, ac si diceret, imitatores Adam, qui Dei similitudinem appetiuit, non per verbi Dei obedientiam, sed per mentis suae superbiam. Illa diuisio, siue confusio linguarum, accidit in diebus Phaleg, qui & idcirco appellatus est Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra, vt iam dictum est. Anni serē centum nonaginta successerūt post illam diuisionem linguarū hominum, & natus est Abraham, ad quem incarnationis suae desiderabilem fecit promissionē vnicū & indiuisibile Dei verbum, dicente Deo ad illum, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi, faciamq; te in gentem magnam, & benedicā tibi, & magnificabo nomen tuū, eritq; benedictus, atq; in te benedicentur vniuersae cognationes terrae. siue vt alibi dixit, Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae.

Genes. 11.

*Genes. 10.
Diuisae lin-
guae.*

Genes. 11.

*Linguarum
confusio.*

Genes. 12.

*Abraham re-
promissus.*

Genes. 22.

Quod confusio linguarum abscondendo diuinae promissionis thesaurum profuerit
CAPVT III.

Roma. 8.

*Dei myste-
rium oculi-
bus non
reuertere
poterat.*

Hinc illud dicere liber, quia sicut Apostolus ait, Omnia diligenterbus Deum cooperantur in bonum, sic & illa confusio linguarum, & lanthanis patribus ad quos factum est hoc verbum, & ipsi Deo Dei verbo cooperata est in bonū. Oportebat enim pro tempore, vt fieret occultum tale mysterium, neque super eo disceptaretur per publicum, quia dignus eo non erat mundus, seritē rotus vbique lasciuens & petulus, nimiumq; serox atq; superbus, quamuis reuerteret seueritate inundantis diluuii percussus, & vique ad paruos reliquias vna sira consumptus. Oportebat, inquam, interim manere occultum talem, tantae promissionis thesaurum, Primō, ne peregrini illi, quibus hoc bonum erat creditum, iam tunc inuidiam intolerabilem

pa re

paterebant. Deinde, ne diuinæ vocationis & superne spei margarita, ante porcos missa conculcarentur. Sic erat verbum Dei pro sanctis patribus ab hominum impiorum vel secularium inuidia cauendum, quomodo caueatur pro radice nouella, dum adhuc vnicum vix virgultum protulit, vnde bonum speras vel desideras fructum. Sicut enim extirpacio radicis sperm fructus percipiendi præcidit, ita patribus si intemptiua fuisset à persequentibus illata iniuria mortis, facultatem præcidisset implendæ promissionis. Idcirco verbum ipsum futuræ carnis suæ patres custodiunt, testante Psalmo, cum dicit. Non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et quid ad cautelam istam tam idoneam, quàm præmissa confusio linguarum? Et quidem expedierat & vtile fuerat, quodd ubi deus confudit linguas, turrim illam ædificantem, non audiuisset vnusquisque vocem proximi sui, & ædificare cessauerunt. Sed magis expediuit, vtilitatis fuit, quodd gentibus ignorantibus præ confusione linguarum, sancta scriptura turris vera & verè pertingens vix ad altitudinem coeli construenda erat, sacramenta continens iam dictæ promissionis.

Quodd mysteria Dei non solus exteris per confusionem linguarum, verumetiam indignis Israelitijs per enigmata & figuris abscondita fuerint Item de trium linguarum literis inuentus. CAPVT IIIII.

NVnquid verò & in sola multitudine seminis Abraham, Isaac, & Iacob, quæ videlicet multitudo duodecim tribuum, gens vna, vel populus vnus extitit, de futuro erant homines eiusmodi, homines indigni ac quæ vt gentiles vel incircumcisi, quibus manifestè deberet ostendi sacramentum verbi Dei? Non vtiq; defutura erant, imò futurum erat, vt in illa gente carnalium multitudo, sua insipientia paucorum spiritualium fatigaret sapientiam, futurum hoc non ignorabat Deus ipse Dei verbum, dum sicut ad salutem nostram necessarium erat, suum per scripturam legis & prophetarum vellet hominibus præsignare consilium. Rectè igitur non solum in vna lingua seie abscondit verbum Dei, verumetiam in eadem lingua, quæ cæteris erat ignota gentibus, dicta vel decreta sua sic temperauit, ita similitudinibus vel figuris obumbravit mysticia, vt vix pauci, vix soli spirituales percipere possent quale haberet consilium, quall ordine recuperare inderet salutem mundi. Propter hoc primùm literæ sunt, vt videlicet in eis & per eas significarentur, & vsq; ad tempus clauderetur atq; signaretur verbi Dei mysterium, venturi ad expugnandum generis humani inimicum, per assumptæ carnis & passionis suæ sacramentum. Primarium id est, Hebraicæ ista reperendarum erat & fuit causa literarum. Primo namq; literæ hebraicæ per Moysen reperiæ, & Hebræis traditæ sunt. Secundo græcæ, quas Græcis Cadmus tradidit, quo tempore dux Orthoniel filius Israel præerat. Tertio loco trium linguarum principium, junior Latina lingua, literas habere coepit, quas Carmentis repperit, quo tempore populum Israel iudicabat Iair. Et illæ quidem iuniores, græcæ & latine literæ ob humanas res significandas reperiæ, quandoq; ad diuinas res significandas gratia Dei sunt admittæ. Primæ autem, id est, Hebraicæ ad significandas res diuinas, reperiæ vel traditæ sunt. Nunc verò ad ordinem redeamus.

Quodd serpens antiquus propter verbum promissionis, contra Abraham, Isaac, & Iacob, inuidia quidem motus sit, nocere tamen ei non potuerit. CAP. V.

PROMissione beati seminis factæ ad patres (vt iam dictum est) quomodo ille serpens antiquus quippiam inde cognouit, imò quomodo non cognosceret ipse callidus, & de regno suo, de regno mundi huius malè sollicitus. Circumibat enim terram, & perambulabat eam, tanquam fortis armatus custodiens atrium suum, attendens, ne quid forte contra suum principatû suboriretur, secundum illud quodd audierat dicentem sibi Deû. Inimicitias ponâ inter te & mulierem, & semè iuû & semè illius. Hinc etenim requisitus est Iob quid serpens tempore à domino diceret. Vnde venit Satan? & respondens ait: Circumuis terram & perambulauit eam. Et dominus ad eum Nunquid, ait, considerasti seruû meû Iob, quodd non sit ei simile in reera, homo simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo? Erat autem Iob de stirpe Hus primogeniti Nabor fratris Abraham, cuius videlicet Hus, scriptura libri Geneseos hoc modo meminit. His itaq; gestis, nuntiatus est Abraham, quodd Melcha quoq; genuisset filios Nachor fratri suo Hus primogenitû, & Hus fratrem eius. De stirpe Hus Heluabuzites dictus est, qui & in libro Numeri Balzaam nominatur. Porro iam dictus Iob in terra Hus, qui fuit (vt iam dictum est) ex Nachor primogenitus Dinæ quoq; filia Iacob (vt Philo perhibet) extitit maritus. Istum considerauerat Satan circumuendo terram, & perambulando eam, quodd esset homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Quomodo ergo nõ etiam considerasset Abraham, Isaac, & Iacob fidem promissionis habentes, & propter illam spè, peregrinando de gente in gentè, & de regno ad populum alterû pertransientes. Planè considerasset istos, & sciuit esse eiuæ regni Dei, regno suo contrarios, & de ipsius semè mulieris concepit fore nasciturû suo semini contrariû. Sed quid ageret?

C iiii Quomodo

Matth. 7.

Psalm. 104

Ad Deum
seruū celan
am lingua
rum confuso
idonea.

Litera qua
rr.

Litera he
braica, &
græcæ, lati
næq; vnde
reverta.
Indic. 3.
Litera he
braica ad
quid reperi
ta.

Iob 1.

Luce 11.

Genes. 3.

Iob 1.

Iob de stir
pe Hus.

Genes. 22.

Psalm. 104

Quomodo bonam radicem illam corrumpere, aut quorum per manus hominum extirparet
Verbum domini frequenter illos visitans, & intus fidem illorum incorruptam custodierat, &
foris pro eis reges corripiebat, hominemque eis nocere non relinquebat. Et Abraham propter
pulehritudinem Saræ, Isaac propter pulchritudinem Rebecæ, & Iacob propter benedictionem
quam surripuerat fratri suo, mori timuit, idcirco propter Laban de Melopotamia fugit. Sed (ut
iam dictum est) verbum domini quenquam eis nocere non permisit. Nolite, inquiens, tangere Chris-
tos meos, &c. Ita contingit, ut nunquam eis nocere prævaleret inimicus, nullum ex eis sive in a-
nima, sive in corpore lædere posset ille serpens antiquus, &c.

Quod Ioseph deinde, primos serpentis diaboli assultus Ioseph sanctus excepit, & in

CAPVT VI.

luente tamen patre Iacob, primos serpentis diaboli assultus Ioseph sanctus excepit, & in
illo accrescente filio, aspectu decoro, pater pius non nihil passus est, quia patienti paterno
corde vulnerato compassus est. In illum adulescentem totos malitiae suae impetus ille inuidus
intorsit. Verum tamen non est factum quod voluit, ad quod fratres ipsius per inuidiam concit-
atos ut facerent animauit. sed factum est quod Deus voluit siue Dei verbum, quod cum illo
& in illo fuit, sicut scriptum est. Quia eloquium domini inuoluit illum. Quid enim serpens
ille fieri voluit? Nimirum voluit illum occidi, & ex illa voluntate eiusdem diaboli homicidæ,
ex illius inspiratione vox illa processit, ut videntes cum dicerent fratres sui. Ecce somniator
venit, venite occidamus eum, & mittamus in eusternam veterem. Quid autem Deus voluit
profectò quia vocaturus erat samem super terram, & omne firmamentum panis conterere ha-
bebat. voluit mittere ante eos virum hunc, & potius in ferrum venundari, quam occidi
Ioseph, ut humiliarentur quidem in compediibus pedes eius, & pertransiret ferrum animam eius,

non tamen humiliaretur sub peccato anima eius, neque pertransiret ferrum corpus eius, habe-
retque patientiam donec veniret verbum Dei, donec inflammaret eum eloquium domini, ve
mitteret rex & solueret eum, princeps populorum, & dimitteret eum, constitueretque eum Do-
minum domus suæ, & principem omnium possessionis suæ. Vicit ergo in illo iam tunc eloquium
domini, quia non est factum quod primum dixerunt secundum inspirationem serpentis mali-
gni, Venite occidamus eum. Sed factum est illud quod sonuit, vtrique eloquium Domini per
vnum illorum dicerentem. Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & elauerimus
sanguinem ipsius? melius est ut venunderur, & manus nostræ non polluantur, ero enim &
frater noster est.

Quid sit quod à Hieremia dictum est: Vox in Rama audita est, &c. Rachel plo-
rans filios suos.

CAP. VII.

Primos assultus serpentis illos idcirco dixerim, quia videlicet à promissione beati seminis
facta ad Abraham, qui persecutionem pateretur, cuius sanguis propter iustitiam quaere-
retur, primus iste fuit. Unde animaduertere licet sanctum & verè diuinum Euangelium in
morte paruulorum innocentium satis congruè, multumque sapienter ita dixisse. Tunc à dilectum
est quod dictum est per prophetam dicentem, Vox in Rama audita est, ploratus & vniu-
ersus, Rachel plorans filios suos & noluit consolari, quia non sunt. Quid enim, nōne eiusmodi
potentes testimonii, omnè saluum qui pro causa occiditur illius beati seminis, quod est Christi
vult haberi tanquam Ioseph & omnem matrem quæcumque pro tali causa occisum plorat
sua, sive vna sit mulier carnalis mater, sive sit ecclesia spiritalis mater, pater matribus in morte
spiorum condolens, ut sæpe factum est, vult haberi tanquam Rachel? Et sic de hac rationabiliter

vnusquisque illorum innocentium paruulorum mater, in tali causa vocatur Rachel, similiterque
pater ecclesie martyrum Christi mater, quia videlicet illius, cuius primi animam ferrum per-
transiuit, diæta est Rachel. Hoc ipse in sancto placet, in quo & propheta cecina, & Euangelista

intellexit, quia sicut tunc pater Iacob noluit consolari, & sicut mater Rachel si adiuuaret nollet
consolari, eo quod non esset Ioseph, & tamen erat, & non longe vivebat, verumetiam potens
erat, & prosperè agebat Ioseph. Ita ecclesia siue quæcumque mater fidelis, plorat quidem pietatis
affectu filium occisum, tanquam non sit, sed ille est, & non solus est, verumetiam melius est, & verius
vivit, idcirco quia talis ob causam euenit ei quod in hoc seculo non est. Proinde Rachel plorans
filios suos, & nolenti consolari super eis, quia non sunt, continuo hæc dicit Dominus. Quiescat
vox tuâ ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operi tuo, ait dominus. Et reuertens
tur à terra inimici tui, & est spes nouitissimi tuis, & reuertentur filii tui ad terminos suos. Firmiter
hoc tenet catholica fides, quia filii reuertentur ad terminos suos, quia pii martyres siue illi
innocentes qui plorantur, eo quod non esset, & nullam carnis memoriam seculo reliquissent,
resurgunt & apparebunt in regno Christi, regno suo secundum similitudinem illius Ioseph, qui
cum putaretur à fera deuoratus, vixit, & viuens atque potens inuentus est.

Quid

Psal. 104

Psal. 104

Genes. 37.

Psal. 104

Genes. 37.

Matth. 2.

Hiere. 32.

Iherem. 1.

Genes. 37.

Hiere. 31.

Quod serpens ille antiquus non solum infidias fratrum, verumetiam illecebras concupiscentia mulieris aduersum Ioseph suscepit, neque tamen dixerit.

CAPVT VIII.

NOtandū interea, quod nō vno modo tantū, sed duobus modis antiquus ille serpens aggressus est Ioseph. Neq; enim solummodo per fraternā inuidiā cōsurrexit, vt eum corporaliter occideret, sicut occisus fuerat Abel, neq; solummodo per feminā circūuenire voluit eum, vt animam eius occideret, sicut circumuenerat Adam, sed per verūq; & in vtroq; conatus eius frustratus est. Dixerūt namq; fratres inuidentes. Venit et occidamus eum, & factum non est: dixit domina mulier, Dormi mecum, & factum nō est. Grandis pugna, grande spectaculum. Vt ille serpens, quia verū infligere non potuit, falsum conlinxit crimen, propter quod & humiliauerūt in pedibus pedes eius, & segrū pertransiuit animā eius. Sed nonne hæc agendo serpens super pedus suū gradiebatur, id est, suam intentionem cōculcabat, sibi metē contrarius. Tali nāq; via, taliq; processu procedebat ad victoriā eloquiū domini, quod inflamauit eū, & ad hoc perducebatur vt prodesset illi somnia sua verbo domini consonantia, vt scilicet vocata fame super terram, conurgeret & staret manipulus eius, fratrumq; manipuli circumstantes adorarent manipulum eius. Itemq; vt sol & luna & stellæ vndecim adorarent eum super terrā. Quod fratres quidem fecerunt, pater autē non aliter fecisse legitur, nisi quod iūrate illo de transferendo corpore eius adorauit Deū, conuertus ad lætuli caput, qui videlicet pater per solē figuratus fuerat, sicut & fratres per stellas vndecim. Porro mater iam obierat, quæ per lunam signata fuerat, sed profectō si adiuuaret tunc temporis, Deum in filio gratanter adoraret. Igitur in laude sapiētiæ victriā, quæ non est alia quā Deus, verbū Dei, veraciter est dictū, & tæpe dicendū, quia venditum iūstū istū non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eū, delcenditq; cum eo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentia aduersus eos quos eum deprimebant, & mendaces ostendit qui maculauerunt illum.

De tercio promissionis verbo, Non auferetur sceptrum de te, donec veniat qui mittendus est.

CAPVT IX.

Post hæc insignia diuinæ virtutis, ecce iam tercio verbū promissionis, verbū inuictū tale per os Iacob patriarchæ edidit oraculū. Carulus leonis Iuda ad prædam fili mi ascendisti, requisicens ac cubuisti vt leo & quasi leona. Quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrū de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentiū. Tertio: hoc fuit beati seminis, quod est Christus, præconā. Primum quippe fueras illud ad serpentes. Inimicitias ponam inter te, &c. Secundū illud ad Abraham. In lemne tuo benedicentur omnes gentes. Ac perinde tercio hoc est, cuius veritas duo præcedentia perficit, & complet. Nam si Christus, imō quia Christus de tribu Iuda est, ergo semen Abraham est, & dū ad prædam ascensus præcinitur, verū esse confirmatur id quod inimicitias inter lemne serpentes & semen mulieris positurum se prædixerat Deus. Itaq; dormus quidē Iacob, in qua verū promissionis repositorym fuerat, maligni serpentis instinctu concussa, & leclere in fratre admissio cōtaminata est, & Ioseph laborauit vsq; ad vincula, sed ipsum neq; cōcūsum, neq; alligatū exiit, quoniam quod semel & iterum prædixerat Deus, id ipsum tercio repetit, & clariū edicens per os patriarchæ in Aegypto peregrinantis, & in ipsa peregrinatione morientis cōfirmavit. Adde quod tempora quoq; aduentus eius tercio signo præsignauit. Non auferetur, inquit, sceptrum de Iuda, &c. Hoc nāq; signo, quia nō solū rex, verumetiam dux auferendus erat, & ablatu est de Iuda, id est, de gente Iudæa, temporibus Romani imperii, quādo rex dandus erat, & datus est Herodes alienigena, videlicet patre Iudæo, & matre natu Arabica. Hoc inquam, & si non alio signo cognoscendum & cognitum est tempus aduentus eius, taliter vt nunc apparet, quia nō solum regem & ducem, sed & locum perdiderunt & gentem.

De signo mulieris amicta sole, parturientis & clamantis vt pariat, & item de signo draconis magni & rufi, &c.

CAP. X.

Qualiter deinde inimicitia tæpe dictæ processerint, qua voce, qualibus conabimur verbis consequi, qualis signo vel classico sono studiosus excitabit, attentumq; faciet spectatorem certaminis admirandi: Ecce Iohānes in Apocalypsi Iesu Christi dicit. Signū magnum appaeruit in caelo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarū duodecim, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et visum est aliud signum in caelo, & ecce draco magnus & rufus, habens capita septē, & cornua decē, & in capibus iū septem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partē stellarū caeli, & mltas eas in terrā, & draco stetit ante mulierē quæ erat paritura, vt cū peperisset, filiū eius deuoraret. Signa hæc magna sunt, itaq; significacione & ceptum dirigeret sermonem, & attentū reddere valent auditores. Signa hæc mentis oculos seruius, excitantq; & sperniunt ad cognoscendam earum de qui

Bisaria serpens amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarū duodecim, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et visum est aliud signum in caelo, & ecce draco magnus & rufus, habens capita septē, & cornua decē, & in capibus iū septem diademata, & cauda eius trahebat tertiam partē stellarū caeli, & mltas eas in terrā, & draco stetit ante mulierē quæ erat paritura, vt cū peperisset, filiū eius deuoraret. Signa hæc magna sunt, itaq; significacione & ceptum dirigeret sermonem, & attentū reddere valent auditores. Signa hæc mentis oculos seruius, excitantq; & sperniunt ad cognoscendam earum de qui

Psalm. 104
Genes. 3.

Genes. 37.

Genes. 49.

Genes. 3.

Genes. 12.

Verbū Dei
mētē suam
excitit.

Genes. 49.

Apocal. 12.

*Mulier par-
turiis eccle-
sia est.*
*Draco dia-
bolus esse cu
ceperv.*
Exod. 1.

de quibus loquitur, faciem rerum. Mulier quippe illa, ecclesia est. Draco ille diabolus est. Mu-
lier tunc coepit in vtero habere, quando fides patriarcharum, de quibus nunc loquebamur, pro-
missionem habens. Christum coepit expectare. Diabolus autem tunc coepit draco esse, quando
contra fidem vel spem illam seuire coepit, aperta persecutione, scilicet mortuo Ioseph & om-
nibus fratribus eius, quando rex novus super Aegyptum constituitur, qui ignorabat Ioseph,
& ait ad populum suum. Ecce populus filiorum Israel multus & fortior nobis est, venite sapi-
enter opprimamus eum, ne forte multiplicetur, &c. Tunc, inquam, coepit draco esse, & tanquam
draco non solummodo fraudulenter decipere, verum etiam fortiter pugnare. Non solummodo
decipere animas, verum etiam occidere corpora, dicente illo rege. Quando obstricticabris He-
braeas, & tempus partus advenit, si malculus fuerit, interficite illum, si femina, referuare. Item
ad populum suum. Quicquid, ait, malculini sexus natum fuerit, in flumen proicite, quicquid
femine referuare. Anrequam tale quid iuberetur, aut fieret eius instinctu, serpens erat, & serpens
dici merebatur, quia decipiendo latenter & subdole mentibus illabebatur. Extunc autem draco
est magnus, draco rufus, palam se uiuens, aperrè persequens, magnus magnitudine regu, & mul-
titudine hominum impiorum interficientium, rufus sanguine piorum mortentium.

Ibidem.

*Coronam duodecim stellarum in capite eiusdem mulieris fuisse principes duodecim tribuum,
& quod in vtero habuerit, fuisse verbum promissionis.* CAP. XI.

Philip. 3.

Vtrumque signum, & mulier illa, & draco ille apparet & videtur in caelo, quia videlicet ab
his duntaxat, qui caelestia meditantur, qui dicere possunt. Nostra autem conuersatio in coe-
lis est, ab his inquam videtur, sentiturque animo, & in muliere quantum dolor, & in dracone illo
quantus sit vel fuerit horror. Mulier illa amicta erat sole, quia dotata erat patriarcharum fides
caelestis promissione: luna sub pedibus eius, quia seculi temporalibus bonis sic utebatur sancti
partes, ut non ipsa bona mentibus eorum dominarentur per cupiditatem, sed ipsi bonis illis per
liberalem dominarentur dispositionem. In capite mulieris corona stellarum duodecim, qua in
illo primitiuae ecclesiae initio, filii Iacob patres fuere duodecim tribuum, iuxta illud, Fidele
rumque somnium, videbam per somnium quasi solem & lunam & stellas undecim adorare me.
Sine dubio stella duodecim, ipse est, qui omnium viderar. Equidem secundum sua tempora
illius merita, fratres undecim non lucebant, sed secundum futurorum spem & electionem quae ex
ipsis erat assumenda, stellae lucidae erant illae. Stellae lucidae sunt eiusdem electionis principes, duo
decim apostoli. Et in vtero habens inquit, quid habens, & vnde habens? Habens, inquit, iumen
in quo benediceretur omnes gentes. Et hoc habens ex creatore Deo rationalis creatura, tanquam
de proprio viro vxor legitima. Ex quo Deus Abraham femellum vidit promittit, & eiusdem Abraham
caeteronamque cuiusque anima promissionis fide suscepit, extunc eadem mulier in vtero habere, id est,
pregnans esse coepit. Et clamabat parturiens, & cruciatur ut pariat. Mulieres quae corporeas
partus ediderunt, & partio dolore illos experrae lunt, bene lentius quam veraciter veritas
dicat. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius, &c. Sic profecto quae cumque anima
verbum Dei, verbum Deum, Christum Iesum filium Dei diligit, & in Christo patre volens viuere,
persecutionem patitur, bene lentius id quod dicitur de muliere illa. Quia clamabat parturiens, &
cruciatur ut pariat. Nos coepit persequentes, victoriz verbi Dei magna & praecleara insignia in
eo maxime continuemus, quod superaramus cum draconis capibus, filius mulieris masculus rap-
tus est ad Deum, & ad thronum eius, gentes omnes virga ferrea rectorus.

Apocal. 12.

Genes. 37.

Apocal. 12.

Genes. 12.

Apocal. 12.

Iohan. 12.

Apoc. 12.

Quando primum coepit parturire, clamare, cruciari ut pareret.

CAPVT XII.

Exod. 1.

Qvando (sicut iam dictum est) surrexit rex novus super Aegyptum, qui ignorabat Ioseph,
& populum filiorum Israel cretorem affligere coepit, & malculos occidi, vel in aqua ne-
cari iussit, pro hoc inuidens, quia crescebant & multiplicabantur, tunc mulier illa in vtero
habens, clamare coepit, quia videlicet tunc erigebat se primum caput draconis tam in illo rege,
quam in eo qui mortuo illo successit. Tunc namque ingemiscere, filii Israel propter opera vociferati
lunt, ascenditque clamor eorum ad dominum pro operibus & auditus gemu eorum. Et omnes quidem
vociferati sunt, sed non omnes vociferandi scientiam habuerunt, id est, non omnes vociferando
corporum pariter & animarum suarum liberatores, quia ad patres ipsorum promissus fuerat, quae-
rese vel desiderare sciuerunt. Nam serae omnes de corporu sola salute solliciti, cura vel sollicitu-
dinem habere nescierunt de animabus suis. Hinc animaduertendum est, multu profuisse mulieri,
quod primum caput draconis contra se stare videt, quia videlicet illo periculo commonita est in
vtero habere recognouit, & in partus sua felicitate sperare didicit. Nam si tranquillitas tempo-
ris in Aegypto illi arrisisset, male secura iacuisset in medio fornicationu idololatriae. De quibus
per prophetam parabolice dictu est. Fili hominis, duae mulieres filiae matris vniuersae, &
fornicatae lunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae lunt, vbi lubata lunt vbera earu &
fractae lunt mammae pubertatis earu. Bene igitur, quod saltem vexatione intellectu daret auditu
vt quam

*Exech. 23.
Vexatio in
rellectu dai*

vt quamvis pauciamen nonnulli suspirarent & optarent iam semen illud quod Deus Abraham repromisit. Nam primus Moyses tunc ad Dominum dixit. Obsecro domine, mitte quæ missurus es. Sentiebat namq̄ nūq̄ per se vel per alium posse ad perfectum ad duci, nisi veniret ipse qui mittendus erat, de quo pater Iacob in benedictionibus Iudæ. Non auferetur, inquit, spiritus de Iudæ, &c. & hoc non sine magni desiderij clamore dixit, quippe qui & ipse tunc clamasse legitur, domino dicente. Quid clamas ad me? Clamabat igitur mulier, id est, quæ incipiebat esse ecclesia, quæ signat mulier, & cruciabat ut pareret, nonnullus autem temporis liberatione corporum desiderantibus aduenire promissum patribus, liberatorum animarum pariter & corporum.

Gene 22.

Exod. 4.

Genes. 49.

Quod agnus quem immolabant filij Israel, ubi fuerit typus incarnandi, contra Pharaonem regem Aegypti caput primum serpentis.

CAPVT XIII.

Sed iratus, inquit, dominus in Moysen. Perge, Aaron frater tuus egredietur in occursum tuum, & ostendam vobis quid agere debeatis. In hoc ipso dominum libi iratum dixit, quod Christum suum distulit, & non statim misit qui auerteret iram, quæ propter Adæ peccatum accidit. Veruntamen non omnino illum exaudiū reliquit, ita videlicet, etsi ipsum quæ missurus erat, non statim misit, ac saltem signum aliquod, signum magnum, sacramentū magnum eius præmisit. Tollat, inquit, vnusquisq̄ agnum per sanuliam & domos sua, immolabitq̄ cum vniversa multitudo filiorū Israel ad veperā. Agnus ille signū & sacramentū fuit veteri Christi, qui mittendus erat pro quo (sicut iam dictū est) suspirans dixit Moyses. Obsecro domine, mitte quem missurus es. Hoc intendens Baptista Iohannes, qui ante illū missus est, ubi vidit eum ambulantem, dixit. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Contra ille Pharaon, qui tūc erat rex Aegypti, signum draconis tam diu, signum & similitudinem gerebat diaboli, hoc innuus dicit in eum per prophetam spiritus Dei. Leoni gentium assimilatus est, & draconi qui est in mari, &c. In illa similitudine fuit, in illa immolatione & agni, qualiter pugnaverit verbum Dei, qualiter illud primum draconis, id est, Aegypti regnum vicerit atq̄ cōruerit, quis nescit? Erigebat se caput illud contra mulierem, vt omnem beatifemina tolleret expectatōnem, aboleret Deinomenem, perderet promissionis lidem, deglutiret futuri regni spem. Contra per Moysen verbū Dei in verbo Dei, Moyses multis caput illud plagis percutiebat. Dimittite inquit populū vt sacrificet mihi in deserto. At ille videlicet Pharaon, non solū nō dimisit populū, verumetā irritis atq̄ dicens. Vacant otio, & idcirco vociferantur dicentes. Eamus & sacrificemus domino, amplius oppressit eos operibus, in tantum vt dicerent Moysi & Aaron. Fextere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbulistis ei gladium vt occideret nos.

Exod. 4.

Exod. 12.

Agnus pas-

sibalus, si-

gnū veteri

Christi.

Exod. 4.

Iohan. 1.

Ezech. 12.

Exod. 5.

Quod omnipotens verbum Dei percussit primogenita Aegypti.

CAPVT XIII.

Quid multa, post ranas & cimices, post muscas & locustas, quibus illud caput draconis extimulatum atque corrosum fuerat, post vesicas turgentes, & grandines igne permixtas, quibus exulceratum atq̄ grandinatū ingemuerat, cum nec ipsi nec ceteris plagis adhuc cederet exterminium primogenitorum, victorem asseruit sermonē Dei ubi prædicta immolatione agni mystici. Dum enim (inquit sapientia) quietum silentiū tenerent omnia, & nox in suo decursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus domine exaltans de coelo à regalibus sedibus, durus debellator in media extremū terram profulsit, gladius acutus infimū acutum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsq̄ ad cælum attingebat stans in terra. Hoc illa scriptura de illo noctis medio dixit, quando percussit omne primogenitum in terra Aegypti à primogenito Pharaonis, qui sedebat in solio eius, vsq̄ ad primogenitum capitiæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum. Surrexitq̄ Pharaon nocte, & omnes serui eius, cunctaq̄ Aegyptus, & ortus est clamor magnus in Aegypto. Neq̄ enim dominus erat in qua non iaceret mortuus. Cum igitur & illa scriptura prior dixerit, factum est in noctis medio, percussit dominus omne primogenitum in terra Aegypti, & ista loquens dicit. Dum nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, & cetera. Non dubium quin dominus qui percussit illa primogenita Aegypti, propria sit persona verbi Dei, filij Dei. Verbi omnipotentis, filij victoriosi. Vnde vigilaret ad inuadendum, quod cū dixisset: Trāsibit dominus percutiens Aegyptios, cunctiq̄ vident sanguinem in superliminari & in vitroque poste, transcendet ostium, & non iniet perculsores ingredi, continuo lubiunxit. Custodi verbum istud legitimum tibi & filius tuus vsq̄ in æternum. Quid enim est presentio dicere, Custodi tibi verbum istud legitimum, nisi ac si dicat, custodi tibi dominum istum vsq̄ in æternū. (Verbum namq̄ istud, omnipotens sermo iste, dominus est, vt iam dictum est, quem custodire oportet vsq̄ in æternum) potius quā illius agni immolandi ritū, quod profecto permanere non debuit vel custodiri vsq̄ in æternum, sed tantum vsq̄ ad illam plenitudinem temporis, quo incarnandum erat verbum istud, custodiendum vique in æternum.

Sapient. 18.

Exod. 12.

Sapient. 18.

Exod. 12.

Custodire

verbum le-

gitimum.

Quid

Quod de eodem verbo dictum sit, Exultavit ut gigas ad currendam viam.

CAPVT XV.

- Sapient. 18.** Iam descriptio eius prælibata diligentius consideranda est, Omnipotens, inquit, sermo tuus domine, exiliens de caelo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediâ exterminii terram profiliuit, gladius acutus, infimilatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad caelum attingebat stans in terra. Nonne magnum & sortem in his verbis, gigantem agnoscis? gigantem illum, de quo Psalmista canit. Exultavit ut gigas ad currendam viam suam, à summo caelo egressio eius? Quis enim alius gigas per incarnationem de caelo descendit, & superato mortis imperio, cum victoria in caelum ascendit? quod Psalmista propheticè spiritu cecinit. Nisi omnipotens sermo tuus domine, qui tunc de caelo à regalibus sedibus, durus debellator profiliuit in terram, & vsq; ad caelum pertingebat in terra itans? Magnus vixit gigas, qui stans in terra, vsque ad caelum pertingebat, quod Psalmista dixit de futuro propheta. A summo caelo egressio eius, & occursum eius vsque ad summum eius. Et quod sapiens ille dixit de præterito memorans, Exiliens de caelo à regalibus sedibus in terram profiliuit, & vsq; ad caelum attingebat stans in terra. Eandem vnus eiusdemq; qui & incarnatus venturus erat in mundum, & nondum incarnatus venerat super Aegyptum, velocitatè pariter & magnitudine giganteam, magnificè prædicant. Verùm quia præsentis operi suscipit vel propositi non est, eiusmodi mysteria perquirere, sed bellorum verbi Dei quandam velut historiam texere, hoc nunc in laudem victoriæ eius breuiter dicendum, quia dignum se fecit iste omnipotens sermo domini, quod tunc de caelo à regalibus sedibus taliter exiuit, quod durus debellator gladius acutus in mediâ exterminii terram profiliuit. & stans omnia morte repleuit, videlicet ita, vt non esset domus in qua non iaceret mortuus à primogenito Pharaonis, qui sedebat in solio eius, vsque ad primogenitum captiuae quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorum.

Idem verbum Dei Aegyptijs fuisse gladium acutum, filijs autem Israel agnum mitem & mansuetum. CAP. XVI.

- Mirabile** vtique fecit inter domos Aegyptiorum & domos Israel vno eodemq; tempore, vna eademq; nocte. Illic, id est, in domibus Aegyptiorum tanquam durus bellator erat, tanquam gladius acutus sententiam vibrabat. In domibus autem filiorum Israel mitem se & humilem natura esse signabat, Per agnum, simplex & mansuetum animal, quod immolari iussit. Deus namq; mitis & humilis est, neq; apud nos talis didicit esse filius Dei, ex quo carnem nostram assumpsit, vt diceret, Dicitè à me, quia mitis sum & humilis corde, sed magis erat priusquam ex caelo & terra fierent, natura, propria, non cuiusquam imitatione. Inter nos istud non dicere veniat, sed docere. Peccatum in impietas rebellando hoc meretur, quod talis esse videtur, vt de illo tempore dictum est. Durus debellator & gladius acutus, videlicet quorum cor durum mansuetudine & patientia eius abutitur, vt ille Pharao durus & superbus. Ille enim vbi primum audiuit. Hæc dicit dominus Deus Israel, dimitte populum meum vt sacrificet mihi in deserto. **Exod. 5.** Quis est dominus, ait, vt audiam vocem eius, & dimittam Israel? nescio dominum, & Israel nõ dimittam. Ita incipiens, magisq; ac magis cor suum durans & aggravans, hoc emeruit, vt iste mitis & humilis contineret mansuetudinem suam, & ostenderet in eum fortitudinem suam. Veruntamen neq; ipsum, neq; Aegyptios ceteros durus iste debellator debellauit, per semetipsum primogenita percussendo, sed percussor, videlicet angelo malo, potestatem dando. De quo dixit ipse ad Moysen & Aaron. Cuncq; viderit sanguinem in superluminari, & in vitroque posite, transiet et osium, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & ledere. Et Psalmista cum dixisset. Misit in eos iram indignationis suæ, & addidit continuo, immisionè per angelos malos. Vita namq; est iste omnipotens sermo, & mortis pessimæ, quæ peccatorum est, in lea maritudinem non habet, sed ministris eiusdem mortis malos angelos in potestate habet, quos idcirco percutere iussit per mittit, quia peccatores accusante culpa, iustitia viuere non sinit.

Quam ob causam primogenita Aegyptiorum percussa sint. CAPVT XVII.

- ET** quid iustius, quid in ordine iustitiæ pulchrius, quàm vt talium primogenita interficerentur? Primogenitum namq; domini, Pharao & Aegyptii penitus auferre volabant, & idcirco iusta vice, pulchro ordine in exterminio primogenitorum plagam receperunt extremam, sicut apud ipsum dominum præscitum fuerat atq; præordinatum. Dixeratq; dominus ad Moysen, dum misisset eum ad Pharaonem. Dices ad eum, Hæc dicit dominus, filius meus primogenitus Israel, dixi tibi. Dimitte filium meum vt seruiat mihi, & noluit dimittere eum, ecce ergo interficiam filium tuum primogenitum. Claret ordo iustitiæ in eo quod eius interlecti primogenitum, qui primogenitum domini volebat dimittere. Vnde autè populus ille primogenitus domini

domini aut filius? Nunquid Deus illi generat e aut ante illum populum suue hominem, quem appellauit Israel, nullū a seculo electum, vel gratie suae filium habuerat. Equidem primogenitus aliquo modo potuit populus ille dici, videlicet respectu gentis populi, quem postea regeraturus erat per euangelium Christi filij sui vnigeniti. Veruntamen nihilominus causa conuocanda est, cur ille populus tali in tempore filius dictus sit primogeniticus, videlicet quia carnem de populo suo illo erat assumpturus idem Dei filius, verē primogenitus, verē vnigenitus. Agebat hoc insister diabolus & intendebat, ne populus ille permaneret, vnde nasciturus erat ille filius vnigenitus & primogenitus in multis fratribus. Et ideo quicquid in eūdem populum agebat per Pharaonem & seruos eius, in illum filium rectē refertur, cuius originem carnis praedidit selesinabat, ne nasceretur. Non igitur leuē aut paruam ob causam primogenita caesa sunt. Quod si quaeras, cur etiam primogenita caesa sunt iumentorum? Ad hoc breuiter dicendum, quia per vim retinebat Pharaon iumenta vel armenta eorum. Cum enim diceret Moses, Hostias quoque & holocausta dabis nobis quae offeramus domino Deo nostro, cuncti greges pergant nobiscum. Et locuti dicente illo. Cum paruulis nostris & senibus pergemus, cum iilijs & filiabus, cum oībus & armentis. Recede (ait) a me, & caue ne vltra videas faciem meam. Statimque eieci sunt de conspectu Pharaonis.

Quam ob causam item post eadem primogenitorum, omnes Aegyptij aquis operi fuerint.

CAP. XVIII.

Plaga ista, id est, morte primogenitorum, caput illud contritum & euictum est, ita vt mollia loqueretur, & diceret. Surgite & egredimini, ite & immolate domino, sicut dicitis, & vt petieratis, & abeunte benedicite mihi. Sic locutus est recenti dolore adhuc saucius, sed postmodum cum dimisisset populum, cum nunciaretur ei quod fugisset populus, respiciuit inuidia rediuius, intravit superbia, & cunctis curribus cum omni exercitu abeuntem Israel vsque in mare persequabatur, non tam vt illum ad seruandum sibi retineret, quim vt omnino interficeret. Dixit enim inimicus, ait in canisico Moses, Persequar & comprehendam, diuidam spolia, & implebitur anima mea. Euaginato gladium meum, interficiet eos manus mea. Idcirco sicut dum primogenitum domini populum dimittere nollet, iustē primogenitum filium suum perdidit, ita nimirum iusto iudicio, dum omnes interficere cupit, ipse verā vice cum omnibus suis perit, cooperus aquis, & ne vnus quidem superfuit ex eis. Ita primum draconis caput vidit verbum Dei, per signatum sacramentum futurae suae carnis siue passionis, id est, per vespertinam immolationem agni. & mulier illa quae in vtero habens clamabat, exultauit, id est, gens illa Christum quandoque paritura, praecentore Mose, canticum gloriae domino canauit. Vnde & sapientia dicit. Inimicos eorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, & decantauerunt. Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt pariter.

Hac omnia Abraha a Deo praedicta fuisse, & quod filij Israel Aegyptios iuste spoliant.

CAPVT XIX.

Nonne hoc est iustum & verum verbum, quod dictum fuerat ad Abraham patrem ipsorum? Scito, ait, praenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum, in terra non sua, & subiicient eos seruituti, & affligent annis quadringentis, statimque subiuuabit. Veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post haec egredientur cum magna substantia. Perpulchrum & expectatione dignum est, quod iste omnipotens sermo taliter exiliens de caelo a regibus sedibus, vt supra memoratum est, gladius acutus, & durus debellator, non solum illic, verum etiam in omnibus quaeuincq; debellat aut percutit, iudicio vincit, nulumque omnino absque iudicio percutit, quia summus est iudex, imo quia iudicium est, quia veritas iudicij est. Vnde non noua assertione, sed antiqua veritate in Apocalypsi de eo dictum est. Qui sedebat super equum album, scilicet de hoc ipso verbo habite corpus immaculatum, quia vocabatur fidelis & verax, & iustitia iudicat & pugnat. Quod si iudicij vel iustitia iudicij quae ritur, de hoc quoque quod iusti tulerunt spolia impiorum, quod cum substantia magna egressi sunt, spoliaueruntque Aegyptum, iubente ipso, vt postularer vir ab amico suo, & mulier a vicina sua vasa aurea & argentea. Si inquam, de hoc ratio quaeritur, qua cum iudicio factum esse probetur, sententia in promptu est iusta & nota, quia dignus est operarius mercede sua. Operarios autem Aegyptiorum, filios Israel fuisse quis nesciat? Praeposuerat namque illis Pharaon magistros operum, vt affligerent eos oneribus, aedificaueruntque illi vrbes tabernaculorum Pithon & Ramesses. Qualem pro illis operibus, vel inter illa opera tanti operarij mercedem receperunt? nullam vtique mercedem bonam, sed e contrario poenam amaram, sicut scriptum est. Oderantque filios Israel Aegyptij, & affligebant eos illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris, iusti & lateris, omnique famularum quo in terrae operibus premeban-

premebantur. Mercedem igitur quam illi iniusti, iniuste detinuerunt, isti iuste tulerunt, & tollendo spolia impiorum, iniustitiam argui non possunt, verbo ipso quod Deus est fidelis & verax qui (vt iam dictum est) iniustitiam iudicat & pugnat contra gentem illam, cui ferui erant) iudicante cum iustitia, vt egererentur cum magna substantia.

Eundem vsq; draconem, & Behemoth, eumq; a solo verbo vincit, vt multiplicet preces, & mollia loquatur.

CAPVT. XX.

- Behemoth** **P**atrata hac victoria, & victrice veritate verbi Dei, super illud primum caput draconis completa, sub eisdem temporibus, idem dominus dicebat ad beatum Iob, de eodem dracone quem Behemoth nuncupabat, qui in illo Pharaone victus est, per quem verbum promissionis eius impugnauerat. Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia & item, qui fecit eum, applicabit gladium eius. Nimirum decebat eum, vt iam sic loqueretur, quia iam fecerat in illud primum, & facturus erat in cætera capita, vt vnumquodq; sibi mollia loqueretur. Nempe is qui corde induratus, dura locutus fuerat, dicendo. *Quis est dominus vt audiam vocem eius? Nescio dominum, & Israel non dimittam, & his similia. tandem humiliatus sicut vulneratus, idem superbus postquam semel & iterum falsè dixit. Peccauit etiam nunc, orate doctissimum, peccauit, sed dimitte etiam hac vice peccatum mihi, vt iam non valens vltra fallere. Surgite, & edimini (inquit) & abeuntes benedicite mihi. In mari quoque positus fracta duritia mollissime dixit. Fugiamus Israel, dominus enim pugnat pro eis contra nos. Similiter de cæteris capitibus draconis, id est, de regnis, quæ pugnauerunt, vel per quæ draco ipse pugnauit contra verbum Dei. Iam hic breuiter dicendum est, quia singula sua temporibus & locis, post multa superbia atque duritiam multiplicauerunt præces, & locuti sunt mollia. Nam & Babylonij regni caput Nabuchodonosor, postquam ex hominibus abiectus est, & saxum vt bos comedit. *L. euasus (inquit) oculos meos ad cælum, & altissimum benedixi, &c.* Sic & Aman caput superbiae regni Persici, cum vniuersum genus Iudæorum seletam delere putaret, tandem multiplicauit preces, & mollia locutus est in tantum, vt corrueret super lectulum pro animæ sua rogans reginam Hester. Similiter de cæteris experimenta reperiemus in suis locis, quia veraciter de agitatore illorum dracone diabolo dictum sit. Nunquid multiplicabit ad te preces, & loquetur tibi mollia simulq; illud: Qui fecit eum, applicabit gladium eius, vt videlicet frustraretur conatus gladij eius, quemadmodum huius primi, qui cum dixisset: *Euaginato gladio meum, interficet eos manus mea, suffocantibus aquis præpeditus est, vt gladium suum explicare non posset de vagina sua.**

Quod dominus populum Israel liberauerit in laudem & gloriam nominis sui, vt faceret eam excelsiorem cunctis populis.

CAP. XXI.

- V**erè magnum & laudabile victoriæ verbi Dei spectaculum, si rectè perpendas pugnantiam suæ dusti debellatoris huius intentionem atq; propositum. Quid enim intendebat? Quid in proposito habebat, quando primum illud draconis caput omnipotens sermo tuus domine, de cælo ad regalibus sedibus exiliens debellabat: qualiter belli sue victoriæ suæ fructum quærebatur? Hoc licet serè omnes nouerimus, tamen ex ipsius sacræ scripturæ oraculo audire præsentis loco amplius delectamur, cum præmississet Moyses ad Israel. Dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta eius, sibi uis intentionis summam. *Vt faciat (inquit) te excelsiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem & nomen & gloriam suam. Quid hac intentione benignius, dulcius, amabilius? Populum numero exiguum, seruitute miserimum, populis omnibus vilioerem atq; contemptibiliorem, superbissimam famulantem, & in ipso famularu inter opera dura Iui & lateris assidens, atque illudentibus Aegyptijs expositum, ita consolari intendebat, vt cunctis gentibus facere proponeret excelsiorem, & hoc intendens atq; dicens. Videns videlicet intentionem populi mei in Aegypto. Ad liberandum illum descendit, & hoc tam grande certamen suscepit. Quæ autem illa celsitudo sit, vel in quo populum illum cunctis populis excelsiorem facere voluerit, & fecerit, apostolicis enunciatum verbis, quia ipsorum est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissio, quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus Deus in secula, amen. Num parua hæc celsitudo est? Et in alio loco, cum percunctatus fuisset. Quid ergo amplius est Iudæo, aut quæ utilitas circuncisionis statim ipse respondit. Multum per omnem modum. Primum, quia credita sunt illis eloquia Dei. Tanto celsitudine excelsiorem facere illi dignatus populum præ cunctis populis. Quomodo vel quando illi eloquia sua credidit? Die quinquagesimo ascendit ad me in montem, ait ad Moysen, & esto sibi, daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata que scripsi, vt doceas illos Israel. Tanto ac tali studio Deus illis eloquia sua credidit, vt eloquiorum quoq; signa, scilicet literas traderet Moysi, dando illi tabulas scriptas digito Dei.*

Populo Israel non solum commissa, Verumetiam scripta fuisse eloquia Dei, idq; digito
ipsum.

CAPVT XXII

Quis deniq; alius, nisi ipse Deus signorum huiusmodi, scilicet literarum, author vel inuen-
tor existimabitur? Sic namq; Moyse ipse testatur. Daboq; tibi (ait dominus) duas tabu-
las lapideas, legemq; ac mandata quæ scripti. Legem cum dicit, subiungendo ac mandata, non
vtiq; æremoniarum, sed legem decem præceptorum vult intelligi, & rursus scripti est. Et re-
uerfus est Moyse de monte, portans duas tabulas testimonij in manu scriptas vtraque parte,
& factas opete Dei. Scriptura quoq; Dei sculpta erat in tabulis, & in Deuteronomio digestis rus-
sus decem mandatis. Hæc (inquit) verba locutus est dominus, & scriptis et in duabus tabulis
lapideis, quas tradidit michi. Item, de tabulis secundis, quas fecit, prioribus factis. Cuncy dola-
sem (inquit) duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem habens eas in manibus,
scripsitq; in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem. Itē in Exodo. Dedit quoq; Moyse
(completis huiuscemodi sermonibus in monte) duas tabulas testimonij lapideas, scriptas digi-
to Dei, ac deinceps. Præcide (ait) tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas
verba quæ habuerint tabulæ quas fregisti. Quorsum ita tot testimonia? Videlicet vt liquidò
constet, quòd qui huiusmodi rationem & vocem suæ linguam ad loquendum dedit, idē ipse
Deus literas, id est, ipsas elementorum figuras primus per semetipsum conscripsit, & ei qui pri-
mus ex omnibus hominibus scribere meruit, scilicet Moyse scriptas tradidit. Necdum quippe
vel ipse Moyse quicquam scripserat, quando dixit ei. Ascende ad me in montem, & ego ibi,
daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legē ac mandata quæ scripsi. Equidem Græcis Cathimus;
quo tempore dux Othoniel filijs Israel præerat. Et Latinas literas tradidit Carmentis, quo tem-
pore populum Israel iudicabat Iair. Sed hoc fieri potuit humana industria per imitationē scri-
pturæ prioris & diuini operis, vt iam non esset impossibile fieri in alia lingua, quod homini per
semetipsum Deus ostenderat in vna, scilicet Hebraica.

Nihil vtilius inuenio literarum ad cognitionem Dei creatoris esse.

CAPVT XXIII.

Notandum itaq; quòd inter cuncta opera manuum hominum hoc vnum opus est, quod
habet homo ex artificio opisicis Dei, & de cunctis operibus Dei, quæ multa sunt, hoc vnu
opus est, quod homini manu sua iussit operari. Nam & in tabulis opere suo, scripturam suam
scripsit, & homini in libro scribere iussit. Exempli gratia. Scribe hoc (inquit) ob monumentum
in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech sub cælo. Nunquid hoc tan-
tum illi scribere iussit, quòd Amalech principum gentium, id est, primis ex omnibus gentibus
venisset, & pugnaisset contra Israel, & idcirco memoria eius delenda esset? Imo amplius illud
constat, & dignè sciendum est, quòd iussit illi scribere. In principio creauit Deus cælum & ter-
ram, quamuis non sit præmissum, dixit dominus ad Moylen. Scribe hoc in principio. In prin-
cipio creauit Deus cælum & terram, quòd si vtilitatem huius operis, scilicet manu scribendi rectè
perpendis, profectò fateris dicere vel decessisse Deum maiestatis, quòd figurarū huiusmodi scilicet
literarū nō alius quā ipse primus author extitit. Quid enim est in omni mundo, in vniuersa
multitudine rerū, vel signorū visibilium, quod humanæ menti ad cognoscendū creatorē suum,
tam efficax, tam vtile, tamq; certū præbeat adiumentū? Nunquid ordo cæli, solis, & luna, stel-
larum, quæ omnia pulchra sunt, & creatricis omnipotentis quædam signa sunt, quæ ita vt hæc,
verborū signa, sensus nostros instrunt aut instruere possunt. Hęc signa de præterito narrant,
de præterito demonstrant, de futuro seculo annuntiant, & quod summum est, creatoris non solum
omnipotentiam asseuerant, verumetiam voluntatem nobis intimant, & quoties volumus, Deus
nobiscum per hæc signa loquitur. Dignum igitur opus, quod ipse Deus operatus esse credatur,
sicut manifestè scriptura testatur. Quia (sicut iam dictum est) prior ipse scripsit in tabulis opere
suo, digito suo, vtq; modo ineffabili, & deinde de homini scribere iussit.

Sicut priores dua tabulae Moyse fractæ sunt, ita & literarum characteres sub Esdrâ
mutatas fuisse arbitramur.

CAP. XXIIII.

Si vna autem literæ apud eosdem scilicet Hebræos numero vngintiduz, & characteres quidem
Simmutati sunt, quia certum est, Esdrâ scribam, legisq; doctore post capram Hierosolymâ,
& in iustitiam templi sub Zorobabel alias reperisse figuras, sed sono eodem permanente.
Quod verò mirum si elementorum figuras, quas ipse Deus tradiderat, per prophetam Esdrâ
immutari voluit, quem ipsum esse Malachiam accipimus, qui in ordine duodecim propheta-
rum est nouissimus, cum ipsas quoque tabulas, in quibus scriptura Dei literæ sculptæ fuerant,
quas nimirum non Moyse præciderat, sed Moyse ipse dedit, frangi placuerit, & alias Moyse ipse
fecerit, quamuis nec in illis scripserit, dicente domino ad eum. Præcide tibi duas tabulas lapi-
deas instar priorum, & scribam super eas verba, quæ habuerint tabulæ quas fregisti. Nam

D ij de prio-

de prioribus tabulis, quòd non Moyses illas præciderit, sed dominus ipse & scripserit, & illi dederit, manifesta est authoritas scripturæ, quæ dicit. Dixit autem dominus ad Moysen. Ascende ad me in montem, & esto ibi, daboq; tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi. *Exod. 24*
Exod. 34 alio loco. Deditq; Moysi completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai duas tabulas testimonij lapideas, scriptas digito Dei. Non ergo mirum, si in refectione chauritis vel templi literas, quas digitus Dei scripsit, per hominem immutari placuit, cum in constructione tabernaculi quandoq; destruendi, tabulas quas ipse Deus præparauerat, homo frangerit, & alias iussu Dei præciderit, potuit in utroque, scilicet & in alteratione tabularum, & in demutatione literarum eiusdem rei esse potentem. Quia videlicet futurum erat, vt omnia quæ tunc instituit Deus nondum homo factus pertransirent. Nam ecce verera sunt, & transferunt, & noua omnia faciendæ erant, vt nunc facta sunt quæ instituit idem Deus homo factus, sacerdos in æternũ, de quo Apostolus. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorũ per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, & cætera.

Hebr. 9. *Donæ esse Des, quòd homo in verbo Dei possit meditari, deinde & eloqui, demum, & scribere, atque aliorum scripta legere.* CAP. XXV.

Ecce quim paruulo auxilio, quantum Deus & verbum eius subuenit generi humano. Vt *Literarũ inuentor Dem.* *Exod. 24* *Exod. 34* *Hebr. 9.* *Donæ esse Des, quòd homo in verbo Dei possit meditari, deinde & eloqui, demum, & scribere, atque aliorum scripta legere.* CAP. XXV.
 gintidux tantum, sicut iam dictũ est, literæ sunt. Ecce de pensis tam paruis, quàm magnum constructum est ædificium. Primò ex ipsis positum est fundamentum scripturarum, id est, scripturæ illæ quæ canonicæ dicuntur, per spiritum sanctum conditæ sunt, & deinde quoniam multi ex omni natione & gente, maximeq; Græci & Latini, non pluribus vsi literis superficiauerunt: inde factum, vt in publicum conuentum nostrũ habeamus ascurum, & habere semper possimus Dei verbum. Eatenus homines pauci instructi fuerant hoc verbo, quorum notissimilunt, Abraham, Isaac, & Iacob, ad quos fiebat Dei verbum, non huiusmodi lectione, sed occulta inspiratione, & idcirco paucissimi verbum percipiebant, quia tali instructione non multum digni erant. Literæ datæ consertim viam fecerunt multitudini ad percipiendum verbum Dei. Ac per hoc rectè dixerim, quia literarum auctorem siue inuentorem primum, non hominem quempiam, sed ipsum Deum esse decuit, cuius hoc tertium est munus ad cognitionem valens verbi sui, quòd homini literas dedit. Primum namq; est donum Dei, quòd homo utpote rationalis verbum illud potest meditari. Secundum, quòd solus ex cunctis animantibus linguam habens eloquentem, ipsam suam meditationem valet eloqui. Tertium, quòd cum literas didicerit manu scribere, & aliorum manu scripta cognoscere potest verbũ Dei, sapientiam Dei. Visibilis signis sub istis signis primum illi populo credita sunt eloquia dei, & instructus est de adoranda maiestate vnus & solus veri dei, quòd vnus ipse cuncta creauerit, coelum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, quòd hominem ad imaginem suam creauerit, quòd ad Abraham, ad Isaae, & Iacob locutus sit, & semen eorum in populum sibi peculiarem elegerit, & sub eiusdem signis leges eius accepit, quorum summa tota est in præceptis decalogi, quæ ipse scripsit in tabulis, & sub eiusdem signis cærimonias eius, id est, ritum vel ordinem eisdem deo sacrificandum suscepit.

Sacramenta celestia, sub sacrarum superficie literarum latentia, similia esse thesauro abscondito in agro. CAP. XXVI.

Quantum sapientie decus, quantos sapientie thesauros sub istis putas signis, id est, literis, esse absconditos? Quis explicare possit diuitias salutis, quas illa mulier supra memorata in illa prima victoria, videlicet vbi victum est & contritum primum caput draconis, accipit reconditas sub illis literis? Hinc est enim quod apud Ezechielem dominus ad eandem mulierem dicit. Et egressus sum pactum tecum, & facta est mihi, & laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te, & vnixi te oleo, & vestisti te discoloribus, & calciavi te hyacinthino, & cinxi te bysso, & indui te subilibis, & ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum, & dedi in aurem super os tuũ, & circulos in auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo, & ornata es auro & argento, & vestita es bysso, & polymito, & multis coloribus. Tanta namq; diuitiarũ splendidis uominibus, quid, nisi sacramenta celestia sub illius sacræ scripturæ grossio velamine latentia, significare putamus? Nam si eiusdẽ propheticæ textũ in præcedentibus ad sequentibus attendas, nimirum constat, dicta hæc esse de factis legibus institutione, quam ð domino in manu Moysi imo in dispositione angelorum, ecclesia primitiua tunc accepit, plenã celestibus sacramentis. Quisquis hæc attendis, profectò veram & cognam perspicis illam parabolã verbis incarnati dicentis: Simile est regnũ colorum thesauro abscondito in agro, quẽ qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrũ illũ. Siquidem literatura illa in superficie quodammodo agnoscibilis est. Sed in huiusmodi agro thesaurus absconditus est sapientie celestis, thesaurus nobilis, quem qui inuenit,

inuenit, id est, qui intelligit re. ad gratulatur, & veraciter domino dicit. Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Qui hoc inuenio delectati, vniuersa quae habebant, vendiderunt, & agrum huiusmodi emerunt, vt exonerati secularibus negotiis, vacare possent, & intendere vel meditari in illa lege domini, & necdum potuerunt, nec nisi ex parte cognoscere poterunt, seruunt dominum, latentem illic in factis figuratiuis & dictis mysticis.

Hunc thesaurum ideo absconditum fuisse, ne paruuli quibus lacte opus erat, solidum cibum non ferre possent, & porci maris aristas pedibus subiret, & eas conculcarent.

CAPVT XXVII.

Planè sic abscondendo thesaurum tanti precij, iam tunc ipse primus fecit, quod alibi dicitur, cum dicit, Nolite margaritas vestras mittere ante porcos, ne forte conculcent eas, & conuersi aereent vos. Item, Sapientia docet, paruulus non solidum cibum, sed lac esse offerendum. Hoc (inquam) tunc ipse fecit, dum verbi sui thesaurum & margaricas secretorum coelestium taliter signauit, vt nec porci inuenire possent, nec paruuli pressi pondere delicerent. Profectò, si temporis illius statum respicias, homines aut contemptores erant nimis, aut simplices, praeter pauerrimos quos spiritus propheticus, quia Moyses amplior eras, consilij sui concilio habere dignatus est. Exempli gratia. Chore & Dathan, atq; Abyron, & ceteri proceres synagogae, qui contra dominum & contra Moysen steterunt lubrinnantes atq; dicentes. Reuera induxisti nos in terram, quae fluit riuus lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum vinearum. Nonne potci erant, qui conculcarent obiectas sibi cum vidissent margaritas tegni caelorum? Idcirco valde notandum, quodd cum sanctae scripturae intentio tota tendat ad regnum caelorum, serè nusquam in omni pentateucho vlla sit mentio de gloria eiusdem regni, vel comminatio gehennae ignis, verbis manifestis, praeter quod dictum est in cantico, Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. minae sunt ad deterrendum, ne peccent, de gladio, de fame, de pestilentia, de malis bestiis. Promissiones verò ad excitandum bonum studium, de agris, & de vineis, de oppidis, siue villis, & ciuitatibus muratis, & sicuti & oliuetis, de terra fluente riuus lactis & mellis, quibus videlicet nominibus, & quae cunq; vulgo intelliguntur, leuiores sunt his quae spiritualibus spiritus liter sentiuntur, sed multo efficacius animos continent attendentium vel expectantium, non illa quae non videntur, sed illa tantum, quae videntur. Profectò si manifestus proprijs iam tunc enunziata fuisset de futuro saeculo illa dulcedo vitae aeternae, & requies paradisi, quae sub nomine terrae intelligitur lactis & melle manantis, paruuli quidem, quibus lacte opus erat, tanquam solidum cibum saluiderent, superbi autem tanquam porci margaricas conculcarent.

Exemplis probatur, non expeditiuisse, vt sacramenta scripturae aperitis verbis prodantur, donec opere compleantur.

CAP. XXVIII.

Quid de mysterio dicam tabernaculi mystici, quod sine dubio secundum exemplar coeleste dominus fieri iussit. Ait enim. Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Si res ipsa, scilicet sacramenta incarnationis, passionis, & resurrectionis suae, quorum illa exemplaria fuerunt, verbum ipsum palam tunc describi iussisset, quis portare potuisset? Vt de multis vnum exempli gratia proponam, illud quod in Deuteronomio taliter dictum est. Et erit vita tua quali pendens ante te, & non credes vitae tuae. Si paulò manifestus dicitur plauiisset. Et iam ferrum esse accipimus, quasi iusto & legis iudicio damnatum, eo quod dixisset. Vidi dominum sedentem super solum exeesium. Contrarius enim ipsi domino in hoc dicto esse iudicatus est, quia de seipso dixit, Non enim videbit me homo, & viuet? Si ergo ille ab hominibus damnatus est, quia dixit: Vidi dominum sedentem? Quid fieret de Moyses. Si vbi dixit, erit vita tua pendens ante te, & non credes vitae tuae, ita manifestus dixisset. Crucifiges, & pendere facies dominum tuum ante te, & resurrexisset non credes eundem auctorem vitae? Laudabilis igitur prouidentia verbi, in eo quod per scripturam & mundo innotuit, & mundo se abscondit, taliter eandem scripturam contemperans, vt quasi liber signatus, carnales illius temporis oculos effugeret, & custodiretur venturis spiritualibus, quibus in suo tempore vtiliter aperiri posset. Custodibus suis statim mercedem qualem cupiebant larga manu dedit, sicut scriptum est. Ea dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificaciones eius, & legem eius requirant. Atq; ita factum est, vt quauis plerique ipsorum imbelles existeret, atamen pugnantis in militia verbi Dei, arma ferret, miroq; modo pugnantorum longè post futurorum praecursiores atq; armigeri existerent. Hoc ipsum prauidens dominus, dicebat ad Moysen. Ferò igitur eos pestilentia atq; consuma, te autè facia principè super gentem magnam, & fortiozem q̄ haec est. Deniq; & linò statim factum est, sic illic super omnem sanctam ecclesiam Moyses princeps & magister reuelata facie constitutus est.

FINIS LIBRI TERTII.

RVPERTI ABBATIS TVITI-
ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,
LIBER QVARTVS.

Quorum animalium septem illa capita draconis similia fuerint. CAP. I.

Apoc. 12.

Et primò capite draconis, qui ante mulierē parituram stetit, vt cū peperisset, deuoraret filiū eius, id est, de primo regno, quod cōtra vrbū Dei & promissā persecutionē excitauit, vt non perliceretur propolitiū eius, iam dictū est, qualiter triumphauerit verbū Dei, verbū Deus. Nunc iam de secundi capitis ex-
cidio narratur, oppositū esse arbitramur, vt quomodo septē capita sunt, & diuersas habent facies, singulas singulorū capitum facies clara contēplatione discernamus. Ecce ex scripturarum iudicio patēt animaduertere licet, quia

Capita
draconis.

Execl. 35

2. Reg. 104

2. Reg. 12

primū caput simile erat draconis, secundū, simile erat vitulo. tertū, simile leona. quartum, simile vrsō. quintū, simile pardo. sextū, cæteris dissimile bestiis septimū, simile homini. Draconi namq; qui est in mari assimilatus es, ait dominus per Ezechielē super Pharaonē regē Aegypti. Nō necesse est hoc longis probare dōcūmētis, cū vbiq; in omni ecclesia notū sit, & celeberrimū quoddam Pharaō ille carneus, populū Dei seruaturū subiciens, & per mare transeuntem persequens, atque submersus in mari cum curribus & equitibus suis, typus diaboli fuerit, cui post seruaturū peccati à populo cōfugiente ad Christiū abrenuntiatur cū omnibus pompis suis. Idcirco primū id lud caput rectē est simile draconi. De cæteris capitibus siue facieb, ratio nihilominus in prōpōitu est. Secūdi namq; capitū faciē, id est, Israelitici regni qualitatē, idcirco similem vitulo animaduertemus, quia sitim post exitū de Aegypto caput virili formauit idē populus, & adorauit illud. Et tunc quiddē caput illud ad tempus tēpessum fuit, sed vbi temporis opportunitas accessit, cō-
festim eandē faciē dupliciter, id est, duos vitulos reformauit, regnū illud scissum à domo Dauid, & colendo atq; defendēdo illos, præcones verbi Dei interfecit. Deinde tertij, quartij, quintij, atq; sexti capitū faciē Daniel exprimit. Prima (inquit) quasi leona, quia videlicet regnū Babylonicum secundum similitudinē leonæ, duobus malis abundauit, iuperbia videlicet, & luxuria. A lia bestia, scilicet regnū Mæcedonū atq; Persarum, similis ait vrsō, scilicet propter crudelitatem Aman Agagijæ hostis Iudæorum. Bestia tertia, vel regnū Mæcedonū, quasi pardus inquit, nimirū propter varietatē Græcorum, & Scythiarum Alexandri magni, & Antiochi, qui in Iudæos impiē defuruit. Bestia quartā videlicet regnū Romanorū, non dicitur cui similis fuerit, quia regnū illud magnitudine & fortitudine cunctis dissimile exstitit, & cōtra fidē verbi incarnati plus omnibus & terribilissimum infrendit. Post illa duo superiora, & ista quatuor inferiora capita siue regna, septimū futurum est caput, cuius faciē similem homini, scilicet regnū Antichristi, qui homo peccati, & filius erit perditionis. Nunc ordinem prosequamur.

Quod faciē secundi capitis, faciē vituli fuerit, quem fecit Aaron, & quomodo tunc mulier in vtero habens, clamauerit. CAP. II.

Exo. 32.

Nam. 14

Exo. 32.

Ibidem.

Ibidem.

Interea dum in monte cum Moysē dominus, vel cum domino Moyses loqueretur, Serpens antiquus primo capite exarmatus, iam aliud caput erigere properabat contra Deū & verbū eius. Videns namq; populus, qd moram faceret descendēdi de monte Moyses, formauit, & fecit vitulum conflabilem. Et hi sunt (inquit) dii tui Israel. Item dixerunt alter ad alterum. Constituamus nobis duces, & reuertamur in Aegyptum. Quis nisi diabolus serpens antiquus hoc machinatus est? Illud intendens, vt offensus Deus populi reatu, verbūq; sui ac promissionis oblitus, à proposito suo auerteretur. Sed clamauit mulier illa in vtero habens, videlicet Moyses, cuius anima eiusdem mulieris, scilicet ecclesiæ pars erat, clamante & orante dominū Deū suū, ac dicente, Cur domine traficit furor tuus contra populū tuū? Recordare Abraham, & Isaac, & Israel seruatorū tuorū, quibus iurasti per te recipissem dicēs, Multiplicabo semē vestrū, sicut stellas cæli. Hæc & cætera dicens, nimirū vehemētē cupiebat, iustificari Deū in sermonibus suis, & vincere victoria veritatis, & per virtutē huiusmodi intentionis domini dicētis, Dimitte me, vt irascatur furor meus. Fortis homo tenere potuit, quia reuera fortis est, & apud Deum, & apud homines, quicumque verbi Dei fidus auditor est, id est, qui optat sicut Dauid, vt Deus in sermonibus suis iustificetur, & vincat cū iudicatur. Itaq; (sicut à supra dictū est) faciē secundi capitis similem vitulo exitit, sed tunc gladiū caput illud habere non potuit, quia non sibi duces constituerūt, imò statim ducē suū vmdicemq; contra vitulū suū, Deū suū experti sunt, quā fortē haberet iustitiz zelum, cū esset mitissimus omnī hominū. Ille namq; iratus valde, proiecit de manu tabulā atque confractus, vituloque combusto & contrito vsq; ad puluerem. Si quis est domini,

ait,

ait, Iungatur mihi. Congregatisque ad eum omnes filii Leui. Ponat (inquit) vir gladium super
foemur suum, & occidat vnusquisque fratrem & amicum & proximum suum.

Quod idem caput sublatum ad tēpus, sub Ieroam denuo erectum sit. CAP. III.

ET tunc quidem ex oculis sublatum est caput illud draconis, scilicet vitulus, sed ex animo
populi nunquam penitus fuit a motus. eiusmodi Deus semper erat illis in appetitu, sed sub
feruoris iudicibus prohibebatur, vsque ad tempus Roboam filii Salomonis filii Dauid. Illo suc-
cedente patri, scilicet sunt decē tribus à domo Dauid, & fecerunt sibi regem Ieroam, qui ex co-
gitato consilio, fecit duos vitulos aureos, posuitque vnum in Bethel, & alterum in Dan. Orxitque
sibi ipsum, quod Iliu Israhel formato (vt iam dictū est) vitulo in deserto, dixerat, Ecce dii tui Israhel,
qui duxerunt te de terra Aegypti. Tunc toto conamine exiit se contra mulierem secundum
caput draconis, habens (vt iam dictum est) faciem vituli. Corripit enim vti gladiis, & interficere
& persequi maximè prophetas verbi domini. Eatenus, ex quo Pharaon interit, & nullus regum
gladiis habuit ad causam hanc, vt prohibere posset, Deo vero sacrificari, & annūciari verbum
domini, quicquid interim egit auertendo populum à cultu Dei, non tanquam draco bellator,
sed tanquam serpens deceptor egit, per eundem sexum populum decipiens, per quem & pri-
mum deceperat hominem sine vi. Duxerunt enim vxores filias eorum, ipsique filias suas eor-
um filiis tradiderunt & seruebant diis eorum. Hinc frater dominus tradebat eos in manus ho-
stium, à quibus afflicti clamabant ad dominum. Dominus quoque flectebatur misericordia, &
audiebat afflictorum gemitus, & suscitabat eis iudices, & liberauit eos de eade vastantium.
Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur & multo maiora faciebāt, sequentes deos
alienos, & seruientes eis, & adorantes illos. Inde serpens inermis exiit, nec tanquam draco bel-
lare potuit, quia iudicem aut principem neminem ex omnibus possedit, cuius vi posset vtī ad
deterrendum illos à cultu domini, quinimo ferē omnes iudices si tenuē gellectuni suis quique
temporibus, astringendo populum ad custodiam legis domini.

*Quod per iudices dominus populum ab idololatria represserit, & ab hostibus defenderit,
vincente per eos verbo Dei.*

CAP. IIIII.

EORundem omnis victoria iudicum, profectō victoria verbi Dei est; quia videlicet non in
multitudine exercitus, sed in verbo domini vicerunt, liberantes Israhel ab oppressione ho-
stium de Othoniel, qui primus illorum videlicet duodecim iudicum extitit, ita scriptum est.
Fuitque in eo spiritus domini, & iudicauit Israhel. Egressusque est ad pugnam, & tradidit dominus
in manus eius Chusan Rasthaim regem Syriae & opprellit eum. Post illum secundus Ahud,
qui liberauit Israhel de manu Moab, dum percuteret regem Eglon. Verbum, inquit, domini ha-
beo ad te. Statimque dictum eius, quod secum haberet verbum domini, verū esse res ipsa pro-
bavit, quia videlicet victus & humilitus est Moab die illo sub manu Ahud, & terra quiescit.
Post illum, Samgat defendit Israhel. Proculdubio non virtute humana, sed virtute eiusdē verbi,
Cuius rei testimoniū illud est insigne, quod percussit de Philistim sexcentos viros vomere. De-
inde Barach dum pergit ad pugnam contra Sisarā principem exercitus labin regis Chanaan, di-
xit ad eum prophetae Debora. In hac vice tibi victoria non reputabitur, quia in manu mulie-
ris tradetur Sisara, quod & factum est. Nam label vxor Abercine percussit eū in capite, que-
rens vulneri locū, & tempus validē perforans. De Gedeon quis nesciat, quod victoria, qua Ma-
dian & Amalech, ceterosque orientalium nationum vicit, victoria fuerit verbi Dei. Cum tre-
centis viris ad pugnam iuit, tenentibus in sinistris manibus lampades, & in dexteris sonantes
rubas, illūc conclamantibus, gladius domini gladius Gedeonis, stantibus singulis in loco suo,
immolet dominus gladium in omnibus castris, & restitua se caede truncabant. Nimirū eiusmodi
bellum & victoria non hominis, sed Dei est. De lephete nō sic elucet, quod pugnauerit in eo ver-
bum domini absque robore militari, excepto quod de illo scriptū est. Factus est ergo super lephete
spiritus domini & circumiens Galaad & Manasse vorum vouit domino, transiuitque ad filios
Ammon, tradiditque dominus eos in manus eius. De Sampson nulla est dubitatio, quin fortitu-
do eius, verbum ipsum fuerit, cuius venturi in hunc mundum per incarnationis mysteriū, roy-
steria præclarissima præclaris gestis præfigurauit.

Iudices non nisi clamante ad dominum populo suscitatos.

CAP. V.

IVDICES isti non in silentio, sed clamore populi præeunte suscitati sunt à domino, vt libera-
rent filios Israhel de vastantium manibus. Quid horum magis venerandum est, quid à impli-
to potentiam vel sapientiam commendat verbi Dei ad victoriam tendentis? Illud ne, quod
tradidit eos in manus hostiū, vt clamarent, an quod clamantibus iudices suscitauit, qui eos libe-
rarent? Nimirū in vtrōque omnipotēs set motus domine tanquam durus bellator decerabat, vt
nō vacaret reuertente ad te, qui salutem generis humani in ipso profunderas, & hoc Abrahæ
promiseras. Maximè autē in hoc dirigebat salutis eiusdē cursum, quod tradebat Israhel in manus
hostiū. Vexatio namque audiuī dabat intellectū, vt spē dacta mulcet aduersitatibus tōmonia,
D illi recogit.

2. Reg. 12.

Exo. 32.

Iudic. 3.

Iudic. 2.

Iudic. 3.

Abud.

Ibidem.

Samgar.

Barach.

Iudic. 4.

Gedeon.

Iudic. 7.

Iephre.

Iudic. 32.

Sampson.

Iudic. 15.

Boni princi-

pes a domi-

no dantur.

Sapient. 18.

- recogitaret, & memor fieret qualem in utero haberet conceptum, & quàm necessarium sibi esse, ut conceptus ille perueniret ad partum. Quid enim clamasse arbitramur iuenculam illius temporis vel ætatis Ecclesiam? Quoties illud legimus vel audimus, Clamauerunt filii Israel ad dominum, qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos. Profectò non vanè illud nonnullos clamasse & clamado postulatè intelligimus, ut iam veniret iste saluator, qui Abraham fuerat promissus, & per Moysen designatus, quasi signo foret cognoscendus. Prophetam (inquit) de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus Deus tuus, & cæt. Nunquid enim, quia solus Moyses istum in clamasse manifestè legimus, nullus, vel eodem, vel sequenti tempore eundem in clamasse putabitur? Moyses utique cum in Aegyptum ad Pharaonem mitteretur, porius illum iam mitteri cupiens, qui plenam salutem persiceret. Obsecro, inquit, domine, mitte quem missurus es. Item postquam vitulum fecerant cum pro eodem populo depræcatur, inter cætera dicebat. Præcipis mihi, ut educam populum istum, & non indicas mihi quem missurus sis mecum, præsertim cum dixeris. Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Vnde animaduertendum, quod eodem in loco rectè dicitur idem Moses festinus, hoc modo, Festinusque Moyses curatus est pronus in terram, & adorans ait. Si inueni gratiam in conspectu tuo domine, obsecro ut gradiaris nobiscum, & cæt. Multum namque festinabat, quia cum dixisset Iacob Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Iam illum venire cupiebat, qui mittendus erat, parum attendere volens, quòd de Iuda non solum duces aut iudices, verum etiam reges existere oporteret, priusquam ille veniret.

Quam ob causam iudices illi saluatores appellati sunt. CAP. VI.

Quod de illo, videlicet Mose, manifestè scriptum est, de aliis quoque nonnullis sine dubio sciendum est. Neque enim vilo tempore sic desecit fides in Israel, ut non esset aliquis, qui eiusdem veteri spem haberet, promissionemque expectaret. Proinde rectè dixerim, hoc ipsum, quòd tradidit dominus filios Israel in manus hostium, De proposito fuisse verbi Dei ad victoriam opusque perfectum tendentes, ut videlicet multiter in utero habens magis ac magis clamaret, & cruciaretur ut pareret. Hoc perpendenti animo, pulchrum valde & venerabile apparet, quòd eisdem sic datos iudices sacra scriptura nuncupat saluatores. Exempli gratia, Clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & suscitauit eis saluatorem Othoniel. Item & postea clamauerunt ad dominum, & suscitauit eis saluatorem vocabulo Ahud. Nam quid clamabant ad dominum, nisi ut saluator, qui mittendus erat iam veniret? Verbi gratia, ut diceret quibus illorum illud Mose. Obsecro domine, mitte quem missurus es. Sed quia tempus aduentus eius nondum erat, illi qui interim mittebantur, ut liberarent populum temporaliter, rectè sic dici merebatur, quia erant vnici & veri saluatoris vicarii. Saluatio per illos duplici modo, videlicet iudicando & præliando, administrabatur. Iudicando quippe populum ab idololatriæ seruitute cohibebant: præliando ipsi in fronte gradientes, de hostibus quibus seruierant fortiter vindicabant. Erant ergo in disciplina iudices, in prælio duces, in utroque saluatores, sacramenta victorialis saluatoris æterni gestis præclaris & victorius mysticiis præfigurantes. Sicut enim speculum oppositum soli similem reddit imaginem, ita & saluatorum & iudicum illorum lucida fides, saluatori & iudici æterno, cuius erant vicarii, similem prætulere in gestis suis pulchritudinem.

Duodecim iudices, & duodecim apostolos, esse vigintiquatuor seniores.

CAPVT VII.

- I**udices duodecim. **S**unt autem iudices hi, numero duodecim, primus Othoniel filius Cenem frater Galeph, secundus Ahud, tertius Samgar, quartus Barach, quintus Gedeon, sextus Chola, septimus Laïr, octauus Iephte, nonus Abeian, decimus Ahialon, vndecimus Abdon, duodecimus Sampson. Post istos sequitur regnum Dauid quem amoro Saul, Samuel paruulum in regem vnxit iussu & electione domini, quod videlicet regnum Dauid: regnum est verbi incarnati Christi filii Dei, quia sic angelus quoque de illo ad Mariam dixit: Et dabo illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum & regni eius non erit finis. Si ergo iam dictis duodecim iudicibus totidem iudices alios scilicet apostolos connumeret. Quibus ait ipse rex, Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, Ecce habes vigintiquatuor iudices, quos nimirum intelligi licet illos esse viginti quatuor seniores, de quibus in Apocalypsi scriptum est, Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor, & super thronos vigintiquatuor leniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitebus eorum coronæ aureæ. Nam per sedem illam quid splendidius intelligi potest, quàm illud id dictum regnum Dauid, regnum Christi filii Dei, cui dedit dominus Deus sedem Dauid patris iustitiae: in circuitu sedis, sedilia vigintiquatuor & super thronos vigintiquatuor seniores. Quia videlicet & ante exordium regni Dauid fuerunt illi duodecim iudices, & in consummatione eiusdem regni, vbi sedet rex Christus super sedem patris sui, sunt illi alii duodecim iudices, sessuri in æternum super duodecim sedes, & iudicaturi

tydicari duodecim tribus Israel. Et recte seniores nō solum isti, verū etiam illi dicti sunt, quā per maturitatem in fidei ius, populum Dei iuueniliter lasciuientem coercuerunt, & quia fornicationes eiusdem populi, quibus cum mulieribus alienigenis, & cum diis eorum sacrificabatur Israel, prout poterunt iudiciali manu absterferunt, recte vestimentis albis circumamicti dicuntur. Nihilominus, quia per illos actum est, vt ad propositum suum Dei verbum percurreret & promissionem de periret, seruari tunc genus Abrahæ, de quo semen benedictionis, quod est Christus, in tempore suo veniret, recte in capitibus eorum coronæ aureæ. Iure namque cum victore verbo Dei coronati sunt, quorū præliis & victoriis ad hoc vt dignatus est Deus, vt seruatō genere Abrahæ, compleretur promissionis verbum.

Quare Apostolus, non vt iudicibus gladio vt licuerit.

CAP. VIII.

Iudicibus siue ienoribus posteris, scilicet Apostolis, non eadem quæ prioribus illis ratio vel causa extitit, vt pro verbo, vel testamento Dei præstantes, materialibus vterentur armis.

Venerat enim temporibus illorum ipse qui mirendus erat, nec alius iam sperari poterat de carne Abrahæ venturus, in quo esset salus. Vt quid ergo pro carne preterea, gladio materiali pugnaretur? Idcirco ille, qui ex illa carne expectatus venerat, cum in passione sua diceret illis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnū, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Et sedens super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel, &c. Illique ad hæc responderent, Domine ecce gladii duo hic, sicut huiusmodi gladios eis interdixit. Ait enim, Satis est. Itaque continuo cum percuderet vnus ex illis gladio, Sinite, inquit, vsque huc. Et ad Petrum qui percusserat, Conuertere, ait, gladium tuum in locum suum. Nempe quod ait, satis est, vel sinit vsque huc, hoc dat intelligi, quod sibi complacuerit ante aduentū suum vsque illuc vsus gladii, quomodo vsus sunt eo duodecim isti, de quibus nūc sermo est, iudices primi. Iam autem sibi non placeret, vt vterentur illo, imō vt recondere & penitus deponerent eum iudices illi nouissimi contenti meliori gladio, qui iam venierat, qui iam datus erat, qui est ipsum verbum Dei. Proinde sicut laudabiliter matrealem gladium illi dimiserunt omnino, quia iam non erat necessarius, ita nimirum isti laudabiliter illo vsi sunt, quia tunc erat necessarius, ne videlicet prius radix bona deperiret, quā veniret fructus eius. Recte igitur in omnium seniorum illorū capitibus coronæ aureæ, quia profectō iuxta diuersas rationes temporum, & illorum militaris industria, & illorum verbo Dei famulata est inermis patientia.

Lucæ. 22.

Gladius. Ibidem. Mat. 26.

vsus gladii.

Quantū in periculo versati sint iudices Israel.

CAP. IX.

Et cum talis in præliando eorum (vt iam dictum est) fuerit intentio, considerandū est, quōd in illa intentione bona, magno & la chrymabili fuerint fatigati periculo. Cum enim per singula serè prælia, sicut scriptura testatur, fuerint paucissimi numero, non poterat deesse aliqua timoris infirmitas, cum ipso quamuis firmissimo fidei vel spei præsidio. Vnde vnus eorum Barach filius Abynoem canit cum Deborah, Qui sponte obtulisti de Israel animas vestras ad periculum, benedicite dominō. Et rursum, Qui propria voluntate obtulisti vos discrimini, benedicite domino. Non enim fuerunt aut sunt expertes patientiæ vel passionis in ipso vsu gladii pro qua coronati sunt iudices illi (quibus vt iam dictum est) pro ratione temporis vsus gladii verbum incarnatum Christus ademit. Placet itaque & multū delectat, quōd sicut coronas aureas, ita tam isti, quā illi, scilicet omnes viginti quatuor seniores, in eadem Apocalypsi citharas quoque & phialas dicuntur habere aureas. Cum enim aperuisset agnus librum, quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Nonne, sicut ex iam dicto canticō memoratū est, cum offerrent animas suas ad periculum, cum offerrent semetipsos propria voluntate discrimini, orationes quoque offerrebant necessarias angustiatī & allati: Proinde iudices victoriæ in coronis aureis, & sicut benedictiones quibus dominus benedixit post victorias in citharis, ita & orationes, quibus in tempore angustię Deum exorabant, venerabiliter agnoscantur in phialis aureis. Iam quippe illorum angustia fuit, vt pugnantibus eis non ferre auxilium, magni fuerit celeris, testante eodē canticō verbus huiusmodi, Maledicite terræ Meroth, dixit angelus domini, maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium domini in adiutorium fortissimorum eius.

Iudic. 10.

Gladius sum ademit Christus. Apoc. 5.

Orationes offerant.

Iudic. 4.

Quare Heli ad numerum duodecim iudicum non pertineat.

CAP. X.

Fortē dicit quis, Heli sacerdos domini ipse quoque Israel iudicauit, sicut scriptum est. Senex enim vir & grandævus & ipse iudicauit Israel quadraginta annis. Cur ergo cum cæteris iudicibus ille non annumeratur? an idcirco de numero tollitur, vt pulchram collationem tibi facere liceat, & tot numerate iudices ante regnum Dauid, quos habere iudices alios, scilicet apostolos, regnante iam Christo filio Dauid: ad hæc inquam, non idcirco, vt tantum duodecim iudices numeremus, iam dictum Heli, de numero tollimus, sed idcirco, quia ille de numero tollitur, idcirco tantum duodecim iudices habemus, Quorū gestis liber ipse cõtextus est, qui iudicum

1. Reg. 4.

iudicum

Iudicum nuncupatur, quorū & nomina superius digessimus. Quomodo ille, vel quamob causam de numero tollitur? Nimirum propter contemptū verbi domini, quia in diebus eius calce obicere legem domini nimia se se omnibus licentia fuit. Notandū quippe quod mortuo Sampsonē, qui iudicauit Israel viginti annis dignum nō existimauit scripturæ sacræ autoritas, ve diceret. Post hunc fuit vel huic successit Heli, licet iudicauerit Israel (vt iam dictum est) quadraginta annis. Sed inter infelices dierum illorum histonas, ista caecia se sequens est, In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Quid nisi vercordiam sacerdotis accusat, & iudicis eiusmodi hoc dicendo. Idem namque est, ac li dicat, quā in diebus istis iudicabat Israel, & si secundum nomen personamque aliquis erat, secundū rem meritumque nullus erat. Tandem missum est cōtra illum verbum domini, cum quo vel per quod iudices vel seniores omnes, tam veteres quā noui, meruerunt sedere coronati. Prædixi enim, ait dominus, quōd iudicaturus essem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quōd nouerit indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Ideirco iurauit domui Heli, quōd non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in æternum. Post hæc dicta eius, sinus probat, quantum ad cunctis iudicibus siue senioribus coronatis, vt iam dictum est, & super sedilia sedentibus, meritum eius differat, Vir ille qui ex acie iugerat, nunciabat ei dicens. Fugit Israel corā Philistiim, & ruina magna facta est in populo. Insuper & duo filii tui Ophni & Phtonees occisi sunt, & arca Dei capta est. Cumque ille nomina ista arcam Dei, cecidit Heli de sella retrorsum iuxta ostium, & fractus cervicibus mortuus est. Nimirum cadendo de sella retrorsum, & fractis cervicibus, moriendo paenam secit, quōd neque sedile, neque coronam auream mereret habere inter iudices alios. Proinde confestim condolendo scriptura subiungit, Senex enim erat vir, & grandævus, & ipse iudicauit Israel quadraginta annis. Volendū quippe est illi, quōd cum tot annis iudicauerit Israel, nihil vsquam memorabile, vel iudicis officio dignum gessit.

Quid sit apud Esaiam, voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina prædari.

CAPVT XI

Lucus Esai. 8. **Q**Uæ vel quantā in gestis eorundem iudicum signata sint mysteria, iudicis æterni, verbi Dei Iesu Christi, perquirere præsentis non est propositi. Verumtamen hoc in laudem eiusdem verbi Dei, eiusdem Iesu Christi breuiter dictum sit, quia rectè in hoc est nomen eius apud Esaiam. Accelera spolia detrahe, festina deprædari, Quia videlicet qui victoriosos iudices illos secit, & per illos vicit, ipse est Christus Iesus verbū Dei. Ex hoc nāque vocatus, accelera spolia detrahe, festina prædari: quia antequam puer fieret & sciret vocare patrem suum & matrem suā, id est, antequam nasceretur de muliere, & subditus parentibus experiretur infirmitatem nostram, abstulit fortitudinem Damasci & spolia Samariæ, quæ videlicet Damascum & Samariam tunc iunctis viribus, ludam, vnde nasciturus erat idem verus, debellabant & exterminare volebant. Planè grandis acceleratio, magna festinatio, quempiam prius spolia detrahere, quā de matre natum esse, prius in bello prædari, quā in vtero concipi. Nunquid autem ipsum solum prius fecit: nunquid solius Samariæ spolia, solius Damasci fortitudinem prius abstulit: imò & antequam ipse in iudice Sampson & prædatus est, & spolia detraxit, vt ille, in mandibula asini, in maxilla pulli asinarum mille viros deieret, tandemque plures moriens interficeret, quā in antea viuis occiderat. Similiter & in cæteris ipse spolia detraxit, ipse prædatus est, & Israel defendit, nondum puer aut homo factus, sed ab æterno Deus verbum Dei.

Idem verbum Dei & per David iucisse, quod antea per iudices vicerat.

CAPVT XII.

Idem. **Q**Uod si rectè, imò quia rectè sentitur de iudicibus memoratis, quanto magis Idem de victoris sentiendū est regis David, qui post illos sedix in solio regni: Quis enim alius viros illas fecit per manus David, nisi idem nondum ex ipso natus, filius David, cuius nomen vocatur (vt iam dictum est) Accelera spolia detrahe, festina prædari: Ipse est filius David, filius Dei, verbū Deus, verbum Dei, quod multum accelerauit, multum festinauit, celerrimè spolia detraxit, festinanter prædatus est, Quia videlicet antequam sciret vocare patrem suum David, & matrem suam virginem ex stirpe David, percussit Goliath Philistæum in manu eiusdem David adhuc pueri, nedumque filium vllum habentis. Et cætera fecit per eum, quæ vsque hodie miramur in tribus fortissimis David, scilicet sapientia, humilitate atque fortitudine eius, in quibus cæterorum nullus ei adæquari potuit. David enim sedens in cathedra sapientissimus, hoc est præconū sapientie eius. Ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, hoc est testimonium humilitatis eius. Qui ostentans os interfecit impetu vno, hoc est experimentū fortitudinis eius. Quis, inquit, alius in David, & per eiusmodi fortissimos David operatus est, nisi verbū Deus filius carnis eius futurus, ita præiens ipsi David, vt si in persona eius ipse David loqueretur, ipse in eodem David propriis vocibus suis de semetipso surura, quasi si præterita vaticinaret. *Excepli gratia, Ego au*

Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius, ut edificas præceptum eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu. Item, Foderunt manus meas & pedes meos. Non opus est asserere, quod omnibus notum est, voces istas esse proprias eius, qui cum in forma Dei esset, humiliare semetipsum habebat, ita ut crucifigeretur, quod est fodi manus & pedes eius. Non ergo mirum, quod pugnabat iam & triumphabat verbum ipsum per manum David, cum loqueretur in sua persona per os David.

*Psal. 27.
Psalm. 2.*

Quare David non edificavit domum domini.

CAP. XIII.

SED ecce illic illud occurrit, quod (sicut refert scriptura libri Paralippomenon) dixit ipse David Salomoni filium suum: Fili mi, voluntatis meæ fuerat, ut edificarem domum nomini domini Dei mei, sed factus est ad me sermo domini dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris edificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. Item ad populum, Audite, ait, me fratres mei & populus meus. Cogitavi ut edificarem domum, in qua requiesceret arca foederis domini, & scabellum pedum Dei nostri, ad edificandum omnia præparavi. Deus autem dixit mihi, Non edificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis. Dicit ergo aliquis, Si prælia quæ gessit David, merito vel dignitatem eius diminuerunt, ut non mereretur edificare domum nomini domini, quo modo tu dicit, eadem prælia David, prælia fuisse verbi domini, & ideo rectè cõcelebrari laudibus ecclesiasticis? Vel si iure prælia siue victorias eius concelebrat ecclesia, ut verè bella domini, cur propter illa non poteris, ait dominus, domum nomini meo edificare, tãto effuso sanguine coram me? Ad hæc, inquam, non omnia bella quæ gessit David ascribimus verbo domini, sed ea tantum quæ gessit in verbo domini, zelo domini, pro defensione populi domini, quorum primum vel maximum fuit, quod percussit Philistæum, qui blasphemaui Deum Israël, & absculsi opprobrium ab Israël. Cæterum ea quæ gessit, ut vir bellator exercitus militari, non à Deo prædicantur, nisi ubi manifestè operata est virtus nominis domini. Maxime autem sanguinem Viriæ Ethariin peccatum, & magni meriti diminutionem sibi reputare potuit. Vnde notandum, quod antequam sanguinem istum effudisset, factum quidem est, quod scriptura refert venisse Nathan ad David, domino dicente. Non tu edificabis mihi domum ad habitandum. Sed causa ista ibi dicta non est, eo quod vir bellator sis, & sanguinem effuderis, quando ipse ad Salomoniem filium suum, siue ad populum, sic & sic loquutus est, ut iam diximus. Iam dudum sanguinem Viriæ fuderat, & maxime cum illius meritum eiusmodi libenter diminutum existimare poterat. Igitur si nullum interfecisset, nisi pro zelo domini, cooperante verbo domini, hoc indubitanter sciendum, quia nihil sibi obfuit effuso sanguine ad edificandum domum domini. Nam & Moyses à Egyptiũ interfecit, & nihilominus tabernaculum domini in eremo, & omnem ritum sanctuarii facere vel ordinare dignus exiit. Et Phinees zelo domini virum Israëlitem cum Moabitide fornicantem pariter couidit, & propter hoc: Ecce, inquit dominus, do ei pacem foederis mei, & erit tam ipsi, quam senatus illius pactum facerentur sempiternum.

1. Para. 22.

1. Para. 28.

2. Reg. 11.

2. Reg. 7.

Exod. 2.

Num. 25.

Profecto Saul, & electo David, impletum esse quod dictum est, Dominus pauperem faciet ac ditat humiliter & sublimat.

CAP. XIII.

In isto primum magnificè impleta est verbi domini veritas, quam paulo ante ipsum ore prophæta Anna cecinerat: Dominus pauperem faciet & ditat, humiliat & sublimat, suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus & solum gloriæ teneat. Tunc enim, cum dives & sublimis esset Saul, hic autem pauper & humilis, tanta permutatio facta est, ut hic pauper & humilis dives fieret, & hic sublimis suscitatus de pulvere, & tenens solum gloriæ. Saul autem ita pauper & humiliatus est, ut maligno spiritui traditus, suimet impos existeret. Hæc talia sunt qualia considerans quisque, rectè dicat, Misericordiam & iudicium curabo tibi domine. Magna quippe in David misericordia, magnum in Saul iudicium, magnum in utroque exemplum, ut obediat verbum domini. Et enim si rectè perpendis, propter inobedientiæ peccatum Saul abiectus est, dicente Samuele. Nunquid vult dominus holocausta, aut victimas, & non potius ut obediat verbum domini? Melior enim est inobedientiã quàm victimæ: & aulicari magis quàm offerre adipe m arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi repugnare, & quasi zelus idololatricæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo, quod abiecti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis rex. Cum hoc antiquiore testimonio vera est illa sententia posterior eiusdem verbi incarnati, qua dicit: Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, spargit, quod est dicere: Quantumcumque quis offerat, quantumcumque videatur habere virtutes, si verbũ domini contempnit, versã vice contineat verbum domini, & vitis sit atque contempnibilis, & ipsa etiam quæ videntur ab eo rectè facta, præsumptioni & vanæ gloriæ reputabuntur, non mercedi.

Psalm. 110.

1. Reg. 15.

Matt. 23.

Quomodo

Quomodo Saul, & quomodo Dauid contempserint verbum domini. CAP. XV.

2. Reg. 12

AT verum quomodo Dauid quoque scriptura redarguit de contemptu verbi domini, dicitur ad eum domino. Quare ergo contempseris verbum domini, ut faceres malum in conspectu meo. Vxorē Vriæ Ethiel tulisti & ipsum interfecisti gladio filiorum Ammon. Diligenter distinguendum est, ne Sauli videatur compar Dauid in quantitate peccati, in contemptu verbi domini. Dicimus ergo omnes quidem peccatores (verbi gratia) moechos siue homicidas, in hoc ipso quod moechati sunt, vel occiderunt, contempserint verbum domini. Quia videlicet omni homini, absque personarum distinctione dicit lex scripta, dicit lex naturalis. Non occides, non moechaberis: & quod tibi non vis fieri, ali non feceris. Contempserit ergo Dauid quoque quodammodo verbum domini, quia videlicet non ignorabat scripturam & voluntatem domini, siue verbi domini, & tamen moechatus est, & occidit. Veruntamen plurimum differit modus peccati siue prauaricationis, quando id ipsum quod communiter omnibus imperat lex siue verbum domini, singulariter personæ cuiuslibet indiget dominus aut verbum domini, & sic quoque contemnitur dignatio domini, nec obeditur illi. Huius criminis tam magni, contemptus, reus extitit Saul, nam in Exodo dixerat dominus ad Moysen, scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoria Amalech sub celo, Sciatque subiunctum est ibidem. Aedificauit Moyses altare, & vocauit nomen eius, Dominus exultatio mea, dicens quia manus solius domini & bellum Dei erit contra Amalech in generatione & generationem. Hoc modo dictum fuerat communiter cupitis, ut essent hostes Amalech, & memoria eius delecterentur causa domini. Singulariter verò post multa tempora Saulem dominus eiusdem belli sui ministrum esse voluit, ita dignatione sua præcipiens illi. Recensui quæcumque fecit Amalech Israeli, quomodo resistit ei in via, eum ascenderit de Aegypto. Nunc ergo vade, & percute Amalech, siue vade & interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos vsque ad interuentionem eorum. Hanc dignationem domini parupendit, hunc sermonem domini contempsit ille, iam non parus in oculis suis. Talis contemptus nequaquam reus extitit Dauid, quinimò in omnibus quæcumque personæ eius sunt mandata in sermone domini, strenuè adimpleuit, & ubi de transgressione legis communis redargutus est, humilem obtulit confessionem, dicens, Peccaui, non in corde duplici.

Quod verique se peccasse confessi sunt, & quare huius confessio accepta, illius reiecta sit. CAP. XVI.

Saulis Dauidique confessiones.

2. Reg. 15. Psal. 50.

Saul propterea quod a re gloria

2. Reg. 15. Gloria dei quæritur Dauid.

2. Reg. 12.

Conferre nunc libet utriusque confessiones, quomodo & Saul, peccauit, dixit, eodem verbo quo Dauid. Quæ causæ eandem in ambobus vocem confessionis discernant, non longè querantur. Nam statim ex subsequentibus ipsorum sermonibus inueniuntur. Cum dixisset Samuel ad Saul: Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem domini, & proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. Porro, triumphator in Israél non parceret, & poenitudine non flectetur. Neque enim homo est, ut agat poenitentiam. Ille ait, Peccaui, sed nunc honora me coram senibus populi mei, & coram Israél, & reuerte mecum, ut adorem dominum Deum tuum. Dauid autem dicit, Miserere mei Deus, quia tibi soli peccaui. Miserere mei ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Perpende nunc quàm longissimè contra inuicem causæ istæ dispantur, quia videlicet dicendo peccaui, alter propriam gloriam quæsiuit, alter gloriam Dei. Saul dicendo peccaui, & subiungendo, sed nunc honora me coram senibus populi mei, quos debemus intelligere homines suæ tribus, scilicet filios Benjamin, & coram Israél, & reuerte mecum, ut adorem dominum, nonne propriam gloriam quæsiuit? Homo quippe secularis animi, totusque deditus ambitioni, etiam ad adorandum dominum pompaticè solitus ingredi, hoc dolebat, si in tempore tali, in tantè triumphaliflèstiuitate, tantus propheta sese subtraheret eius comitatu, & idcirco semel, & iterum dicebat, peccaui. Profectò huiusmodi intentionis confessione semetipsum vinci non patitur omnipotens sermo domini, vnde & hoc ille audire meruit. Porro trahentur in Israél non parceret, & poenitudine non flectetur. At verò Dauid dicens, Miserere mei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, nonne (sicut iam dictum est) gloriam Dei quæsiuit? Homo quippe humilis spiritu, cum cura suæ saluationis, maximè habeat sollicitudine pro gloria Dei, quam in eo considerabat, ut ille fidelis in promisso, verus & iustus prædicaretur in iuramento, quod illum promississe atque iurasse testatus fuerat, dicens: Iurauit dominus veritate dauid, & non frustrabitur eum de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Pro hoc (inquis) sollicitus, ne sua iniquitate superatus promissum solueret, iuramentumque irritum faceret, dicebat desiderantissimus gloriæ Dei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris, quod est dicere, ut fidelis permaneat Deus, ut sermo tuus, qui factus est ad me, non sit in illo est & non, sed sit in illo est, nec iudicari possis, quòd leuitare aut mutabilitate usus sis. Et sicut de cæteris, ita quoque de isto promisso vel iuramento ad me facto veraciter omnis sexus, omnis ætas dicere possit, & ego cum illis. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo

in illo est. Ideo & per ipsum amen Deo ad gloriam nostram. Propterea cum diceret, Peccauit domino, statim audire meruit hoc in verbo domini, Dominus quoque transiit peccatum tuum. Non morieris.

1. Reg. 18.

Dauid exauditum esse, quia secundum voluntatem Dei perierat: CAP. XVII.

EXauditus est igitur Dauid, & recte, quia secundum voluntatem Dei petiuit, dicendo: *Ve iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Hæc est (inquit Iohannes) fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Erat enim voluntas Dei, ut sermo eius impletur, ut verbum promissionis prius ad Abraham, deinde factum ad Dauid perficeretur. Qui a videlicet salutem mundi volens & prouidens Deus, hoc proposuerat, ut verbum suum de semine illorum incarnaretur. Quod si iniquitas Dauid fidem promittentis euacuasset, ut de promissione poenitens sententiam demeruerat, & promissum non impleret, nunquid hodie tam securi cum Apostolo deciamur. Est autem Deus verax, omnis homo mendax, sicut scriptum est. *Ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris: Imò qualiter hodie cum genere humano actum esset, si Deus per singulos dies iraceretur, si non sine poenitentia essent dona & vocatio eius, si statim ubi iniquitas cuiusquam abundaret, sese gratia eius subtraheret? Voluntas ergo Dei erat, ut propositi seu verbum promissionis eius ad victoriam perduceretur. Et ut quamuis omnis homo coram ipso inueniretur mendax, ipse nihilominus permaneret verax. Et quia secundum hanc eius voluntatem (vriam dicitur) reuoluit Dauid, ideo re ex auditum dignus fuit, tanquam vnus ex optimis & diutioribus Dei, quærentibus gloriam Dei, amatoribus iustitiæ Dei, desideratoribus propositi Dei.*

Roman. 3.

Quod Deus in sermonibus suis iustificari visus non fuisset, nisi Dauid miserum esset.

CAPVT XVIII.

Qualem putas haberet querelam, non solum Dauid, sed & omnes, qui iudicare nosset de sermonibus Dei, nisi miserum fuisset illi poenitenti, ut inuoluntam conseruaret fidem suæ promissionis? Aninaduertere quæ dicitur. *Aliter præcauendū erat Deo de sermonibus suis cum Dauid habitis in promittendo, quam de his sermonibus, quos locutus est ad multos alios.* Quæret Quia videlicet cum multis aliis loquens, bona sua conditionaliter illis promissit (Exempli gratia) *ut Dauid & populo, qui illum sibi regem expetiuit. Si (inquit) iuraueris dominum, & serueris ei, & audieris vocem eius, & non exasperaueris os domini: eris & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes dominum Deum vestrum. Quod si perseueraueris in malitia, & vos & rex vester pariter peribitis.* Similiter ad Salomonem, *Si ambulaueris (ait) in vis meis, & custodieris præcepta mea & mandata mea, sicut ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos.* Porro, ad Dauid abique conditionibus locutus est, quem admodum & ad Abraham. *De fructu (inquiens) ventris tui ponam super sedem tuam. Non dixit ad Abraham: Si custodieris vias meas, adducam ad te omnia quæ locutus sum ad te, sed ita dixit ad eum: Num celare potero Abraham quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam, & benedicendæ sint in eo omnes nationes terræ? Scio enim, quod præcepturus sit filius iure, & domus sua post se, ut custodiant viam domini, & faciant iustitiam & iudicium, ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum. Itidem de Isaac & Iacob & de Moysè, ad quem dixit dominus Deus. Ego ostendam omne bonum tibi, & inuocabo in nomine domini coram te. Diligenter (inquam) aninaduertendum est, quod non sunt conditionales locutiones, siue promissiones, & ideo Deum volentem iustificari in sermonibus suis, & vincere cum iudicari, oportuit meminisse suæ spontaneæ promissionis, ut ipse esset verax, quantumcumque abundaret iniquitas sermonis illorum quibus promiserat, quibus iurauerat. Hoc scitatis Iurisperita Moyses atque Dauid, tenebat Deum ille dicendo. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti. ite dicendo: *Misere mei, ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.**

1. Reg. 12.

1. Reg. 3.

Psalm. 131.

Gen. 18.

Exod. 32.

Exod. 32.

Psalm. 50.

Promissiones legis cum conditione, promissiones autem Abraham & Dauid, absque conditione factas fuisse.

CAP. XIX.

AD hunc sensum pertinet illud Apostoli ad Romanos. *Non enim per legem promissio Abraham autem semini eius, ut hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei.* Si enim is, qui ad legem pertinent, hæres sunt, exinanita est fides, abolita est promissio, lex enim iram operatur, ubi enim non est lex, nec præuicatio, ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini Abraham, non ei, qui ex lege est solus, sed ei, qui ex fide est Abraham, qui est pater omnium nostrum, sicut scriptum est: *Quia patrem multarum gentium posuit ante Deum, cui credidisti.* Cum hæc dicit, reuera Deum iustificat in sermonibus eius, ut apud illos, quibus legem dedit, vel qui ex lege sunt, non quasi debitor reatur, vinctusque cum iudicatur. Apud illos autem, qui ex fide sunt Abraham, debitor fuisse non negetur. Lex namque tota conditionalis est, & sub conditione dari coepit in monte Synai, mensè tertio egressione filiorum Israel de terra Aegypti, præmissio

Roma. 4.

Lexi conditionalis.

Exod. 19.

E

præmissio

- Deut. 6.* præmissio namq; hoc. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarum. Statim mandata & legem daturus sic incipit. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est enim omnia terra, & vos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta. Sub hoc tenore conditionis tota lex procedit. Si (inquit) postquam audieritis hæc iudicia, & custodieritis ea, & feceritis, custodiet & dominus Deus vester pactum tibi, & misericordiam quam iuravi patribus tuis, &c. Cum ergo tanta multitudo eorum qui ex lege sunt, vel esse volunt, excludatur, vt non sint in peculio domino iuxta præscriptam sponsonem eius, nunquid propter hoc in iudicium vocandus est deus? Iudicetur quidem, quoniam & ipse præsto est, dicens in Esaiâ, Quis est qui iudicet mecum, veniat, iudicetur, inquam, sed statim vincit, quia videlicet illi non custodierunt quod in conditione positum fuit, id est, non audierunt vocem eius, non custodierunt pactum eius, imò omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vique ad vnum. Atq; hoc modo lex iram operatur, dum in iudicio recitat illud, quod in conditione positum fuit, proinde melius quod absq; conditione facta promissio, & cum iuramento firmata est re promissio.
- Gen. 22.* Non enim dixit Deus ad Abraham, si hoc vel illud feceris, si sic vel sic ambulaueris, si hæc vel illa mandata mea custodieris: in semine tuo benedicentur omnes gentes, sed absq; vlla (vt dictum est) conditione, & omnino de futurorum obseruationibus tactis, Per memetipsum (inquit) iuravi, quia fecisti rem hanc, & non peperisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quoniam obedisti voci meæ. Hinc Apostolus ad Romanos, Vbi (inquit) non est lex, nec præuaricatio. Quomodo enim propter aliquam iniquitatis abundantiam, vel ipsi Abraham, vel posteris eius lubrere possit tanquam præuaricatoribus iustitia Dei, quod taliter promissum. Non fuit tibi lex, id est, conditio de futura obseruatione cuiusquam mandati, & idcirco nec præuaricatio nominari posset in aliquo peccato, per quam liceret Deo (quoniam verax est) mutare verbum suæ promissionis.

Quid sit quod Apostolus ait: Si enim, qui ex lege, heredes sunt, exinanita est fides, abolita est re promissio. CAPVT XX.

- Roma. 4.* Libet intueri etiam illud, quom sapienter, quom veraciter loco memorato Apostolus dicitur. Si enim qui ex lege heredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Quod est dicere, Si ob meritum susceptæ legis, factum esse putas, vt in semine Abraham, quod est Christus, benedicerentur omnes gentes, cū ante datam legem quadringentos & triginta annos promissio præcesserit, nõne mutabilem facis Deum, & immutatorem promissum sui? Magna quippe mutabilitas, grãdis immutatio est, illud post tantos annos proponere pro mercede futuri ter viti, quod prius cū iuramento gratis promissum, præsertim cum sic promissum sit in dedisti fuerit. Et quis vnquam homo fidelis illud quod promissum amico suo gratis dedit, postea facere potest mercedem futuri seruicij? quanto magis nec Deus taliter fecit, nec Deum taliter facere decuit: hoc nãq; esset exinanire fidem, abolere promissionem, si post tot annos patribus defunctis ita loqueretur ad filios, dicens: Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, dabo vobis terram fluentem lac & mel, custodiam vobis pactum meum & misericordiam, quam iuravi patribus vestris, quæ vtiq; si non custodierit præuaricantibus vobis, nihilominus tamen custodiam patribus vestris quibus iuravi, & omnibus gentibus siue populis, qui ex illorum fide sunt vel erunt, quia non vobis solùm, sed & omnibus gentibus benedictionem promisi in semine eius. Idem est in David. Similiter namq; hoc esset exinanire fidem, abolere promissionem, si quod promiserat, & iurauerat ex gratia, per legem destrueret propter subreptia delicta. Quod quia non fecit, sed fidelis permansit in omnibus verbis suis, semel iniquens, iuravi in sancto meo, si David iustitiam: Semen eius in æternum manebit. Ergo iustificatur in sermonibus suis, & vincit dum iudicatur, quia mutabilitatis non potest argui.

Quid sit quod idem Apostolus ait: Iustitia Dei in euangelio reuelari ex fide in fidem, & quoniam illa iustitia sit CAP. XXI.

- Roma. 1.* Quam aliâ iustitiâ Dei putamus in euangelio reuelari, sicut Apostolus dicit. Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est. Iustus autem ex fide vivit & iustitia Dei, incarnatio est filij Dei, qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Locarnatio, inquam, vel aduentus Iesu Christi filij David, huius Abraham. Hæc iustitia in euangelio reuelatur. Num parua est hæc iustitia dei? non parua, sed vere magna, & valde laudabilis, quia per illam incarnationem, dum sit ex semine David, iustificatur Deus in sermonibus suis, implendo quod

quod promisit, custodiendo quod iurauit Deus verax & fidelis. Attende perpulchram huius iustitiae distinctionem. Iustitia (inquit) ex fide in fidem. Cuius ex fide, nisi eius qui promisit, qui iurauit & Cuius in fidem, nisi eius qui promittentem credidit, qui iuramenti fidem adhauiit, scilicet Abraham siue Dauid & Iustitia haec alia est, & alia illorum Israelitarum, quinon sunt Israelitae veri. Quia suam querentes statuere iustitiam, huius iustitiae non sunt subiecti. Quamnam est illorum iustitia & Nimis iustitia non ex fide in fidem, sed quasi ex operibus in opera. Quasi Abraham ex operibus iustificatus sit, cum scriptura dicat. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Et quasi ipsi ex operibus iustificari possint, cum item scriptura dicat. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Bene ergo iustitia Dei, quae in euangelio reuelatur, distincta est, dicendo iustitia ex fide in fidem, quia videlicet quod Dei filius incarnatus est, & quod in isto semine benedicuntur omnes gentes, ex fide est Dei, de quo scriptum est. Fidelis Deus in omnibus verbis suis. Quia neque Dauid, neque ceterorum peccatis offensus est siue transuersus, quin magna fide impleter, quod magna gratia promisit, & iustitia haec in fidem tendit, quia non propter opera, sed propter fidem possibile est quempiam coram illo iustificari, dicente scriptura. Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit & Idcirco sic scriptum est. Iustus ex fide uiuit. Quia propter solum Deum, qui solus sanctus est, in omnibus operibus suis, quicumque iustus est, uiuit, non ex operibus, sed ex fide habet hoc ipsum, quod iustus ex fide uiuit. Nam ille quae uelut operum iustitiam recte diiudicat, non foris in oculo, sed in secreto conscientiae suae, nunquid improbat in semetipso dictum à quoda. Quasi pñus mèstruatē vnuerse iustitiae nostrae.

Iustitia operam.

Roma. 4. Gen. 15. Psal. 142.

Psal. 144

Psal. 129. Roma. 1.

Esai. 64.

Verbum Dei tam in Saul, quam in Dauid ueritatis palmam obtinisse. CAP. XXII.

Igitur, quia ex fide in fidem, idcirco firma est promissio ipsi Dauid, & ecce nunc uiuit, nec utique uiuit, uerumetiam permanet in abundantiori gratia patriarcha, rex, & propheta. Patriarcha, quia promissio specialiter ad hunc post Abraham facta est, ut esset pater beati seminis quod est Christus, qui non erubescit uocari filius Dauid, cum sit ipse dominus Dauid, filius secundum carnem, dominus secundum diuinitatem. Rex idem, & non quomodo cunctus, sed secundum electionem Dei, & quod amplius & magnificentius est, secundum cor Dei. Quasi uisit sibi dominus, ait Samuel ad Saul, uirum iuxta cor suum, & praecipit ei dominus, ut esset dux super populum suum, eo quod non seruaueris quod praecipit dominus. Cuius rei Paulus quoque in actibus A postolorum alia meminit. Et amodo Saul suscitauit illi Dauid regem, cui & testimonium perhibens dixit. Inueni Dauid filium Iesse, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Iste sermo longè ab electione Saul distinguit electionem Dauid. Nam & illum elegisse dicitur dominus, dicente Samuele ad omnem populum, cum ille in medio staret altior uniuerso populo ab humero & sursum. Certè uidetis quem elegit dominus, quoniam non est similis ei in omni populo. Ergo & illum elegit quidem dominus, sed non secundum cor suum, imò secundum cor populi uanum & superbum, & secundum furorem suum. Ille namque maximè vel in primis erat, super quo apud Ozeë taliter Israellem increpat. Vbi est rex tuus & maximè nunc saluet te in omnibus uerbis tuis, & iudices tui, de quibus dixisti. Da. Illi regem & principem & Dabo tibi regem in furore meo & auferam in indignatione mea. Illam quippe in tanto furore suo dedit, ut diceret ad Samuel. Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos, &c. Item in tanta indignatione illum abstulit, ut ille daemoniacus fieret, sicut scriptum est. Spiritus auerem domini recessit à Saul, & exagrabat eum spiritus nequam à domino. Haec nunc idcirco commemorauerim, ne vel in Saul uerbum domini à proposito cecidisse, palmamque iustitiae uideatur amisisse, eligendo illum, qui electione dignus non fuerit. Propheta idem Dauid, non quae hic unquam, sed tam proprius, tam familiaris uerbo Dei, ut eiusdem uerbi persona propria (suturae incarnationis, passionis, resurrectionis, & ascensionis suae) mysteria clarius atque sonorus loqueretur per os Dauid, quam per os alius cuius ex ceteris, cum suauitate harmonicae dulcedinis. Nunquid uel ista gratia post lapsum caruit? Non utique, nam docebo (inquit) iniquos uias tuas, subaudatur, eadem qua prius prophetica gratia.

Quomodo appareat in duobus illis uerum esse sapientia dictum: Melius est duo simul esse quam unum.

CAPVT XXIII.

Apparet nunc in istis, quam ueraciter sapientia dixerit. Melius est duo simul esse quam unum, habent enim emolumentum societatis suae, si unus ceciderit, ab altero susciatur. Væ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem, & si dormierint duo souebuntur mutuo. Vnus quomodo calcet & si quispiam praualuerit contra unum, duo resistunt ei. In istis, inquit, scilicet in Saul, & in Dauid apparet, quam uera, quam pulchra sine haec. Quid enim est unum uel solum esse, nisi sermonem domini proiecisse? Et quid est duo simul esse, nisi sermonem domini in itinere uitae huius, siue in lectulo conscientiae socium habere? Hoc multo melius est, nam. Væ soli (inquit) quia cum ceciderit non habet subleuantem. Væ ergo Sauli, qui quando cecidit solus fuit, non habens subleuantem, scilicet domini sermonem. Proiecerat enim illum. Vnde & dictum est ad

Eccl. 4.

1. Reg. 13.

Et ad

est ad eum. Non reuertar tecum, quia proiecti sermonem domini, & proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. Porro Dauid sermonem domini habuit socium in domo peccatoris, in sinu fidei. Duo igitur erant, videlicet ipse Dauid, & sermo domini, vnus cecidit, & ab altero sulcitus est. Quid isto verius? Cecidit Dauid, & a sermone domini, qui cadere non nouit, sulcitus est fortiter innitens illi, & dicens Deo. Misere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis. Subleuatus est, & dormierunt duo, & vsq; in finem vitæ ipsius Dauid fouebatur mutuo. Nam sermo domini fouebat Dauid, tam nocturna, quam diurna meditatione sui, quem admodum ille dicit. Ex mediatorum sum nocte cum corde meo. Item, tota die meditatio mea est. Hoc erat foueri Dauid, id est, delectari. Nam memor sui (inquit) Dei, & delectatus sum. Fouebatur, id est, delectabatur ipse sermo, videlicet requiescendo in sua uisissima humilitate Dauid, dicens Deo. Memor esto uerbi tui seruo tuo. Item, Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: quasi sumus negligens tantummodo de uerbo Dei, uerbo re promissionis, quod apud te habebar sollicitus erat, ne obliuioni traderetur, non ignorans, quæ custodiente & glorificante Deo uerbum hoc, ipse pariter custodiretur, & particeps existeret gloriæ, iuxta quod illic dictum est. Habent enim emolumentum societatis suæ. Præualuerat quilibet contra vnum, sed duo resisterunt ei. Vnus namq; tunc erat Dauid, quando acciderat, vt surgeret de stratu suo post meridiem, & uisita uxore alterius incidere in concupiscentiâ eius. Vnus erat, quia a solita meditatione uerbi Dei animus eius secesserat, & ob hoc præualuit contra eum ille, qui per Nathan peregrinus dicitur, scilicet diabolus i ciuitate & regno Dei alienus, sed resisterunt ei duo, de quibus iam dictum est, & alter sulcitus est ab altero, quia subleuatus est Dauid uerbi Dei subsidio, vt periret in multiplici gratia, propheta (vt iam dictum est) & rex, & patriarcha.

Salomonem habuisse quidem uerbum Dei, sed non quiescisse cum eo, ut foueretur, ideoq; cecidisse, nec subleuatum esse. CAPVT XXIII.

AT ipse per quem taliter locuta fuerat sapientia, Salomon rex filius eiusdē Dauid, multo grauius cecidit, multo namq; grauius est zelus idololatriæ, quam adulterij facinus siue homicidij. Amauit mulieres alienigenas multas, & ita per illas deprauatus est cor eius, vt Deos alienos sequeretur, & colebat Astartem Deam Sydoniorum, & Chamos Deum Moabiturum, & Moloch Deum Ammonitarum. Quid ergo dicemus? Nonne modo supra dicto simul erant duo? Perpicuum est, & negari non potest, quin fuerit cum illo sermo domini, quin de peccatore & ore eius, tanquam de templo suo seic manifestauerit dictis & factis. Quomodo ergo ita cecidit tanquam solus esset & subleuatum non haberet? Ad hæc inquam, Erant quidē duo, sed non erat illis quæta dormitio, vt dormirent pariter, & foueretur mutuo. Quidam alius intererat, & interstiterat semper inquietus & insectus, scilicet amor præsentis seculi, qui longè distentat a uerbo Dei. Ille in angulo absconditus nō patiebatur, ut illi duo bene essent simul, & quæta dormitione fouerentur simul. Illum talem scilicet seculi amorē, ibi famillarem fuisse, & in cordis eius mansione diu mansisse, illud satis innuit, quod iratus dominus super auersione Salomonis taliter dixit. Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, &c. Dicendo namq; habuisti hoc apud te, satis indicat non repentinam tentationem superuenisse, sed morbo inueterato uiciosam eius intentionem fuisse. Quod etiam in eo satis animaduerti potest, quod cum in initio magna dignatione apparet dominus dixisset illi. Peti quod vis ut dem tibi, & tanta tibi oblata gratia, posses æternitatem gloriæ celestis vna petitione adipisci, quæ summa beatitudo est. Ille temporalis gloria delectatus, & apud homines uolens haberi gloriosus, leu scilicet mediocrem bonum petiuit. Dabis (inquit) seruo tuo cor docile, ut iudicare possit populum tuum, & discernere inter bonum & malum. Et quidem bonum erat quod petiuit, & melius quam si petiisset dies multos, aut tale quid, quod bonum quidem est, sed exile & infimum, & hoc magis placuit domino, quod si petiuit, quam, sic petisset quidpiam eiusmodi, dies multos, aut diuitias, aut animas inimicorum suorum. Sed cur non dixit, sicut dixerat pater eius Dauid. Vnam petiisti domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ: uidelicet quia cor eius non erat perfectum cum domino Deo suo, sicut scriptura testatur, sicut cor Dauid patris sui.

Propter peccata filiorum Dauid, non auersum esse propositum Dei, quia iurauerat illi.

CAPVT XXV.

NVm igitur vel in isto cecidit uerbum Dei, & quod propositum Deus potuit auertere? Non utiq; imò palmam iustitiæ præclarus obtinet, scriptura sic determinante. Veruntamen (inquit dominus) in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum, de manu filii tui scindam illud, nec totum regnum auferam, sed tribum vnā dabo filio tuo propter Dauid seruum meum, & Hierusalem quam elegi. Item ad Hieroboam. Nec auferam (inquit) de manu Salomonis omne regnum, sed duam ponam eum cunctis diebus vitæ tuæ, propter Dauid seruum meum, quem elegi. Auferam autem de manu filii eius regnum, & dabo tibi decem tribus. Filio autem eius

eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Hierusalem ciuitate quam elegi, vt esset nomen meum ibi. Cum hæc dicit omnipotens Deus, vtiq; tenetur fortitudine verbi sui, memor promissionis suæ, vt sit verax & fidelis, iuxta memoratam superius causam, quam posuit ipse Dauid. Vt iustitias in sermionibus tuis, & vincas cum iudicaris. Remanet igitur verbo Dei palma veritatis in ipso quoq; casu Salomonis. Porro, ipsi Dauid quanta est laus, & quanti præconium meriti, quod fatetur Deus se propter eum seruire ciuitatem Hierusalem & tribum Iuda ad implendam promissionem veritatis, quæ est incarnatio eiuſdem verbi Dei de semine Dauid? Sic namq; loquitur, tanquam homo quilibet grauius offensus, qui cum habeat causas irascendi, & sperata denegandi, tenetur tamen debitor vt det quantum inuitus, quia promisit, quia iurauit. At ille non inuitus implere habebat, quod gratia promiserat, & promissum iuramento firmauerat. Quo ergo tendit, dum toties meminist Dauid in transgressionibus posterorum eius & populi, toties ad iracundiam Deum prouocantis, dicendo, quod propter Dauid parcat, & non peccatus eos delere velit? Vt dicitur vt magis ac magis abundantia gratiæ eius innotescat, vbi est abundans iniquitas, & nulla ex operibus iustitia, sed de hoc iam latius supra dictum est.

Cur iurare debuerit ac voluerit Deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his que loquitur absque interpositione iuramenti. CAP. XXXVI.

QUæ autem iurare debuerit, vel quam utilitatis rationem in iuramento suo fore considerauit Deus, quem impossibile est mentiri, etiam in his quæcunq; loquitur absq; interpositione iuramenti? Apostolus ad Hebræos euidentius exprimit. Quoniam (inquit) neminem habuit, per quem iuraret maiore, iurauit per semetipsum. Homines enim per maiorem sui iurant, & omnis controuersie eorum finis ad confirmationem, est iuramentum. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationes hæredibus, immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus. Hoc tale est, ac si dicat. Deus ante omnia fidem ab omnibus exigit, & sine fide impossibile est placere illi. Porro homines duri sunt, & tardi corde ad credendum. Maxima pars incredulorum est, qui omnino non credunt. Et de aliis quidem non adeo mirum, licet sit damnabile maius, de ipsis vitruq; qui promissionis hæredes esse debuerunt, quorum patribus promissio facta est, & firmata per iuramentum, magis tamen mirandum, quod sint vel fuerint adeo increduli, vt maxime de illis scriptum sit. Generatio praua & exasperans, generatio que non dixit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius. Porro ipsos, qui quandoq; credituri erant, sciebat idem Deus difficiles fore ad credendum, sicut & fuerunt; vt pote quorum optimis magna inreprobatione ab ipso domino dictum est. O stulti & tardi corde ad credendum omnibus que locuti sunt prophete. Igitur quæ omnis controuersie hominum finis, ad confirmationem est iuramentum, vt vel sic incredulitati ponerent finem, vt vel sic vigilarent homines ad audiendum, & sentirent fore immobile Dei consilium, interposuit iusiurandum. Proinde cum dicit ipse: Sit autem sermo vester, est est, non non. Quod autem his abundantius est, à malo est, rectè subauditur illius, cuius incredulitas siue dissidentia iurare compellit. Sic namq; intelligendo quod dixit, à malo est, humiliter in ipso iuramento Dei nostram culpam tarditatem ad credendum, quod vtiq; malum est, quia cum impossibile sit mentiri Deum, etiam cum non iurat, pauci comparatione incredulorum crediderunt, in eo quod per semetipsum iurat.

Quid ex causis maxime digni fuerint Abraham & Dauid, verbo promissionis cum iuramento repromittentis. CAPVT XXXVII.

QUibus vel ad quos iurauit in promissione seminis, quod est Christus? Duo sunt patriarchæ magni, Abraham atq; Dauid, & magna quidem gratia iurauit. Et hoc ante omnia scire debemus, quia fecit hoc ex gratia sua magis quam ex ipsorum meritis. Veritatem eadem eius gratia præueniente aliquo modo ad hanc dignitatem luere preparati, vt dignaretur Deus iuramento se obligare cum illis. De Abraham manifestus illud est, quia fide obtulit Isaac, cum tentaretur, & vnguentum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est. Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus. Ob hanc rem iusta gratia Deus, quod dudum absq; iuramento promiserat, cum iuramento repromisit, in semine eius benedicendas fore omnes gentes, vtiq; semen Christus est. Porro de Dauid querendum, quam ob virtutem maxime deus illum dignum iudicauerit, vt iuraret illi, sicut testatur ipse, & iam supra memoratum est. Et quidem non ita manifestè de illo scriptura refert sicut Abraham, quod dixerit illi deus. Per memetipsum iurauit, quia fecisti rem hanc vel illam, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Sed ratio docet, non multo minor esse meriti, pepercit inimico propter deum, quam non pepercit vnguento filio propter deum. Hoc fecit Dauid inimico suo infestissimo, quærenti animam suam, inimico regi, cuius regnum

E iij lunc

1. Reg. 24.

line dubio se suscepturum sciebat, sibi peperit vbi querebat animam suam, quod eatenus fuerat inauditum, sicut testatur & ipse Saul, admirans, & dicens ad eum. Quia enim cum inueniret inimicum suum, dimittet eum in viam bonam? Ob hanc maximè causam iuratum illi esse a cetera mur, quòd semen vel caro eius assumenda foret in filium Dei, Quia maximè causa ista facit filios Dei, sicut testatur ipse dominus, cum dicit. Diligite inimicos vestros, benefacite illis qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt litis filii patris vestri qui in coelis est. Dilexit inimicum, benefecit illi, non solum parcendo cum occidere posset, verum etiam plangendo, cum ille occisus fuisset, & sicut iam dictum est, maximè pro causa humilitati iuramento Dei dignus extitit.

Matth. 5.

QUARTI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER QUINTVS.

Quomodo secundum caput draconis, vitulus scilicet, sub Ieroboam denuo fuerit erectum. CAPVT I.

Exod. 12.

Nerea draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satana, cernens ioculare promissionis verbum, vt pote iam post Abraham, secundò in David iuramento firmatum, magnum inuidiæ incendium versabat, magno veneni sui stimulus ardore totus in semetipso futebat. Sed quid ageret? Dudum exarmatus capite, quod primò erexerat, scilicet regno Aegypti, quando submersus est Pharaò in mari cum curribus & equitibus suis, caput aliud non habebat quod erigeret, id est, regnum aliud, per cuius potentiam sauire posset ad excidium gentis, ex qua implendum erat is dicitum verbum promissionis, quinimo iam regnabat ipsum verbù in David patre, quod futurus erat lux carnis, & idem pater eius seipsum tenens imperij, fortis atq; bellicosus, exercebatur praelijs, glorificabatur victorijs, vnde & securius citharizabat psalter ille, Verbù Dei sonis condecoras musicis. Ardebat igitur inuidiæ veneno, quo & ipsius David penè omnè domum conflagrauit, dū & ipse pariter adulterijs simul & homicidij crimen incidit, & de filiis eius vnus, Absalon cruentus frater interempto, in ipsam patrem arma arripuit, expellens eum de regno, & animam eius quærens, vt regnaret pro illo. Quod si peractum fuisset, iam profectò serpens illud caput haberet, per quod verbum Dei imo pugnare, memoriamq; eius sese abolere posse speraret. Non ita tuenit, sed Absalon mortuo, & David vitæ cum pace compleuit, & succedens ei filius sensatus, Salomon, cum pace regnavit, & domum pacis nomini domini edificauit. Tandem peccatum eiusdem Salomonis, maligna eiusdem serpentis intentionè adiuit, vt scinderetur regnum Israel à domo David, iussu pro Ieroboam filio Nabaiorh, qui & continuo duos vitulos aureos fecit, & dixit. Ecce dii tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Ibi se erexit secundum caput draconis, & in illo capite facies fuit vituli cornu, cepitq; cornueta esse diabolus, agendo & compellendo per vim regiam, vt vitulorum simulachra pro Deo coletentur.

3. Reg. 12.

Quævis etiã Baal seruiert, et adorauerint, vitulus autè caput idololatriæ fuisse. CAP. II.

4. Reg. 19.

Quantum putas cõtra verbum domini vitulus ille, imò in vitulo diabolus, ipse vibratis cornibus insaniuit? Domine, inquit Helias, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & ego derelictus sum solus, & quærit animam meam. Iam quidè Israel colebat etiam Baal, a gente Iezabel. Et hoc addidit, inquit scriptura, Achab in opere suo irrita dominum, quòd scilicet seruiuit Baal & adorauit illum. Sed omnis idololatriæ caput in Israel erat cultus vitulorum. Nam & Baal & cætera portenta daemoniorum ab alijs gentibus susceperunt, vitulum autem vt coletent, reges Israel à semetipsis excogitauerunt, & in illo scelere omnes perseverauerunt. Vnde in Osee, cum dixisset dominus de regibus & principibus illis, Vt quequo non poterunt emundari, continuo causam istà subiunxit, Quia ex Israel ipse est, artifex fecit illud, & non est Deus, subauditur vitulus, de quo per miserat, Proiectus est vitulus tuus Samaria. Et est sensus, Idcirco reges & principes Israel nõ possunt emundari siue reuocari à cultu vituli, quia non per ignorantiam in illo peccant, sed per malitiam, & non ab externis gentibus decèpti cultum illius susceperunt, sed à semetipso excogitauerunt. Vnde & congruè dictum est, Artifex scilicet Ieroboam, fecit illud, sicut scriptum est. Dixitq; Ieroboam in cor de suo. Nunc reuertetur regnum ad domum David, si ascenderit populus iste, vt faciat sacrificia in domo Domini in Hierusalem, & excogitato cõsilio fecit duos vitulos aureos. Artifex ergo fecit illud, quia Ieroboam

Osee 8.

3. Reg. 12.

EXCO.

excogitato consilio fecit eum. Igitur quibus Baal, & multa alia idololatricæ monstra fuerint in Israel, tamen vitulum illud idololatricæ caput rectè dixerim, quia videlicet cætera portera Israel ab exteris gentibus accepit, & à cultu illorum aliquoties cohiberi potuit. Nam & Baal Iehu de leuit de Israel, sed vitulos à semetipso Israel excogitauit, & neq; Iehu, neq; quicumquam regum Israel à cultu illorum vnquam recessit.

Hoc caput tamen si mite videretur, tamen eque vt reliqua perniciosum fuisse populo Dei.

CAPVT III.

QVA autem facies ex omnibus captibus, siue facieb; aduersarij sæpe di. Ita potuit mansueta videri, vt ista facies vituli? Facies alitè truces sunt, scilicet facies draconis, facies leonis, facies vrsi, facies pard; facies bestiar; terribilis & fortis, dentes ferreos habebis, comedentis atq; cominuentis, & reliqua pedibus calcantis, per quæ significari ià diximus regna, quæ contra promissionis verbum perseuotionem fecerunt, regnũ Aegyptiorum, regnum Babyloniorum, regnũ Perfarum & Mædorum, regnũ Græcorum, regnũ Romanorum. Facies ista vituli, facies est mitis, per quæ (vt dictum est) denotatur regnũ Israel, ex quo Ieroboam vitulos aureos fecit. Num ergo sicut facies ista, mitior est facieb; illis, ita regnũ Israel mitius quam illa regna egi, minus nocuit? Imò quanto magis domesticus erat, tanto maiora damna fecit, tanto magis domũ subuertit. Quid enim vel quantum fuerat actũ, dũ occisis prophetis domini, & omni populo sequente imperiũ Iezabel & Achab, solũ se derelictũ putaret. Helias, nec superessent lepræ millia vironũ, quorũ genua non sunt incuruata Baal? Et quid Baal deleuit Iehu de Israel, vt iam dictum est, sed cultus vituli & populatum cũ regibus irruocabiliter captum mente tenuit, & tantũ effecit vt translatus Israel de terra sua, corpore quoq; captiuis fieret, captiuitate insolubili prædicente domino in Osee. Quia non addam vitra misereri domui Israel, sed oblivione obliuiscar eorũ, & domui Iuda miserebor, id est, decem tribubus sub Assyriis, in perpetua captiuitate permanentibus, tribum Iuda de Babylonia captiuitate ruocabo, post septuaginta annos. Cætera regna Israel em in corpore percusserunt, regnũ Israel in anima semetipsum occidit, occidendo prophetas domini propter vitulos, quos nullus ex regibus Israel relinquere voluit. Habebat etiam cum regia vi quandam hypocritism. In quo? In eo videlicet, quod ore tenebar, & commemorabar beneficia Dei. Per hoc nequissimè peccans, quod illius beneficia mutis & inanimantibus ascribebat vitulorum simulachris dicendo. Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Et celebrabat diem solennem, in mensè octauo decimo quarto die mensis, in similitudinem solennitatis, quæ celebrabatur in Iuda.

Quodnam primum Verbi Dei bellum aduersus hoc caput fuerit. CAP IIIII.

QVANTO ergo nequior erat hostis, tanto maius, tantòq; promptius oportebat adesse præsidium verbi Dei. Et ita factum est. Tunc enim plures atq; crebriores prælii sui tubas lecitã audiri verbum domini, scilicet prophetas quos misit, addendo cum vocibus eorũ virtutem in signis atq; prodigijs. Initium duelli, primaq; congressio verbi domini & huius captis, id est, regni Israelicis talis fuit. Ascendite Ieroboam super altare vt adoleret incensum, & ecce vir Dei venit de Iuda in sermone domini, & exclamauit contra altare, & ait: Altare altare, hæc dicit dominus, Ecce filius natus erit domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdos res excellorum. Et deinceps. Hoc erit signũ quod loquutus est dominus. Ecce scindetur altare, & effundetur cinis qui in eo est. Extendente autem Ieroboam manum suam de altari, & dicente, Apprehendite eum, exaruit manus eius, nec valuit eam retrahere ad se, altare quoq; fissura est & effusus est cinis de altari iuxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone domini. Post hunc adhuc vivebat Ahya Silonites, qui loquutus fuerat Ieroboam, quod regnurus esset super Israel. Ille loquente in se domino. Ego (inquit) ad Ieroboam missus sum, durus nuncius, qui mortuus fuerit de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes, qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cæli, quia dominus loquutus est, & cætera. Post illum fuit Iehu filius Anani, ad quem factus est sermo contra Baasa, qui percussisset Nadab filium eiusdem Ieroboam iuxta eandem sententiam. Qui (inquit) mortuus fuerit de Baasa in ciuitate, comedent eum canes, & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cæli. Post hunc verbi Dei vexillum erigens igneo curru triumphabat Helias, deinde Helixus, simulq; filij prophanissimi, ex quibus centum viros pault Abdias seruus domini in spelunca, cum interficeret Iezabel prophetas domini. Deinde & hi quorum extunc libri proprii, quorum si tempora consideres secundum gesta titulosq; libris præfixos, planè pendendis, quia verbum domini nullus regum tempore propositum neglexit, semperq; diaboli mendacium in idolis, veritas Dei redarguit in prophetis.

Quid Iehu primum pro testimonio Verbi Dei occubuerit.

CAP. V.

QUIS primus in illo consilio sanguinem suũ fuderit, & pro testimonio verbi Dei occubuerit, minus peruulgatũ est à venerabilium doctorum scriptis, quæ cupit diligens quispiam

E iij

spe

3. Reg. 16.

Iehu.

ſpectator huiuscemodi prælii, cum de nomine eius ſcriptura non tacuerit. Hic enim dictus eſt Iehu filius Anani, cuius ſcriptura ita meminit, vt iam dictum eſt. Factus eſt autē ſermo domini contra Baafa, dicens: Porro quod exaltauit de puluere, &c. Poſt quæ ita ſubiungitur. Cum autem in manu Iehu filij Anani prophetæ, verbum domini factum eſt contra Baafa, & corra do mium eius, & contra omne malū quod ſecerat coram domino, ad iritandum eū in operibus ma nuum ſuarū, vt fieret ſicut domus Ieroboā. Ob hanc cauſam occidit eū, hoc eſt, Iehu filiū Anani prophetam, Splendide illi ſcriptura ſacra nominauit, ita tertio loco replicas occidit eum, hoc eſt, Iehu filium Anani prophetæ. Et ſciendum, quod nullū ante hunc ad iniurio promiſſionis no minatim tradit ſcriptura, occiſum fuiſſe propter verbum domini. Optaret ergo diligens ſpecta tor certaminis verbi domini, vt ſeruit poſt Abel Zacharias filius Barachiz, quæ occiderit inter templum & altare: ita & iſte peruiſus eſt et proprio nomine, quia verē non parui eſt meriti, cuius à ſanguine primum accepit draco ille magnus, quod ruſus mereretur eſſe & dici. Tenor propoſiti noſtri notioſem nunc eum nobis reddidit, quia videlicet vbi ſermo eſt, vel opus de victoria verbi Dei, latere non debuit iſ qui ſanguinem ſudūſe primus legitur in prælio verbi Dei, dum contra hoſtem antequam proſtiterat, miſſus vt fidelis legatus verbi Dei.

Matth. 23.

Quod mysterio non careat, à leone prophetam in via occiſum. CAP. VI.

3. Reg. 13.

Igitur, quoniam hic primus eſt illorum, qui verbo Dei ſuū in officio prophetalī ſanguinē im pendunt, ſpernde nunc quā pulchrū, quā congruum præceſit, ad gloriā eiūſdē ver bi pertinens myſterium. Ille vtr Dei qui venit de Iuda, in ſermone domini in Bethel, vt ſupra dictum eſt, Ieroboam ſtante ſuper altate, dixit. Altate altare, ecce filius naſcetur domui Dauid, Iofias nomine, & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorum. Ille, inquam, mādatur accepit in ſermone domini præcipientis. Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reuerteris per viam qua veniſti, ſed ſeſellit eū propheta ſenex, qui habitabat in Bethel, vt comederet panē & biberet aquam in domo eius. Propter hoc inuenit eum leo in via, & occidit, & cadaver eius erat proſtictum in itinere. A ſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadaver. Forma hæc myſtica eſt, & prædicti ſancti prophetæ Iehu filij Anani, & omnium ſanctorum & prophetarū, qui occiſi ſunt vel occiduntur, propter teſtimonium eiūſdem verbi Dei. Quibus ipſum verbū incarnatum dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant. Ille namq; leo qui occidit, & iuxta cadaver ſtetit, diabolus & ſatellites eius impios ho mines ſignat, per quos cum ſanctorum corpora occiderit, ſtat, nec poteſt ad nocendum progre di ultra, quia diabolus nec manducate nouit corpora, cum ipſe ſpiritus, nec conſequi poteſt animas extra corpus, quas in corpore perſequitur. Si quid ergo peccati ex carnali commora tione ſerui Dei contra xerunt, & ob hoc inimicus aliquando permittitur occidere corpora eor um, illa contentus ſit pona, ſietq; iuxta cadaver, id eſt, nihil amplius vel animabus, vel etiā corporibus, quin reſurgat ſe poſſe nocere ſciat. Nec enim efficeret poteſt, vt ſaltem corpora mo riendo pereant Deo. Quod pulchrè ſignatum eſt per hoc, quod occiſum non deuorauit, ſed iux ta cadaver ſtetit leo.

Luca 12.

Quid duodecim ſciſſura pallij Ahia Silonica ſignificauerunt. CAP. VII.

3. Reg. 11.

Pallij ſciſ ſura.

Porro verbum Dei ſicut poteſtatem habet poſtquā occiderit, mittere in gehennam, ſic po teſtatem habuit poſtquam prophetæ mortui vel occiſi fuerunt, eorum nihilominus imple re prophetiam, id eſt, demerere poſteriora regum impiorum, vt qui moreretur ex eis in ciuitate, comederent eum canes, & qui moreretur ex eis in regione, comederent eum volucres coeli, ſicut prædixerat iam dictus propheta Iehu filius Anani de Baafa, ſicut prædixerat Ahias Si lonites de Ieroboam. Non leuiter attendendum, nec enim parum ſpectat ad gloriā verbi Dei, ſemper veri, ſemperq; vincentis, cui videlicet verbo vincere eſt, quicquid dixerit verum fieri, veritatemq; eius pulchrè cōmendat illa, quæ tunc ſiebat multiplex Iſraelitici ſciſſio regni. Iam dictus Ahias Silonites, quale Ieroboam mox futuro regi præſagium regni dederat, apprehen dens palliū ſuum nouū, quo operatus erat, ſciſit in duodecim partes, & ait ad illū. Tolle tibi de cem ſciſſuras. Hæc enim dicit dominus Deus Iſrael. Ecce ego ſciſindam regnum de manu Salo monis, & dabo tibi decē tribus. Quid ſibi hoc voluit, quod nō ita duas tanē ex vno pallio ſeciſ ſiſſuras, ſicut duo tantū ex vno populo ſiebant regna? videlicet quia ſciſ futuri erant, vt regniū ſciſſum à domo Dauid, quod dimittebatur eidē Ieroboā, ſciſderetur decies, & ita ſactū eſt. Pri ma namq; ſciſſio facta fuit in ipſo Ieroboam. Secūda in Baafa, qui percuffit Nadab filium eius, & regnauit pro eo. Tertia in Zambti, qui percuffit filium Baafa, & regnauit pro eo. Quarta in Ambri, qui ad mortē perſecutus eſt Zambri. Quinta in Thebin filio Gynet, quæ percuffit idem Ambri pater Achab. Sexta in Iehu filio Namli, qui percuffit Ioram filium Achab, & regnauit pro eo. Septima in Sellum, qui percuffit Zachariam pronepotem Iehu, Oſaia in Manaem, qui percuffit Sellum, regnauitq; pro eo. Nona in Facee, filio Romeliaz, qui percuffit Faceiam filium Manaem, regnauitq; pro eo. De cima in Ofec, qui percuffit Facee filium Romeliaz, regnauitque pro eo,

pro eo. Vel certè quomodo Thebin, in quo quintam scissionem diximus non saltem vno die regnasse, sed tantum media pars populi eum secuta fuisse legitur, vt regè constitueret, nec præualuit. Omisso illo, quinta scissio fuerat in Iehu, sexta in Sellum, septima in Manazem, octaua in Facee filio Romeliæ, nona in Ofee, decima in rege Assyriorum, qui Israelem scissum à Deo, scilicet etiam à loco vel terra sua, transfudit in Assyrios. Igitur sic est, vt ipsum verbum dixit: Omne regnum in seipsum diuulum, desolabitur, & domus supra domum caderet. Et sicut scriptura *Luca 11. Esaiæ 40.* veridica prædixit. Verbum autem domini manet in æternum. Quia & cõplet verba prophetarum suorum, postquam illi mortui vel occisi exaruerunt tanquam foenum, & ipsos faciet resurgere fortes & excellens super ligna cedrorum.

Deum in isto iudicio regem Ieroboam super Israel constituisse, non vt peccare faceret, sed quia peccaturi erant.

CAP. VIII

Dicit aliquis, Quomodo iustificabitur? quomodo palmam veritatis hoc verbũ in eo quocq̃ obtinebit, quod talem hominem Ieroboam regè super Israel ordinauit? Sciebat autem sciebat, quod ille facturus esset Israel peccare? Si sciebat, cur illum ordinauit, & quo iure puniebat? Si nesciebat, quomodo vincit semper cum iustitia? Vel error aut inciticia ad victoriã non pertineat? Ad hæc inquam, Non nesciebat verbum & sapientia, sed optimè sciebat, & tamen in iudicando integra illi est veritas & iustitia palma. Iudicio hoc namq̃ fecit, & iudicium eius non in hac re penitus latet. Quamuis iudicia eius sunt abyssus multa, quamuis sint incomprehensibilia, tamen quædam sunt quæ ex nonnulla parte possunt cognosci, illa videlicet, quorũ causa ore suo aperire dignatur. De quibus Psalmista dicit: In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Quia tandem ex causa iudicatus est, vt talis daretur rex, qui peccare faceret Israel? illa videlicet, quia peccare volebat Israel. Ex quo puras voluntatem peccandi habuisse Israel? Ex eo, inquit Moyses, die, quo egressus es ex Aegypto vsque ad locum istum, semper aduersus dominum contendisti. Hæc & cætera cum dicit, quibus vtrique dictis de reatu vituli illos accusat, quem fecerunt in Horeb: manifestum est, semper illos ad eandem procliuem fuisse idolatriam, præsertim cum & in propheta Deus ipse dicat. Nunquid hostias & sacrificiũ obtulisti mihi in deserto quasi agnita annis domus Israel? & portasti tabernaculum Moloch idolo vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sydus Dei vestri, quod fecistis vobis? Propter hoc Moyses & Aaron lapidare voluerunt: propter hoc Samuelem, imò & in Samuele dominum, sicut & ipse testatur, abiecerunt: propter hoc Dauid persecuti sunt, & de regno eiecerunt. Propterea rotas dixerunt. Non est nobis pars in Dauid, neq̃ hereditas in filio Isai, quia peccandi voluntatem habebant, & sub sanctis principibus peccandi facultatem nõ habebant. Quod ergo tandem Ieroboam dati sunt, sub quo vel cum quo vitulum sibi pro Deo statuerunt, sicut facere exoptant, quando ex Aegypto egressi sunt, iudicium exitit iudicium verum, quod in alio propheta dicit. Particeps idolorum Ephraim dimitte eum. Et si queras, quid dicat: dimitte eum, subinde causam reddens, dicit: Non dabunt cogitationes suas, vt reuertantur ad dominum. Iustitiam igitur iudicij est, quod dimisit eos secundũ desideria cordis eorũ, vt irent in adinventionibus suis. Gratuite verò misericordie erat, quod pro illis qui ignoranter errabant sollicitus loquebatur in prophetis, siebatq̃ ad eos verbum domini armatum signis & prodigijs, vt cognoscerent ex operibus, quia dominus ipse est Deus, dominus ipse est Deus.

Heliam prophetam, ne ignorantes simul cum impijs errarent, à Deo missum esse,

CAPVT IX.

Cum signis namq̃ & prodigijs, & cum fortitudine zelũ tunc sese exhibuit verbum Domini vehementius in Helia, de quo in laudibus patrum ita veraciter dictum est. Et surrexit Helias propheta quasi ignis, & verbum ipsius tanquam facula ardebat. Verbo domini continuis cœlum, & deiecit à se ignem terræ. Sic amplificatus est Helias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriari tibi, hæc vt diceret, scilicet Heliam surrexisse quasi ignem, & verbũ eius quasi faculam ardentem? In admirationem ille sapiens excitatus est, pro eo quod de eodẽ Helia sic repente scriptũ est. Et dixit Helias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab. Viuit dominus deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis bis ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Ita repente illatus est Helias, vt quæadmodum dixit Apollolus de Melchisedech, ita & de isto, si sese præbuisset occasio, dicere potuisset. Sine patre, sine matre, sine genealogia, neq̃ inuicũ dierũ, neq̃ finẽ vitæ habens. Sicut enim illius, ita & istius patre & matrem & genealogiã & numerum annorũ scriptura tacuit, & finem vitæ non habuit, quia receptus est (aut idem qui supra) in turbine ignis, in curru equorũ igneorum. Quam receptionem eius si ritè perpensis, etiam illud apponere licet, quod adhuc dictum est de Melchisedech, assimilatus autem filio dei manet sacerdos in æternum. Sacerdotem namque hunc fuisse constat, quia scriptum est, vbi, quando, & quomodo holocaustum obrulerit, & (sicut iam dictum est) receptus est in turbine ignis, atq̃ ita *Eccl. 48. 3 Reg. 17. 2 Melchisedech. Hebr. 7. Melchisedech Dei assimilatus.*

assimilatus est filio Dei, vero & æterno sacerdoti in coelum ascendit. Plura de hoc dici poterant, verumtamen pro præfenti proposito hoc tantum diximus, quia dignè semet ipse fecit verbū & veritas Dei, quòd tali in tempore, quando Iezabel cum Achab, & cum vitulis Ieroboam accesserat Baal, taliter per hunc virtutem suam notam fecit, propter eos qui ignorabant, & errabant, ne simul cum impiis in eandem deciderent perditionis foueam.

Quæ miracula fecerit Helias, & quòd spiritus Helia duplex in Helisæo duplicato miraculorum numero, comprobetur. C.A.P. X.

Vigilanter hoc animaduertendum est, quia propter causam eiusmodi tam vltionem ad operandas virtutes semetipsum ingressus ita incipiens. Vtuit dominus, in cuius conspectu sto, sicut annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et in Helisæo causa eadem consideranda est, dicente, Obsecro, vt fiat spiritus tuus duplex in me. Hoc intendebat, vt operando mirabilia conuinceret impios, quòd neq; vitulus, neq; Baal est Deus, sed dominus ipse est deus. Et reuera ita factum est. Spiritus Helia, id est, operatio virtutum, quæ in spiritu domini data fuerat Helia, duplex in Helisæo facta est. Duplicita namq; numero miracula fecit Helisæus supra quam Helias, etenim si ritè numeres, Helias octo, Helisæus sedecim miracula operatus est. Primum Helisæi fuit, quòd verbo continuit coctum ne plueret. Secundum, quòd corui pauerunt eum. Tertium, quòd apud viduam, quæ palcebat eum, iuxta verbū eius, hydria farina non defecit, & lecythus olei nõ est imminutus. Quartum, quòd mortuū eiusdem viduæ filium resuscitauit. Quintum, quòd eum offerentem holocaustum exaudiuit dominus per ignem, vidente populo, & dicente. Dominus ipse est Deus, dominus ipse est Deus. Sextum, quòd orante illo, facta est pluuia grandis. Septimū, quòd pallio suo percussit aquas diuisit, & trāsiuit eū Helisæo. Octauū, quòd currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrunq; & ascendit Helias per turbinem in coelum.

Helisæi miracula.
4. Reg. 2.
 Primum Helisæi, quòd pallio Helia percussit aquas, & diuisæ sunt. Secundum, quòd aquas pessimas & terram sterilem sanauit. Tertium, quòd illudentes ei pueros vr̄se lacerauerunt. Quartum, quòd congregatis tribus regibus, Israel, & Iuda, & Edom, cum non esset aqua exercitui, fossas fieri iussit, & repleta est terra aqua. Quintum, quòd mulieri viduæ ex modico olea vasa non pauca impleuit. Sextum, quòd mulier, quæ illi ministrauerat, & non habebat filium, conceperit, & peperit in tempore, & hora, quam ille prædixit. Septimū, quòd mortuū eundem puerum resuscitauit. Octauum, quòd in olla eremica gustus amarissimos dulcorauit. Nonū, quòd de viginti panibus ordaceis comederunt iuxta verbum eius centum viri, & supersuit. Decimum, quòd Naaman principem militiæ regis Syriæ per lauachrum aquæ in lepra sua curauit. Vndecimum, quòd Iehu egressus ab eo, factus est leprosus quasi nix. Duodecimū, quòd eo mittente lignum, terrā quod elapsum fuerat, super aquam nauauit. Tertiumdecimum, quòd missos contra eum Syros dominus, orante illo, cæcitate percussit, donec introduceret eos in Samariam. Quartumdecimū, quòd totota obsidione Samaritæ, duo modii hordei statere vno fuerunt, & modius similis statere vno secundū sermonē eius in porta Samaritæ. Quintumdecimum, quòd dum ægrotaret, præsigium fecit regi Israel, quòd tribus vicibus Syriæ percussurum esset. Sextumdecimū, quòd cum mortuus esset, proiectum est cadauer hominis in sepulchrū eius, & cum tetigisset ossa Helisæi, reuixit homo, & stetit super pedes suos.

Quid & quando profecerint in populo, Helias & Helisæus prophetae. C.A.P.VT XI.

Et quidem in omnibus istis non pernituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, id est, à vitulis, quos fecit Ieroboam vsq; dum abiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnē terram. Verumtamen Baal deletus est de Samaria, & de Hierusalem, nam etiam in Hierusalem profuxerat sacrilegium Iezabel, quia videlicet Athalia filia Iezabel & Achab, vxor fuit Iorā, filii Iosaphat regis Iudæ, de qua sic scriptum est in Paralipomenon. Athalia enim impiissima, & filii eius destruxerant domum Dei, & de vniuersis, quæ sanctificata fuerant templo domini, ornauerant phanū Baalim, de quoq; deletus est Baal, id est, de Iuda, & de Iuda. De Israel pre Heliam & Helisæū, vt mirabilia præscripta operati sunt. De Iuda verò per Heliam. Illic quoq; verbū Dei ministrū, sicut scriptum est, Allatq; autē sunt ei, videlicet Ioram filio Iosaphat literg ab Helia propheta, in quibus scriptum erat. Hæc dicit dominus Deus Israel, Deus David patris tui, quoniam non ambulasti in via Iosaphat patris tui, sed inuicisti per iter regū Israel, & fornicare fecisti Iudam, & habitatores Hierusalem. Ecce dominus percuet te in plaga magna cū populo tuo, & filiis, & vxoribus tuis, vniuersaq; substantia tua, tu autem ægrotabis pessimo languore vsq; donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies, iuxta verbū hoc factū est. Ille namq; videlicet Ioram, filius Iosaphat, rex Iuda, per duorum circulum annorum sic longa consumptus tæbe, vt egeret etiam viscera sua, languore pariter & vita caruit, & vxore eius Athalia gladio interfecta, ingressus est Iosaphat pontifex, & omnis populus domū Baal, & destruxerunt eam, & aita

& altaria ac simulachra illius confregerunt. Mathan quoq; sacerdotem Baal, interfecerunt ante aras. Porro in Israel idem Helias, prophetas Baal quadringentos & quinquaginta viros vna die interfecerat, & eos qui superfluerant omnes prophetas, vniuersos seruos, & cunctos sacerdotes Baal interfecit, & adrem eius destruxit, statuasq; combussit, & comminuit lehas, quem vice eiusdem Helix in regem Heliseus vnixerat super Israel. Helix namq; dominus iussit erat, vt vn- 3. Reg. 11.
geet eundem lehu, & hoc ministerium Heliseus impleuit, super quo praeceperat dominus He- Eccl. 48.
lise. Helisarum autem filium Saphat, qui est de Abel in zula, vnge prophetam pro te. Itaq; Baal de Iuda & de Israel deletus est, per fortissimum zelum verbum domini in ore Helix flammantis, qui videlicet Helias, sicut de illo veraciter dictum est, quod ignis erat, & verbum ipsius quasi fulcra ardebat.

Quare zelus domini propter Baal amplius, quam propter vitulos aureos, in Helia exarsit.

CAPVT XII.

Qui causas rite perpendit, amplius veneratur ignem faculae tam vehementer ardentis zelum verbum dominum tam fortiter de cultoribus Baal sese vicissens. Quamnam causam erant, vt propter vitulos, quos fecit Hieroboam, minus, & propter Baal amplius zelaretur videlicet, quia cultus vitulorum intra Israel continebatur. Cultus autem Baal de domo Iezabel & Achab, per iam dictam Athaliam vsq; in Hierusalem, vsq; in domum David profuxerat, vnde promissio, id est, verbi domini incarnatio sperabatur adimplenda, iuramento ipsius firmata. Ibi amplius fides vel expectatio promissionis periclitabatur, per sacrilegium Baal. Nam vitulos Hieroboam nullus coluit regum Iuda, & idcirco cultus eorum contra promissionem minus perniciosus erat, solummodo tribus illis contentus, quarum ex nulla Christus nasciturus erat. Igitur vbi Baal superuenit, recte, iuste, & laudabiliter exarsit in propheta suo verbum domini tanquam ignis, gladiumq; arripuit, & sanguinem impiorum effudit. Gladium namq; arripuerat ipse Baal ad interficiendum omne semen David, vnde iuxta promissum, iam dicta incarnatio domini futura erat. Sic enim scriptum est: Siquidem Athalia videns mortuum esse filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium. Quod dicit omne semen regium, omnes reges, id est, Dauidicae stirpis masculos vult intelligi, vnde semet Abraham, quod est Christus, praedictum atq; praescriptum fuerat, iurante domino, deberet nasci. Proinde considerandum, quod non paruae vel tolerandae impietatis fuerit Baal sacrilegium, cuius cultu & animae, tam in Iuda, quam in Israel peribit, & antiquus Draco diaboli tendebat auferre seminarii Iulius nostrae, instigando Athaliam, cultricem eiusdem Baal, vt interficeret & interficiendo auferret sacram Dauidicae generationis lineam.

Dominus in virga & verberibus visitasse peccata domus David, misericordiam vero non dispersisse ab eo.

CAPVT XIII.

Considerata tali ac tanta suscitissimi zeli causa in fortissimo atq; sanctissimo declamatore verbi domini Helia, rursus ad memoriam rediit illud eloquium rationabile, & praeclarum Dauidicae orationis. Miserere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas cum iudicaris. Sermonem ipsorum hic libet reminisci, in quibus Deum volebat iustificari, & vincere atq; obtinere palmam veritatis. Quam sunt sermones illi: Si autem (inquit) dereliquerint iura eius legem meam, & in iudicij meis non ambulauerint, si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neq; nocebo in veritate mea, neq; prophanabo testamentum meum, & quae procedunt de labijs meis, non faciam irrita, semel iuravi in sancto meo, si Dauid mentiar. In his sermonibus suis, tunc profectio Deus vera & magnificè iustificatus est, & iudicium vicit. Tunc enim filii David maxime legem Dei dereliquerat, & in iudicij eius non ambulabat. Iustitias eius prophanauerat, & mandata eius non custodierant, quando supra memoratus Iorab filius Iosaphat, occisis omnibus fratribus suis, ambulauit in viis regum Iuda, sicut egerat domus Achab, cuius filiam Athaliam vxorem habebat, & seruauit Baal. Eiusmodi iniquitates & peccata filiorum David, dominus in virga & in verberibus visitauit, misericordiam autem suam ab eo subaudiret Dauid, non disperdit. In quo misericordiam suam ab eo non disperdit: In quo referatur: In eo nimirum, quod cum Athalia videns (vt iam dictum est) quod mortuum esset Ochozias filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regum domus Iorab. Iosabeth vero filia regis tulit Iosaphat Ochoziam, & furata est eum de medio filiorum regis cum interficeretur, absconderat eum cum nutrice sua in cubiculo lectorum. Iosabeth autem quae absconderat eum erat filia regis Iorab, vxor Iorabae pontificis, Ioror Ochoziam, & idcirco Athalia non interfecit eum. Qualis virga, quata verbera, vbi iuxta verbum domini, iuxta veritatem literarum, quas (vt supra memoratum est) miserat Helias, ascenderunt Philistinij & Arabes in terram Iuda, & vastauerunt eam, diripueruntq; cunctam substantiam, quae inuenta est in domo regis, insuper & filios eius & vxorem, & super

*Promissio-
nu expecta-
tatio pericli-
tatur.*

4. Reg. 13.

Psal. 50.

Psal. 88.

1. Paral. 23

1. Paral. 32.

& super hæc omnia percussus loram à domino alui languore insanabili, longa tabe consumptus est, & silium eius Ochoziam, qui successerat Iehu in rege, ac deinceps malis omnibus fevior mulier omne semen regum occidit. Porrò, sub ipsa virga, inter ipsa verbera, quanta cultio diendæ ipsi David misericordiae diligentia, vt Iosabeth vera filia regis, veraciter filia David, & vxor digna Iosidæ pontificis, infantulum vnius anni loas suraretur de medio filiorum regis cū interficerentur? Noluit enim dominus (ait scriptura) disperdere domum David, propter pactum quod iurauerat eum eo, & quia promiserat vt daret illi lucernam, & silius eius omni tempore. Lucerna illa quam promiserat dominus David Christus est, lux vera (qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum) quam videlicet lucernam non dedisset illi sicut iurauerat, si non de occisione stirpis eius superfuisset, ialtem ille minimum loas. Neq; enim masculus alius superfuit, per quem series Davidica in Christum knienda deduci posset.

Quantus zelus in Helia, quante dignitatis fuerit. CAP. XIII.

2 Reg. 19.

Currus igneus.

Quante putas dignitatis est, tante res intuito fuisse zelatum, sicut ait ipse. Xelo zelatus sum pro domino Deo exercituum? Non hominem ininterrogas. Currus igneus cū equis igneis, quod ille per turbinem in cœlum ascendit, tibi respōdet. Currus dominorū, currus et triumphantium vehiculum est. Dominantis ergo animi dignitatem, & amici Dei potentiam insignem in illo curru intellige, qui verè dominatus est omni seculo sublimior, & potens vngentis in verbo quo continuit, & rursus aperuit cœlos, potens vngendo reges, ad potentiam, solius regis Dei dignatus venerat omnipotentiam. Sedie ergo in curru dominando, æmulator verbi Dei strenuus, & mundanæ vanitatis contemptor victoriosus. Et vt magnitudinē recognoscat æmulationis eius, currens non qualiseuncq; sed currus igneus erat. Edici non potest, contici tamē vt cunctis potest, quanto dolore corda ardebat Helias, videns quòd homines, qui quant um in ipsa erat mundum indignum faciebant, illa quæ Christus est misericordia dudum repromissa, & iuramento firmata. Non quidem auerti poterat, quod bonus & omnipotens promiserat, quia fidelis & verax iurauerat, sed homines (vt iam dictum est) quantum in ipsis erat, hoc agebant, vt pœniterent Deum tanæ misericordie, quam promiserat, quam iurauerat, inimici diuinæ gratiæ, hostes salutis humanæ, mali cunctis hominibus, pessimi sibi. O igitur perfectum odium, & sanctum bonitatis incendium, cuius dignitatem cœli testificati sunt, continendo ad eius impenium, & rursus dando terris pluuia beneficium. Amplius autem mittendo currum igneum cum equis igneis ad iubeuandum victorem emeritū, & potentem diuinitatis amicum. Hæc eius glorificatione tam magna, tamq; stupenda, exemplum accipiat, spemq; concipiat quisq; quòd mercede non carcat, si verbo Dei fidele obsequium studeat impendere.

Heliam translatum, ante diem magnum & terribilem dominus mittendum, & in Iohãne Baptista completum esse. CAPVT XV.

Helias veniens.

Hierony. Malach. 4.

Matth. 17.

Matth. 11.

Mortis expectatio.

DE isto plurimorum sententia doctorum est, quòd circa finem seculi cum Enoch venturus sit, & quòd mortem quam non euasit (inquunt) sed distulit, pro cōmuni debito persoluerat beat sub persecutione Antichristi. Porrò, Hieronymus virorum illustrum non minime, aliter sentire videtur in sine Malachiæ prophetæ, vbi dominus dicit. Ecce mittam vobis Heliam prophetam, antequam veniet dies domini magnus & horribilis, ait enim post aliquid. Hæc de Helia diximus secuti doctores, quoniam multi sint etiam nostrorum, qui credunt eum ad literam venturum, & restitutum omnia, ac mortis debitum persoluturum. Cæterum, dominus interrogatus ab Apostolis de aduentu Helic, respondit. Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcunq; voluerunt. Iohannem volens in Helia intelligi, vnde subsecutus adiunxit. Si vultis recipere, Iohannes ipse est Helias qui venturus est. Cum hæc dicit, professio doctoribus aliis, qui non secundum literam, sed secundum spiritum de aduentu Helic sentiunt, sese consentire inuit, dieendo. Quoniam multi sint etiam nostrorum qui credunt eum ad literam venturum, ac mortis debitum persoluturum. Satis tamen indicat, quòd velit eum iam esse à mortis necessitate solutum, quòd si ita est, reuera magnum & magnificum est, multum laudabile inter viros gloriosos, quòd in eo magnificentia sua dominus operatus est. Nam si mortem adhuc expectat, estimare licet quòd minus beatitudinis affectus sit, quòd sancti alii qui deposita omni corruptione mortalitate, grandi vtiq; debito, & graui sunt scelere liberati. Nam expectatio mortis sine dubio habet poenam, atq; idcirco beatores dicere licet eos oēs, quibus & de morte timor nullus, & de gloria resurrectionis certa spes est. Magnificentius ergo cū illo actū est, & cū beato Enoch, si mortē non distulerūt, sed euaserūt, si viuentes translati sunt, & nullum habent de longa mortis sollicitudine vel expectatione tormentum.

Verisimile esse, Enoch & Heliam translatos, à moriendi necessitate liberatos esse.

CAPVT XVI.

Duo testari?

ET quomodo duo sunt, legitimusq; est, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Rectè optaremus idcirco illos fuisse translatos, & non esse mortuos, quatenus ex ipsa

ipsis confirmaretur nobis illud, quod habemus de omni humano genere verbū. Quod est illud verbum? Videlicet quod humano generi mortis, vel mortalitatis causa sit peccatum, quodq; omnipotentis creatoris facile fuisset, atq; voluntarium hominem in paradiso positum, & omne genus humanum suo vel sibi placito tempore, absq; morte corporis transferre ad immortalitatis regnum, vbi mors nec est, nec vnquam accidere potest. Magnum vtiq; verbū, & difficile apud illos qui tardi sunt ad credendum, in his maximē de quibus nullum acceperunt experimentum. Quid igitur, si placuit omnipotenti Deo saltem duos homines ex massa corrupta genitos trāsferre pro testimonio, vt habeat duos testes, quorum in ore stet hoc verbum, quod scilicet nihilominus omnes homines absq; morte corporis transferre voluisset, atque potuisset, si non fuisset massa corrupta per peccatum? Hoc vtiq; scire nonnulli à sapientia est, cuius intuitu dicere poterit vir sapiens in laude patrum. Enoch placuit Deo, & translatus est in paradisu, vt det gentibus sapientiam. Quod itidem de Heliā sciendum, & dicendum est, quia translatus est, vt det gentibus sapientiam, quatenus gentes eorum translationem audientes, eorū exemplo excitentur ad ambulandum cum Deo, ad obediendum Dei verbo, qui illos viuentes transtulit, ita & omnes transtulisset absq; difficultate mortis, nisi quia per peccatum mors in hunc mundum introiuit. Verū quia sententia veraq; à magnis atq; catholicis tradita est doctoribus, nos hinc certum quod dicitur non ausi, propositum prosequamur.

Post Heliā & Heliā eundem verbum Dei, alijs prophetis succedentibus non desecisse.

CAPVT XVII.

Translato Heliā qui erat curus Israel & auriga eius, mortuoq; Heliā, cui itidē ægrotanti dixerat rex Israel. Pater nū, pater mī, curus Israel & auriga eius. Nihilominus curium vel propositum tenuit suum verbum Dei, verbum omnipotens quadrigas alias & aurigas alios, ad suum ministerium substituens, proinus namq; exurrexerunt alij præcones verbi domini, hi quorū etiam proprij extant libri. Siquidem tunc exurrexit in Israel Osee, in Iuda Eiasas, ambo temporales, sicut ex ipsorum titulis librorum agnoscere promptum est, qui ita le habent. Visio Eiaze filij Amos, quam vidit super Iudam & Hierusalem, in diebus Ozias, Ioathan, Achas, & Ezechias regum Iuda. Verbum domini quod factum est ad Ozeē filij Beerī, in diebus Ozias, Ioathan, Achas, & Ezechias regum Iuda, & in diebus Hieroboā filij Ioas, regis Israel. Iste est Ioas nepos Iehu, cuius in diebus mortuus est Heliā, & sicut præfens titulus habet, in diebus Hieroboam filij eius prophetauit Osee. Hæc idcirco dixerim, vt patam constet, verbum domini, nullum de regibus illis excusatum aut excusabile dimisisse, continuūmq; effectit prophetie redarguentis cursum, pluresq; prophetæ prophetas, quā reges regibus successerunt, nā in diebus eiusdē Hieroboam, Amos quoq; prophetauit & titulus indicat prophetie, & illud maximē quod ibidem scriptū est. Et misit Amalias sacerdos Bethel ad Hieroboam regē Israel, dicens. Rebellaui contra Amos in medio domus Israel, non poterit terra sustinere vniuersos sermones eius, hæc enim dicit Amos. In gladio morietur Hieroboā, & Israel captiuus migrabit de terra sua. Quid pulchrius? quid sonorus hinc potest dici? quod & Psalmista prædixit, & Apostolus succinit. Tu (inquit) in principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes vt vestimentum veterascent, & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur, tu autē idem ipse es, & anni tui non deficiunt. Ad silium, quod est Dei verbum, dictum hoc esse, Apostolus meminit. Terra iuxta conditionem cæli, iuxta fidei dignitatē fuerunt supradicti Heliā & Heliā, sicut & David & Abraham, ceteriq; sancti, quorum in mentibus per fidem Deus sedet & habitauit, rectē dicuntur cæli. Eiusmodi cæli perierunt, id est, pertranierunt, quia mortales erant, & mortui sunt, & quandoque immutandi & renouandi sunt, qui sic inueterauerunt. Tu autem o verbum domini idem es, & alia deficiuntibus non defecisti, nec deficies.

Quid sit, quod per Osee dictum est: Non addam vltra misereri domus Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, & domus Iuda miserebor.

CAPVT XVIII.

In diebus illis (ait scriptura) cepit dñs redere super Israel, videlicet qā incorrigibilis erat ille carnalis Israel, & incorrigibilis eius reges, ita vt nullus eorū recederet à peccatis Hieroboā, id est, à cultu vitulorum quos fecit Hieroboam, qui peccare fecit Israel. Quoniam corpus dominus redere super Israel, & percussit eos (ait Azabel) in vniuersis sinibus Israel. Hoc fuit inarium taxodij. Porro, plenum taxodij omni postmodum fuit, quado cepit rex Assyriorū Saramiam, & transtulit Israel in Assyrios, posuitq; pedes in Ahila, & in Abor, iuxta flumen Gozan in ciuitatibus Mædorū. Plenum (inquit) taxodij hui domini, nō super Iuda, sed tantū super Israel. i. super decem tribus, iuxta quod ipse prædixerat in propheta supra memorato. Quia non addam (inquit) vltra misereri domus Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, & domus Iuda miserebor.

F

Hoc per

Hoc pertinet ad firmamentū veritatis Dei, vt iustificeris Deus in sermonibus tuis, & vincas cū iudeis. Oportuit planè misereri domui Iuda, & domui Dauid, oportuit (inquam) custodiri, & defendi bonam radicem istius stirpis, vnde natus erat Christus secundū veritatem promissionis, & iuramentum ad ipsum Dauid, & ira factū est. Octavo namq; anno postquam translatus est Israel de terra sua, ascendit Sennacherib rex Assyriorū ad vnuersas ciuitates Iuda murinas, & cepit eas, & obledit Hierusalem. Sed non ingreditur (Inquit dominus) urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eum tlypeus, nec circumdabit eam munio, protegamq; urbem hanc, & saluabo eam, propter me, & propter Dauid seruum meū. De Hierusalem quippe egredientur reliquie, & quod saluetur de monte Sion. Factum est igitur in nocte illa, venit angelus domini, & pere ulsit in castris Assyriorum centum octogintaquinq; milia. Nimirum obliuio quia oblitus est decem tribuum nihil nocitura erat proposito Dei, dummodo superesset tribus vel domus illa, vnde oportebat Christum nasci.

Quod verbum Dei nondum incarnatum, id est, Emanuel nondum natus liberavit terram à rege Assyriorum. CAP. XIX.

Nonne sibi metè prouideret: nonne propter semetipsum hōe operatum est verbum Dei? Vtq; nobis & propter nos sibi prouidit, vt seruaret genus vnde virgo veniens, conciperet, & pareret ipsum, qui vocaretur Emanuel, nondum quidem vocabatur, sed futurum erat, vt vocaretur Emanuel. Attamen dictus Eiaias inuocabat eū Emanuel, vt à prædictis Assyriis Hierusalem liberaret. Cum enim dixisset. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabietur nomen eius Emanuel, postmodum hæc quoq; locutus est. Adducet dominus aquas fluminis fortes & multas, super regem Assyriorum, & omnem gloriam eius, & ascedet super omnes riuos eius, & fluet super omnes ripas eius, & ibit per Iudam inundans, & transiens vsq; ad collum venier, & erit extensio alarum eius, implens latitudinem terræ rux à Emanuel. Quod dicit, terræ tuæ o Emanuel, magna cordis exclamatio est, ad commune faciendum Dei verbū, quod terra Iuda terra ipsius esse secundū propositū gratiæ, quia præfinitū atq; prænumeratū fuerat, quod de terra Iuda, & de domo Dauid virgo ipsam conciperet, & pareret, & vocaretur Emanuel. Ergo quia sic certissimum futurum erat, quia castra Assyriorum peruersurus erat iste, videlicet, nondum secundum carnē natus Emanuel, protinus insultabundus dicit. Congregamini populi, & vincimini, & audite procul vntuerse terræ, confortamini & vincimini, at cingite vos, & vincimini, inite consilium, & dissipabitur, loquimini verbum, & non fiet, quia nobiscum Deus. Magna fiducia, magna & certa securitate taliter ob hoc dictum est, quippe cui interitum non erat, nihil esse quod propositum Dei auertere posset. Contra cuius consilium, omne humanum consilium vanum est, inde tutus insultat, & iuxta quod scriptum est. Qui habitat in caelis, iridebit eos, & dominus subsannabit eos. Ridendo & iustannando prouocat, prouocato iridet & subsannat gentes frustra frementes, & populos inania meditanes, qui iam tunc assidebant, & conueruebant in vnum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius Emanuel.

Idem verbum, antequam scires puer vocare matrem, accelerasse, spolia detraxisse, & predari festinasse. CAP. XX.

Stimul & illud animaduertendū est, quā pulchro & insigni ibidem vocabulo iubetur prædicti Scari. Vocat (inquit) nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina predari. Quare? quia anteq; sciat vocare puer patrem suum, & matrē suam, auferetur (ait) fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Verè pulchrum congruumq; vocabulum. Quid enim, nonne mira acceleratio, & miranda est festinatio, prius spolia detrahere, quā patrē scire siue vocare? Prius predari, quā ex matre nasci? Hoc fecit iste Emanuel, quia priusquam sciret vocare patrē, qui fuit ei Ioseph solo nomine, priusquam nasceretur ex matre leuiter Maria virgine, siue cætera beneficia gēti suæ prouidit, ita & illud domui Iuda, de qua nasciturus erat, præbuit auxiliū, vt auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorū. Quomodo? Ascendit enim (ait scriptura) rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam, & transfudit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem occidit. Deinde cepit rex Assyriorum Samariam, & transfudit Israel in Assyrios, posuitq; eos in ciuitatibus Medorum. Quam ob causam fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ taliter abstrulit Emanuel? videlicet eo quod inierit contra Iudam consilium malum Syria, & Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes: Ascendamus ad Iudam, & suscite milium eum, & euellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio eius, filiū Tabeel. Ergo quod & Israel translatus est in Assyrios, rectè ascribitur victoriæ verbi Dei, quia manifestè scriptura testatur, hoc fecisse Emanuel, antequam sciret vocare patrē & matrē, id est, hoc fecisse verbum Dei, priusquam assumeret carnem. Et merito nec Israeli pepercit, quia videlicet, ex quo scissus est Israel à Iuda, & à domo Dauid, plus cæteris genibus eidem tribui Iuda inuidit, & contra illum sæpius pugnavit, Primus Hæroboam rex Israel pugnavat contra Abia, regem Iuda, &

ille stans super montem. Audi (inquit) Hieroboam, & omnis Israel. Num ignoratis, quod dominus: Deus Israel dederit regnum David super Israel in ætærum, ipsi & filii eius, in pactum salis: Et subinde. Nunc igitur vos dicite, quòd resistere possitis regno domini, quod possidet per filios Dauid: Hæc idcirco commemorauerim, ne quis ignoret, vnde vehementia contra Iudam inuidia flammam decem tribus habere poterint, quia videlicet ex hoc loco, & similibus, liquido constat, frequentem fuisse inter vtròsq; alterationem huiusmodi, cū diceret tribus Iuda, solum regnū David, regnum domini esse. Regnum autem decem tribuum non legitimum regnum, sed rebellionem esse contra domini regnum.

Ductus in captiuitatem decem tribubus, finitum bellum Verbi Dei contra vitulos aureos

CAPVT XXI.

TAndem finitum est duellum, longo tempore protractum. Inter Deū viuum, Dei verbum, & Deum Hieroboam, Deum merallicum, vituli cornu simulachrū. Ferè ducenti & sexaginta fluxerunt anni, ex quo iam ductus Hieroboam, talem sibi Deum fecit, vsq; ad annum nomen Osee, quo rex Assyriorum Israel de terra sua transiuit, nō desistente verbo Dei decretæ sermonibus huiusmodi. Profectus est vitulus tuus Samaria. Arise fecit illum, & non est Deus, quoniam in arenarum ilas erit vitulus Samarie. Et in alio propheta. Audite, & contestamini in domo Iacob, quia in die, cum visitare cœperō prauaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel, & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram. Et quia nō fiebat, nec futurum erat, vt Israel, vel quispiā ex regibus eius recederet à peccatis Hieroboam, id est, à vitulis eiusdem, quos fecit Hieroboam, etiā hæc dicebat. Domus Israel cecidit, nō adiciet vt relurgat, virgo Israel proiecta est in terram, nō est qui suscitet eam. Vnde manifestum est iudicium dicentis tunc quoq; in Osee. Quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, & domui Iuda miserebor. De regibus namq; Israel nullus (vt iam dictum est) recessit à peccatis Hieroboam, cum nullus eorum tempore cessaret Dei verbum reuocare eos ad poenitentiam. De regibus verò Iuda, nonnulli iusti fuerunt, & ex eis qui peccauerunt nonnulli poenitentiam egerunt. Iustum ergo iudicium est, quòd non addam (an) vltra misereri domui Israel, & non iniusta misericordia, in eo quòd domui Iuda, inquit, miserebor.

Assyrios iustiores fuisse quàm Israel, adeoq; eis in captiuitatem traditum esse.

CAPVT. XXII.

Nesciremus nos appendere iustitiam hanc, nisi verbum ipsum fecisset nobis experimentum, gentem quamlibet prouidentem esse, magisq; flexibilem ad poenitentiam, atque idcirco iustiorum, & venia magis dignam, quàm Iralem. Vnde laudanda verè prouidentia Dei, qui antequàm iudiciū proferret super Israel, sententiamq; daret, quam prædixerat. Quia non addam vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum, nisi verbum suum ad gentem, quæ tunc tēporis erat asperior, atq; fortior gentibus cæteris. Ac si diceret cuiuslibet ex prophetis suis. Et si ad populos multos, & profunda sermonis & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones, mitterem te, ipsi audirent te. domus aurem Israel noluit audire te, quia noluit audire te. Vni namq; ex prophetis hoc dixit, scilicet Ezechieli, sed antequàm hoc illi diceret, per alium prophetam, magno firmata est experimento veritas dicentis. Factum quippe fuerat verbum domini ad Ionam. Surge (inquens) & vade in ciuitatem magnam Niniuem, & prædica in ea, quia clamor malleæ eius ascendit coram me. Factumq; est, & prædicante illo, crediderunt viri Niniuæ in dominum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt sacco, à matore vsq; ad minorem. Nunquid solus Ionas prædicauit in Israel futuram captiuitatem? imò multi vsq; ad declamauit Olee, quod personauit Amos eodem tempore, vt de Helia & de Helisæo nunc taceam, quorum supra meminī, qui signa præclara atq; magnalia multa fecerūt, & Israel non egit poenitentiam, & nullus regum Israel recessit à peccatis Ieroboam. Quis igitur reprehendere possit, vel audeat iudicium verbi domini, quòd Israel em sibi incredulum, credentibus ac per hoc iustioribus Assyrijs tradidit: imò laudandum, quia rationale est & perpulchrum, quòd ille potissimum gentem per tale voluit experimentum demonstrare iustiorē, cui tradere decreuerat populum prauaricatorem.

Quare domus Iuda seruata sit, Israel in captiuitatem ducto, cum vtròque iusti alii quos fuerint.

CAP. XXIII.

Hic tam illud qui non potest negari. Nā (exempli gratia) Tobias ex tribu & ciuitate Nephtali, illa captiuitate captus, & captiuus fuit sanctus, & vitæ laudabilis, sicut de eo scriptum est. Quia cum captus esset in diebus Salmanatar regis Assyriorum, in captiuitate cæmen posuit, viam veritatis non deseruit, quam adeo firmiter tenuit, vt dignus existeret nouo miraculo, mira

F ij nouitate

*Dominus
Inde &
domini
David
cur miser
tas.*

novitate angelicæ visitationis. Cur ergo saltem huic & cæteris, quorum illa historia meminit, non addidit dominus misereri, ut absoluerentur iugo captivitatis, sicut miserus est iudæ, & domus David: Ad hæc inquam, Domus Iuda, vel domus David, non solum hoc patrociniū apud misericordem Deum habuit, quòd illic aliqui inveniunt sunt iusti, sed quod certò sciendū, & memoriter tenendū est, veritatem verbi Dei, vel promissionis, necessariò adimplendam natiuitate vel incarnatione Christi, de tribu Iuda, de femine David. Causam istam Israel, in Assyrios ductus captiuos, non habuit, quia (sicut iam superius memoratum est) non de aliqua tribu Israel, sed de tribu Iuda promissum erat, quòd Christus nasciturus esset. Causa ista, non meriti, sicut tribu Iuda, veritas Dei necessariò implenda, nõ propterea iustitia seruauit domum David. Proinde, non magis querendum est de Thobia, cæterisq; iustis, qui iusti esse poterunt in diebus illis, quòd non eos dominus in terram suam reduxerit, quàm modò querimus de Iudæis, qui conuertuntur ad fidem Christi, quòd non statim reducantur in terram, de qua ducti sunt captiui fuerint tunc vbiis decem tribus, de quibus Christus non erat nasciturus, sint nõc vbiis dispersi Iudæis, quamuis ad fidem conuersi, quoniam iam Christus est natus, iusticiebat Deo, & sufficit humano generi, quia tantum sollicitus fuit & præcauit, quod præmonuit fidelis monitor David, dicendo, Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicatis.

Psal. 50.

Quare in lege scriptum sit, Loquutus est dominus ad Moysen in prophetis autē, Factum est verbum domini, &c.

CAP. XXIII.

RES ipsa nunc a ritum percellit, facteq; clatus audire & sentire dictionem: huuscemodì visitata in prophetis, Factum est verbum domini. Nam possunt quidem paria, siue æquipollentia videri, Factum est verbum domini ad me, & Loquutus est, siue dixit dominus ad me. Verum non ita est, & vt palam constet, non ita esse, primum illud perpende, quod opinor valde delectabile esse prudenti animo, quia nusquam inuenis in lege sic dictum aut scriptum, factum est verbum domini ad Moysen, siue ad Aaron, sed ita dumtaxat, loquutus est dominus ad Moysen, dicens, siue, dixit dominus ad Moysen. In prophetis huuscemodì dicitio frequens est, factum est verbum domini, siue, factus est sermo domini. Pulcherrima hæc consideratio est, multumq; delectat inueniri, quam ob causam istud cautum sit. Quam ergo ob causam putas, quia videlicet in his tantum de euit sic enunciare, factū est verbum domini, vbi que dicuntur cuncta irreuocabilia, cuncta sunt inuitabilia, veluti iam facta sint. Porro lex conditionalì sponione data est. Exempla gratia, vt in inicio dandæ vel datæ eiusdem legis, præmissio nanque, Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Aegyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarū. cōtinuò subiungit conditionalì modo locutionis. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiū de cunctis populis, & vos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta, Professio non erant vocem domini audituri, neq; pactū eius custodituri, & proinde nec in peculiū vel regno dei permanisuri, idcirco non decebat in tali re sic enunciari, factum est verbum domini, & deinde abiq; conditione sic proferri promissa, vos eritis mihi in peculiū, vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Sic & de cæteris, maximeq; de iacturiosorum carimonis, quoniam transitoria erant, & mutari habebant, non decebat sic edici. factum est verbum domini ad Moysen. Sic esse, vt dicimus, cōsideranti confestim liquet, quia nusquam in Moysen, sed in prophetis dumtaxat, siue ad prophetas scriptum habes, factum est verbum domini, & impossibilè fuit, & est, remanere insecum, quicquid sub tali enunciatione, abiq; conditionis interpositione est prædictum. Cū igitur audimus, vel vbiusq; legimus de aliquo propheta, quia factum est ad eum verbum domini, cum audimus quemlibet ex prophetis dicentem, Factus est ad me sermo domini, sic accipiamus tanquam fiducialem gaudium, tanquam triumphale tripudium, veluti si de tenebris ad lucem, de seruitute ad libertatem, de captiuitate ad patriam, de morte ad vitam resiliant dicentes, dicant resiliantes, factum est, factum est. Et quid factum est: factum est id quod futurum est, quia verbum tuum audiui, verbum illius nos videntes vidimus, cuius dixisti esse esse.

*Conditio-
nali lege
data lex.
Exod. 19.*

*Omnes ad quos verbum Dei factum est, non omnes autem ad quos loquutus est beatos
& filios Dei fuisse.*

CAP. XXV.

*Psal. 81.
Iob. 10.*

Nonne, inquit dominus, scriptum est in lege vestra. Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. statimq; subiunxit. Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & nõ potest solus scriptura, &c. deus esse, filios excelsi esse, sanctos & beatos esse omnes, ad quos sermo dei factus est, & ipsum incarnationum verbum hoc dicto testatur. & si cunctam recenseas sanctorum seriem scripturam, nullam inuenies, nisi sanctum & iustum esse. Ad quem factum esse verbum domini, prædicetur primus eorum Abraham, de quo sic scriptum est. Ecce (inquit) vernaculus meus, vel hæres meus erit, statimq; sermo domini factus est ad eum dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem, in quo coelestem per Christum in-

Gene. 15.

relligi

telligi deest hereditatem. Nam continuò suspicet alicuiusmodi caelum & numeros stellas si poteret, & dixit ei. Sic erit semen tuum. Nouissimus verò Iohannes est, de quo Lucas ita refert. Anno quinto-decimo imperij Tyberij Caesaris factum est verbum domini super Iohannem Zachariam filium in deserto. Omnes ab illo primo, vsq; ad istum nouissimum, ad quos factum legimus verbum domini, sancti, iusti, & magni prophetae sunt. Porro non omnes, ad quos locutus, vel dixit aliquid Deus, non omnes, inquam, sancti aut electi sunt. Nam & ad Cain locutus est, & dixit dominus. Quare iratus es, & cur conceidit facies tua? Ad Baalam quoq; locutus est, & aliqua dixit Deus, & ita etiam de illo scriptum est semel & iterum, quia dominus posuit verbum in ore eius. Et de istis ambobus quis nesciat, quòd non pertineant ad sortem iustorum siue sanctorum, qui (vt iam dictum est) omnes dii & filij excelsi sunt. Vnde diligenter notandum, quia lignanter dictum est, Dominus posuit verbum in ore eius, vt subintelligat prudens auditor, & non etiam in corde eius, quòd esset vtriq; factum esse ad eum verbum domini quia videlicet ad eum nunquam sine amore cordis peruenerit verbum domini. nec deesse potest, quin dii sunt & filij excelsi omnes, ad quos sic accedit verbum domini.

Non Moysen reliquis prophetis comparatum, sed legem promissionibus gratiae collatam inferiorem esse, eo quòd nusquam legatur, factum esse verbum domini ad Moysen.

CAPVT XXVI.

Fortè dicit aliquis. Num ergo Moyses propheta domini minor est, aut minus dignitatis habet, quàm caeterorum aliquis, quoniam de illo scriptura sic nulquã refert, Factum est verbum, vel factus est ad Moysen sermo domini: Nunquid ob hoc minus habet, quàm caeteri qui propter factum ad sermone[m] dei, dicuntur & sunt filij excelsi? Ad hæc inquit, Non vtriq; in hoc derogatur Moysi, de quo non ignoramus scriptum, quia loquebatur ad eum dominus facie ad faciem, sicuti loqui solet homo ad amicum suum. De quo itidem habemus scripturæ testi-monium dicentis. Et non surrexit propheta vltra in Israel sicut Moyses, quem nosset dominus facie ad faciem, in omnibus signis atq; portentis. Magis autem diminui sentimus dignitatem legis, quæ per Moysen data est, comparatione gratiæ, circa quam prophetas veritari manifestum est, comparatione testamenti quòd ad Abraham firmatum est quadringentos & triginta annos antequam daretur lex. Multo namq; minor est lex, & minus dignitatis habet, ad eò vt dicere non dubites, quòd nequaquam circa caritatis legis, cor dei aut verbum domini versari dignatù sit, & vnde hoc probari potest? Ex ipso verbo domini, maxime dum in Hiesemia dicit: Holocaustomata vestra ad dote victimis vestris, & comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc verbum præcepi eis dicens. Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus. & ambulat in omni via quam mandavi vobis, vt bene sit vobis. Itaq; dum legimus passim in scriptura legis, Locutus est dominus ad Moysen, & Aaron, & deinde subsequitur tale quid. Hæc est religio, sic & sic offeretis, hoc vel illud in sacrificando obseruabit. In prophetis autem, vt in isto, Non sum locutus, & non præcepi de verbo holocaustomatum & victimarum, & in Dauid. Nunquid manducabo carnes taurorù, aut sanguinem hircorum potabo? Dum inquam, hæc legimus, quoniam non potest solut scriptura, siue legalis, siue prophetica, siue psalmistica, necesse est diuersos esse loquendi modos ita differentes, sicut differunt voluntas & permissio. Nam secundum permissiõem locutus est dominus legem caritatis siue sacrificiorum, videlicet considerando tunc temporis qualitatẽ hominù, qui vtriq; ab eiusmodi sacrificijs arceri non possent. & si nõ liceret eis domino carnes sacrificare, sine dubio dæmonibus sacrificarent. At verò secundum voluntatẽ suam locutus est Deus ad Abraham, & secundum cor iuum, testamentum ad eum confirmauit, secundum voluntatem & secundum cor iuu locutus est in prophetis. Pulchrè igitur discernis legens vel audiens factum ad illos esse verbu[m] domini. si quid sub hac enunciatione dictum vel scriptum est, scias non posse infectum manere, non posse veterasce, non posse mutari, non posse infirmari, faciliusq; cælum & terrã transire, quàm quicquid de verbo illo minus vel præterire.

FINIS QVINTI LIBRI.

F ## RYPER

RVPERTI ABBATIS TVITI-
ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,
LIBER SEXTVS.

Quod reges & regna, antiqui draconis capita dicantur. C.A.P. I.

Membra
diaboli.

Exod.9.

DE regibus & regnis, quæ capita draconis antiqui meruerunt dici, propter magnitudinem iniquitatis (omnes enim iniqui dicuntur, & sunt membra diaboli, quia diaboli spiritus pleni) oderunt verbum dei. Illa autem regna, siue illorum reges regnorum, licet præminebunt hominibus iniquis, quomodo in corpore caput præminet membris, & sic subservierunt illis aduersus Deum omnes iniqui, quomodo membra subserviunt capiti. Væ ergo illis, quia quantum præminuerunt in potentia, tantum prægrauerunt in sententia, quantum in gloria, tantum in poena, ita ut de singulis eorum iustitia Dei dicat. Quantum glorificauit se & in delictis fuit, tantum date ei tormentum & iustum. Item & illud quod ad primum, scilicet ad Pharaonem regem Aegypti dictum est, ad vnumquodque illorum capitum dictum esse, vel dici potuisse subintellige. Idcirco posui te ut ostendam in te ferocitatem meam, & narretur nomen meum in omni terra. Nunc iam de prælijs verbi Dei, & tertij capitis sermonem ingrediamur.

Regnum Assyriorum, & regnum Chaldeorum coniunctim, tertij caput draconis fuisse simile leoni.

C.A.P. II.

4. Reg. 19

4. Reg. 20

Job. 1.

POSTquam Israel, id est, decem tribus, quæ tribui Iuda & domui Dauidicæ de propinquo imminere, hostis capitalis in Assyrios translatus est, nihil moratus draco ille magnus, id est diabolus, regnum Assyriorum confectum induit, & hoc sibi caput accessisse arbitratus est, ad delendam tribum vel domum illam, apud quam testamenti Dei & promissionis fides erat reposita, sed non præualuit, non illo regno taliter velut capite uti potuit, quia (sicut iam superius memoratum est) venit angelus domini nocte, & percussit castra Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cuncti diluculo surrexissent, vidit omnia corpora mortuorum, & recessit abiit, & reuertens est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive, cunctique adoraret in templo Neirach deum suum, Adramalech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio. Completaque est consolatio domini dei dicentis ad Ezechiam. Sed de manu regis Assyriorum liberato te, & ciuitatem hanc, & protegam urbem hanc propter me, & propter David seruum meum. Idcirco regnum illud de numero capitum draconis non exiit, quia promissionis locum non lacerauit, quamuis lacerare voluerit, sed quod ab eodem climate postmodum surrexit regnum Babylonis, tertium rectè computatur caput draconis, in quo & facies est leonis, ut legitur in visione Danielis, vel certe quoniam regnum Assyriorum propter magnitudinem superbiae potentie, vel potentis superbiae, quia os suum dilatauit, & verum deum dominum blasphemauit, verè fuit hostis capitalis, computetur simul cum regno Chaldeorum in vno capite draconis. Siquidem in propheta, videlicet est. Residuum erucæ comedit locustæ, & residuum locustæ comedit brucæ, & residuum brucæ comedit rubigo. Per erucam vitæ nationes Assyriorum atque Chaldeorum cum præcorum autoritate doctorum intelligimus. Quia venientes ab eodem climate, terram Iuda deualtauerunt, sicut per locustam regnum Peritarum & Macedonum, per brucam regnum Macedonum & Græcorum, per rubiginem regnum Romanorum.

Quomodo Deus domum David & elo prosequutus fuerit in bonum, diabolus vero in malum.

C.A.P.VT III.

Zelus.

4. Reg. 23

Hiere. 23.

CERTatum est itaque zelo vtriusque maximo, hinc zelo bono, illinc zelo malo. Zelus namque bonus est, zelus domini exercituum. Zelus malus est, zelus diaboli, draconis antiqui, capitis inimicorum. Vterque zelus partium sitiarum circa genus humanum, & tunc maxime circa tribum Iuda, & circa domum Dauid seruebat. Iste in bonum, ille in malum. Vtriusque iam diffinire libet. Zelus bonus est, diligere homines, odisse autem vitia hominum. Zelus malus, odisse homines, diligere autem vitia hominum. Illius boni zeli seruiorem magnam in obediendo vitia hominum illic habes, dum præmissio, similis Iosif, non fuit qui reuertens ad dominum in omni corde suo, neque post illum similis illi surrexit. statimque subiunctum est, Verumtamen non est auersus dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam propter irrationes, quibus prouocauerat eum Manasses. Dicitque, Etiam Iudam aueram à facie mea, sicut abstulit Israel. Porro in diligendo homines de eiusdem zeli boni seruiore circa idem tempus per prophetam dictum est. Si irritum fieri poterit pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore suo, & pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, ut non sit ex eo filius qui regnat

regnat in domo eius, Haud dubium, quin e contra zelo malo diabolus machinaretur, quatenus
 diceretur domus David, nec esset ex eo filius qui regnaret in throno eius: & hoc actum esse pu-
 tauerunt membra eius, scilicet omnes inquit, quando ablati sunt iuda, sicut ablati fuerat iheru-
 de terra sua, cuius tamen captiuitas non similem finem habitura erat. Futurum quippe erat il-
 lud propheticum in Osee dictum. Quia non addam vltra misereri domui israel, & domui iuda
 miserabor. Fictum ex David, qui regnet in throno eius, certum esse Christum, de quo ad Ma-
 riam angelus. Et dabit illi inquit dominus Deus sedem David patris sui. Ceterum de regno
 temporalis, & carnalis illorum David successione, neque dictum neque factum est. Et salua Dei ve-
 ri tate iam dudum nullus ralerit sedet in throno David, cum irritum factum non sit pactum Dei
 eum die, & pactum eius cum nocte, sicut adhuc dies & nox in tempore suo.

*Draconem tertio hoc capite aduersatum quidem verbo Dei intentione, cooperatum
 autem fuisse effectum.*

CAP. IIII.

In initio certaminis tam nunc dicendum, quia valde imparacongressi sunt. Hinc Deus siue
 verbum Dei, inde draco siue regnum tam dictum, et put draconis tertium, quim longe im-
 pares congregati sunt. Nimirum veluti congregiatur seruus contra dominum, & in congre-
 gando iuratum illi praestitit obsequium. Pulchre hoc innuit ipse dominus, cum & ipsum diabo-
 lum & ministrum eius regem Babylonis sibiasserit esse seruū. Dicit enim de ipso diabolo ad be-
 arum iob. Nunquid feriet tibi pactum, & accipies eum seruū sempiternum? Subaudiendum
 namque est, sicut serus mecum pactū, & sicut ego accepi eum seruū sempiternum, subaudiendum
 etiam est, non voluntate, sed effectu, quia voluntate quidem semper est aduersarius, effectu autē
 mihi inquit, & electis meis semper in bonum cooperatur. Exempli gratia, vt nunc mihi in te,
 & tibi in me bene est cooperatus, vt & tu quieras ignotus, & praesenti tempore & omnibus su-
 peruenturis feceris. in terra & in caelo non habebis & in clytus. Et ego de te exemplū habeam
 parentiae proponendum, & profuturum electis meis omnibus, quicumque in seculo tribulandi
 sunt variis tribulationibus. Dicit itidē in Hieremia de ministro eius rege Babylonis. Nūc itaq; ego
 dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei. h. e. ecce ego mihi
 tam & assumā Nabuchodonosor regi Babylonis seruū meū. Subaudiendū est eodē modo, quo
 & de diabolo, cuius ille typū gerit meum, non quidem intentione, sed tamē cooperatione, ser-
 uum quidē nō voluntate, sed nihilominus effectu mihi seruienti, meo proposito proficienrem.

Quibus peccatis in domo David, puniendus draco ille seruuerit.

CAP. V.

Quia nō audiuit, quomodo malus ille seruus, eo tempore verbo Dei, verbo Deo coope-
 ratus sit & quis non audiuit? quis nescit vocem illam Dei, iuramentū illud verbi Dei? Sa-
 mel inquit, iuratum in sancto meo, si David mentiar. Quid iurasti Deus? & in quo nō men-
 turus David? Ponam, ait, in seculo regni tui semen eius, & semen eius in aeternum manebit. Si au-
 rem dereliquerit iustitias legē meam, & in iudiciis meis nō ambulauerit, &c. vt supra memo-
 ratū est. Hanc veritatē Dei, hoc iuramentum minarū domini vt adimpleretur, vt opere per-
 ficretur, adiuuit ille malus seruus. Et vt tam ex parte factū fuerat, supra memorauimus, quia
 fluxum iniquitatis, quae de domo Achab regis israel per vxorē eius lezabel, vsque in domum
 David profluxerat, visitauerat dominus in virga & in verberibus, percussio loram genero A-
 chab & lezabel, & exterminata omni domo eius, praeter vnum paruulum, loas scilicet, quem
 furata est loasbeth amica eius, ne illum interficeret Athalia cum ceteris auia crudelissima. At
 illae reliquae domus David ralerit percussae non doluerunt, disciplinam recipere reuerunt.
 Primus ipse loas tancillus reseruatus, non est recordatus misericordiae, quam fecerat loia da pō-
 tesse secum, sed interiecit filium eius Zachariam sacerdotem dicentem. Quare transgredimini
 praecipium domini. Similiter & ceteri praeter Ezechiam & loasiam peccauerunt. Amplius autē
 Manasses filius eiusdem Ezechiae irritauit dominum, & seduxit populum, vt facerent malum
 super gentes, quas contriuit dominus a facie filiorum israel. Oportet itaque adhuc virgā ele-
 uari, & verbera multiplicari, & sic vitari iniquitates & peccata filiorum David, quia non mo-
 diec dereliquerant legem domini, non mediocriter prophanauerant iustitias domini, imō pius
 quādam decem tribus, quas perpetuae captiuitati tradiderat eadem iudex Deus.

*Quod obfessa & expugnata Hierusalem, & populo translato, in fortitudine manus
 suae Nabuchodonosor se fecisse sit gloriatus.*

CAP. VI.

Quomodo tandem in hoc negotio malus ille seruus domini Deo seruauit? venit, & Hieru-
 salem obsedit, & cepit eam, & incendit Nabuzardan princeps militiae domum domi-
 ni, & domum regis, & omnes domus Hierusalem, & totum murū per circuitū Hierusalem
 destruxit, & translatus est iuda de terra sua. Vx tali seruo, vx illi pro huiusmodi seruitio, virga
 furoris domini, & baculus ipse erat, sicut de Assur dictum est, & de ipso quoque rege Babylonis
 scriptum est. Contriuit dominus baculum imperiorum, virgam dominantium, & detentem popu-
 los in

Ios in indignatione plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter-
 ipse non sic abirrabatur, & cor eius non ita astinabatur, scilicet quod eo sic agente visitaret do-
 minus in virga iniquitates filiorum, & in verberibus peccata eorum, sed in fortitudine, inquit,
 manus meae leci, & in sapientia mea intellexi. Hoc tale erat, ac si gloriaret securis contra eum,
 qui secat in ea: aut li exaltetur terra contra eum a quo trahitur, vel si eleuetur virga contra fer-
 uantem se: & exaltetur baculus, qui vtiq;ue lignum est. Nam quod gloriatus contra dominum
 fuerit, & cor eius exaltatum & eleuatum nimis, illud fati indicat, quod in persona eius diabo-
 lus arguitur, qui vtiq;ue propter superbiam & exaltationem inordinatam de caelo nocitur ceci-
 disse, rex super omnes filios superbiae. Sumes, ait dominus, parabolam istam contra regem Ba-
 byloniam, & dices: Quomodo cellas exactor, quieuit tributum: quomodo cecidisti de caelo lu-
 cifer, qui mane crebaris?

Ibidem.

*Nabuchodonosor typum diaboli gessisse, & effectum quidem Deo seruasse, voluntate vero
 satellitem diaboli fuisse.* CAPVT VII.

Congruè nimirum sicut illum hominem tanquam diabolum, sic in diabolum, tanquam in
 hominem illum vehementer inuehitur fortitudo verbi Dei, quia filius superbiae regi suo
 diabolo propria quadam similitudine valde similia gessit. Diabolus namque genus humanum
 in primis parentibus de caelesti Hierusalem duxit captiuum, & Nabuchodonosor vnicum tunc
 temporis Dei populum captiuauit ab illa terrena Hierusalem, quae illius supernae ciuitatis ma-
 gnam & notam gessit similitudinem. Nam in superna Hierusalem Deus videtur, in ista terrena
 Hierusalem solum erant templum, in quo Deus adorabatur. Propterea sicut sola tunc illa ci-
 uitas Dauid diuini cultus habuit religionem, ita commone cum superna ciuitate Dei possedit
 nomen, vt vocaretur Hierusalem, quod est interpretatum visio pacis, licet terrena illa ciuitas
 non sicut nomen, ita rem quoc; quae signatur nomine, habuerit: alioquin iam non ellet simi-
 litudo, sed idem. Itaque sicut Dauid rex huius terrenae Hierusalem Christum praefigurauit, re-
 gem supernae Hierusalem, sic Nabuchodonosor rex illius Babylonis diabolum signauit prin-
 cipem mundi, ac possessorem aeternae confusionis. Babylon illa & Hierusalẽ terrena imaginem
 suae similitudinem nobis sententiis duarum partium mundum vniuersae creature ratio-
 nalis, quarum vna ciuitas Dei viuens, altera dicitur & est ciuitas diaboli. Altera ex homini-
 bus bonis & angelis bonis, altera constat ex hominibus malis & angelis malis. Propterea cum
 audimus Dauid, dicentem in spiritu. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus: vera-
 citer illum de semetipso quoque hoc dicere sentimus, quia non quidam ad illius Babylonicae ca-
 pituatae tempora peruenit, imò longè praecessit, sed in illa erat captiuus, sicut & omnes ele-
 gi Dei, cuius similitudinem in ea, quam in iustitia prauidebat illi populo spiritaliter intellexit.
 Igitur effectum quidem (vt supra dictum est) Nabuchodonosor exitus domini seruus, sed volun-
 tate satellites diaboli praecipuus.

Hierusa-
lem.

Babylon.

Psal. 136.

*Quod dominus, quamuis verberaret populum, promissionis suae non fuerit oblitus, sed pro-
 pheta suscitauerit, & virgam contriuerit.* CAPVT VIII.

Svb virga illa, inter verbera illa, positus filius Dauid, non custodiuit Deus iniuriam veritatis,
 quod promissit, quod iurauit in sancto loco. Misericordiam autem meam, inquit, non dis-
 spergā ab eo: Plane custodiuit. Et quamuis differret illam misericordiam suam, scilicet Chri-
 stum suum, non permisit tamen eos desperare, vel suspicari, quod adeo fuisset iratus propter ini-
 quitates eorum & peccata, vt vellet prophanare testamentum suum, & quae processerant de la-
 biis suis, facere irrita. Venit ad captiuos, processit cum captiuis verbum bonum, & sermo fidei-
 lis, & praecones suos, & prophetas suos, victores, & victoriae suae signiferos effecit, ita vt quem-
 admodum dixit ad Moysen. Ecce constitui te deum Pharaonis, sic etiam diceret, & faceret quem-
 piam ex illis Deum esse regis Babylonis, Cecidit enim in faciem suam Nabuchodonosor rex,
 & Danielem adorauit, & hostias & incensum praecipit alteri vt sacrificaretur ei. Hoc fecit ver-
 bum bonum, verbum Dei, ostendendo semetipsum Danielem, & locis eius, per miras & magni-
 ficas visiones, quibus piorum confirmata est fides, captiuorum conualuit spes, deliderantium cha-
 ritas confortata est, secundum multitudinem dolorum in corde ipsorum consolationes domini
 laetificauerunt animas eorum. Ante captiuitatem illam, raro inuenimus demonstratas prophetias
 visiones imaginarias futuri, & venturi ad incarnationem, & de mundi principe diabolo trium-
 phaturu verbi Dei. sub ipsa verò captiuitate, non tantummodo legimus factum ad eos verbu do-
 mini, verum etiam visisse eos imagines reuerendas, visiones consolatorias regis iniuriam, victoris
 regnaturi, verbi Dei, verbi incarnandi, filii Dei, filii hominis. In Ezechiel sermone difficilior, Da-
 niel aut quato planior, tanto ad legendum delectabilior, & ad intelligendum dulcor. Non pra-
 lentis eis propositi, visiones illas periterutari, sed hoc tantum considerare, quomodo vel quali-
 ore vna virga illa, siue baculus illu coegerit dominum, in quo visitauerat iniquitates suae peccata filio-
 rum, qua ratione concepti beatae mulieris in vtero habentis, & clamatis, contriuerit illu de tei thum
 caput

Ezech. 7.

Daniel.

Ezechiel
discubitor
mulier
Daniel

caput draconis, id est regem siue regnum Babylonis, conceptum illum, id est, fidem seminis Abrahæ, fidem verbi incarnandi euorare cupientis.

Quomodo & quo ordine Verbum Dei Nabuchodonosor percussit, & tandem vicerit.

CAPVT IX.

Primò notandum, quia tribus vicibus percussit regem ipsum Nabuchodonosor verbum Dei, & qua prima & secunda contusione non est submissus ab altitudine superbiæ suæ, tertia vice sic percussit eum, vt de solio suo decessus, & mente alienatus forsque eiecus ab hominibus, cum feris habitaret, & cum seitis pabulum haberet, scenamque vt bos comederet, & rose cæli inlunderetur, atque ita super eum septem tempora mutarentur. Post hæc regnum eius regnum Babylonium numeravit Deus, & compleuit, appensum est in statera, & inuentum est status habens. Diuisum est, & datum est Mædiæ & Persiæ. Interfectus namque est Balthasar rex Chaldæus, & Darius medus successit in regnum. cui hæc ascribenda est victoriæ pars, nisi Deo Dei verbo, quod in vtero habens mulier, vnaqueque fidelis anima, ve erat Daniel, clamabat parturient, & cruciabatur vt pareret. Verbum illud sacramentum illius verbi caput draconis conuertit, regem illum quasi bouem dementauit, regnum illud iusto iudicio deiecit, manifestè hoc ipse voces scripturæ testantur. Libet paulisper immorari, & singulas percussiones in caput superbiæ triumphaliter declamare, in laudem & gloriam victoriosi verbi Dei, cuius per fona in ipsis rebus gestis vel significatis declaratur vocibus manifestis.

Ter Nabuchodonosor percussus.

Dani. 3.

Apo. 12.

Multis rationibus somnium Nabuchodonosoris obseruabile fuisse. CAP. X.

Somnium vidit Nabuchodonosor, & conuersus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo. In illo somnio ratio multiplex est, pertinens ad sapientiam verbi Dei, promissiones aduentus sui confirmare volentis, & consolari omnes qui expectabant eundem aduentum suum, maximeque illos, qui tunc temporis tenebantur captiui sub eodem rege, qui somnium vidit. Primum est, considerare sacramentum eiusdem somni. Deinde quod non ipse Daniel, vel alius quis sanctus propheta domini, qui dignus esset vltione Dei, sed homo sine Deo Nabuchodonosor somnium vidit huiusmodi, homo iniustus & pessimus, sicut tres pueri missi ab eodem in carcerem ignis ardentis, in oratione sua testantur. Et tradidisti nos (inquiunt) domine Deus in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, & prauaricatorumque, & regi iniusto & pessimo vltra omnem terram. Deinde illud considerandum, quod non ante inuentus est Daniel, qui somnium reuelaret, & interpretationem eius aperiret, donec egressa esset sententia, vt sapientes interficerentur, quia non poterant regi indicare somnium & coniecturam sui, nec ante reuelatum est ipsi Danieli, nisi prius ingressus ipse rogaret regem, vt tempus daret sibi ad indicendam solutionem. Tandem & illud in laudem domini, nostræ admirationi non debet abesse, quod per hanc occasionem captiuos suos sic honorauit, vt Nabuchodonosor suus ipsorum captiuorum eaderet in factem suam, & adoraret Daniælem hominem mortalem, quamuis mirabilem mirabilis Dei prophetam.

Dani. 2. Somnium Nabuchodonosor.

Dani. 3.

Quod somnium Nabuchodonosor significat.

CAP. XI.

Sacramentum somni iam non tantummodo legendo didicimus, verumetiam videndo agnouimus. Nos enim sumus in diebus istis & renati, quibus Deus cæli sui citauit regnum quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius populo alteri non tradetur, per quod comminui & consumi manifestum est regnum aureum, quod tunc erat Babylonis, regnum Mædorum & Persarum, quod successit argenteum, regnum æreum, quod deinde fuit Mæcedonum, regnum Romanorum, quod quondam erat ferreum, iam autem ex magna parte cepit esse lutæum. Videmus sic factum esse, & fieri, secundum quod ille vidit, quia de monte abscessus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum. Et lapis, qui percussit, & adhuc vltimo iudicio percussus est regna hæc, ita vt nullus locus inuenientis ei: factus est mons magnus, & implens vniversam terram, quia palam factum est vniversæ terræ, quod verbum caro factum est, id est, homo factus de virgine, absque manibus cõplectentium, rex regum est, & dominus dominantium. Sacramentum istud tunc per Daniælem, & socios eius reuelatum, magnam & oportunam consolationem præbuit humilitati captiuorum, in sua captiuitate spem quam habebant de promissione dei suspirantium. Quantum enim putas, illos tunc habuisse mortem, & cordis lassitudinem, quam suspiriosam? cum viderent tardare regnum Dei, & interea regna mundi, caputque regnorum, regnum Babylonis, quasi sub sole martino paratis relidere in solis, & subsilire in turribus & in equis? Oportunè ergo tale somnium, eorum continens mysterium, merentium fatigationi subuenit, vt scirent iam tunc in patientia sua possidere animas suas, non aspiciendo presentia, sed prospiciendo futura, statimque malorum instantium consolando, per spem futurorum bonorum.

Romanorum imperium

Quare Nabuchodonosor, & nō alius quispiam, hoc somnium viderit. CAP. XII.

Quod

Nabuchodonosor
somnia
cur solus
viderit.

Quod non ipse Daniel, aut alius quis Deo dignus, sed Nabuchodonosor tale tantum somnium vidit, homo iniustus & pessimus, recte miraremur propter indignitatem eius, si non ipse fuisset cõterritus somnio, & somnium eius fugisset ab eo. Nunc autem, Quoniam cõterritus est spiritus eius, & somnium fugit ab eo, non miramur, scientes iustitiam ordinem, quia sicut reuera nulla participatio luci ad tenebras, nulla est conventio Christi ad Belial, sic nulla est pars anime impiæ cum verbo Dei, nulla communicatio stulto & iniquo cum consilio Dei. Est autem, & erat in illo tali somno verbum verum, & consilium Dei profundum. Quomodo ergo anima stulta & impia, anima discissa, & nulla saltem diuini nominis religione composita, continere posset rem tantis sacramentis, quam viderat? Non quisquam illud obicit: quod Pharaon somnium vidit, & memoria retinuit, & dicat, quæ ventura erant ostendit Deus Pharaoni, quia videlicet nec ille Pharaon tam impius erat, ut Nabuchodonosor. Nec somnium eius præfatum futuræ famis villo modo pertinuit ad somnium Nabuchodonosor, quod præfatumque aterni regni Dei. Igitur quodammodo vidit quidem somnium, sed mente (inquit) confusus, ignoro quid viderim, non illud vel de suo consilio Dei putemus admissum, imò à visu, quo dignus non erat, sciamus eum iusta indignatione repulsum. Nam hoc ipsum quod dicit, & mente confusus, ignoro quid viderim, & quod idem dictum est, somnium fugit ab eo, satis innuit, quod taliter somnium, ira in contra se prouocauerit, ut quomodo diceretur illi (omnium). Tu quomodo quicquam de huiusmodi somniare præsumptuosus & superba cogitatio causa fuit eiusdem somni, sicut & ipse testatur Daniel. Tu (inquens) rex cogitare cepisti in stratu tuo, quid esset futurum post hæc. Quasi iam atiquid factum esset, in eo quod ipse factus erat rex, & quasi regno suo magis vel melius aliquid fieri non posset, cogitabat, quid esset futurum post hæc. & respondit cogitationibus eius Deus, ita ut ille metuebat, scilicet ut ne quidem intelligeret, nec ferre posset, sed tamen quippiam circa id actum esse remissereetur attonitus atque confusus.

Crudelitate regis, benevolentiam & attentionem Daniels interpreti conciliaße.

CAPVT XIII.

Et ille quidem ad inueniendum & consequendum, quod sibi effugerat somnium, crudeliter audis & auidè crudeliter extitit, dum in furore & ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis, quia somnium non poterant indicare sibi. Deus autem & verbum eius illa crudelitate eius, eo nesciente, misericorditer utebatur. In quo in eo videlicet, ut reuelaturus tam grande mysterium, prius omnes attentos faceret. Mysteria namque verbi Dei, Margaritæ sunt. Arctoli verò & nigri & malefici, & Chaldaei simul cum rege suo cuncti Babylonis porcerant, coram qualibus margaritæ eiusmodi mittendæ non sunt. Sed Daniel, aut alius quis de sociis vel concipiis eius, somnium illud vidisset, & interpretationem eius coram Babylonis exposuisset in cõsolationem captiuorum, quorum in futuro Dei regno penderet spes, nõne nimis ultroneas ante porcos margaritas proiecissent? Et nimirum non solum illas conculcassent, verum etiam conuersi in eos sperare audentes, crudeliter elicissent. Bene igitur vasa est Dei sapientiam, & iram magnam, egressa sententia sapientes interficiuntur, dum interim queritur Daniel & socii eius, ut pereant, dum inter inducias ab eo postulatas, cuncti sapientes sub gladio pendunt morituri, nisi saltem ille referendo somnium, communi periculo ferat præsidium. Per hæc (inquam) cuncti à maiore usque ad minimum, cum rege ipso attentis sunt ad audiendum, parati ad suscipiendum desideratissimi, & valde doctes ad intelligendum, beneuolenti ad collaudandum. Ita demum indignum duxit verbum Dei, semetipsum in medio proferri. Quia proleciß tempus & causa talem tanti sacramenti margaritam non sineret conculcari.

Nabuchodonosor regem verbum Dei ex ore Daniels ferre non potuisse, quin caderet in faciem.

CAP. XIIIII.

Queritur
Daniel
cum sociis
Dani. 2.

Dani. 3.

Quis randem non miretur, quod ille saeuus ut leo, seu quali leæna rex Nabuchodonosor audita veritate somni cecidit in faciem suam, & Daniele adorauit? Nunquid hoc vera deuotione compunctus fecit? nunquid Deum verum in homine, seruo eius, diligendo honorauit, aut honorando dilexit? repugnat valde quod sequitur. Quia fecit auream statum miræ magnitudinis, & nolentes illam adorare tres pueros, Sydrach, Mytich, & Abdenagn, mitti iussit in fornacem ignis ardentis. Et quis est (inquit) Deus qui eripiat vos de manu mea? Ergo illud potius sentiendum est, quia sicut ubi vidit somnium conteritus est spiritus eius, & mente est confusus. Ita ubi audiuit, & audiendo sensit fortitudinè præsentis verbi Dei, ex ore hominis, ad quod reuera factum fuerat verbum domini, cuius in corde veraciter habitabat, cuius ex ore mirabiliter sonabat verbum domini ferre nõ potuit, sedere aut stare non valuit, sed cecidit, & sic adorauit, sic cõfessus est, quomodo dæmonis ipso incarnato & præsenre cõtermerunt & cõfessis sunt. Deus itaque regis captiuatoris sui captiuus Daniel effectus est. At ille saeuus captiuator, stultus adora-

adora

adorator tandem expugnandus erat, donec forum comederet quasi bos. Nec enim parua fuit superbia dementis, vel dementia superbi, de qua, vbi sic conterritus est, & sic cecidit in faciem suam adorans Danielem, vt diceret. Verè Deus vester, Deus Deorum est, & dominus regū. Vbi eundem Danielem in sublime extulit, sociisque eius constituit super opera Babylonis, confestim quid egerit, scriptura taliter annectit.

Nabuchodonosor adhuc tam superbum fuisse, vt statuem suam adorari iuberet

CAPVT X.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, & latitudine cubitorū sex, & statuit eam in campo Duram prouinciæ Babylonis. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos sarrapas, magistratus, & iudices, duces & tyrannos, & præfectos, omnesq; principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuarū, quam exerebat Nabuchodonosor rex. Ecce qualiter adiuuat impleri veritatem Dei, veramq; interpretationem somni sui malus seruus domini, ecce causam propter quam in somnio designatus fuerat, per aureum caput statuarū, dicente inter prete. Huius statuarū caput ex auro optimo erat, & tu text caput aureum es, Grande caput idololatriæ reuera factus est Nabuchodonosor, talem statuam faciendo, & multitudinem populorum ac principum ad dedicationem eius inuadendo, elamēte valenter præcone. Vobis dicitur populis, tribubus & linguis, in hora qua audieritis sonū tubæ, & fistulæ, & cytharæ, sambucæ, psalterii, & symphoniarū, & vniuersi generis musicorum, cædentes adorete statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. Si quis autē non præstratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardens. Nulla vsquam scriptura meminit quemquam ante illum tantum habuisse fundæ idololatriæ studium, tam horribile, ne dicam pretiosum confusse, vel vidisse simulachrum, tam crudele pro cultu idoli proposuisse editum. Rectè ergo calix aureus Babylon dicitur per prophetam inebrians omnem terram, rectè nihilominus vniuersitas imperiorū idololatriæ studentium scribitur vel demonstratur. Habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationum & immunditiæ fornicationis eius, & in fronte eius scriptum mysterium, Babylon magna mater fornicationum & abominationum terræ. Calicem sane poculum Babylonis, dulcem intelligimus deceptionem eiusmodi vel limilem illi, quam tunc propinabatur illius nomine & rex Babylonis. Vbi ad alitientem populis adhibuit sonū tubæ, fistulæ, & cytharæ, sambucæ, psalterii, & symphoniarū omnis generis musicorum, vt festiua sonorum suauitate inebriati omnes populi & tribus & linguæ, cæderent adorando statuam auream hominis corruptibilis, quod verè cadere egi.

Quare scriptura, calicem aureum Babylonicæ meretricis tribuerit. CAP. XVI.

Causam puto idoneam adparere, cur vel ipse Nabuchodonosor caput aureum dictus sit, vel in manu Babylonis esse aureus calix, quia videlicet capitalem insaniam idololatriæ subleuauit illi faciendo statuam auream tam magnam, tamq; opusosam, tanis impensis situlissimo labore, vsque ad statum perducendo, eiusululo aspectu cum mulica (vt iam dictū est) dulcedine, sic inebriari vel dementari poterant animæ mortalium cupidæ, sicut quis inebriatur pleno calice. Iam nunc illud dicere res ipsa admonet, cur regnū Mædorum atq; Persarū illi regno succedēs per argentū in peñore, & braehis statuarū, quem Nabuchodonosor somniat, cur regnum Græcorum per æs ventris & femorum, cui regnū Romanorum per tibias ferreas, & pedes partium ferreos, partium fictiles signatū sit, vel significati debuerit. Iam quidem ante nos dictum, vel vñtatum est regnum Mædorum atq; Persarū, Idcirco per argentū signatum esse, quia tanto vilis extitit regno Babylonicō, quanto auro vilis æstimatur argentum, quod ex historiis comprobare haud difficile est. Regnum autem Græcorum per æris metallum idcirco signatum esse aiunt, quia æs & durū & valde sonorum est, & Græci fortes, & maximè fuerunt eloquentes. Veruntamen licet sensus iste vñus & bonus sit, nostri ratio propositi causas adhuc alias suggerit, quia videlicet delectabile est, proprias pro posse reddere, vel inuenire causas, quibus regna illa lapidem illum contra se prouocauerint, qui abscissus de monte sine manibus, statuam percussit, & contriuit atque comminuit. Verbū namq; Dei, cuius victoriam celebrare præsentis est intentio opusculi, & lapis erat tunc antequam caro lieret, & nunc est postquam caro factum est, & per ipsum & cum ipso & in ipso singulari tegna suis temporibus percussa atque contrita sunt, & in nouissimo ita comminuenda sunt, vt quasi in fauillam redigantur, & quasi fauillæ, quæ vento atrepta est, nullus locus eorum inueniatur.

Quas ob causas regnum Babylonicum per aurum, & regnum Persarum atque Mædorum signatum sit per argentum. CAP. XVII.

Libet igitur inuerti, quia scit regnum Babylonicum siue Nabuchodonosor rex, auro suo lapidem illum prouocauit, itak et verbum Dei, filiū Dei, quem & confessum illum esse regē & miramur dicentē. Et species quarti similis filio Dei, ita & regni Mædorum superbia videlicet superbi.

superbissimus Aman, argento suo lapidem eundem contra se concitavit. Dixit enim regi Alysuro. Si tibi placet, decerne, ut pereat gens Iudæorum, & decem milia talentorum appendam arcarii gazæ tuæ. Dixitque rex ad eum, Argentum quod polliceris tuum sis, de populo age quod tibi placet. Nimirum non parvæ considerationis est aut esse debet, argentum quod appennum suæ oblatum fuit ob Iudæicæ gentis vniuersale exterminium, contra propositum Dei, contra verbum promissionis, quod non esset vnde impleteret, si diaboli voluitatem, qui insaniebat in Aman, consecutus fuisset effectus. Sanè quod dixit Daniel ad Nabuchodonosor. Tu es ergo caput aurum, & post hæc confurget regnum illud minuste, libenter sic accipimus ut subintelligamus ad nequitiam, vel malitiæ opus. Quia videlicet regnum illud contra verbum promissionis minus egit, quim regnum Babylonis. Quod & si tanto præcellit illud super regnum Persarum & Mædorum, quanto aurum super argento. Nunquid id ipsum regnum periarum & Mædorum tanto copiosius fuit regno Græcorum & regno Romanorum, quanto ære & ferro prætiosius est argenti? Itaque propter quam causam Nabugodonosor suo regnū eius per aurum, propter eandem regnum Mædorum & Persarum rectè intelligitur per argentum. Quia videlicet hic aut, illic argento armatus nitebatur diabolus præpedire, ne adimpleretur promissionis verbum.

Quam ob causam regnum Græcorum per ære significatū fuerit. CAP. XVIII.

Eandem ob causam, per ære metallum in eadem sitatur, rectè accipimus signatum esse regnum Græcorum. Quid enim regnū illud egit? quid fecit illic draco diabolus, & diaboli laeities Antiochus? tartaginibus suis & ollis æneis crudeliter usus est. Septem namque fratribus cum matre apprehensis iussit tartagines & ollas æneas succendi, & singulis eorum cure capitia cum capillis abstraxit, ac pedum summitatibus præcisit, adhuc sperantes in tartagine coherere. Taliter impius ære suo contra Deum usus est, agente per eum diabolo, ut verbum promissionis & testamentum Dei de cordibus eorum aboleret, quibus data, vel ad quorū partem promissio facta est. Scripserat enim Antiochus omni regno suo agitante diabolo, vt esset omnis populus vnus. Erant autem Iudæi, imò & omnis Siria sub regno eius. Quid igitur per hoc spiritus diaboli intendebat, nisi vt transfuentibus Iudæis in idem cum cæteris qui sub regno eius erant populis, periret promissio, cum promissionis iam nulum esset expectatio. Quod quis facere noluerunt quidam perpauci, inter cætera mala quæ illis intulit, hoc summum ius, quod septem fratribus iam dictis & matri illorum tartagines & ollas æneas succitas & crudeliter admouit. Num parua hæc est causa, vt regnum illud per venerent æneum & ænea itate formora intelligi debeat. Præterea in formoribus æneis cum crudelitate intelligi rursus dinem, quia videlicet dum illa agerentur, templum luxuria & comestationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisq; ædibus mulieres virose ingerebant, introscientes ea quæ non licebant.

Quare regnum Romanorum per tibias ferreas, pedes partium ferreas, partim fistiles significatum fuerit. CAPVT XIX.

Deregno Romanorum, cur per tibias ferreas, & pedes partium ferreas, partim fistiles significatum fuerit, causa manifesta redditur, dicendo. Quomodo ferrum comminuit, & edomat omnia, sic regnum quartum comminuet & conteret omnia. Veruntamen quod pedum quædam pars ferrea quædam fistilis visa est, questione adhuc indiget vt planius fiat, quamuis interpretis idem serè exponat, dicendo sic ibidem. Porro, quia vidisti pedum & digitorum partem testeam, & partem ferream, regnum diuisum erit, quod de planario ferri oritur. Secū dum quod vidisti ferrum mixtum reſte ex luto, & digitos pedum ex parte ferreas, & ex parte fistiles, ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum, quod autem vidisti ferrum mixtum reſte & luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adherent sibi, sicut ferrum non potest misceri reſte. Certum tempus, quo hæc euenisse cognoscantur, nullo modo aliter melius inuenire possumus, quàm sequendo literam propheticam, qua continuo subiungitur. In diebus autem regnorum illorum fulcrauit Deus caeli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius populo alteri non eraderit. Tempus ergo quo regnum æternum fulcrauit Deus, scđum quod de monte abscisus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & ære, & argentum, tempus (inquam) quo sine opere coniugali de virgine conceptus & natus est Deus & homo Iesus Christus. Respicimus, qualiter tunc se habuerit regnum Romanum, quod sine dubio significatum est per ferrum, nam quod dicit. In diebus autem regnorum illorum, idem est ac dicat, cum regna hæc sibi ordine successerint, fulcrauit Deus caeli regnum, quod in æternum non dissipabitur.

Quid mixtura ferri & reſte significet. CAP. XX.

Igitur in pedibus statuz per infociabilia signa rerū ferri & reſte, licet arbitrari, significatum fistile id quod acciderat Romanis, quando Christus natus est de virgine. Quid enim accide-

rat? Hoc

rat & Hoc nimirum, quod per maximas ciuiles discordias, Romana potentia in regnum & monarchiam deuenerat. Quis illas non audiuit discordias & quis ignorat illa ciuilia bella? Defatigatus est mundus, & adhuc defatigatur, scolastica lecturancibus, historiographis denarrantibus, pueris quoque retractantibus, Romanorum ferè omnium, in ximæ Pompeii & C. Cæsaris discordias immittens, discordias impacabiles. Itæque Antonij & Octauiani Augusti pugnas ciuiles, per quas & inter quas idem Octauianus Augustus Romanorum monarcha effectus est, in cuius diebus lapsus in monte sine manibus abscessus est, quo regnante Christus de uirgine natus est, cuius & successoris eius Tyberij Cæsaris temporibus æternum regnum Dei, per passionem & resurrectionem eiusdem Iesu Christi suscitatum est. Per ferrum (inquam) & per testam in pedibus statuz, discordias illas, & bella ciuilia libenter accipimus signata fuisse, & hoc esse quod scriptum est. Quia uisisti pedum & digitorum partem testam, & partem ferream, regnum diuinitum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, id est, ex nimia fortitudine, suborientem inuidia fiet, ut regnum diuidatur. Et hoc ipsum repetitur, dicendo: Quia autem uisisti ferrum mixtum testa ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicut ferrum non potest misceri testæ. Cum magna admiratione hoc accipiendum est, quia non solummodo concius, uerumetiam con sanguinei fuerint, ita ut Pompeius C. Cæsaris gener, & Octauiani Antonius sororius existeret, & tamen non magis poruerunt per concordiam coherere sibi, quam potest ferrum misceri testæ. Et tandem dissenserunt, donec pars infirmior uicta decellit. Ibi pars partè uisus eiusdem Romanæ uirtutis ita uelociter & fortiter superauit, ut pars quæ uicta est lucez testæ, pars autem quæ uicit ferro possit comparari. Vna acies paritur bellum, gerit altera, ait auctor insignis describens illa ciuilia bella. Item, ad illum qui superior erat, id est, ad C. Cæsarem iam dictum refert, Bellantè geminis tenuit te Gallia lustris. Pars quora terrarum facili si prælia pauca Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem. & ita factum est. Summa horum quæ dicta sunt, ista est. Per discrepantiam testæ & ferri, quarti, id est, Romani regni ciuiles discordias rectè potest intelligi. Nunc ad ordinem redeamus.

Quare exclamauerit Nabuchodonosor, Ecce ego uideo quatuor uiros solutos, & species quarti similis filio Dei.

CAPVT XXI.

Capitulum magnæ admirationis in aureo capite, quod erat Nabuchodonosor, contra statuam auream, quæ erexerat Nabuchodonosor, istud est, quod exclamauit. Nonne (inquit) tres uiros misimus in medium ignis compeditos? Et respondentibus optimatibus suis a se dicentibus. Verè rex. Ecce ego uideo (inquit) uiros quatuor solutos, & ambulat in medio ignis; & nihil in eis corruptionis est, & species quarti similis est filio Dei. Hoc magnæ inclamationis dictum, totus orbis audiuit de ore hominis regis gentilis & impij. Et qui digne sufficit admirari, ubinam uiderat ille filium Dei, ut similitudinem eius recognoscere posset in medio ignis? Dixit enim: Et species quarti similis est filio Dei. Sic loqui solet, qui quamlibet speciem aliquando uisam, alicubi consideratam, & mente retentam, memoria signatam, alio tempore, siue loco alio, in persona qualibet recognoscunt. Iste (inquiunt) similis est illi, quem uidi, istud est simile illi, quod ibi uel ibi considerauit. Quam similis est iuuenis iste consobriuo meo? ait quidam, in ruens iuniorum Tobiam. Uiderat enim patrem, & in filio similem, ut accidere affolet, animaduertebat speciem. Iste autem, ubi uiderat filium Dei, ut speciem eius, recognoscere posset in filio, qui descenderat cum Azaria & socijs eius in fornacem, uel in medium ignis? Nunquam uiderat filium Dei, sed nec unquam legendo uel audiendo didicerat, quis, uel qualis esset filius Dei. Nonne ergo mente non sua locutus est? Nonne in magno excessu taliter effatus est? Verè in magno excessu, in magno stupore. Non leuis stupor extitit, quem quasi leuiter scriptura enuntiauerat, dicendo, ubi supra. Tunc rex Nabuchodonosor obstupuit, & surrexit proptere.

Quare appellatio filij Dei, ab inimico & persecutore primum usurpata debuerit.

CAPVT XXII.

Spectiosa uictoris pars, & insigne præconium uerbi Dei, filij Dei, quod illum manifesta conuictione prius confessus est inimicus, quam amicus, persecutor quam executor, & iniustus quam iustus, Gentilis quam Iudæus. Quis enim saltem ex omnibus prophetis tam aperte nomen istud expressit, filium Dei? Habemus passim in scripturis prophetis uerbum Dei, & hoc uerbum Dei filius est, sed mundus eum non cognouit, ita ut nec apud Iudæos, quibus creditum est uerbum Dei, uerum esse prædicare hoc nomen, quod est filius Dei. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit, nec solum eum non cognouit, uerumetiam annunciationem de eo, nec saltè Iudæus ferre potuit, unde & oportebat prophetas claudere, ligare, & signare testimonium eius in scripturis. Quia (sicut iam dictum est) non possent portare saltem cultores Dei, nec paterentur audire uillam esse Dei generationem, uillam esse filium Dei. Per hunc summum ex principibus suis, quem Iudæus aut Gentilis arguere non posset, cuius opprimere os non auderet mundus, hoc nomen primum audiuit filium Dei. At ipse tantus

G

prædicator forè etiam tunc dormiuit & somniauit, quando nomen illud prædicauit. Non enim putemus, cum nunc tantum modo dormisse, quando illam, de qua iam supra dictum est, magnam statum somniauit, somniumque perdidit, ignorans quid viderit. Imò tota vita eius somnium fuit, quicquid boni de Deo pronunciauit, quicquid benedixit & laudauit, somnium fuit. Quasi sicut illud de status somnium perdidit, ita quicquid laudis Deo declamauit, rotum de corde eius veluolenter euauit. Denique qui post interpretationem somnii vel statum, quam viderat, Danielelem adorauit. Verè (inquit) Deus vester, Deus deorum est, & dominus regum. Ipse postmodum statum dedicans auream, seruos eiusdem Dei misit in fornacem ignis. Et quis est (inquit) Deus, qui eripiat vos de manu mea? Item, qui dixit. Benedixit Deus eorum, Sydraci videlicet, Mylachi, & Abdenago, &c. Ipse postmodum contra Dei decretum, quod viderat vel audierat, superbe respondens. Nonne (inquit) hæc est Babylon magna, quam ego ædificauit in domo regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei, statim propter superbiam quasi boue effici meruit.

Confessionem & laudem Nabuchodonosori propter superbiam, & tumidam Danielitatem reprobram fuisse.
CAPVT XXIII.

Daniel. 3. **I**Am nunc, vt constat magis ac magis, merito declamationes illas probari, perpende, quia non fuit speciosa laus in ore illius peccatoris, tota namque reserpta est sermone tumidæ vanitatis. Quomodo enim laudauit, cum scripsit. Nabuchodonosor rex omnibus populis gentibus & linguis, quæ habitant in vniuersa terra, pax (inquit) vobis multiplicetur, signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa eius. Quantus in oculis suis habetur, dum dicit. Signa apud me fecit Deus excelsus. Et deinde. Placuit ergo mihi. Quid enim est, apud me fecit, & quia placuit mihi, nisi ob gratiam meam fecit, & feliciter contigit illi Deo, quia placuit mihi? Verè sicut non dignatur Deus excelsus laudem, nisi ex humilitate, ita iustum & dignum se fuit, vt reprobarer extollentiam sublimis oculorum illius, quia laudando laudabilem in ipsa laude mentiebatur. Non enim apud eum signa fecerat Deus excelsus, quia non erat amicus, sed fecerat contra eum, quoniam erat inimicus Dei excelsi, & seruorum eius. Et quis vtiquam iustorum regum siue patriarcharum, qui magnalia Dei viderunt, referens dixit, aut dicere debuit, Signa apud me fecit Deus? Nos quoque de sanctis illis loquentes, non dicimus, aut dicere debemus, apud illum vel illos, sed per illum & per illos, siue coram illis Deus mirabilia fecit, vt pote in terra Aegypti. Sicut igitur de rege omnium filiorum superbiae Deus excelsus dicit. Non parcam ei verbis potentibus, & ad depræcandum compositis, ita de isto superbo filio rectè dicas, quia non peperit, aut parcere debuit illi Deus, id est, pro laude etiam & magnificentia sublimi.

Quod sicut tribus pueris in camino adfuit filius Dei, ita omnibus adfuturus sit qui se confiteantur.
CAPVT XXIIII.

Daniel. 3. **I**llud quoque non prætereundum, quod etiam si non dixisset ille stupidus. Et species quartæ similis est filio Dei, nos qui nunc sumus, & in rebus temporaliter gestis, æterni regni mysteria contemplari studemus, licentius & vero sensu dicere possemus, & nunc dicimus, quia species quartæ similis fuit filio Dei, id est, qui quartus apparuit in camino ignis, & seruos Dei excelsi mirabiliter custodiuit, signum fuit, & in semetipso lignauit, quod facturus erat, iamque facere coeperat filius Dei, verbum Dei. Quando enim desuit agonizantibus seruis suis propter verbum Dei? Hoc maxime futurum erat temporibus euangelij sui, vt publicis edictis & proteritionibus siue dem sanctæ trinitatis impugnet rex magnæ Babylonis diabolus. Et ita factum est paganus Romanus imperij regibus diabolo famulantibus. Nonne cum pijs martyribus filius Dei, & in flammis, & in cæteris agonibus semper præsens fuit? Verbi gratia, Vbi martyr insignis Laurencius ignibus suppositus est pro fide filij Dei? nunquid qui assatus fuit, & super craticula & super ignem spiritum emisit, idcirco dicas, quia fuit absens, & ab ignibus eius longè absenti filius Dei? Imò præsentior illi fuit & gloriosius in eo triumphauit, quam li excussisset carbones, & ignitam craticulâ eius quasi ventum rosis flantem fecisset. Transiuit per ignem, & flamma illi non nocuit, & odor ignis in eo non fuit, quia fides læta non est, imò sicut aurum per ignem probata est. Sic anima iustitiam in illa fornace Babylonica, speciem quartæ similis filio Dei, quia licet per speciem quæ illic apparuit, custodiui fuerunt illi tres pueri, sic per inuisibilem præsentiam filij Dei illis permansit in sanctis martyribus fides æternæ trinitatis, & Romanum imperium sonorus atque dulcius, quam ille rex Babylonis, tandem confiteri meruit Christum filium Dei.

Quare Deus, non de tres pueros, ita & templum defenderit, ne confugares.

CAPVT XXV.

Templum a Deo neglectum. **N**on poterat hinc Deus excelsus templum suum, quod erat Hierosolymis, in christum custodire à flammis incendiis Babylonis, qui tres pueros taliter custodiuit in camino ignis, vt nihil potestatis haberet in corporibus eorum, & capilli capitis eorum non essent aduisti, & saraballa eorum

eorum non essent immutata, & odor ignis non transiret per eos? Planè poterat, sed crudèdus erat mundus, ut sciret, quod Deus ex cælis non pulchris lapidibus, aureisve parietibus templi manufacti delectatur, sed sibi claritate & mundis cordibus, & ille est ei opabilis locus. Nam quia & tabernaculum Moyses cum auctoritate Dei, & templum Salomon tanto opere, auro & gemmis extruxit, atq; perornauit, existimare poterant homines cupidi, de Deo malè sentientes, quod esset eorum similis, & de religione iustitie nihil curantes, putarent se satis honorare Deum muneribus aureis suamq; cupiditatem corroborarent, quasi ex emplo Dei. Hanc suspitionem dignè à se remouere curauit opere perficendo illud, quod ad Salomonem duxit, cui illè perfectissimè ædificauit domus domini. Si autem, inquit, austerione auertis fueritis uos & filij uestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, auersus Israel de superficie tetra, quæ dedi eis, & templum quod sanctificauit nomini meo, prostratus à conspectu meo, Salomon, inquit Stephanus, non proomari, ædificauit illi domum, sed ex cælis non in manufactis habitat, sicut per prophetam dicit. Cælum mihi sedes est, tetra autè scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, aut quis locus requietionis meæ? Nonne manus mea fecit hæc omnia? Dignè igitur se fecit, quod templum uel aurum templi manufacti, pro tempore & te multè neglexit, non men autem suum & promissionis uerbū, in quo uita est, glorificare & dilatare nunquam desijt.

Toties uisum Nabuchodonosor, nunquam tamen fuisse ex animo humiliatum.

CAPVT XXVI.

Iam semel & secundò commonitus fuerat Nabuchodonosor rex, ut ab altitudine sua detumesceret, ac de semetipso mortalis homo humilia sentiret, & prior quidem admonitio terribilis, sequens autem terribilior atq; sæuior extitit. Nam in prima tantummodo teritus fuit, in secunda uerò damnū quoq; de suis accepit, quia uiros illos fortissimos de exercitu suo, qui ad eius imperiū seruos Dei ex cælis miserant in fornacem, interfecit flamma ignis. Iusta ergo super ipsum post hæc peruenit sententia præeunte uisione, cuius interpretatio sententiam ipsam prænunciabat, nihilominus perseverante cordis eius indomabili superbia. Nam ut sciamus, quanta in corde eius arrogancia, quanta in oculis fuerit extolentia, signanter ita dictū est. Post sinem mensum duodecim, subauditur, ex quo de arbore succidenda iomnū uiderat, & interpretationem eius audierat, in aula Babylonis deambulabat, responditq; rex, & ait. Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificauit in domū regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cui, uel contra quid respondisse dicitur, nisi contra id quod audierat. Hæc est interpretatio altissimi, quæ peruenit super dominum meum regem. Espicite te ab hominibus, & cum seris erit habitatio tua, & sicut uos comedet? Claret itaq; maxima in loco illo culpa superbia, quia considerando magnitudinem Babylonis, oburq; fortitudinis suæ, & amplitudinem (ut putabat) gloriæ, impossibile iudicauerat, quod audierat, ex diuina auctoritate, scilicet aliquid posse insecutum præterire uerbū domini, secundum interpretationem somnij, quim uenire aliquod super se aduersū, tantum regem magnæ Babylonis. Igitur ubi statim subiungitur, Cum adhuc sermo esset in ore regis, uox de cælo ruit, Tibi dicitur rex Nabuchodonosor, Regnum tuum transijt à te, &c. manifestè prædicatur sicut iusta omnipotentia, ita & omnipotentis iustitia, quia sanctus & iustus neminem poenaliter humiliat, nisi illi qui se pertinaciter exaltat.

Nabuchodonosor tanquam bouem foenum comedit.

CAP. XXVII.

Tandem notandum, quod idem Nabuchodonosor, sicut in culpa, ita & in poena similis factus est captiuatorum generis humani diabolo. Nam de illo dicitur dominus ad beati Iob. Ecce Behemoth, quem feci tecum, foenum quasi bos comedit. Cum ergo ex hominibus abiectus Nabuchodonosor, foenum ut bos comedit, manifestè datur intelligi, quod in poena sua similis diabolo exiit, quia quod fecit ille spiritu aliter, hoc fecit ille corporaliter, quod ille indelinitè, hoc ille septennio, quod uidelicet numero uarietas significari solet. ille namq; foenum comedit, id est, carnales sibi incorporat homines. De qualibus scriptum est, Omnis caro foenum est, & omnia gloria eius quasi flos agri. Verè foenum est populus, excicatum est foenum & cæci dicit flos. Solum eiusmodi foenum comedit quasi bos, quia præter uiciditatem carnis nihil est in eis, quibus præualuit ille Behemoth. Et quid amplius est in his, qui dentes illius ostendunt, nisi illud quod sequitur? Verbum autè domini manet in æternum. Igitur quim iustum pulchrū est iudicium in eo, quod ille dudum rex præpotens, quasi bos comedit foenum, tanquæ diceret ei uox, quæ de cælo ruit super eum, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, tu uerbū domini quod manet in æternum, exterminare uoluisti, succendendo Hierusalem, & templū domini, quod solum erat in quo inuocabatur nomen domini, sed neq; tu, neq; Behemoth pater tuus, uel quicūq; sunt ex parte eius, efficere poteritis, ut in uacuum prætereat uerbū promissionis, quantumq; assigatus, aut deuoretis foenum, uel flos agri, id est, carnales homines, uel carnalū hominum gloriam, quoniam aliqui idcirco permittuntur uobis, cum sint ex Abraham reducti, quia sunt quidem filii carnis, sed non filii promissionis, yndè nec metentur in semine computari.

Quo sensu verum fuerit, quod Nabuchodonosor dixit, Nonne hæc est Babylon, quam adificasti.

CAPVT XXVIII.

Prius ne verum dixit gloriando, Nonne hæc est Babylon quam ego adificauit? Babylonem namque (vt Pompeius Trogus refert) Semiramis condidit, murumque vrbi eo ipso latere circumdedit, arena, pice, & bitumine interstrataque materia. Nunquid ergo verum dixit, tanto iunior Semiramide vxore Nin, in quo regnum Assyriorum cepit? Veruntamen sacra præpositæ autoritas, quod ante Semiramidem Babylon exiit, & causa quoque nominis eius antiquissimam, sacra est edita literis Chus, inquit, filius Cham, genuit Nembroth, ipse cepit esse potens in terra. Fuit autem princlpium regni eius Babylon, de terra illa egressus est Allur & adificauit Ninium. Causa nominis, quod est Babylon, exiit illa, quod ibi Deus linguam confudit eorum qui adificabant, & cessauerunt adificare ciuitatē. Nam idcirco vocatum est, inquit, nomen eius

Gen. 10.

Gen. 11.

Proser. 25.

Daniel. 4.

Daniel. 4.

Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ. Ergo vir gloriosus, de qualium quolibet illud sapientia dictum est. Nubes & ventus & pluuix non sequentes, vir gloriosus & promissa non complens, vir inquam gloriosus, id est, vanus, vento vanitatis plenus atque distentus, quia fortassis Babylonem propriis opibus atque impensis auixerat, rem suam siue opus suum non parum æstimans, aut æstimari volens, magno ore declamauit, responsum cordis alti & erecti euerit. Nonne hæc est Babylon, quam ego adificauit? ne diceret, quam ego prouexi siue ampliaui: & quod tum o vir gloriose, in ru Babylonem à fundamentis adificasset? nunquid et sic verbum quod audieras, scilicet interpretationem lominii, facere irritam potuisses? Iuste igitur, quia tam iustus quam omnipotens sermo Dei est, super te tententis vox ruit, etiam si aliquo modo consilium sancti prophetæ feceris fueras, dicēs: Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum, forsitan ignolet delictis tuis.

Nabuchodonosor non mentem tantum, verum & formam amisisse, cum factum vt bos comederet.

CAPVT XXIX.

Ibidem.

Idemham phoia Nabuchodonosor.

Daniel. 4.

Tandem de isto dicendum, quia solet quaeri, vt rum mentem solum, non etiam formam amisisset. Et quidem ipso dicente. Ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi. Sic maiores nostri asserunt, quia quando dicit, sensum sibi reddidit, ostendit non formam se amisisse, sed mentem. Sed adhuc illud occurrit & repugnare videtur, quod idem postmodum repetens dicit. In ipso tempore sensus meus reuerfus est ad me, & ad honorem regni mei deo remque perueni, & figura mea reuerfa est ad me, & optimates mei & magistratus mei requisierunt me. Et inter cætera cum dicit Ibidem. Et figura mea reuerfa est ad me, profecto datur intelligi, quod de figura siue status humani rectitudine nonnulla amisisset, & quod etiam si manuum vel pedum effigies digitorumque discretio siue discretio numerositas permanisset, nihilominus tamen quadrupes incederet, præsertim cum ita dictum vel expressum sit, factum quasi bos comedes. Et factum vt bos comedit, qui videlicet bos quadrupes nullis vitur manibus, quippe cui manus natura non creauit, sed pronus homini factum dente demetit, & os per terram trahendo comedit. Sed & illud quod dictum est in sententia. Cum bestia atque feris erit habitatio tua, figuram eius demutatam fuisse (vt iam dictum est) nonnulla ex parte probat, præsertim quia dixit, Et figura mea reuerfa est ad me. Et quia bestia siue feræ non facile sociarentur illi siue aliqua sui similitudine. Veruntamen quomodocumque figura eius se habuerit, Hoc in laudem omnipotentis verbi Dei admirandum est, quia regem tam potentem tanta mutatione demutauit, quanta quæpiam hominum fuisse demutatam, sacra nulquam scriptura meminit, excepta vxore Loth, quæ respiciens post se, versa est in sturam salis.

Daniel. 4.

SEXTI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER SEPTIMVS.

Balthasar regem iam cum, cum manus hominis in pariete scribens appareret, a verbo Dei victum fuisse.

CAPVT I.

Balthasar conuiuium celebrat.

Ost effectum verbi Dei victoriosum, quo hominem regem, hominem superbum, regem elatum fortiter deciet, potenter humiliat. Ipsum quoque regnum debellare superuenit, pignissimo summet vel presentem suæ admirabili signo, rege Balthasar celebrante conuiuium, iamque temulento cum opimatibus suis, et vxoribus & concubinis suis, dum in sacris vasis templi domini biberent vini, & laudarent deos suos argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos,

deos, in eadem hora apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum, in superficie parietis aulæ regie. & rex aspicebat articulos manus scribentis. Tunc regis faciem cōmutata est, & cogitationes eius perturbabant eum, & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad semicū collidebantur. Scriptura illa signū fuit verbi Dei iam cōfurgentis, iam illi irruentis ad debellandam superbiam regni tyrannici, regni Assyriorum atq; Chaldeorū, quod à temporibus Nini & coniugis eius Semiramidis per annos ferme mille trecentos iugo aspero prelerat colla populorum. Rex ille fortissimi imperij paruula verbi eiusdem signa, pabulos apices iudicii eius, veros iudices, cum nondum intelligere aut quosq; legere posset, ferre non potuit, videre non sustinuit, sed facie commutata, mente perturbata, libidinoli renes eius inter vixores sedentis soluebantur, genua libidinoli inter concubinas bibentis ad iniucē collidebantur, & ita palam factum est, quim esset infirmus, qui videbatur fortis & imperiosus.

Danuelem non perturbatum, sed confidenter aspexisse, legisse, & interpretatum fuisse.

CAPVT II.

A Tille, ad quem, & propter quem, vel propter cuius similes veniebat & decertabat Deus, Dei verbum, non expuluit, non perturbatus est, sed aduocatus est, sed ad legendum, postulatū, ad interpretandum, assistit familiariter, sidenter intutus est, legit scienter, sapienter interpretatus est, Mane, Tetel, Phares, Mane, numeravit Deus regnum tuum & compleuit illud. Tetel, appensum est in statera, & inuentum est minus habens. Phares, diuisum est regnum tuum, & datus est Mædis & Persis. Quim breues voculæ, quantam longieudinem, quantam latitudine, quantam altitudine demonstrauerunt animæ hominis habentis dilectionem verbi Dei, cuius arcanaum consiliū sublimē atq; profundum continebatur tribus vocibus illis, sex syllabis, quatuordecim literis illis. Per hoc quod scriptum fuerat, mane, quod interpretatur numerus, vidit in latitudine cordis angustiam diuturnitatem regni Assirii siue Babylonis, quia non casu accidisse, sed iusto iudicio Dei, vt gentes tam multas iugo suo premere posset annis (vt iam dictum est) mille trecentis. Legamus diligenter scripturam hanc, & sequamur interpretationem diuinā quia contra candelabrum scripta est. Hoc ipsum quod contra candelabrum scripta esse narratur, suggerat nobis, vt candelabro appropinquemus, quatenus clarē intueamur. Candelabrum nostrum Christus. Lumen nostrum verbum Dei est. Lucerna (inquit Psalmista) pedibus meis, vt verbum tuum, & lu. se. me. Vt igitur breuis scriptura breuem interpretationem copiosius consequamur, vt bi, quod in sanctis scripturis habemus, documenta sequamur.

Quid sibi velit primum verbum, Mane, id est, numerant. CAP. III.

MANE, inquit, numeravit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Quando vel quomodo numeravit Deus, quando vel quomodo compleuit Deus regnum illud? Nimium antequam conderetur Ninus, priusquam ædificaretur Babylon, antequam nasceretur Ninus, priusquam fieret Assur siue Nemroch filius Chos, cuius regni principium fuit Babylon, numeravit Deus regnum illud. Sicut omnia in numero & pondere & mensura posuit, sic & illud regnum numeravit. Quomodo ergo numeravit? Profecto sciuit causas gentiū, propter quas permitteret super ras eleuari baculum impiorum, virgam siue iugum dominantium, scilicet regnum iam dictum, vt egeret populos in indignatione, subleceret in furore, gentes persequeretur crudeliter. Causas inquam sciuit, & secundum causarum quantitatem numeravit atq; mensus est tempora siue annos eiusdem regni, vt tantum vel tam diu persequeretur, subleceret, atq; exderet. Venerat baculus ille siue virga illa impiorum dominantium vsq; ad filios, quorum iniquitates & peccata visitari oportebat. Quia dereliquerat legem domini, quia non ambulauerat in iudiciis domini. Iam ergo tempus erat, iam euoluti fuerant anni, numero quem præfixerat, & oportebat fieri, quod per Psalmistam prædictum fuerat, Quia non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Igitur compleuit illud, inquit, id est, præfixus est transactus annorum siue dierum numerus, & ecce sicut alia scriptura dicit: Computrefcet iugum à facie olei, id est, cessabit potentia, quæ diu superbiuit, superueniente misericordia Dei.

Quid velit secundum verbum, Tetel, id est, appensum. CAP. IIIII.

TETEL, appensum est in statera, & inuentum est minus habens. Ordo rectus, ordo legitimus, vt postquam seruauit ille malus seruus, de seruitio vel seruitij retributione iudicaret. Postquam completum est regnum, illud recipiat quod meretur. Iudicium namq; est inter Deum & regna, siue reges regnorum. Ipse qui ordinauit regna, iudicat illa. De qua questione putat sit Zabab, iudicium est pura dicere iudicem Deum. Ego vos exciui, ego vobis potestatem dedi, vt peccatores mihi populos exderetis, seruitium vestrum impleuistis, sed minus est in facto vestro, quim in proposito meo. In meo namq; proposito bona est intentio, sed hæc defuit in facto vestro. Ergo inuentum est, inquit, regnum tuum minus habens, quia vos omnes reges Assyriorum bonam

G iij quam

quam ego habui non habuistis intentionem, sed tantum expleuistis superbiam vestram & crudelitatem. Ego iratus sum parum vos addidistis in malum. Multum itaque deest in pondere, quia deest totum quod esset laudabile, scilicet omnis intentio iustitiae, voluntas corrigendi, intentio corrigendi, refrændi vitia, fanelendi gentibus iura legitima. Sed & in hoc inuentum est longe minus habens, quod regnum, siue reges regni illius, non eum qui dederat illis potentiam glorificauerunt Deum altissimum, aut gratias egerunt, imò veritatem commutauerunt in mendacium, & aduersus Deum elcusi sunt, & Deos suos illaudabiles laudauerunt. Eieuaus est, inquit, Daniel, cor Nabuchodonosor, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam. Tu quoque filius eius Balthasar non humiliasti cor tuum, cum seires lire omnia quae super eum venerunt, sed aduersus dominum dominatorem coeli eleuatus es, & vasa domus eius allata sunt coram te, & tu & optimates tui, & vxores tuae & concubinae tuae vinum bibistis in eis, deoq; vestrorum argenteos, & aureos, aereos, ferreos, ligneosq; & lapideos, qui non vident, neq; audiunt, neq; sentiunt, laudastis. Porro Deum, qui habet statum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti. Igitur quia inuentum est tanto minus habens, iustum iudicium scribentis, iusta est sententia dicentis.

Quid velit tertium verbum, Phares id est duntaxat. CAP. V.

Sardanapalus.

Phares, diuisum est regnum tuum, & datum est Mædis & Persis. Eum in quo ante finitum est regnum illud diuictum Assyriorum, Pòmpeius Trogus Sardanapalum memorat virum, muliere corruptiorum, eum autem qui facta coniuratione, bellum Sardanapalo inferens mortuo successit, & ad Mædos imperium transtulit, scribit Arbaetum fuisse praefectum Mædorum. Miro modo reges postremi, ille videlicet Sardanapalus, in quo finitum est regnum Assyriorum, Et iste Balthasar, in quo diuisum est regnum Chaldaeorum, sicut comparat in superbia, ita consimiles fuere in contumelia. Ille namq; vir (vt iam dictum est) muliere corruptior, inter lecorum reges purpuras colonebat, & cum muliebri habitu, dum mollitia corporis & oculorum lasciuia omnes facinoras anteiret, pensa inter virgines patiebatur: quam ob causam facta coniuratione à suis ad mortem est adactus. Ille inter vxorum & concubinarum turbas nocturnis prodentis conuiuium, crapulatus & ebrius eadem nocte est interfectus. Iosephus quidem ita narrat. Non post multum tempus, & Balthasar capus est, & ipsa ciuitas. Hic autem (sicut scriptum est) eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldaeus, & Darius Medus successit in regnum. Dum praemissa narratione de scriptura & interpretatione eius subiungit. Non post multum tempus capus est, videtur dicere, quod non interfectus sit eadem nocte. Quod si historice contrariae sunt (In multis namq; discrepat multitudo scriptorum secularium) huic sine dubio magis est credendum, qui praesens interfuit, qui scripturam legi & interpretatus est, qui inde purpuram & torquem auream circa collum accepit, qui tertius in regno princeps praedicatus est, & cum tanto honore, cum tali principatu de regno ad regnum, de Chaldaea in viciniam transiit, & ad victoriam Mædorum atq; Persarum. Fidelis interpres, nocum & insignem portans vtitatis triumphum. Diuisum est, inquit, regnum tuum, subaudiatur, cetera te, quia facta coniuratione ab his, quibus imperare debebas, circumdatus es obliuione, mortuus hac nocte in crapula & ebrietate. Et datum est Medis & Persis, iuxta praedicationem eius, qui ante te laudans & magnificans viuentem in sempiternum, Vix, inquit, eius iustis, & gradientes in superbia potestati humiliare, dominaturq; in regno hominum, & cuiuscunq; voluerit, dat illud.

Iosephus.

Daniel 3.

Quod scriptum est diuisum tunc est contra unum regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere intelligi. CAP. VI.

Daniel 4.

Quod scriptum est diuisum tunc est contra unum regnum Babylonis, de omnibus regnis mundi debere intelligi. CAP. VI.

Daniel 5.

Mane, Tere, Phares. Similiter namq; de ceteris regnis sentendum, de regno Persarum & Mædorum, de regno Macedoniae, siue Graecorum, de regno Romanorum, videlicet quod singula deberet appendere in statera, iudiciumq; diuisionis dare, pro eo quod ea minus habere inueniret. Verumetiam adhuc parum est considerare in partibus, quod de toto si praediceret, plus habet admirationis, & comnodis, etioris amplius. Regna illa partes suas vel fuerunt, totum autem est omne seculum, vniuersitas creaturarum, earum duntaxat, quae rationales sunt, scilicet angelorum & hominum, de quibus domini creatoris est & erit iudicium. Igitur ad summum recurrentes, proponamus mundum, & mundi principem diabolum, cuius typum gessit Aduer, & in Mædis atq; Persis Aman superbissimus, in Graecis Antiochus, & in Romanis Nero, malorum imperatorum impator pessimus, & in nouissima diebus reuelabitur nominatus Antichristus. In isto mundi principe, & in toto mundo contempletur dinumerationem Dei, appensionem in statera Dei, diuisionem in statera Dei, secundum scripturam hanc. Mane, Tere, Phares.

Asser diabolus typus.

Daniel 5.

Quod scriptum est, mane contra principem mundi. CAP. VII.

Mane, numerus autem, Deus regnum, quod dicitur esse tuum, & princeps mundi, rex tenebrarum, tyranne peccati & mortis, numeratus, in quibus, dierum senario, & compleuit illud die septimo. Sed

Sex namq; diebus omnia fecit, lucem, siue lucis & tenebrarum discrecionem, firmamentum, & Sex diebus
 quas ab aquis diuidens, aridam, id est, terram, & aquarum congregationes, quas appellauit ma- *rosa mundi*
 ria certis limitibus coercita, solem, lunam & stellas, volucres, & omnia natatilia, homines & iu- *machina cū*
 menta, & cetera quæ mouentur in terra. Ista sex dierum opera die septimo compleuit, ipsūq; *pletur.*
 diem septimum benedixit & sanctificauit. Tu in istis regnare contendis, tu ista regnum tuum
 esse dicis, tu ista omnia tua, vel tibi tradita esse mentiris.

Quid significet Tetel, contra eundem principem mundi. CAP. VIII.

Tetel, appensum est in statera, & inuentum est minus habens. Statera vera, statera iusta, ver- *Daniel. 5.*
 bum Dei est, verbum Deus, Dei sapientia, in qua regnum tuum appenditur, dum de te in
 diem agitur, quod omnes audiuiimus, dicente ipso, cuius in manu statera est, imo quod ipsa sta-
 tera est. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eicitur foras. Quomodo inuen- *Ioban. 12.*
 tum est minus habens & videlicet quia tu ad diem septimum, quo compleuit Deus omne opus
 suum, non peruenisti: ut ad sabbarū, id est, requiem benedictionis & sanctificationis peruenire
 noluit: idcirco veraciter iuxta sanctam & mysticam Apocalypsim, numerus tuus est sexcenti
 sexaginta sex. Inter angelos superbiendo laborasti, in decipiendo hominē circuire terrā & per-
 ambulare corpisti, in Antichristo fatigaberis, ita labor tuus augmenta capis, sicut isti in decuplū
 multiplicauerunt senariū, sex, sexaginta, sexcenti. Deus autē (vt iam dictum est) in septimo requie- *1. Pet. 5.*
 uit, Appensum igitur regnū tuū profectō inuentum est minus habens, quia nō
 peruenit ad creatoris requiem, vacuum & vanum circa creaturam continuans laborem.

*Quid significet Phares, contra eundem, & quid Persa & Moysi, quibus diuisum
 regnum eius datum sit. CAPVT IX.*

Phares, diuisum est regnum tuum, & datum est sanctis altissimi, quorum eypum tunc in ex- *Esai. 49.*
 cidio duntaxat Babylonis gesserunt Persæ & Moysi, presertim cum Cyrus rex illorū pro-
 phetica voce Christus quoq; sic appellatus domini. Hæc (inquit Esaias) dicit dominus Christo
 meo Cyro, cuius apprehendit dexteram, vt subiciam ante faciem eius gentes, & dorsa tergum
 veram. Causam ditionis huiusmodi taliter præmisit. Qui dico Cyro, pastor meus es, & omnē *Esai. 44.*
 voluntatem meam complebis: qui dico Hierusalem ædificaberis, & templum fundaberis. Fu-
 turum namq; erat, vt Cyrus licentiam & facultatem daret reedificandi Hierusalem, & templū
 domini. Diuisum, inquam, est regnum tuum, indiuiso permanente regno sanctorum, sicut nu-
 merus senariū, qui tuus numerus est, solubilis est & secabilis: numerus autem septenarius, qui
 numerus est Dei, quia die septimo requieuit, insolubilis & infecabilis est. Ita regnum tuum solu-
 bile est, & sine dubio solueum est, & tu ipse videlicet cubitū præcipitandus es, regnum autem
 Dei, & sanctorum eius manet in æternū. Præteris enim figura huius mundi, & tu de principatu
 mundi, de potestate tenebrarum harum pertransibis, in tartarum tudentibus inferni detrahē-
 ris, eorum quibus regnum tuum dandum est, quibus referuata sunt illæ, quas in celo perdidit
 sei, mansiones. Hic vnus est Daniel purpura indutus, aureā circa collum torquem de damno
 rege referens. Sicut auctoritas verbi Dei purpuræ & torquæ auream tristi & dampnato rege ex-
 tortis, & huic sancto interpreti suo transposuit, sicut omne decus cœli, omne seruicium creatu-
 ræ, quod tibi arrogasti, à te extortum, dabitur sanctis Dei hominibus.

*Hanc manum apparentem signasse manum Dei, de qua Dauid: Firmetur manus
 tua, & exaltet dextera tua. CAP. X.*

Tandem quomodo taliter apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis, & quomo- *Psal. 88.*
 do manu dextera solet scribi recordemur. Imo Deum recordatum esse arbitremur, quod
 cecinerat Dauid, gratulans, & gratias agens, quod audire meruisset cum iuramento Domini
 verbum promissionis. Firmetur manus tua, & exaltet dextera tua. Manum illam Domini, *2. Pet. 1.*
 dexteram illam domini, quam summo desiderio, clamore eordis maximo firmari optauerat &
 exaltari, signabat manus quæ apparuit visibilis. Fiebat iam in parte, quod faciendum erat in
 toto per manum domini, per dexteram omnipotentis Dei, quæ non est alia, siue aliud, nisi ver- *2. Pet. 1.*
 bum Dei, filius Dei. Quid enim fiebat in illam particularem Babyloniam, nisi quod faciendum
 erat in vniuersitate impiorum per promissam & iuratum verbi Dei gratiam? Et quid illud
 erat, nisi quod continuo sequitur. Iustitia (inquit) & iudiciū preparatio sedis tuæ. Misericordia
 & veritas præcedent faciem tuam, beatus populus qui selet iubilatioe, domine in lumine vul- *2. Pet. 1.*
 tus tui ambulabunt, & cetera. Iam (inquā) fiebat iam in parte illa, quia videlicet manus domini
 in suo proposito manet, firmiter exaltabatur. Iamq; a derant iustitia & iudiciū, in præparatione
 sedis eius. Iustitia in eo, quod populus suū clauitate & cæplo orbati captiuitate tradiderat. Iudiciū
 in eo, quod regnū captiuitatis eorū numeratū, & in statera appensum diuidebat, Moysi q; & Per-
 sis dabat. Hæc agēdo sedes eius præparabatur, & misericordia & veritas præcedebat faciem eius.

G iij Misse

Gen. 49. Misericordia, vt cito captiuitas illa solueretur. Veritas, vt sceptrū de Iuda, & dux de scemore eius non auferretur, donec omnino vsq; ad perfectū sedes illa prępararetur, donec promissio adimpleretur, donec Christus nasceretur. Beatus populus qui scit ista in sublatione. Beatus Daniel, qui illam legens scripturam, in lumine vultus sui domine ambulat, & certo se debet interpretationem, & fidam tenebat in pectore suo manus domini consolationem.

De quatuor bestijs, quas Daniel viderat, & quare Deus antiquus dierum appelleret.

CAPVT XI.

Non exigit huius nostri ratio propositi, cunctis vel singulis immorari reuelationis sacramentis, ex quibus ille beatus cōsolatur in medio tribulationis, in afflictione captiuitatis. Vnum est, quod intantum mens præterire non patitur, dulcissimum sacramentum pulcherrime visionis, quam viderat, priusquam decidisset bestialis ferocitas Babylois, priusquam apparuissent digiti, siue manus hominis scribentis in superficie parietis causam siue sententiam mox venturi super illam iudicij Dei. Siquidem anno primo Balthasar regis Babylois, videbatur (inquit) in visione mea nocte, & ecce quatuor venti celi pugnabant in mari magno, & quatuor bestię grandes ascendebant de mari diuersę inter se, &c. Uel tunc hic aliquantisper immorari, quia pulchrum est considerare ferocitatem tyrannicę regnorum seculi in bestias ferocissimas: & e contra dignitatem, mansuetudinem, & pietatē regni Dei, in habitu antiqui dierum, super thronum sedentis, & in processu filii hominis venientis in nubibus cęli, & vique ad antiquum dierum peruenientis, & in conspectu eius oblatus, qui & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & lingue ipsi seruiunt. Potestas (inquit Daniel) eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. Primum libet querere, cur Deus, vel qua intentione sic nominetur antiquus dierum, quod nusquam inueniebamus ante hunc delectabilem generosę prophetię locum. Sensem quidem in omnibus scripturis iam habemus, quod ille Deus pater æterni verbi, Deus sit antiquus, vt pote Deus in creatus, neq; initium habens, neq; finem habiturus. Quod & ipsum de verbo eius Deo, fideliter sentimus. Veruntamen (vt iam dictum est) nomen hoc antiquus dierum, hic primitus inuenimus positum. Causam ergo nouo ociose querimus.

Daniel. 7.

Daniel. 7.

Quatuor regna, non ex Deo regnasse.

CAP. XII.

Daniel. 7.

Oser. 8.

Regna.

Antiquus dierum.

Respice nunc facies bestiarum, de mari ascendentium, quatuor propter seruitiam dicit fuisse iudicium. Hæ (inquit) bestię magnę quatuor, quatuor regna confluent de terra. Porro ipse, cuius iudicium est, dicit. Regnauerunt, & non ex me: principes exierunt, & nõ cognouit. Verè non in ipso regnauerunt, imò regna, quæ dicta sunt, non tam regna, quàm quedã maxima & publica latrocinia fuerunt. Primum istorum, quod fuit regnum Assyriorum atque Chaldeorum, quale habuit initium, ante Ninum regem Assyriorum, & si fuerunt reges antiquiores, qui bella gererent, nequaquam tamen imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentiq; victorię, imperio abstinebant. Ille primus omnium v eterem, & quasi habitum gentilibus morem, noua imperij cupiditate mutauit, & quæ sitæ dominationis magnitudinem, continua possessione firmavit. Verè ergo regnauerunt (inquit) & nõ ex me: & quid attinet ad eos, in mundo regnare, regnante illo, qui solus regnare debet, mundi creatore? Vt igitur cognoscamus, & abhorreamus nimiam in genere humano præsumptionis iniuriam, conuenienter hic antiquum dierum nominauit eum, cui regnando factam esse constat iniuriam. Ipse nõq; qui fecit, idem debuit disponere mundum, nec principari ipsiquam debuisset, nisi secundū eius arbitrium. Si inordinatio est & irreuerentia, corã cano capite non confurgere, quantæ inordinatio nationis, quantæ irreuerentię est, regnum tam canis capitis, tam antiqui dierum, rapto nomine regio, lacerasse? Siquidem inter homines iuvenes ac senes, facilis est ætatum comparatio. Dierum autem illius antiqui, & dierū hominum, qui nomen eius regium rapuerunt, nulla omnino est, aut esse potest comparatio. Quis enim dicere aut cogitare potest, quanto diuinitatis siue antiquitatis increari prolixior sit temporibus, annis, siue diebus hominum bestiarum, qui quasi heri creati fuere vel nati? Quando illarum antiquissima bestiarum de mari ascendit, quando regnum Assyriorum de terra confurrexit, iam tunc ille antiquus dierum cum Abraham loquebatur, & iam antiquus erat, vt nunc est.

Summam rerum omnium & regnum ad Deum pertinere, sed quatuor bestijs quantum

quæq; potius, ad serapuisse.

CAPVT XIII.

Solus Christianus rex est.

Loquebatur, & inauram, suoq; cano capiti dignam tractabat sententiam, quod nulli alii rerum omnium summis, regnatis sui contaderet monarchiam, nisi filio suo, verbo suo, vt per quem omnia facta sunt, regerentur omnia per ipsum. Hoc erat lapientis antiqui decretum, hoc erat inmutabile antiquitatis insinix consilium. A t illæ bestiolæ recentis, & nuper natæ, quæ nascendo nihil inuenerat in hunc mundum, contra decretum hoc saluę, contra consilium hoc

resulta

resultare præsumperunt, & tantum senem non reueritæ, quas vel quantulas potuerunt, regni eius, mundi huius diripuerunt partes, homines, regnum super homines praedentes, cum ante oculos illius sapientis domini, non magis homo hominẽ natura possit præcedere, vel præcellere, quàm mur murẽ. Fuerunt quidem apud hominẽ illæ bestiae grandes, prima quasi leona, alia similit̃ vrsio, alia quasi pardus, & quarta multũ terribilis. Veruntamẽ in consideratione maiestatis illius antiqui, vix mures mererentur dici, vix erucae, locustæ, bruchio, & rubiginũ mereretur assimilari, quia nullius sunt momẽti. Bestias illas interficere, & corpora eorũ dare perditioni, siue trudere ad comburendum igni, multo facilius fuit, & est verbo Dei, quàm ipsa bestia, stare contra erucam, vel saltũ locustæ consequi, nisi quia peccata gentiũ merebantur, nisi permittere Deo, laceraretur à bestijs. Quis enim alius bestias illas tandẽ interfecit, nisi verbũ Dei? Omnipotens sermo tuus domine, ait quidã sapiens, exiens de caelo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminii terram profiliuit gladius acutus, insimulatũ imperiũ tuũ portas, & stans in terra repleuit omnia morte, & vsq; ad caelum attingebat, stans in terra.

Solius Verbi Dei verum esse imperium, humana omnia simulata. CAP. XIII.

Sine dubio qui in terra Aegypti tantam fecit plagã (cuius ille verbis istis meminit) ipse idem Omnipotens sermo tuus domine in istis bestialibus regnis, & omnia quæ voluit, & hæc maxime fecit, vt Nabuchodonosor steret quasi bos, vt Aman appenderetur in patibulo, vt Antiochus sine manu contereretur, vt Nero, quia vixerat turpiter, moreretur turpius. De isto omnipotente sermone domini, nequaquam nunc præterire libet, quod inter cætera dictum est, insimulatũ imperiũ tuũ portans. Et quid est insimulatũ imperium, nisi imperium non similitatum? Et quid est non simulatũ imperium, nisi imperium verum? Quod cum dicitur, *Hominum* vel intelligitur, nõnne e contra hominum imperia simulata esse perhibetur? Verẽ simulata & imperia similitata, non verã imperia bestiarum, imperia hominum bestialium, qui ad tempus occidendi vt bestia potestatem habuerunt, ad vitam autem nec sibi, nec alijs prodesse potuerunt. Iste omnipotens sermo insimulatũ portat imperium, verum tenet regnum, cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Et iam quidem tale imperium portabat, sed nondum apparuerat, apparuit salus illius hominũ, & quod habebat in forma Dei insimulatũ imperium, accepit in forma serui secundum pulcherrimum spectaculum tantæ illius visionis. Et ecce in *Daniel. 7.* nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierũ peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi tribus & linguæ ipsi seruerunt. Potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. Nunc ad ordinem reuertamur.

Regnum Medorum & Persarum quartum caput draconis fuisse.

CAPVT XV.

Tertio draconis capite superato, quartũ sese protinus erexit, dum eliso regno Babylonico regnoq; Persarum & Medorum subleuato, protinus idem diabolus cepit vel contra propositum Dei, contra verbum promissionis. Exterminari cupiens populum cuius de carne impleti oportebat, quod Deus patribus promisit, quod promissum iuramento firmavit. In isto capite iacies erat vrsi, & tres dentium ordines in ore eius, quæ intelliguntur tria regna vnũ imperii, regnum Babyloniorum, regnum Medorum, & regnum Persarum, quæ in vnũ redacta sunt regnum siue imperium. Et quidem reges illius imperii proposito suo non in clemẽtes fuere populo Dei, sed per eos qui sub regibus fuere principes, maximeq; per Aman, sicut historia libri Hester memorat, hoc agere voluit diabolus, vt populus ille omnino exterminaretur. *Daniel. 7.* Hoc in antedicta visione Danielis in eo præsignatũ est, quod cum dixisset, & ecce bestia alia similit̃ vrsio in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, protinus subiunxit, Et dicebant ei, Surge, comede carnes plurimas.

Satrapas Medorum & Persarum Danieli foveam in quam ipsi incidere, fodisse.

CAPVT XVI.

Svggesium namq; fuit regibus, primũ Dario, vt perderet Daniẽlem, deinde Assuero, qui & Artaxerxes dictus est, secundus huius nominis rex, vt deleret vniuersam Iudæorum gentẽ, inuidentes sacræpæ Daniẽli, quod esset vnus ex tribus principibus constitutis à Dario, vt sacræpæ illis redderet rationem, & quod Daniel superaret omnes principes & sacræpæ, quia spiritus Dei amplior erat in eo, quodq; rex cogitaret constituere eum super omne regnum, ad hoc perduxerunt regem, cõmunicato consilio cũ principibus regni & magistratibus, tenacioribusq; & iudicibus, quatenus decretũ imperatorũ exiret & edictũ, vt omnis qui petisset aliquã petitionẽ à quocunq; Deo & homine vsq; ad dies triginta, nisi à rege, mitteretur in lacũ leonũ. Certissimẽ autem futurum sciebant, vt Daniel sciens constitutam legem, nihilominus peteret à Deo suo, oraret

oraret & adoraret Deum suum, atq; hoc modo incideret in iudicium illius magnæ, fortissimæ, & (vt putabant) prouidæ legis atq; inenutabilis decreti. Et ita factum est, verum tamen nõ in quantum volebant. Ingressus namq; Daniel domũ suam fenestris apertis in coenaculo suo, contra Hierusalem tribus temporibus in die steterat genua sua & adorabat, consistebaturq; corã Deo suo, sicut & ante facere consueuerat, videlicet tenax proposito sancti, secundum illam sententiam Dauidicam. Vespere & mane & meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. Nec verò illud ignorabat, quid esset, vel quomodo verum esset. Foderunt ante faciem meam, & inciderunt in eam. Hoc illi nesciebant, sed scire habebant, quod Deus Danielis ipse esset, qui Deus trium puerorum factorum eius, Sydrach, Mysach, & Abdenago, & quod non minus pollet pro Daniele leonibus imperare, quam potuit illis flammis ignum mitigare.

De oratione Danielis contra Hierusalem propter quam accusatus, & cum rex liberare non posset, in lacum leonum proiectus fuit. CAP. XVII.

O Stultam diaboli inuidiam, o inuidiam draconis antiqui stultitiam, qui natum sibi quantum caput iniquitatis, scilicet potestatem Moedici vel Perlici regni, tam cito ad hæc partem leuabat, & intendebat, vt Daniel non inuocaret Deum suum, aut obliuisceretur verbum Dei sui, quod mente gestabat. Nunquid mulier in vtero habens obliuisci potest doloris sui, & non clamare dum cruciatur & parturit? Sic nimis beata anima propheta sanctissimi, quæ intra se conceptum gestabat verbum boni beatæ promissionis, tacere non poterat. Et occupata in expectatione salutis, principum in perditione currentium leges non curabat, consilia non admittebat. Illuc vbi promissio iurata fuerat, animo intendebat in Hierusalem, mente præsens aderat, vnde corpore absente exulabat, vbi iuramentum accepit fidelis Dauid, vnde exire oportebat verbum vniuersum promissionis, quia de Sion exiit lex, aitbat spiritus propheticus, & verbum domini de Hierusalem. Propterea fenestris apertis in coenaculo suo contra Hierusalem vir desideriorum genua steterat, interdum lugens, & panem desiderabilem non comedens, multisq; modis semetipsum affligens, vt totis viribus adhibitis, validam vsq; in cælum subleuaret orationem, indeq; opportunam sibi attraheret consolationem. Exploratus est, accusatus in iudiciũ venit, tanquam præuicator magnæ legis, tanquam reus læsæ maiestatis. O verè beata anima, cum te nec rex ipse liberare posset, ponens cor vt te liberaret, & vsque ad occasum solis laborans, vt te erueret, tunc quidem tristitiam habebas, ibi dolores vt parrurientis. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius, ait ipsum verbum incarnatum, cuius in obsequium tu tam vehementer doluisti, quod verbum bene conscium est doloris eiusmodi in animabus sanctis, præsertim quia ipsum in eis est, & dolorum causa illis est.

Danielem in martyrio Verbi Dei, tribus pueris non fuisse inferiorem.

CAPVT XVIII.

E RGO, martyri verbi Dei, nihil minus à sanctis sociis tuis tribus pueris habuisti. Fortè (d vir desideriorum) vbi vidisti. Ecce ego video viros quatuor solutos & ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis est, & species quartus similis est filio Dei. Vbi (inquam) hæc audisti, vbi tres socios triumphantes ad gloriam Dei de fornace ignis procedentes aspexisti, & propter hoc laudes & benedictiones Deo tuo declamatas audisti, fortè suspicasti, fortè ingemisti, quod tunc felicitari tantum deesset, vt passionis eorum, & gloriæ non meruisses cognoscere vel particeps fieri. Non fuisti neglectus, non fuisti filio Dei, cuius species illic recognita est, vilius aut contemptus. Nam ecce solus absq; socijs tuis, solus cum angelo eiusdem gratiæ saluus & incolumis inter ora leonum nocte integra perseverasti. Deus tuus misit angelum suũ, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt tibi, quia coram eo iustitia inuenta est in te, sed & corã hominibus delictum non fecisti. Habeto igitur & tu titulos triumphati, tuæ fidei vexillo inscriptos, socijs tuis nõ inferior. Habeto titulos tujs meritis exactos, regia voce declamatos. Pauescans (inquit) & tremiscant omnes in vniuerso imperio Deũ Danielis. Ipse est enim deus viuus & æternus in secula, & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsq; in æternum: ipse liberator & saluator, faciens signa & mirabilia in cælo & in terra, quia liberauit Danielelem de lacu leonum.

Completo captiuitatis annorum numero, non prophetas tantum, verum etiam super edificatione Hierusalem latatos fuisse. CAPVT XIX.

I NTEREA completus erat numerus annorum, de quo factus est (inquit) sermo domini ad Hieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. Et posui faciem meam ad dominum, & deprecari ieiunauit, sacco, & cinere, & cætera. Tunc & Zacharias, qui & in ordine duodecim prophetarum vndecimus est, respondisse narrat angelum domini, & dixisse. Domine exercituum vsquequo nõ miseraberis Hierusalem, & vrbem Iuda, quibus itatus es, iste septuagesimus annus est, Et respondit (inquit) dominus angelo, qui loquebatur in me verba

verba bona, verba consolatoria, Mirum quomodo non solum homines filii captiuitatis, verum etiam angeli sancti, eius alterius seculi de reedificatione Hierusalem, quod iam insisteret, oppido lætabantur. Daniele consolabantur angeli summi, inter Deū & Zachariam discurrabant angeli sancti, gaudentes, & a parati veluti magni apparatus & magnæ festiuitatis comministri. Et leuauit (inquit) oculos meos, & vidi, & ecce vir, & in manu eius suniculus mensuris, & dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me. Ut metiar Hierusalem & Iudæam, quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre, & loquere ad puerum istum, dicens: *Zacha. 2.* A bscq̄ muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominū & iumentorum in medio eius. Quid sibi vult angelorum tanta concursio, tam vehemens demandatio? In ædificatione terræ ciuitatis & templi, iam etiā opifices volunt videri, seseq̄ certatim ingerunt angeli. Nunquid hoc tam magnum studium suum ciuitati ædificandæ adhibent propter ciuitatem ipsam? Non vitæ propter ciuitatem ipsam, sed propter spem quondam in Iu Dauid repositam, & de illius ciuitatis gente, templiq̄ illius religione gratulantur non excidisse verbum domini, nō defecisse verbum promissionis, mox reuertura virgine Israel in ciuitates suas, vbi saluatorem dominum generare debet.

Danieli non solum reedificationem templi, verum etiam omnium regnorum futurorum euentus reuelata fuisse. C. A. P. X. X.

Nec verò solummodo reedificationem ciuitatis & templi, & inhabitationem multitudinis spaciosam, visiones diuinae, & colloquutiones angelicæ pollicebantur, verum etiam gentium aduersantium labores, & miseras in vniuersam superuenturas præloquebantur. Clama, inquit angelus ad Zachariam. Hæc dicit dominus exercituum: Zelatus sum Hierusale & Syon zelo magno, & ira magna ego irascor super gentes opulentas. Quas dicit gentes opulentas, gentes in ellighius regnorum sæpe dictorum, quæ Iudæam obtulerunt. Et quam ob causam irascatur super illas gentes ira magna, statim indicat, Quia iratus sum parum, ipsi verò addiderunt in malum. Et ita sensus. Ego intendi visitare in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, quæ parua ira est. Ipsi autem iram suam & odium suum superaddiderunt, intendendo vt eos penitus deleteret, cum ego non gentis interitionem intenderem, sed correctionem. Porro ad Daniele sic angeli loquebantur, tales illi visiones ostendebatur, vt futura regnorum eorumdem factera, quod valde mirum est, taliter illi publicarentur, qualiter nulli prophetarum publicata siue prænunciata fuisse vsquam apparet ex dictis seu scriptis eorum. Nam & regnorum status & regum, hinc felices aliquando euentus, hinc infelices quocundam interitus, ita per angelos didicit & consensit, vt de futuris historiâ reuulisse nō dubitetur, excepto quod teget ipsos propriis non expressit nominibus.

Domum Dei, quam Cyrus ædificandam decreuerat, à Dario Vincente ita verbo Dei, tandem ædificatam fuisse. C. A. P. X. X. I.

Civis tandem ille, nisi domini sermo erat, de quo dictum est illi, Ab exitu sermonis vt ædificetur ciuitas. Quasi fuit ille exitus sermonis, aut vnde exiuit. Suscitauit dominus spiritum Cyri regis Persarum, & traduxit vocem in vniuerso regno suo, etiam per scripturam, dicens. Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terrarum dedit mihi Deus dominus cœli, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa, & cætera. Iste sermo regis, sermo erat domini, qui sicut eundem Cyrum apud Esaiam Christum suum appellare curauit, ita & sermonem suum in ore eius ponere voluit. Verū postmodum eodem Cyro decedente, vicinæ gentes siue hostes Iudæ & Benjamin audientes, quia filii captiuitatis ædificarent ciuitatem, & templum domino Deo Israel, scripserūt accusationem ad duertius Artaxerx in dcentes. Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascendentur à te ad nos, venerunt in Hierusalem ciuitatem rebellem & peluamam, quam ædificant extruentes muros eius, & parietes componentes. Sic inchoando, & accusando habitatores Iudæ & Hierusalem, hoc effecerunt, vt mitteret rex & prohiberet ædificari ciuitatem. Tunc intermissum est opus domus domini in Hierusalem, & non fiebat vsq̄ ad annum secundum regni Darii regis Persarum. Prophetauerunt autem Aggeus propheta & Zacharias ad Iudæos, qui erant in Iudæa & Hierusalem. Et tunc surrexerūt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedech, & coeperunt ædificare templum Dei, & cum eis prophetæ Dei, adiuvantes eos. Sciscitantibus a duertiaris, & dicentibus. Quis dedit vobis consilium, vt muros hos instauraretis, & domum hanc ædificaretis? Respondentes inter cætera dixerunt. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit ædificatum, vt domus Dei ædificaretur. Miserunt itaq̄ epistolam ad regem Dariam, iam dicti hostes Iudæorū, oicentes post cætera. Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in Bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrum nam à Cyro rege iustum fuerit, vt ædificaretur domus dei in Hierusalem, & vo-

1. Esdr. 6.

& voluntatem regis super hac remittat ad nos. Tunc Darius rex præcepit, & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone, & inuentum est volumen vniū, talique scriptus erat in eo commentarius. Anno primo Cyri regis, Cyrus rex decreuit, vt domus Dei, quæ est in Hierusalem, ædificaretur, &c. Quibus perceptis. Nunc ergo (inquit Darius) qui estis trans flumen, procul recedite ab illis, & dimitte fieri templum Dei à duce Iudæorū, & à senioribus eorum, ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo.

Tempus, quod ab exitu sermonis, vsque ad completionem operis intercesserit, non modo coram Deo breue, verumetiam hominibus vile fuisse.

CAPVT XXII.

Psalm. 89.

Talis fuit exitus sermonis, vtiq; hominibus vel seruis Dei prolixus & difficilis. Siquidem à Cyri regis imperio, cuius vt viuens voluntas, ita & mortui scripta sermonis domini famulara est authoritas, vsque ad Neemiam, & viciesimum annum regis Artaxerxis māsie opus imperfectum, quo tempore regni Persarum centum & quindecim annis fuerant euoluti, Captiuitatis autem Hierusalem centesimus octogesima quintus annus erat. Veritatem captiuitatis eiusdem rectè prædicantur vel numerantur duntaxat anni septuaginta, quia videlicet tunc rectè soluta esse dicitur, non quando consummatū est opus, quod inter nullum fuerat, sed quando prima licentia data est, prædicante Cyro. Quis est in vobis de vniuerso populo Dei cocti, sit Deus illius cum ipso, Ascendat Hierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum Dei Israel, ipse est Deus, qui est in Hierusalem. Quando hæc dixit, simul protulit vasa domini, quæ tulit Nabuchodonosor de Hierusalem, & dedit his, quorum Deus suscitauit spiritum, vt ascenderent ad ædificandū templum domini. Tunc verè soluta est captiuitas populi, quia tunc ascendit, quicunq; relictis Babylonix delictis ascendere voluit. Porro, quòd taliter ex eunri sermone ad ædificandam Hierusalem, & templū domini, moras fecerunt aduersarii. A pud ipsum sermonem domini nullus est momenti, quippe cuius ante oculos mille anni, tanquā dies heferna quæ præterit, & custodia in nocte. i. vna de quatuor vigiliis noctis. Quanto magis paulo plus, quàm centum anni, quibus Intermissum fuit opus domus domini, impediētib; aduersariis, parui, imò nullius ante oculos eius, potuerunt esse momenti. Igitur ipsi quidē sermone vel proposito domini mora illa pro nihilo fuit, quippe quæ pro nihilo haberi iuratur: eorum (inquit) annorum, id est, in terra reputabuntur, subauditur ante oculos suos. Ipsū autem illis captiuitatis, annos illos & moras intermissi operis nimis ægre ferentibus, & fideliter coram domino ingemiscētib; auctum est meritum fidel, creuit corona spei, multiplicata sunt præmia dilectionis, quia laborauerunt ipsi, vt nos in labores eorum introiremus, vnde & piis eorū studiis grates agere debemus, quia quod seminauerunt in lachrymis, nos in gaudio metemus.

Vnde Cyro homini gentili tanta circa Deum cæli, & circa captiuum eius populū beneuolentia prouenerit.

CAP. XXIII.

Esa. vltimo

Vnde putas illi Cyro homini gentili tanta circa Deum cæli, & circa captiuum eius populū beneuolentia prouenit? vnde hoc, nisi quia scriptum & veraciter dictum est, cor regis in manu Dei & Reuera quod effectus de corde eius omnipotens sermo domini, id ipsum potuisset efficere de corde cuiusquā alterius regis, nō minus de corde Nabuchodonosor, ne populū captiuum duceret, qui seclit de corde huius, ne populum captiuū retineret. Delectat nūc videre modū ipsum, quo beneuolentiæ cordis eius captare dignata est manus domini, longè antequam nasceretur hic Cyrus, antequā fierent patres patrū eius, memoriū eius in consiliis suis habere, & beneficia sua illi promittere dignatū est ipsum quod fiebat ad prophetas verbū domini. Scriptū quippe fuerat in Esaia. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subieciam ante faciem eius gentes, & dorfa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudantur. Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humiliaabo, & portas æreas conteram, & ser eos vestes confringā, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorū, vt scias, quia ego dominus, qui voco nomen tuum sanctus Israel. Nunquid Cyrus talem ac tantam de sermone prophetiam non audierat? Nunquid dubiū esse potest de captiuis illis, qui istam scripturam domini, istas promissiones Dei sui ad noticiam eius perferre properauerint, cum sperare possent vaticinium hoc magnū sibi apud illum regē factum occasionem fore solauit? Accessit ipsa manus domini, in qua est cōr regis, & hoc effectus, vt tali verbo, tantoq; Dei promissio non ingratus existeret, sed diceret vocem transducēs in vniuerso regno suo, vocem etiam per scripturam, id est, vocem scriptam. Omnia regna terræ dedit mihi dominus Deus cæli, subauditur, qui mihi longè antequam nascerer ea daturum se promisit, & meum quoque nomen vocauit, continuo subiunxit. Et ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa, ac si diceret, Ob hæc causam dedit mihi omnia regna, vt populum eius, penes quem scripta est illa de me prophetia, liberum dimittam ad ædificandam domum in Hierusalem, quæ est in Iudæa.

1. Esdr. 1.

Esaia 45.

Iudæa. Siquidem Deus idem vbi dixit. Qui voco nomen tuum, statim subiunxit, propter seruum meum Iacob, & Israel electum meum. Igitur ob hoc mihi omnia regna dedit, vt in populo ipsius gratiam rependam illi reddendo illum libertati.

Cyrum ita regem factum, vt diuinam circa se prouidentiam agnoscere potuerit.

CAPVT XXVIII.

ET vera sensatus hominiam diuina legens vt audiens prophetizam, suamq; recolens instantiam, animaduertere vel pendere poterat, quod non casu, sed per diuinam prouidentiam euenisset, vt ipse regnaret. Siquidem de hoc scribit Pompeius Trogus, quod natus infans de filia Astragis, per aui inuidiam datus est occidendus, somnium verentis, quo praxm uisitato, regnum infantulo futurum arioli auspiciabatur. Is vero cui necandus infans traditus est, veniens ne infans necati vltionem mater eius quandoq; in ipsum exigeret, pastori regij pecoris puerum exponendum tradidit, forte eodẽ tempore & ipsi pastori natus erat filius. Fius igitur vxor audita regij infantem expositione, puerum proferri sibiq; ostendi summis rogat precibus. cuius precibus fatigatus pastor reuerfus in syluam, inuenit iuxta infantẽ caniculum paruulo vbera praxbentẽ, & à leuis alitibus, defendentem. Motus & ipse misericordia, qua mortam eius canẽ viderat, puerum deserat ad siabula, eadem canẽ anxie prosequentiẽ. Quem vbi in manu mulier accepit, tantus vigor & dulcis quidam blanditiis infantis nilus apparuit, vt pastorẽ vltro rogaret, vt permitteret sibi puerũ nutrire, permutata sorte paruulorũ, vt hic pro filio pastoris educaretur ille pro nepote regis exponeretur. Puer deinde cũ inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Interitũo tempore cum adoleuisset, per Harpagum aui amicum didicit, quomodo paruulum illum occidit aues iusserit, quomodo seruatus sit, Horratur vt exercitũ paret, & praxiam ad regnum viam ingrediatũ, Mordorum translationem pollicetur, factũq; est vt Cyrus Mardorum & Persarum fieret rex. Si vera est eiusmodi historia, nimirũ sciente dicere poterat. Omnia regna terriæ dedi mihi dominus Deus cœli, praxierim praxeunte propheta eiusmodi, qua magnus & potens rex ab eodem domino deo praxignatus & ex nomine vocatus est.

An libertas captiuũ à Cyro donata Iudæis, eidem ad æternam salutem assequendam prouenire potuerit.

CAPVT XXV.

PRaxtas nec alia gratiæ pensio sufficiens ad æternam salutem esse potuit eidem Cyro Regi. Pen- *Gratia re- pensio.* sionem gratiæ dicimus hanc esse, quia sciens siue animaduertens sibi regnum euenisse illo disponente Deo, cuius templum fuerat in Hierusalem, non omnino ingratus exiit, sed & ipse (inquit) Deus, qui est in Hierusalem, & edificum propositum in vniuerso regno suo, vt ascenderent filij captiuitatis, & templum & ciuitatem reedificandæ licentiam haberent. Hanc ergo quasi beneficii vicissitudinem putas illi sufficentem fuisse ad æternam salutem? Nequaquam sufficentẽ, nec enim animaduerti potest, quod eandẽ, scilicet æternã salutẽ, sperauerit vel quaesierit, fuerit quidẽ alicuius momenti prax ex ceteris regibus, qui creatori per iustam dispositionem, regna illis danti omnino sunt, vel fuerunt ingrati. Veruntamen non valde magnam est, gratias agere pro praxsensibus beneficijs, dum negligenter aut sine cura carer æternis. Licet eum reputare cũ eiusmodi, de qualibus Psalmista dicit, Quia anima eius in vita ipsius benediceretur, confitebitur tibi cũ benefeceris ei. Deniq; cum dicit, Quia anima eius in vita ipsius benediceretur, subaudiendũ est, & illa benedictione contentus erit, de futuro non curans, dummodo in praxsenti seculo dũ viuit anima eius, id est, sensualitas eius exaltetur siue prosperetur, quatenus illa benedictio est, qua contentus fuit Esau. Non, inquam, valde magnũ est, sic deo cõficti, cũ in hac parte deus benefecerit illi, nisi etiã confiteatur cũ aliquid aduersi contigerit. Veri confessores tunc instantius consentent, quando aduersi fatigantur. Verbi gratia, vt Daniel & soctus eius, qui tunc ad confitendum domino sese amplius extenderunt, quando captiuitatis aduersitatem subierunt. Tancum quippe studium sanctæ confessionis aggressi sunt, vt proponerent laudabilem & paucis imitabilem iugiter tenere ciborum ac potus parsimoniam, quatenus sobrietatis pulchritudo confessionem deo magis redderet acceptabilem.

Qua vera confessio sit, & quid eidem Cyro de vera confessione desuerit.

CAPVT XXVI.

SED nec illud facitẽ concedendum est, qd illa gratulario contentis deo cum Deus benefecerit ei, sit confessio. imo dicatur, vt est, adulario. Quid enim est confessio, de qua Psalmista loquitur. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. & de qua idem dicit. Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis, confitemini illi. Nimirum laus est integra, laus deuota, laus ordinata. Quod vel quali ordine, nisi vt homo in principio acculer seipsum, deinde iustificet deum? Iustus nanque in principio acculator est sui, qua acculatione praxeunte dum deum iustificat, Verbi gratia, dicendo. Fidelis dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Nimirũ confessioni, id est, laudem persicit. Non longẽ exempla petantur, Daniel ipse

Confessio vera & salua.
Psalm. 99.
Psalm. 99.
Prouer. 18.
Psalm. 94.
Daniel. 9.
iple

ipse dierum illorum exul siue captiuus eo modo confitetur. Obsecro, inquit, domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custoditibus mandata tua. Peccauimus, inique fecimus, impię egimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis & iudicijs. Nobis confusio faciei, regibus & principibus nostris & patribus nostris, qui peccauerunt, tibi autem domino deo nostro misericordia & propitiatio, & cetera. Iste legitimus est ordo confessionis, quemq; in principio aculare seipsum, deinde iustificare deum, & ab ipso quaerere remissionem peccatorum. At illi homines feculi, quatum hic vnus exiit, nunquid ad eiusmodi confessionem descendere dignati fuerunt? imò dixerunt. Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Omnes superbi & circa animę causam profusius indomiti, aut ipsi pro dijs haberi voluerunt, aut talibus seruie dixi, quorū non esse dare consilium de cura animarū, de sollicitudine gerenda pro peccato, quæ mors est animarū. Igitur talium fortuita laudatio, non tam salubris confessio, quam stetit dicenda est a dulatio,

Psal. 28.

Maiores laudando Dei occasionem esse, non modò in templi Hierosolymitani, verum etiam totius generis humani reparatione, quam conseruatione.

CAPVT XXVII.

Proinde de ore illorum raptat laudem laudare fidelis & diligens, dicatq; magis scienter, quam iste dixerit, ipse est Deus qui est in Hierusalem. Cum pro multis, imò pro innumera bilibus quæ fecit mirabilibus, tum & pro causa ista dicamus, Ipse est Deus qui est in Hierusalē, quia mirabile hoc egit, vt prædam quam leuena tulerat, versus domum repositat, id est, vt captiuos, quos Nabuchodonosor rex Babylonia de Hierusalem abduxerat, & vasa domini, quæ a porta uenerat, phialas aureas & argentæas, cyphos aureos & argenteos, Et vasa alia, vasa aurea & argentea quinq; millia quadraginta, vniuersa hæc redderet hic Perfarum & Medorum rex, & remitteret in Hierusalem. Nunquid minus gloriæ, minus virtutis dei per hoc factum illuxit, quam si custoditum fuisset coelius templum, vt non spoliaretur siue incendetur à Babylonijs? imò plus habet honoris, & plus experimenti ad cognoscendam potentiam acque prouidentiam verbi dei. Sicut plus habet admirationis, mortuū restaurasse hominem, quam custodisse ne perimeretur, ita plus habet miraculi taliter reparasse statū gentis & loci, quā defendisse vt non desitueretur. Sic nimirum de vniuersa constat electione generis humani, de omnibus sanctis iam electis prædictis atq; prædestinationis ad conformitatem imaginis filij dei, quia maiore gloria dei, gloriolore triumpho verbi dei nunc suscitantur à morte animæ & corporis, & redeunt in illā celestem Hierusalē, ciuitatē dei vuentis, q̄ si nunquid captiuus inde fuissent aduocati, si nunquam fuissent mortui, si nunquam mors introisset in hunc mundum inuidia diaboli.

Quomodo id, quod de Cyro dictum est, assimilauit te, & non cognouisti me, intelligendum sit.

CAP. XXVIII.

Nunquid hoc ipsum ignorauit aut præteritit verbū dei, quod futura esset imperfecta laus (vt diximus) in ore vel opere Cyri. Deniq; vbi tale de illo de promptis oraculū. Hæc dicit dominus Cluissio meo Cyro, cuius apprehendi dexteram. &c. Tandem ita conclusit, Assimilauit te, & non cognouisti me, ego dominus & non est amplius, extra me non est Deus, accinxit te & non cognouisti me. Nunquid nulla aut parua exprobratio est, dum dicit, & nō cognouisti me? Et quomodo nō cognouit eū dixerit, ipse est Deus qui est in Hierusalem? Verè nō cognouit, quamuis ita confessus fuerit. Multum in illa confessione iue cognitione desuit, quia quod ibi loquitur, ipse qui accinxit eum Deus, ego dominus & non est amplius, extra me non est Deus, surda aure præteritit. Hoc ille audire vel intelligere noluit, imò persistit in insipientia stultorum seruientium creaturæ potius quam creatori. Proinde res è dicatur illi, Si res è offeras, & non res è diuidas, nonne malū est? Res enim quædam deo obtulit, siue reddidit, & hoc res è fecit. Seipsum autem libimet retinuit, quia cor suum cultus vel religionis eius non turbidit, cui res exterioris obtulit. Proinde non mirū, quod cum cupiditate sua grassatus per mundum, miserabilem viam est consecutus exitum. Tradunt nanque historis, quod Tamaris regina Scythiarum, comprehensum insidijs vniuersum eius cum ipso rege trucidauit exercitum, ducenta millia Perfarum, caputque Cyri amputauit, in virem humano sanguine repletum, coniecit, cum hac exprobratione crudelitatis. bava te, inquit, sanguine quem hidsi, cuiusque infatigabilis semper extitisti.

Esa. vii.

Exitus
Cyri.

Titulum psalms sexagesimi quarti ad huius captiuitatis solutionem pertinere.

CAPVT XXIX.

Nonnulli spectat ad rem præsentem reminisci, quia in deulo psalms sexagesimi quarti, Hic remansit & Aggum spiritus propheticus composuit, quorum alter, scilicet Hieremias captiuitatem illam futuram prædixit, & pignens vidit. Alter verò, scilicet Aggeus soluta capti-

captiuitate reuerſioni in patriam interſuit. Titulus ſic ſe habet. In ſinem pſalmus David, cante-
cum Hieremie & Aggai de verbo peregrinationis, quando incipiebant proficiſci. Sequitur
pſalmus. Te decet hymnus Deus in ſion, & tibi eddetur votum in Hieruſalem. Ad rem, in-
quam, præſentem ſpectat, eiſdem cantici ſive tituli præcæntis reminaſci, quia magnum reſor-
nat gaudium de triumpho uerbi Dei, cuius propter ueritatem implendam populus de capti-
uitate liber illuc aſcendit, ubi oportebat ipſum uerbum in carni, per quod omnia facta ſunt,
de tribu Iuda, de ſemine David. Dulce quidem eſt allegoriam in eodem pſalmo, ſive pſalmi ri-
tulo meditari, ſcilicet intelligere ſupernam ſion & celeſtem Hieruſalem, atque hic uniuerſa-
lem geperſi humani peregrinationem, unde omnes aſcenſum ſunt cieſti, ſinito termino mun-
di. Veruntamen & illud non nihil habet dulcedinis, quod luſtoraliter tunc cantum eſt, quod
populus iſte liber de captiuitate rediit, cui rediit propheta Aggeus interſuit. Etenim reditus
iſte non ſolum typos, uerumetiam ualde neceſſaria præparatio ſuit decoris ſue hymni, qui re-
decet Deus in ſuperna ſion, præparatio redditionis uoti, quod tibi reddiit ſue reddetur in
æterna Hieruſalẽ, quo omnis caro ad te ueniet, propitiato te cunctis iniquitatibus noſtris, per
redemptionem Ieſu Chriſti filij ſui, cuius uentura nativitas hoc exigebat, ut ſolueretur iſta ca-
ptiuitas, ut rediret iuxta prophetam uirgo Iſrael in terram ſuam, ſive in ciuitates ſuas, eundem
dominum & ſaluatorem ſuum genitura, magna & iuſta prophetis illius temporis gaudijs ſue
lætitie cauſa, magna & pulchra triumphalis tripudij materia.

pſalm. 64.

*Iuxta prophetiam Aggai, nouiſſimi templi maiorem gloriam quam prius propter uer-
bum incarnatum fuiſſe.*

CAP. XXX.

NVnquid non iſtud Aggeus, iam tunc prophetali oculo conſiderabat? At enim. Quis
eſt in uobis dereliſtus, qui uidiſt domum iſtam in gloria ſua prima? & quid uos uide-
tis hanc? nunquid non ita eſt, quaſi non ſit in oculis ueſtris? Statimque paucis interpoſitis
confortans dicit. Nolite timere, quia hæc dicit dominus exercituum. Magna enim erit glori-
a domus iſtius nouiſſimæ plus quam primæ, dicit dominus exercituum, & in loco iſto dabo
pacem, dicit dominus exercituum. Qualem putas gloriam tanto ore pronuntiat, nouiſſimam
tore maiorem quam primam? Nunquid ſecularem gloriam, ſcilicet auri & argenti copiam?
Nunquid etiam ſi ſic futurum erat uel fieri poterat, ut plus auri in domo nouiſſima rutilaret,
quam in prima Salomon impendiſſet? Nunquid dignaretur, ut hoc tanto opere pro gloria
repararet, & pro hoc tam uehementer dominus exercituum declamaret? Ergo illam mag-
is gloriam decet intelligi, quæ gloria uera eſt, ſcilicet præſentationem uerbi incarnati Chri-
ſti filij Dei, qui in alia donio prima non fuit præſentandus. In nouiſſima autem erat præſentan-
dus, Simeon expectante, & in uinas ſuas illum accipiente, cum iſto cantico gratiæ. Nunc
dimittit ſeruum tuum domine, ſecundum uerbum tuum in pace. An non hoc uerbum idem
propheta ibidem interloquitur. Et ueniet, inquit, deſideratus cunctis gentibus, & implebo do-
mum iſtam gloria, dicit dominus exercituum. Verè omni gloria donus primæ, maior ſutura
erat gloria nouiſſimæ, quod in ea ſecundum legem primogenitorum præſentandus erat cum
ſacriſcijs legalibus ille primogenitus in multis iratibus, iſte deſideratus cunctis gentibus.

Aggai 2.

Luc. 2.

Aggai 2.

Apoc. 1.

*Eſdras, Nehemiam, Iofedech, & Zorobabel tempore ſoluta captiuitatis illuſtres
fuiſſe.*

CAPVT XXXI.

Memorabilis ille reditus & aſcenſus ſpectabilis, ſi conſideres eorum illum ſue quadri-
gam domini, qua reſidens, ad locum ſuum properabat uerbum domini, uerbum ne-
ceſſario implendæ promiſſionis. Quadrigam illam domini quatuor dicimus uiros autores
præcipuos, & quaſi capita illius reuerſionis Eſdras, & Nehemiam, Ieſum ſacerdotem magnum,
& Zorobabel ducem. Idcirco dictum Zorobabel, quia infra annos captiuitatis in Babylonia
natus eſt. Prophetæ Aggeum & Zachariam, qui (ut ſuperius memoratum eſt) cum eis erant,
adiuantes eos, uelut aurigas ante quadrigam exilium deiecit. Iſtus, imò iſtorum habita-
tori uerbo Dei, ſapiens omnis triumphum eius protequens, gratias agit, qui feliciter ad hoc na-
ti ſunt, ut tali in tempore eſſent parati. Quomodo, inquit, amplificemus Zorobabel? Nam &
ipſe quaſi ſignum in dextera Iſrael manu, & Ieſum ſilium Iofedech, qui in diebus ſuis ædifica-
uerunt domum, & exaltauerunt templum ſanctum domino paratum in gloriam ſempiternam.
Et Nehemiam in memoria multo temporis, qui erexit nobis muros euerſos, & ſtare fecit
portas & ſeras, qui erexit domos noſtras. Quod dicit, in gloriam ſempiternam, rectè ſic intelli-
gitur (ſicut ſupra dictum eſt) quia donus illa tam diu ſtare habebat, donec ueniret Chriſtus,
uera & ſempiterna gloria ſanctorum, ſicut Simeon proloquutus eſt. Lumen ad reuelationem
gentium, & gloriam plebis rux Iſrael.

Ecd. 49.

Luc. 2.

Eſdras, propter renouatam nouis charaſteribus legem, præcipuum fuiſſe.

CAPVT XXXII.

H ij Eſdras

ESdram dicunt esse Malachiam, qui in ordine duodecim prophetarum, duodecimus est. Iste quantus nobis esse debet? Non enim ignorare debemus, quia legem ipse renouauit. Scripturas sanctas, quæ propriæ voces sunt verbi dei, dispersas, vixq; Babylonicis igni, superfluitas ipse congregauit ac reformauit. Quantū hoc est, aut esse debet omnibus seculis? Magnum sit & memorabile, quod tam ipsius quàm cæterorum labore ciuitas illa, cæplumq; illud manufactum restitui vel reedificari potuit. Istud ædificium insolubile, scilicet reformatio sanctæ scripturæ, longioris memorie, maioris gloriæ, altioris est & erit semper excellentiæ. Literas quoque siue characteres veteribus commodiores atque faciliores iste repperit, & conscriptam legē populo tradens, & tunc scriba velox meruit nuncupari, & nunc & in perpetuum scriba doctus est in regnodeli.

SEPTIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER OCTAVVS.

Somnium Mardochei non fuisse verum.

CAPVT I.

Somnium
Mardo-
chei.

Hester. 1.

Hester. 12.

Agnum in celo & in terra spectaculum, quod deinde post indulgentiam regum Persarum subsequarum est. A somno Mardochei narratione inchoare libet, quod & si in Hebræo non habetur, vt ait illustris vir Hieronymus, tamē in editione vulgata principium erat voluminis Hester, & ad rē nonnihil attinet. Anno secundo regnante Artaxerxe maximo, vidit somnium Mardocheus homo Iudæus, de tribu Benjamin, qui habitabat in vrbe Susis, illa ciuitas exordium siue caput regni erat. Apparuerunt, inquit, voces, & tumultus, & tonitrua, & terremotus, & cōturbatio super terrā. Et erē duo dracones magni, paratq; contra se in præliū, ad quorū clauiore cunctæ cōcitatæ sunt nationes, vt pugnarent contra gentē iustorū, siueq; dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustię, & ingens formido super terrā. Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, & preparata ad mortem, clamaueruntq; ad Dominū. Et illis vociferantibus sons paruus creuit in suū maximum, & in aquas plurimas redūdauit. Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & adorerūt inclytos. Porro post finem libri eiusdem capitulum hoc serebatur. Dixitq; Mardocheus. A Deo facta sunt ista, recordatus sum somnii quod videram hæc eadem significantis, nec eorū quicquid irritum fuit, paruus sons qui creuit in suū, & in iurē solemq; conuersus est, & in aquas plurimas redūdauit, Hester est, quæ rex accepit vxorem, & voluit esse reginam. Duo autem dracones, ego sum & Aman, gentes quæ conueniant, hi sunt qui delere conati sunt nomen Iudæorum.

Mardocheum ego Aman per duos dracones, sed diuersis rationibus significatos fuisse.

CAPVT II.

Dracenes
das.

Num. 11.

AB isto, inquam, tali somnio narrationem inchoare libet, eorum quæ continentur in eodem libro Hester, Idcirco vt excitatus animus persentiscat, malū fuisse istud (quod molitus est Aman) ex diabolo dracone antiquo, thronum suum habente in pectore Aman, Nam erce draco dictus est Aman. Duo (inquit) dracones ego sum & Aman. & Mardocheus quidem deaco visus, sed ratione longè diuersa. Deniq; draco Aman propter causam verā, propter diabolum, serpentem antiquum veraciter habentem in pectore Aman, cuius videlicet draconis capita septem habentis, quartum caput fuisse iam dictū est regnum Persarum & Medorum, maxime propter Aman, & propter gentes illius imperij, super quas cum eleuatus esset Aman, delere voluit gentē, de qua natus erat Christus, iuxta repromissionem quam accepit Abraham. Porro Mardocheus draco non reuera, sed inimicorum, scilicet eiusdem Aman, & complicitus eius accusatione falsa dicentium, Quod genus eius, genus Iudairum, genus esset hominum seditiosum, & eegno insidiosum. Nec mirum, quod homo simplex & rectus, propter falsam opinionem per draconem malitiosum atque torruosum in somnio est designatus, cum ipse simplicium rex & rectorum dominus Christus per septentem æneum fuerit pfiguratus, dicente domino ad Moysen. Fac serpentem æneum, & pone eū pro signo, qui pecculū aspexerit eū, viuet. Nempe sicut ille serpens æneus fuit absque veneno, sic Christus cum accusaretur magus, erat absq; peccato. Similiter Mardocheus propter accusationem Aman per somnium visus est draco. Sed secundum rei veritatem homo erat cultor Dei, malitiam non habens draconis antiqui, qui læuebat in illo Aman, superbissimo.

Sicut

Sicut Aman Mardocheo crucem parauerat, & in ea suspensus fuerit, ita principem huius mundi diabolum Christo crucem parasse, & in ea dictum fuisse.

CAPVT III.

ET quoniam de similitudine mentio iam incidit, qua sancti homines quibusdam modis meritis diuersis assimilari meruerunt filio Dei, quem admodum dicit. Et in manu feruorum meorum prophetarum assimilatus sum. Liber continuo protulit summam similitudinis, qua in manu huius quoque Mardochei dignatus est assimilari, sicut in somnio prescripto presignatum fuerat. Duo dracones inter se pugnaverunt, id est, Mardocheus & Aman inuicem confurxerunt. Parauit Aman patibulum Mardocheo, & Mardocheus feliciter euadente, Aman in ipso quod parauerat appensus est patibulo. Nimirum sic futurum erat, ut uerbu incarnatum Deus homo factus, rex omnium seculorum Iesus Christus aduersus mundi huius principem procederet, & cum illo congrederetur. Et sic factum est, ut per suos satellites draco ille diabolus crucem illi parari faceret, sed non ille in ipso patibulo transfixus est. Triumphante uerbo, quod impassibilis Deus est, & resumpta carne in immortalitatem quae ad breue tempus passa est mortem, ipsum homicidam Deum uiuentem in suo ipsius machinamento stranguitum. Delens (inquit Apostolus) quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum ruit de medio, affigens illud cruci, expoliens principatus, & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in fernetipso. Nunc in rei gesta cetera ingrediamur.

Paruum fontem, qui in magna creuerit flumina, Hester regnam fuisse.

CAPVT IIII.

PARUUS fons creuit in fluium maximum, & in aquas plurimas redundauit, scilicet Hester captiuus & pauper cula, & utroque parente orbata, multarum gentium regina, multarum prouinciarum domina effecta est in diem placiti dei, in tempus opportunum (altissimo prouidente) bene reserua. Quomodo uel quali misericordiae uia? Vir ludaeus, ait scriptura, erat in Susis ciuitate, uocabulo Mardocheus, filius Iair, filij Semai, filij Cis de stirpe lemini, qui translatus fuerat de Hierusalem eo tempore quo Iechoniam regem Iuda, Nabuchodonosor rex Babylonis transfulerat, qui fuit nutritius filius fratris sui Edaiar, quae altero nomine Hester vocabatur, & utrunque parentem amiserat, pulchra nimis & decora facie. Mortuusque pater eius ac mater, Mardocheus eam sibi adoptauit in filiam. Opus pium pietas operosa, spiritum habuit iudicem & inspectorem deum, cui tali in factu in tam liberali gratia suauis utriusque oblata erat elemosyna. Reuera odoratus est dominus odorem suauitatis, & reuera benedixit ei, & huic quae adoptata fuerat, & illi qui adoptauerat. Benedixit, inquam, ut ambo crescerent in salutem populi, in saluationem suam, cui nulli exur gebat hostis, scilicet Aman, filius Amadati, qui erat de stirpe Agag. Non putemus illum tunc primum esse corpulens hostem ludaeorum, quidam Mardocheus eum adorare noluit, imo iam dudum fuerat hostis, antequam crudeli in pectore gestans odij causam, uerem perflans ardenti ira inimicitiarum materiam. Agag quippe uerus de stirpe hic erat Aman, interfecerat Samuel, regem Amalech, quam uidelicet gentem peccatricem delere mandauerat dominus Sauli regi Israel. Pepercit Saul & populus Agag, & optimis gregibus ouium & armentorum, & uerbis, & arctibus, & uariis quae pulchra erant, nec uoluerunt disperdere ea. Quamobrem irato domino, adducit, inquit Samuel, ad me Agag, regem Amalech, & oblatu est ei Agag pinguis simus, & in frustra concidit eum Samuel coram domino.

Dei prouidentia factum, ut Mardocheus in captiuitate maneret, cum qui uellent libertatem in patriam redounda receperunt.

CAP. V.

NVM igitur casu, & non potius per dei prouidentiam euenit, quod iste uir siue pater eius, seu pater patrius eius in captiuitate remansit, & in Hierusalem non ascendit post edictum, quo data est licentia repatriandi? Haud dubium, quin spiritus idem, qui spiritum suscitauit ascendentium, sicut scriptum est. Et surrexerunt principes patrum de Iuda & Benjamin, & Saerdoce & leuiter, & omnis cuius suscitauit deus spiritum, ut ascenderet ad discendum templum domini. Non dubium, inquam, quin idem spiritus, idem deus animo huius inuenerit, quatenus inibi remaneret, ut talin tempore pararetur adoptiuus eius Hester, qui sanctos omnes praesciuit, & praedestinauit, uocauit & iustificauit, atque magnificauit, ipse Mardocheum magna in paruula nepte pietatis opificem praesciuit & praeparauit. Praesciuit inquam, antequam in Babylonem captiuus cum Iechonia duceretur proauus eius Cis. Non octobis hic commonendum erat, quia non ipse Mardocheus, sed Cis proauus eius subaudiendus est, ubi praemissio. Erat uir ludaeus in Susis ciuitate, uocabulo Mardocheus, filij Iair, filij Semai, filij Cis de stirpe lemini, sicut in sequitur. Qui translatus fuerat de Hierusalem, eo tempore, quo Iechoniam regem

H ij Iuda

Parauit Aman patibulum eius appensus est.

Coloss. 2.

Hester 2.

1. Reg. 15.

Hester 2.

Juda, Nabuehodonosor rex Babylonis transfulerat. Siquidem ab illa priore transmigracione in Babylonem, vsque ad tertium annum regis Assueri, quando conuiuium celebratum, & officus depulsi reginam Vasthi, & loco eius complacuit Hester, computatur anni serui ducenti. Nimirum antequam illuc transferretur prouus eius Cis, praeuiderat deus futuram exaltationem Aman hostis Iudaeorum, praesertim & praedestinauerat e contra Iudaeum cum nepte sua paruula Mardocheum, vt tali in tempore haberet verbum dei praeparatum in illis humilibus, futurae carnis suae praesidium, ne excideret arbor, quae data erat talem fructum Christum, salutem omnium gentium.

Aman exaltatum, & adorari iussum, etiam regnum ambijisse, & Mardocheo propter seruatum regem inimicum factum fuisse. CAP. VI.

Factum est, quod futurum Deus praeuiderat, scilicet rex Assuerus exaltauit Aman filium Amadati, quierat de stirpe Agag, & posuit solium eius super omnes principes quos habebat, cunctisque serui regis, qui in foribus palatii versabantur, seditabant genu & adorabat Aman, sic enim eis praecerat Imperator. Nimia & indiscreta regis liberalitas, dum se prouehere putat inimicum fidelem, profectò contra semetipsum sustollit inimicum crudelem. Insuper & patris loco colimus eum, ait idem in epistola, quas ad centum vigintiseptem prouinciarum principes & duces transmisit. Sulta exaltatio, iubere hominem adorari, quod solidebetur deo, regibus tamen Persarum de more fiebat adoratio, quod superbiae regiae Persicum exemplum imitatus Alexander magnus aliquamdiu quidem iustulit, sed tandem ubi inuidia se superasse existimauit, non salutari, sed adorari se iussit. Acerrimus inter recusantes Calathænes philosophus extitit, quae res & illi & multis principibus Macedonum exitio fuit. Siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti sunt, retentus tamen est à Macedonibus modus salutandi regis, excoi a adoratione. Quid igitur de Persico regni fastigio, praeter nomen regum, defuit illi superbissimo: quod quidem insatiabilis eius auaritas sceleratissime ambiuit, sicut ananaduere. Hecet ex libri proemio, in vulgata, vt ait fidelis interpres Hieronymus, editione praescripto. Mordabatur Mardocheus in aula regis cum Gabatha & Thara eunuchis regis, qui inuitores erant palatii. Cumq; intellexisset cogitationes eorum, & didicisset, quod conarentur in regem manus mittere, nuntiauit super eo regi, qui de utroq; habita quaestione, confessos duci iussit ad mortem. Aman vero ÷ filius Amadati, Bugeus erat gloriosissimus corā rege, & voluit nocere Mardocheo, & populo eius, pro duobus eunuchis, qui fuerat interfecti. Ambiebat ergo regis quoq; nomen, non contentus honore quamuis nimio, homo ingratus hominibus, inimicus deo, qui propter hoc Mardocheo nocere voluit, quia regis vitam praemundendo seruauit.

Aman Mardocheo inimicum cum videret sibi non flectere genu, totius gentis Iudaicae extirpanda consilium cepisse. CAP. VII.

Verumtamen maior & certior odij magnaeq; iracundiae causa extitit illa, quam scripturae veritas hoc modo tradit. Solus Mardocheus non flectebat genu, neque adorabat Aman, quod cum audisset Aman, & experimento probasset, quod Mardocheus sibi non flecteret genu, nec se adoraret, iratus est valde, & pro nihilo duxit, in vnum Mardocheum mittere manus suas. Audierat enim, quod esset gentis Iudaeae, magisque voluit omnem Iudaeorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem. Hec belli causa, hoc duelli fuit initium, hoc modo duo dracones illi pugnare contra se coeperunt. Draco scilicet Mardocheus apud homines, pene quos condemnabatur. Draco Aman videlicet primo apud deum, & omnes sanctos eius iudicatus, & deinde apud homines condemnatus. Nunquam tam erudeliter, tam furiosissime quidem caput erexit draco diabolus aduersus mulierem, de qua saepe diximus. Caetera namq; capita eius sese erigentia, multoque hiatus patentia, hoc intendebant, vt deorarent filium eius. Caput istud quod hoc intendit, vt totum ipsum deuoraret mulieris corpus, manifestum dicendum. Caetera regna diabolicae crudelitatis famulancia, gentem illam vexando, dei legem, & omnem promissionis spem adimere contendebant. regnum istud proferibente Aman, delere voluit gentem ipsam. Itaque mulier illam in toto habens atque parturiens nunquam aliam magis clamauit, nunquam vehementius cruciata est, id est, geni illa nunquam tam publicum, tam vniuersalem habuit luctum in omnibus prouincijs, oppidjs, ac locis, ad quae crudele regis dogma peruenerat. Luctus & planctus ingens erat apud Iudaeos, ieiunium, viulatus, & fletus, facco, & cinere multis pro strato vtebantur.

Quam ob causam Mardocheus Aman non adorauerit. CAP. VIII.

Primus ipse Mardocheus scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti, & in platea Mordae civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, & in hoc viulatu vsq; ad fores palatii gradens. Veraciter de isto quoq; diebus, quibus pertransiit animam eius, & vere beatus est. Na beati qui persecutione patiuntur propter iustitiam.

Iustitia namq; est, quod noluit adorare Haman, iustiam Intuens causam. Cuncta nosit (inquit) domine, & scia quia non pro superbia, vel aliqua glorie cupiditate fecerim hoc, vt non adorarem Haman superbissimum. Libenter enim pro salute Israel, etiam vestigia pedum eius de osculari paratus essem, sed timui, ne honorē Dei mei transferrem ad hominem, & ne quenquam adorarem, excepto Deo meo. Iustus igitur in hoc facto comprobatur legi sanctæ, iustæ, & bonæ obtemperando, cuius hoc præceptum est. Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli seruias, ne proinde beatam habet memoriam, arque eximus est inter beatos, qui persecutionem patitur, vel passi sunt propter iustitiam, talis que filius captiuorum dignè ademptus est possessionem, & coronam æthicam in regno cælorum. Heb. 23.

Quam ob causam aliquot homines citra reprehensionē adorari potuerint. CAP. IX.

SED dicit aliquis. Si contra legem est adorari quempiam hominum, quomodo David sanctus, & sanctæ legis assertor diligentissimus, se adorari passus est, & non reprehenditur factum, quali contra legem? Clamans namq; Achimais, bonum victoriæ de Abialon portans nuntium, dixit ad regem: Salue rex, & adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus dominus Deus tuus, &c. Itemq; scriptum est: Inclinauit se Balthabie, & adorauit regem: Et rursum, Submissosq; Berisabæe in terram vultu, & adorauit regem. Et ne adorationis gestus minor videatur, vt dicas, longè esse minus vultum summittere vel proni inclinare, quam genua flectere, quod fiebat Haman. Ecce illud occurrit, quod vultu Thecuis, summissa a loab, cum ingressa fuisset ad regem, cecidit coram eo super terram, & adorauit. Quomodo ergo non reprehenditur factum quali contra legem in David, & Mardocheus hominem adorare pro scribæ legio duxit? Ad hoc breuiter respondendum, quia longè aliud est, adorare hominem sine Deo; qualis erat Haman, aliud hominem Dei, qualis erat David. Nam dum homo sine Deo, homo seruens diabolo adoratur, sine dubio diabolus in illo adoratur: & eodē, dum homo Dei, homo Deum honorans, & adorans adoratur vel suscipitur, Deus in illo adoratur, deus in illo suscipitur. Sed & in hoc distantia magna est, quod Haman superbus hoc volebat, hoc exigebat, vt adoraretur. David siue quispiā sanctus, humilis Dei seruus, iue vicarius, adoratione nō delectatur neque sibi hoc exigit, vt adoretur. Et si aliquando religio fieri hoc exigit, constat non fieri ad iniuriam, sed ad honorem Dei, constat non fieri homini, quoniam sit pro nomine domini. 2 Reg. 8.
3 Reg. 2.

Quare tam difficilis ad regem aditus fuerit, vt qui non vocatus adiret, occideretur.

CAPVT X.

CVR autem tanta erat difficultas adeundi regem? Nam quod magna difficultas fuerit, ex eo manifestum est, quod Esther Mardocheo demandis, ita respondit: Omnes serui regis, & cunctæ quæ sub ditone eius sunt, norunt prouincias, quod siue vir, siue mulier non vocatus interius atrium regis intrauerit, absque vlla cunctatione, statim interficitur, nisi forte rex aut eam virgam ad eum tenderit pro ligno clementiæ, atq; ita possit viuere. Rursumq; vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Suis repereris, & orate pro me ne cōcedas & nō bibatis tribus diebus ac noctibus, & ego cū ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, nō vocata, tradensq; me morti & periculo. Cur (inquam) tanta erat difficultas adeundi regem? Nimirū hoc venerat ex nimia ventolitate mulieris, adorationis, vt rex magni imperii plus homine putaretur habere aliquid, nec vilior fieret ex vfu publicæ visionis: maxime apud Persas mos iste lege sanctus fuit, vt persona regis occultaretur sub specie maiestatis. Ea lege diabolus per Aman abui voluit, vt dum ille accusator tam familiaris regi immereretur, & ad excusandum nulli aditus pareretur, ad exorandum nullus accessus fieret, emūcta regis sententia curreret irrevocabilis, atque ita draconi illi deuorare liceret, nō soliti conceptum, verumetiam totum corpus mulieris in vtero habens, id est, gentem vniuersam delere, penes quam erat promissa, quemadmodum idem Mardocheus ad Deum orans, dicit: Et nunc tua volunt mutare promissa, & delere luxu editatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui. Esb. 4.
Esb. 14.

Aman stultè tempus perditionis Iudæorū per sortes quæ sinisse, cum an perdedis essent, nondum cognouisset.

CAP. XI.

CONSIDEREMUS altitudinem cordis superbi in ipsa præparatione malignitatis, vt mente primo, cuius vocabulum est Nisan, anno duodecimo Assueri, nulla est tors in vnam que harbraux dicitur Phur coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici, & exiit mensis duodecimi, qui vocatur Adar. Nondum icebat stultus, vtrum deberet gens Iudæorū interfici, & forte iam querebat, quo die, quo mense deberet interfici: forte putabat se esse tantum, & tantus erat in oculis suis, vt in manu sua mors hominū, & vira credi deberet constituta, & idcirco voluntatis suæ satis esse iudicans, de interfectione querendū censebat à sortibus. Esb. 3.

Hij solam

folummodo de interfectionis tempore. At ille, cuius carnis originem secundum fortes illas praerabat praedicere, iam dudum dicebat per os prophetae. In manibus tuis fortes meae. Voces quippe illius tricesimi psalmi, voces sunt verbi incarnati, cuius incarnationis fides & spes secundum promissionem, sic erat in corde illius gentis, sicut infans in utero matris. Quanteque vel quanteque fortes eius fuerint vel sint, quas commemorans Deo patri dicit ipse. In manibus tuis fortes meae, nullo modo debent excipi fortes, quas misit Amos, quin ad fortes eiusdem perveniat. Et reuera sicut in alio psalmo iam tunc dicebat. Et super vestem meam miserunt fortes, ita constanti veritate ipsi dicere conveniebat, & super matrem meam, super gentem, de qua natus erat, miserunt fortem. Igitur ille perditus, & a sua superbia deceptus, una sortium consulatione, de duabus rebus existimavit sibi responsum vel satisfactum esse, scilicet & de interfectione, & interfectionis tempore. Sed in manibus tuis (inquit) fortes meae, quod sic recte intelligitur, ac si diceret: iam de isto maligno sortitore Aman hostis & inimicus meus pessimus misit fortes, ut interficeret. Tu autem in manibus habens potestatem vitae & mortis, fortes easdem commutasti ad illius interfectionem, & meae gentis creptionem.

Aman per fortes deceptum spacium dedisse Iudaeis ad impetrandum à Deo auxilium.

CAPVT XII.

Reuera iam in isto diaboli membrofactum est, quod significabatur in ipso capite diabolo, dicente domino ad beatum Iob. Nunquid pones circulum in naribus eius & nunquid illud ei quasi auribus infatuatus namque & illusus est ab ipsis fortibus, dum mittente eo sortem primo mense, quo die, quo mense Iudaei deberent interfici, mensis duodecimum extulit, totum vicium annum ad dilationem fors illa poposcit. Deus exegit sortem regens & habens (vt iam dictum est) in manibus suis. Primum in hoc infatuatus & illusus est, quod nondum sciens utrum gens deberet interfici, & solum quaerens tempus interfectionis, dum à sortibus responderet interfectionem ipsam, à primo mense vsque ad duodecimum, id est, anno ferè integro debere differri, idem esse putat, ac si totum vel utrunque habeat in manibus suis, scilicet & interfectionem & diem interfectionis. Deinde & in hoc illusus est, quod dum suscepta mora tantae dilationis interim pendet sententia mortis, oportuno facit vniuersae genti spacium, quod sufficere possit ad legationes mittendas in longinquum, id est, in altitudinem caeli, vnde auxiliares copiae debeant conducti, scilicet Ietunia, Iachrymae, & preces, quae nimirum idoneae legationes erant, & sunt, ad inuitandum seu inuocandum de caelo auxilium domini. Profectò & si prope erat (vt est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate) nihilominus tamen erat necessarium tam longum, à sortibus datum dilationis spacium, vt sufficeret tempus currentibus epistolis, & recurrentibus ad principes & populos tot prouinciarum, vt nouis epistolis veteres Aman literas insidiatorum, & hostis Iudaeorum, quibus eos in cunctis regis prouinciis perire praecerat, corrigi possent, priusquam termino temporis concluderentur. Sanè clamores eorum, quibus vel quantis clamauerint in caelo omnem aetatem sentire, & non obliuisci vult facer ecclesiae chorus, dum per singulos annos statutis diebus declamat ante dominum in persona illorum Euerre cor eius, scilicet regis in odium repugnantium nobis, & in eos qui consentiunt eis, nos autem libera in manu tua Deus noster in aeternum. Reuera qui perpendit quantum ad negotium fuerit clamare in caelum, ne exterminetur gens vnica, de qua promissa i perabatur salus mundi, dignum existimatur clamorem illum, siue haec dicta clamoris illius alrionis vocibus efferrì & immorari cõtemplationi angustiarum illius temporis, quando mulierem saepe dictam in vtero habentem, iam tunc antequam pareret salutem nostram pene absorbit.

Semper fuisse, qui diuinae promissionis de Christo memores, eam impleri desiderauerint.

CAPVT XIII.

AN putas, neminem tunc in gente illa, vel de populo illo extitisse, quem cur ista tangeret vel qui sciret Messiam venturum esse? Imò nulla aetas extitit, ex quo Deus ad Abraham locutus est, quae non haberet aliquos fidem & sententiam promissionis illius habentes, & aduentum eius expectantes. Pauci admodum erant eiusmodi, scilicet quide aduentus vel regnò Christi spiritaliter sentirent. Omnes autem audire oportebat legem & prophetas continentes atque testificantes eius promissionem, quam multi non spiritaliter intelligerent, id est, quibus non tam caelae, quam terrenum eius regnum sperarent. Nec dubium, quin & si in prosperitate negligerentur erant, in aduersitate fierent attenti ad illam spem, ad illam expectationem, iamque illum aduenire desiderarent quem subuenire posse eredeabant, vt ipse regem magnum, regem potentem. Primum ipse Moyses, dum mitteretur ad Pharaonem. Obsecro (inquit) domine, mitte quem miseris es. Similiter de ceteris arantibus, vel temporibus sentendum, quoties legitur. Et clamauerunt filii Israél ad dominum propter illam vel illam tribulationem. Sciendù non de hisse clamoribus eorum memoriae sapientiae promissionis, qua de lege & prophetis audiebant, promissum esse saluatoreum. Simulque notandum, quòd quemcumque salter clamantibus suscitabat

sa luv.

saluatorcm, aliquid per ipsum efficiebat Deus, in quo significat vel præfiguratur illum, qui expectabatur & desiderabatur, Christum unicum & verum saluatorem, sicut de isto quoque *Mal. 50.* *Mal. 50.* doctroiam datum & adhuc dicendum est. Hæc ideo nunc dixerim, ut dubium nõ sit, quin saltem illa vexario intellectum dederit auditui, ut recogitarent audio suæ mortis ædificatio con- fugere ad Deum, & clamare pro aduentu Christi, tale quid, quale illud est David. Ut iustificeris in sermone tuo, & vincas cum iudicari.

Esther quatuor illius celeberrimis virtutibus præditam fuisse. CAP. XIII.

Dilectat immorari, diuinus contemplari factum mulieris bonæ, de qua recte dicas. Mu- lieris bonæ beatus vir. Numerus enim annorum illius duplex, quia videlicet, & in præ- senti & in futuro seculo memoriam bonam, memoriam æternam habet. Delectat (inquam) con- templari, quoniam bona, & qualibus bonis ornata fuerit, & qualiter opus salutis per manus eius processerit. Ecce in facto vel in processu eius principales quatuor virtutes animaduertimus, quas & diuinæ & humanæ scolæ concelebrant, quas philosophi tam seculares, quam ecclesia- stici reuerentius prædicant, ea tamen differentia, ut isti in spiritualibus & æternis, illi in secu- laribus & transitoris fructibus expendant, scilicet prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iustitiam. Virtutes (inquam) istas promptum est agnoscere in illa muliere bonâ, in facta mulie- ris huius bonæ & sensaræ gratia luperna cõornatas. Primo tam loco temperantiam eius consi- derare libet: sequenti, iustitiam: tertio, prudentiam: quarto, fortitudinem.

Quomodo virtus temperantia in Esther reuixerit. CAP. XV.

Temperantia virtus in ea splendet, dum in somnio regni fastigio, in magno regis cubiculo casta & humilis apparet. Sic enim de ea scriptum est. Cum iam diadema regni in rapite *Esther 2.* eius positum scriptura narraisset, necdumque prodiderat Esther patriam suam, & populum suum iuxta mandatum eius, videlicet Mardochei. Quicquid enim illi præcipiebat, obtinebat Esther, & ita cuncta faciebat, ut eo tempore soluta erat, quo eam paruulam nutrebat. Item, *ibidem.* ipsa dicit in oratione sua. Tu scis domine necessitatem meam, quod abominer signum super- bix & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detestetur illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei. Veraciter eximium tempe- rantia documentum hic apparet, quia magnâ humilitatis suspiratam sermo iste redolere, item dicit, Tu domine, qui habes omnium scientiam, nosti quod oderim gloriam iniquorum, & detestetur cubile incircumcisorum & omnis alienigenæ. Et hic profecto magnum temperantia decus est, quia mulier facta in captiuitate regina, quod animo casta sit, Deum testem habet.

Quomodo iustitia in eâ deprehensa sit. CAP. XVI.

Iustitia in eo primum animaduertimus, quod confitetur, & dicit: Peccauimus domine in conspectu tuo, & ideo tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum, columus enim Deos eorum. Iustus es domine. Hic iustitia est. Nam iustus in principio accusator est sui. Deinde & amplius in eo iustitia est, quod (sicut iam dictum est) Deum testem habet, quod oderit gloriam iniquorum, & detestata sit cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ. Si quis de tempore illo, & ex quo Deus ad Abraham facta promissione loquens, Circumcidetur (ait) in vobis omne masculinum, & circumcidetis ea neminem præputil vestri, ut sit signum foederis inter me & vos. Extitit (inquam) usque ad aduentum Christi, iustitiæ principium erat circumcidi, cum sicut Abraham cre- dens in promissione beati seminis. Vnde & Apostolus dicit. Et signum accepit circumcisi- onis, signaculum iustitiæ fidelis. Nec prætereundum, quod valde congruè fuerit illud signum siue signaculum iustitiæ fidelis, in ea (qua semel nascitur) parte corporis, quia videlicet promissio cui Abraham credidit, seminis promissio fuit, seminis vnus, quod est Christus. Itaque circū- cidi, testimonium erat fidelis in Christum venturum, sine cuius fide nul- lus potest iustificari. Iustitiæ igitur palmam obtinet, iustitiæ quæ ex Deo est, dum detestatur cubile incircumcisorum, sciens quia præter fidem seminis Abraham (cuius fidelis circumcisio signum erat) rex ille quamuis sibi misericors, Deo iniustus existeret.

Et hoc iustitiæ fuisse, quod incircumcisio propter necessitatem coniungi sustinuerit.

CAP. XVII.

PVTAS ne minus iustitiæ nunc obtinet tolerando id quod oderat cubile incircumcisi, quam si refugisset, ne vilo modo contingeretur illic nequaquam, nam tu domine (inquit) icis ne- cessitatem meam. Et vera sententia est, necessitas parit coronam, Verè necessitas eius necessitas fuit pariens coronam. Et quis nouit (inquit Mardocheus) vtrum ideo ad regnum veneris, ut in tali tempore patereris. Nequaquam tanti debuit illi esse custodia corporis sui, ut præpor- neret eam communi salutis generis, Imò salutis totius mundi, cui videlicet salutem omnium mira- biliter cooperata est illa coniunctio captiua: Hæster & regis Assueri. Nā per illam occasionem liberati

liberati sunt Iudæi, qui fieri debebant patres salutis, patres carnis Christi. Et si illa nondū hos torum sciebat, quando primum ad cubile incircuncisi fuit adducta, tamen sic futurum erat. Et quis accuset Moysen de iniustitia dicentē ad eum: Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti? Quis item accuset Apostolum de iniustitia dicentem. Optabam ipse ego anathema esse Christi pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Sic profectō nec Hrisier accusari de iniustitia potest, etiam si opacell et coniungit incedit. Opto regi pro salute vel consolatione suæ gentis, etiam si non evenerit periculum tam magnū quod post illam coniunctionem evenit, sola captivitas necessitas illam excusare possit.

Pro 33.
Regn. 9.

Quomodo prudentia in eius consiliis spectata sit.

CAP. XVIII.

7sal 104

Hesl. 5.

Hesl. 3.

IAM prudentiæ virtus in ea spectabilis ad laudem Dei prædicanda est. Fecit enim tam prudenter, vt distante spiritu sapientiæ secisse non dubites, & sicut de beato Ioseph dictum est. Eloquium domini inflammavit eum. Ita de ista quoque veraciter dicas. Eloquū domini inflammavit eam, dicenti ad eam regi. Quid vis Hester regina, que est petitio tua? etiam si dimidiā partem regni mei petieris, dabitur tibi, Ita respondit. Si regi placet, obsecro, vt venias ad me hodie, & Aman tecum ad conuiuium quod paravi. Non statim dixit petitionem suam, nō cōfessim aperuit voluntatem suam, sed ad conuiuium vtrumque inuitavit, amicū & inimicū, regem & Aman. Prudenter providebat illic aperire inimicitias, vnde effugeret non posset hostis homicida. Sed nec in primo conuiuiū rem aperuit, dimittitq; hostem morti destinari vnius diei mala securitate persequi, & de magnitudine diuitiarum gloriari, insipientem atq; dicentem, Regina quoq; Hester nullum alium vocavit cum rege ad conuiuium, præter me, apud quam etiam cras cum rege pranurus sum. Illum vtiq; malè securum, regē autem magis beneuolum, magisq; fecit attentum. Si (inquit) inveni gratiā in conspectu regis, & si regi placet, vt det mihi quod postulo, & meam impleam petitionem, veniat rex & Aman ad conuiuium quod paravi eis, & cras regi aperiam voluntatem meam. Feram immanem, vrsū ferocem, vt tradat ad supplicium, alluciat ad edulium, ne prius audiat famam, quā iubeat ponam, ne prius videat foueam quā incidat in eam: prudens & sciens commodus esse, feram comprehensam intus opprimi, quā exteritā & per salutē fugientem cum canibus dubio euentu insequi.

Quid prudenter coram rege petitionem suam exposuerit.

CAP. XIX.

Hesl. 7.

PORRO ipse modus locutionis, vbitandem regi voluntatem suam aperuit, vbi petitionem suam & preces suas locuta est, ille (inquam) modus locutionis qualis extitit, dicenti regi iam tertia vice, Quæ est petitio tua, etiam si dimidiā partem regni mei petieris, imperabis, Ita respondit, Si inveni gratiā in oculis tuis o rex: si tibi placet, dona mihi animā meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro, Tradidi enim sumus, ego & populus meus, vt conteramur, & lugulemur, & perreamus, atque vinam in seruos & famulas venderemus, esse tolerabile malum, & gemens tacerem. Nunc autem hostis nocet est, cuius crudelitas redundat in regem. Laudabilis in tali elocutione prudentia est, prudentia sana cuius doctrinæ est sancta & matura humilitas. Nunquid reginam se esse sciebat, quæ tali modo regi supplicabat? nunquid amari sese sentiebat, quæ cum tanto timore obsecrabat? Profectō mirari rex ipse poterat, qui si peteret illa dimidiā regni sui partem dare paratus erat, mirari (inquam) quod regina sua, dilecta sua, digna imperio præ cunctis mulieribus existimata, sibiq; præ omnibus locum complacita, pro anima sua, id est, pro vita sua supplicabat, tanquam captiua, tanquam proscripta, velut si ab ipso rege fuisset condemnata. Hæc propter intimidandam eius prudentiam dicta sunt quæ tanta est vt magnitudinem eius nullis verbis dignè valeat consequi.

Eius prudentiam verius diuinam prudentiam fuisse.

CAP. XX.

Hesl. 5.

Hesl. 6.

Hesl. 6.

NVNQVId verò satis est dixisse prudentiam? Imò magis diuinam prudentiam. Consideremus quæ inter dilationes euenerunt, dum distert regi aperire voluntatem suam: & si quidō constabit quia prudentia diuina rexit reginæ prudentiam. Quando ad primum cum rege venit Aman conuiuium, nondum sibi met destinatum parauerat supplicium. Si quidem Deo iudice sic fuerat præordinatum, vt ipse met pararet patibulum, machinatum alteri, debitum sibi. Hoc autem (sicut iam dictum est) nondum parauerat. Diuina igitur factum providebat non dubitamus, quod voluntatem suam primo aperire conuiuiū distertens, Veniat (inquit) rex & Aman ad conuiuium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meā. Egressus est illo die Aman lætus & alacer. Iube (inquit) vxor eius parari excellenti trabem habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & die mane regi, vt appendatur super eam Mardocheus, & sic ibi cum rege lætus ad conuiuiū. Noctē illā rex duxit in somnū, & inter legendū vel audiendū historiarū & annalē priorū tēporū venit occasio, vt illum quæ parabat Aman appēdere super patibulum, ipse met regis verbis indurum imponeret super equū regis, præcedens & clamans ante illum: Hoc honore condignus est, quemcūque rex voluerit honorare. Multum ita quæ res dilata

dilationes illas aucta est regis benevolentia, & hoc diuinitus prouisum est, quoniam regem aucturum petitionem Hester, beneuolum quoque Mardocheo fieri oportebat, quod mirabiliter efficit nocte illa meritorum eius relicta memoria.

Aman in conuiuio quasi hamo captus fuisse.

CAP. XXI.

Amplius autem illud, quod adhuc dicere libet, prudenter Hester pariter & diuinitus prouidentiae laus est. Denique de diabolo dictum est ad beatum Iob. In oculis eius quasi hamo capiet eum. Item, an extrahere poteris Leuiathan hamo? profecto per escam capitur, quod extrahitur. esca ostenditur, ferrum lubegitur. Quod secundum hanc similitudinem diabolus, persequendo Christi humanitatem, ab eiusdem diuinitate fuerit comprehensus, notum & uisatum habemus, nimirum illius, scilicet diaboli seruus & satelles erat Aman praecipuus, & in illo habitans ipse diabolus rem tantiliceleris inachinabatur. Nonne igitur mirabile est, & congnatum delectabile, quod in conuiuio captus est, dicente regina. Hostis & inuicem nosse pessimus iste est Aman. Denique quasi hamo captus est in oculis ius, comprehensus est, qui conuiuando super mensam inuenit pocnam. Manifeste & miro modo gessit diaboli figuram, e contra Christus Mardocheus typum genuit. Sicut enim Aman in crucem fixus est, quam Mardocheo parauerat, & Mardocheus super equum regum ascendit, quem honorem sibi Aman in rege parari putauerat. Ita diabolus in cruce damnatus & triumphauit, quam Christo parari fecit, & Christus uiuens sedet ad dexteram patris, cuius similitudine diabolus sibi arrogare praesumpsit. Proinde gratanter dixerim, quia uerbum Dei, uerbum Deus, uerbum nouum incarnatum, Deus nondum homo factus, uictoriam suam non solum tibi praesignauit, uerum etiam ibi iam uicis, ibi iam prudentiae eius percussit superbum, & ibi iam obsecrante manu eius egressus est coluber tortuosus.

Quanta fuerit in ea boni & eli fortitudo.

CAP. XXII.

Quod per tres iam dictas uirtutes, temperantiam, iustitiam, atque prudentiam strenuam, imo diuinitus fuerat prouisum, per fortitudinem confessum hauri legitur est cōsummatum. Fortitudo in pedore humilis scientiae tunc extat, quae & in omnem genere ipsius redidit, ut suspensio Aman in patibulo, cum regis ira requiesceret, zelus reginae non requiesceret, sed si regi placet, inquit, detur potestas iudicis, ut sicut hodie lecerunt, sic & cras faciant in Susis & decem filii Aman suspendantur in patibulis. Dixerat autem ei rex, In urbe Susis interficete ludaei quingentos viros, & alios decem filios Aman. Quantum putas eos exercere eadem in uariis prouinciis? Quanta fortitudo zelus, dicentis sicut lecerunt hodie, sic & cras faciant in Susis, & suspendentes in patibulis iam interfictos decem filios Aman. Si non fuisset propter Deum uel propter iustitiam, uideretur crudelitas: nunc autem considerata causa, uindictam eiusmodi non solum excusat, uerum etiam iustificat, quod non fuerit furor crudelitatis, sed seruo fortitudinis: non motus saeuitiae, sed motus iustitiae, non ira excessus, sed uita prosperitatis. Causam iam considerauimus, iam considerandum proponimus, quia de gente illa sperabatur mundi salus, nasciturus expectabatur Christus. proinde dignum se faciebat spiritus sanctus, inspirando humilibus & teneris mentibus, ut pro tempore & re iustitia dura, duritia iustitia uiderentur, descendendo bonae oliuae radicem, bonae radice oliuam, ut itaret & permaneret, donec daret fructum suum, donec effunderet oleum, uerum generatio Christi. Quod ubi factum est, reconde, ait Petro, gladium in uaginam, quia uidelicet, ut ueretur gladio Petrus, causam iam non habebat necessitatem. Cum igitur legitimus, quia pro animabus suis fletere iudaei, interficere hostibus ac persecutoribus suis, in tantum, ut septuaginta quinque milia occisorum impleuerunt, & nullus de iudicibus eorum quicquam contingeret, iam dicta praeculis habentes causam, dignum seu iustitiae laudum arbitrietur, quod uidelicet testium scripto edixit Mardocheus, sanctus Hester, ut omni studio dies interfessionis illius solennis in potestatem seruaretur, & reuertente semper anno solennis honore celebraretur.

Quoties uerbum Dei aliquod ex capitibus draconis uicerit, persona, in qua uicerit, diuinitatis signa contulisse.

CAP. XXIII.

HIC iam notandum de uerbo Dei, quia de singulis capitibus draconis dum uincit regalia uirtutum signa, petitionis illis per quas uincit, imponit. Ioseph & Moyses, per quos uicit caput primum, caput Aegyptium, in curribus triumphauerunt dominique ac principes facti sunt, Caput primum illi dicente rege. Ecce constitui te super omnem terram Aegypti, annulum regum, sicut olimque moyses, pro domitia, melioque Pharaone, decem annos uictor ex canitici, totiusque populi obtinens principatum, Helias, per quem iudicatum atque conuersum fuit caput secundum, sicut loco suo narratum est, postquam dieci reges ad perniciem, & confregit potentiam ipsorum, postquam uixit reges ad potentiam, & prophetas sicut uelut successores post se recepit est in turbine ignis, in

CURIA

Tertium. curru equorum igneorū. Daniel, & socii eius, per quos humiliatum fuit caput tertium. principes facti sunt, præcipue Daniel, quem rex Nabuchodonosor, cadens in faciem suam adorauit, & in sublime exiulit, quem deinde Balthasar purpura vestiuit, & torquem auream collo eius cunctedit. Mardocheus & Hester, per quos caput quartum, appenso Aman in patibulo, & filiis eius, vt iam dictum est, septuaginta quinque millibus strangulati atque cõcium est, qualibet victorie titulus suere glorificati. Hester regina regum in capite suo gestauit diademam. Mardocheus de palatio, & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regis, hincinctis videlicet & æneis, coronam auream porians in capite, & amictus pallio serico atq; purpureo. Qui caput quintum, caput nequissimum reperculserunt. Machabæi fratres post bella ingratia, crebraque victorias, purpura & stola sancta, sibi laque aurea regio more perornati sunt, & posterii eorum regnum & sacerdotium non parua gloria recuperatam obtinuerunt. Porro qui caput sextum vicit, septimumq; vincet, quando Antichristum spiritu oris sui interficiet Christus Iesus, non qualiscunq; propugnator verbi Dei, sed ipsum verbum Dei, verbum Deus, homo factus, coronam aut purpuram in hoc mundo non nisi risu accipit, coronam spinæam, chlamydemq; coccineam, & in dextera manu arundinem pro sceptro impositam. Veruntamen, quæ pro irrisione in hoc mundo data sunt ei, sic in serua conuertit, vt nunc appareat angelis & hominibus sanctis in gloria & honore patris, habens purpuram resurrectionis, coronam gloriæ, & æterni sceptrum imperii. De tribus vltimis capitibus mentio nunc tantum facta sit, vt simul de cunctis capitibus vnum in præsentem loco spectaculum habeatur, quod ad laudem spectat verbi Dei. Quia qui pro illo laborauerunt, & regnum eius expectauerunt, singulis suis temporibus insignia victorie regalia, præsentis quoque seculo spectabilia post labores & angustias sustulerunt. Nunc ad ordinem reuertamur.

Quid mysteriũ contineat, quod Aman in patibulo quod Mardocheo parauerat, suspensus fuerit.

CAPVT XXIII.

Ingens spectaculum & tunc erat oculis intuentium, & nunc est mentibus memorantiũ quod homo potens & superbus eatenus adorari solitus ante portas vrbs, in patibulo quod Mardocheo parauerat, suspensus est, & omnis cognatio eius: nõ nobis, ait rex, sed Deo, ei red dente quod meruit. Hoc ipsum valde miratur & Iosephus, qui tamen totum mirari nesciuit, quia sacramentum Christi, cuius in tyrum illud gestum est, ignorauit. Vnde, inquit, mihi cõtingit mirari nomen Dei, & sapientiam, iustitiamq; eius agnoscere, non solum quod multo uolentia Aman puniuit, sed & quod excogitata in alium tormenta, in eum conuertit, & cæteros hoc sentire permittit, quoniam qui in alium molestus fuerit, hæc in se primum parata cognoscit.

Totum (vt iam dictum est) mirari nesciuit. Nos autem sciamus, & miramur in laudem verbi Dei, quia futuri triumphus sui, quo redimendus erat mundus omnis, pulcherrima similitudinem præmisit illic. Nam sicut iam supradictum est, in ligno crucis non verbum Dei, verbum Deus interit, sed diabolus, cuius similitudinem gessit Aman, iudicium damnationis accepit, & hoc extra portam ciuitatis, ne vel à mysterio vacet, quod ante portas huius vrbs, id est diuis, ait idem rex, & Aman, & omnis cognatio eius pendet in patibulis. Hoc exinde plus habet miraculi, quod non per hominem prophetam suum, sive cognitorem sui nominis, sed per hominem gentilem Deus rem tanti effectus sacramenti, tam profundi plenam mysteriũ.

Quid mysteriũ contineat, quod domus Aman data sit Hester regina. CAP. XXV.

Sed & illud ad mysticam similitudinem non nihil atinet, quod suspensio Aman in patibulo, sicut illo, ait scriptura, dedit rex Assuerus Hester reginæ domum Aman aduersari ludæorum. Vtique dando Hester dedit Mardocheo. Nam subinde sic scriptum est. Hester autem constituit Mardocheum super domum suam. Quantum ergo pulchritudinis in hoc factõ est, si illud recitas, quod in euangelio veritas ait, lignificans diabolum de domo sua fore eiciendum. Cum (inquit) foris armatus custodit atrium suum, in pæce sunt omnia que possidet, si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ipsa eius distribuit. Sic futurum erat, & sic factum est, quia diabolus tanquã fortis armatus in genere humano potestatem habebat, per peccatum sic obtinebat mundum, tanquam domum suam, siue atrium suum, sed verbum incarnatum fortiore manu superueniens vicit illum, & atrium illius fecit suum. Pulchre igitur cum Hester Mardocheus euadens patibulum, viuis suspensio Aman domum possedit: ita sicut futurum erat, vt Christus verbum Dei, cuius oris carnis per Hester & Mardocheum defensa est, in cruce damnato principe mortis, ipse cum ecclesia sua principatum teneret, præsentis quoque seculi publica religio socialis secularis imperiũ & ecclesiastici sacerdotii festiuitate.

Somnium Mardochei in quo paruum fontem in fluum magnũ, deinde in solẽ conuerit videt in Hester regina completum fuisse. CAP. XXVI.

Quis

Diabolus nõ dicitur bñ in cruce interit.

Hest. 8.

Matt. 23. Luc. 11.

Quis tandem non videat effectum somnii verum, sicut dictum est. Paruus fons qui cre-
uit in fluvium, & in lumen solemis conuersus est, & in aquas plurimas redundauit. Hester
est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam. Sed forte dicitur, quod omnia
ciuitas exultauit, & iactata est, quod ludæis noua lux oriri visa est, & honor, gaudium, & tripu-
dium, quod omnes populos, vrbes atque prouincias, quocumque regis iussa veniebant, mira ex-
ultatio, epulæ, atque conuiuia, & festus dies, quod inquam nocte transitæ tantam labu-
rentur lætitiæ lucem parum est, vt iam completum illic arburemur, quod paruus fons crebens
in fluvium, conuerti visus est in solem. Concedendum est, quia nullum gaudium transitorii pro
quantacumque sui magnitudine meretur nuncupari sol, aut comparari soli, cuius videlicet solis
lux siue forma non mutatur vt luna, sed plena perseverat. Igitur necq; iacob in omnino Ioseph,
lux siue forma non mutatur vt luna, sed plena perseverat. Igitur necq; iacob in omnino Ioseph,
nec Hester in somnio Mardochei propter suam personam soli assimilata est, sed propter Christi
solem iustitiæ vnum & solum, tam ille quam hæc per solem signatus est. Ille quia iam Christum
habebat in promissione, hæc idcirco, quia Christi genus vnde nasci eretur, referuauit adiutu e
sui corporis gratiosa pulchritudine, fideiq; & castæ mentis merito præeunte. Finis & causa fina-
lis eorum quæ tunc facta sunt, Christus est, & idcirco veraciter dicitur, quia paruus fons in solem
conuersus est.

*Captiuitatem populi propter verbum Dei, multo quam gentium imperiosam libertatem,
gloriosiorem fuisse.*

CAPVT XXVII.

Comparetur nunc illa populi Dei captiuitas cum libertate gentium, sub quibus, vel inter
quas populus ille captiuus erat. Quidnam gloriosius, quid felicius extat gentium ne quæ
sine Deo erant imperiosa libertas, et an populi spem habentis in verbo promissionis captiuitas?
At verò vt certam respondeas iudicium, respice conscriptam ex historiis & annalibus felicita-
tem, imò infelicitatem gentium & regum suorum dominantium. Quomodo regnabant
quomodo imperabant? In sanguinibus regnabant, in moribus imperabant, salte viuentes, &
verè morientes, gloriam suientes, & ranciam habentes. Nunquid enim illa quæ diximus
capita draconis iustera, dum contra mulierem in vtero habentem itabant & huabant, salte si-
binet parcebant, & inuicem mordendo semitipsa laniare et labant? Imò suis moribus semet
ipsa multo magis cruentabant. Nam contra mulierem quidem vno maligni atq; ipsi spiritu malè
concordantia, istum semper sariebant, dentesq; collidebant, sed contra semetipsa imo modo
diuisa inuicem oderant, & super inuicem saltebant, terramq; suo sanguine quali copioso imbre
compluebant reges regum, amici amicorum, cognati cognatorum, filij patrum, patres filiorum,
nec materni vberibus filij parcentes, sanguinem voraces hauriebant, irritati interdum solum-
modo fauoribus diuisionis propter regnandi cupiditatem beluina. Mater nonnunquam dum
alteri filio plus fauere putatur, ab altero filio iugulatur, & à filio pater oberucatur. Nulla cen-
sena, & plusquam millia centena datim bello cæsa, numerum diabolo pro ludo habentur. Noa
est præsens propositi, horribiles & diabolicas recitare gentium bellorum tragedias, qui vult,
vel cui vacat, sunt historiæ multiplices, legatillas. Nostra hæc intentio est, perhibere quod ve-
rum est, captiuo Dei populo, gentes vel reges gentium captiuantes illum, etiam secundum
præsentia seculum fuisse miserabiliores, quoniam istis respicientibus ad promissionis verbu, omnia
non solum in futuro, verum etiam interdum in præsentis seculo cooperabantur in bonum,
illis autem cum verbo Dei nihil habentibus, omnia cooperabantur in malum.

*Regimen ca-
ptiuo po-
puli Da.*

*Superato per verbum Dei Persarum & Mædorum regno, Mæcedonum quod in Daniele
per hircum caprarum significatur successisse.*

CAP. XXVIII.

Tandem siere oportebat, quoa in verbo domini dispositi fuerat, sicut Daniel præiuderat,
vt videlicet hircus caprarum veniens super faciem totius orbis terræ, & esset ut in arietem
percuteret eum, & cornua eius cõminueret, ita vt arietem de manibus eius nemo liberare pos-
set. Hircus caprarum regnum fuit Mæcedonum, & cornu insigne quod habebat inter oculos
suos, magnus Alexander extitit. Porro aries regnum erat Persarum & Mæcedorum, Darius Ar-
sacum filius regnabat rex quartusdecimus, in quo completum est, quod significabatur præmo-
strante prophetico spiritu. Cumq; misisset (21) in terram arietem, hircus conculcauit eum, & ne-
mo quibat liberare eum, videlicet arietem, de manibus eius. De hoc mirabile & miserabile
stud propter præmemoratum regum vel regnorum gentium infelicem felicitate non præterire
libus, quia grande spectaculum factus est, & experimentum magnum, quim sit inuisibilis sita-
tus seculi, quim insidiosa ludicia mundi. Tibi prælius ab Alexandro victus, à cognatis suis su-
rem comeditibus & catenis, in gratia victoris vincitur, & clauso vehiculo exportatus, multiq;
vulneribus confossus adhuc spirans ab Alexandri militibus inuentus, & perlatu ad Alexan-
dri, felicitas te (inquit) hosti, quim cognatos propinquosq; meos sortitus sum: matri quippe
& libens meus à te hoste data vita, militi cognatis erepta, quibus & vitam dedi & regna. Hæc
propter incertam & ludicram mundanæ felicitatis aleam comemorata sint, quia regna mundi
semper

*Alexander
magnus.
Darius.
Daniel. 8.*

semper fallacia fuerunt & sunt. Verum autem est verbum, quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

Quas ob causas regnum Macedonum in priore visione per pardum, in posteriore per hircum fuerit signatum. CAP. XXXIX.

NVnc illud quoque animaduertere libet (quoniam ad intentionem præsentis operis non nihil artinet) quod regnum Macedonum in anteriore visione per pardum, in sequente signatur per hircum. Nunquid enim sine causa tam diuersa vnius eiusdemque regni figura est præmonstrata? Nequaquam, sed ob res diuersas visionum species varia est. Spiritus sanctus, ipse ritus propheticus sicut præsciuit res venturas, ita rerum venturaru sciuit congruè præeuntes accommodare figuras. Futurum quippe erat ut regnum Macedonum & ferinam partem ferocitatis, & effeminatam luxu habens libidinem, sua vibraret cornua contra altissimi, sua obfirmaret sacuitiam contra verum & verè firmum expe dictæ promissionis verbum. Ex sacris recitandum est historis, & postmodum recitabitur quàm ferus, & quàm fuerit libidinosus, ferocitate crudelis, & crudelitate feroci, sanctos altissimi cõterendo, libidine insana, insania libidinosa populũ, & cõplũ Dei contaminando, ferocissimũ atq; crudelissimũ secundum pardi scuitã, libidinosum, & effeminatum, secundum hirci semper in libidine proni petulantiam, astutũ atq; verutum secundum pardi varietatem, fluxum atq; incontinens secundum immoderatũ sanguis hircini calore. Vitiis istis tam diuersis ferocitate atq; libidine regnũ illud Macedonũ siue Græcorũ cõtra verbum promissionis laborauit, quod postmodum suo loco plenè dicendum erit, & idcirco præcedente visione per pardum, & subsequente per hircum illud præmonstrari dignum fuit.

Hester 3.

Quas ob causas regnum Persarum & Mædorum in priori visione per vrsũ in posteriore per arietem fuerit significatum. CAP. XXXX.

Nihilominus & de regno Persarum atq; Mædorum quaesito dignũ est, cur in visione anteriori per similitudinem vrsũ, & in subsequenti per formã arietis sit signatũ. Ad quod congruè responderi potest, quia causæ diuersæ, imò contrariæ regni illius fuisse, erga Dei populũ, & circa repositum in populo illo sæpèdictũ promissionis verbũ. Causas illas tam longè diuersas dicere non dubitauerim, quã diuersæ naturæ sunt horũ animantũ vrsũ & arietis, quorum alterum rapto & cruore viuunt, alterum innocuũ neq; sanguinẽ sicut, neq; rapto viuunt. Promptũ est hoc discerni, si respicias regnũ illud secundum Aman, quã crudele fuerit secundum reges, quã clementer illi populo se impèderit. Aman quippe moribus veraciter vrsũ, truci furore, immani rabie ludæorum genus vniuersum ore aperto hians deuoratũ voluit. Reges autẽ, maxime Assuerus, more arietis lanis suis, id est, opibus multis, quibus regnũ illud abundauit, eundem populũ fouit & dicitur, nullumq; dentem malignitatis infixit, sicut aries dente neminem perit, imò vitã gẽtis illius multũ lætificauit gratia reginæ Hester & Mardochei. Sed forte dicat quis, ipsam personam regis Assueri per vrsũ in illa visione oportere inelligi, quia scriptum est. Et sic dicebat ei, videlicet vrsõ. Surge, comedere carnes plurimas. Et hoc lignat illud dũ Aman Assuero regi. Si tibi placet, decerne de populo vt pereat. Ad hæc, inquam, non solũ regis personam, sed totum regni corpus signauit vrsũ, nec soli regi dictum est, decerne vt populus pereat, sed toti regno mandatum est per omnes prouincias, ad omnes satrapas, & iudices prouinciarum, vt occiderent atq; delerent omnem ludæorũ populũ. Igitur secundũ Aman quidem, & secundum omnes qui iudicis nocere voluerunt, vrsũ ferocissimus. Secundũ regem & omnes illos qui malignitatis illius ipiritum non habuerunt, quã aries fuit regnum illud.

Daniel 7.
Hester 3.

Quare hircus vnum tantum, aries autem duo cornua habere visus sit.

CAPVT XXXI.

SI & illud quaeras, cur idem hircus visus est vnum tantummodo habens cornu in ceteros oculos duos, aries autem cornua duo, facilis pater responsio, quia corpora quidem animantium in gula regna signant, reges autem eorundem regnorum intelliguntur per cornua. Constat autẽ quia regni Macedonum rex vnus Alexander extitit, & victo Dario, sicut iam dictum est, solus suo tempore regnum tenuit. Regnũ autem Persarum & Mædorum non rex vnus extulerat capita Babylonica, sed duo Babylonie victores, & duo fuisse reges eodem tempore vnus imperii confortes, videlicet Cyrus & Darius Mædus auiculus eius, Astiagus filius. Bene igitur hirci quidem vnum, arietis autem duo cornua visa sunt, quia videlicet rex vnus regnum Macedonum, duo autem reges Persarum & Mædorum roborauerunt imperium. Cyrus tempore vel ætate iunior quã Darius, victoris & potentia plus creuit, nec nõ & opibus & Dario maior est effectus. Hoc pulchrè visio memorata innuit, dum præmissõ, Et ecce aries vnus stabat ante partem, habens cornua excelsa, subiungitur, & nunc excelsius altero atq; succrescens. Hæc est, Cyrus Dario valentior, & victorũ magis quã ille proficiens.

Daniel 8.

Dignam

Magnam victoriam verbi Dei partim in hoc esse, quòd sicut regna mutanda prædixerit, ita & mutauerit.

CAP. XXXII.

Ad summum, nõne in ipsius mutationibus pulchra pars duces eiusdẽ victoriæ verbi Dei, quam laudare suscepimus? Siquidem verũ dicere, & falli non posse, id sine dubio vincere est. Et huiusmodi victoria maximẽ ad verbum Dei pertinet. Dicebat autem Deus hæc, antequam fierent, & de futuris fiebat verbum domini ad homines, ita vt dum fierent, sine dubio constare possent hominibus, quòd non casu euenirent, sed ordinante providentia Dei rationabiliter procederet, & per iustum iudicium disposita contingerent. Vnde quidam ipsorũ prophetarum cum præmisisset, dicens. Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecit: conuino subiunxit: Quia nõ faciet dominus Deus verbum, nisi reuelauerit dominus secretũ suum ad seruos suos prophetas. Exempli gratia, vt de regnis istis mutandis, & contra se inuicem pugnantibus bestiarũ, lex nax, vrsi, pardis, & quartæ terribilis, quæ sine nomine describitur, & deinde sub similitudinibus arietis & hirci, quas nouissimẽ sermo commemorauit. Cum igitur prius in verbo domini prophetis reuelatur secretum, & tunc demum sicut reuelata vel prædicta sunt, ita omnia fiunt, simul & verbum Dei palmam obtinet veritatis, & opinio confutatur illorũ, qui putant hunc mundum casualiter agi, nec regi providentia Dei. Contra quos ait per Hieremiam prophetam ipsum verbum domini. Quis est iste qui dixit, vt sciet domino nõ iubẽte, ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala? Rectẽ nimirum indignatur contra eiusmodi, quia nihil fit, nisi domino iubente. Nihil sine causa sub sole. Non agitur mundus absque Dei providentia, sed ex ore eius egredientur bona & mala. Mala, dũ mundus propter sua merita iusto iudicio affligitur. Bona, dum prosperitate aliqua consolationẽ inuenit & lætificatur. Meritò nescitur, qui aliter sentit. Iustus reprobatur, qui contraria sapit, diciturq; de illo. Quis est iste? quod idem est, ac si dicar Deus, Nescio quis sit iste, nolo scire quis sit iste, Discedat à me, nõ noui istum, nolo nolle istum.

Amos 8.

OCTAVI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER NONVS.

Præfatio ad Canonem, qua conqueritur se frigidum atque negligentem, orationibus inuari postulat.

CAPVT I.

VINTI capitis contra verbum vd propositũ Dei præliũ meditari animo, iam dudum causa subest, cur illius reminiscatur dictũ in lob. Ab Aquilone au- rum veniet, & ad Deũ formidolosa laudatio. Tibi Cuno amanissime pater causa hæc intimanda est, ex quo laudationem domini, quam loquebaris os meum, corpisti amplecti quasi aurũ, fateor, sensu magis quàm ex æneis senserũ, me esse ad Aquilonẽ, id est, non habere me sicut oportuisset feruidã diuini amoris virtutẽ, viuãdam & ardentem de propria salute sollicitudinem. Fateor tibi me inuenisse experimentum, etiam illius dicti, Posuerit me custodem in vineis, vineã meã non custodiu. Nunc maximẽ dum singula draconis capita prosequor, & singulorum culpas sceleratq; sanguinea describere gesto, videtur mihi, quòd contra me versus in iram, suum exco- gitet furorẽ, & de me quasi accusatore suo desideratam quærat vltionem, ita tentationũ ni- uibus & grandine curarum me operit, & negligentie gelu constringit, vt cum scripta mea in ore tuo libenter legas, & sic amplectaris velut aurum laudationis, etiam veraciter dicere poteris, Aurum hoc ab aquilone venit. Restat igitur, & mihi expedit, vt laudatio hæc mihi formidolosa sit, id est, hoc ipsum formidẽ quòd scripto laudationem domini, præsumptioni & vanæ gloriæ reputetur, non mercedi, quia studium quod erat sanctorum, non sanctus impu- denter arripuit. Tuus & omnium te diligentium orationibus opto inuari, ne remaneam in terrã Aquilonis, vnde aurum venit, sed cum ipso auro in regionem proficisci merear Austri claris- simi, sole nicridiano fulgentis.

Responsio iucunda Cunoni facta, qui rogarat, vt præfationem secundi libri Machabæorum explicatam hunc operi insereret.

CAP. II.

DE isto capite quinto, & de his qui reperculserunt illud, scilicet Machabæis fratribus, or- catio veniens seic obtulit, vt diceret ad me. Scribe mihi librum de victoria verbi Dei, sicut in prologo commemorauit, quem huic operi tecũ loquido præscripsi. Nunc aduice insiris.

I H

rog-

rogans, imò per vim dilectionis imperans, vt prologum secundi libri Machabeorum longum, & vt dicis tu, mihi videretur, penè difficilem. Aliquantenus studium adhibendo explicem, quasi ego cunctam possim, aut debitor sim tuam exactionem persolvere. Dicks etiam ludibundus, quòd iam dudum hoc opus somniaueris, & somniando nisi supplicaueris pariter ac iussuris, quatenus hanc partem, scilicet elucidationem prologi, huic infererem & apertam conuenienter operi, & quòd primùm recusasse fortiter, & deinde ipopondisse obtemperater visus fuerim. Er ego tibi audeo dicere, sollicitus tamen ne cuiuspiam rilonis oculis hoc videat, & nò bene uolè hoc accipias, quia videbar tibi quondam lucam cum diabolo diuinam habere, tandemq; dicere illi delipienti me. Cum placueris altissimo, ponai sedem suam in me, & loquetur iudicia super te. Si non verum fuerit quòd videbatur, & si nunc re adimpletur, dum singula draconis capita studioso sermone percutus, adiuuadit ipsum verbum, vt tuum quoq; somnium obtemperante prosperetur.

Quintum caput draconis fuisse regnum Græcorum CAP. III.

Apoc. 12.

Quid primùm de isto capite dicendum est, iam continuò gestiebat animus aggredi, Corniculum illud vnum de multis cornibus hirci, per quem regnum Græcorum signabatur, vt iam prælibatum est in fine libri præcedentis, quòd videlicet corniculum magnificatum est vsq; ad fortitudinem cocli, & deiecit de fortitudine, & de felis, & robur datum est illi contra iuge sacrificium propter peccata, & deiecit locum sanctificationis, videlicet Antiochus qui appellatus Epiphanes, id est nobilis, sub quo septè Machabæi fratres paruuli cum matre passi sunt. Iam in rem istam proberus sermo tendebat, quæ nimirum pars magna est prælii, quo præliatus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas contra læpe dictum beatæ mulieris conceptum, id est, contra iuseptum in fide antiquæ ecclesiæ ex tempore Abrahæ verbum promissionis, sed mentem adhuc superius tenet illa vox ad Daniele m angelis decens. Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & noli metuerè, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad asiligendum te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus. Et ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansi tibi iuxta regem Persarum. Et rursum ait, Nunquid scis quare venerim ad te, & nunc reuertar vt præliar aduersus principem Persarum? Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum venas, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Vox, inquam, eiusmodi montem audientem, tanquam tuba vehemens, ad se conuerit, & miraculo suo commonefacit, non præterire nos, quòd non solum homines, verum etiam angelicæ fortitudines moti fuerint, & principes fuerint in prælio, quòd declamare iusepimus, scribens hoc opus de victòria verbi Dei.

Daniel. 10.

Principes Persarum & Græcorum malos angelos debere intelligi, resistentes principibus bonis, id est, angelis. CAP. IIII.

1. Corin. 2.

Pincipes istos Persarum & Græcorum, quales sint, vnus de doctoribus eximis beatus Hieronymus breuiter innuit. Isti sunt (inquit) principes, de quibus & Paulus apostolus loquitur, Sapientiam loquimur inter persectos, quam nullus principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Profectò & huiusmodi auctoritas deesset, prudens tamen auditor, principes malos, angelos malos intelligere non dubitaret, contra quos bonis principibus præliandum erat, qui contradicunt prædibus sanctorum hominum, & legationi sanctorum angelorum. Si quidem mundi princeps diabolus à domino dictus est, & mundus (ait Apostolica veritas) in maligno politus est. Cum de toto constet, de partibus quis dubitet? Si totius mundi princeps diabolus, nonne consequenter partium mundi, scilicet Persarum atq; Græcorum principes, malis potestates, maiori principi diabolo subeminiscentes rectè intelliguntur? Non enim Persæ & Græci Dei cultores erant, sed potius creaturæ quàm creatori seruiebant, non Deum, sed pro Deo dæmonia colebant: Persæ solem, quem & Apollinem dicebant, Græci sub nomine vel obtentu sapientie suæ Mineruam, aliisq; gentes alia dæmonum potentia, gens vnaqueq; suum præceteris singulariter, omnis autem vnauerfali sub nomine Iouis principis dæmonum, principem mundi diabolom colebant. Et eiusmodi principes, tam malis spiritibus, coram simulachris suis sele prosternebant, vtiq; quorum dū fuerint, multo magis principes rectè dicitur sunt eorum.

Iohan. 15.

Principem populi Dei Michaelem esse, bonos principes omnes inter se consentire, malos vero neque cum bonis, neque inter se conuenire. CAP. V.

Daniel. 10.

Porro Daniels & totius populi Deum verum colentes, princeps erat Michael, princeps sanctus, angelus bonus, archangelus magnus. Nam idem angelus dicit. Er nemo est à diu de meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Et rursum ait, In tempore autem illo eorū

Daniel. 11.

surgat Michael princeps magnus, qui sit pro filiis populi tui. Sub tam diuersis, imò contrariis principi-

principibus potest homines & reges gentium, in diuersum atq; contrarium tendebant: & principes eorum mali, principes malorum, bonis principibus bonorum & Deū colentium sine dubio resistebant. Quoniam hic loquitur vnus de bonis principibus, Princeps regni Persarū resistit mihi viginti & vno diebus. Et boni quidem principes semper sibi continentur: mali autem & semper bonis, quoad possunt resistunt, & sibi semper dissentiunt, & semper inter eos turba sunt, quia superbi sunt: similiter qui lub ipsi sunt homines mali, semper à bonis dissentiunt, & nihilominus contra semetipsos diuisi sunt, regnum aduersus regnum, ciuitas contra ciuitatem, domus contra domum, vir in virum: & quauis aliqui sint interdū consanguinitate iuncti, at tamen nulla fides regni locus, omnique potestas impatiens concordie erit.

Daniel. ca. 2

Quale praelium sit inter bonos & malos principes,

CAP. VI.

Vndè autem principibus malis contra principes bonos via vlla praeliandi? Vndè virtus resistendi? Vndè facultas contradicendi? Ex causis, ex hominum siue populorum peccatis. Praeliantur quippe in campo iustitiae, consuetu iudicii. Mali pugnant accusando, boni pugnant defendendo, iudice Deo. In quantum magna & vera accusatio, in tantum tarda & inuoluta est defensio. Exempli gratia, Magna & vera fuit accusatoris accusatio, contra decem tribus Israel, quae appellabantur Samaria, diuisae à domo Dauid, & à tribu Iuda. Magna (inquis) accusatio principis Assyriorum, quicunque fuerit ille angelus malus, quod nunquam recessissent à peccatis Hieroboam, qui peccare facit Israel, & incorrigibiles fuerunt, scilicet audito per prophetarum verbo domini, factis apud se per Heliam & Helisam, tot signis, tot prodigijs. Et magna quidem, sed non iam magna erat accusatio principis Persarum contra Iudaeos, qui captiui tenebantur sub rege Persarum, quia peccauit quidem & tribus Iuda in Hierusalem, sicut decem tribus in Samaria, sed non iam perinacker. Nam aliqui ex regibus Iuda poenitentiam egerunt, vt Manasses: alij qui etiam iusti fuerunt, & populum correxerunt, vt Ezechias & Iosias. De regibus autem decem tribuum nullus (vt iam dictum est) recessit à peccatis Hieroboam. Magna igitur accusatio principis Assyriorum, & tam magna, vt nullus eos defendere potuerit, quin iuste tenendi essent perpetua captiuitate captiui. Accusatio autem principis Persarum magna quidem, sed non tam magna fuit, vt deberet esse sub rege Persarum insolubilis Iudaeorum captiuitas: quia non fuerat eorum, vel regum ipsorum insolubilis culpa, id est, sine regū aliquorum & populi publica vel communi poenitentia. Proinde resistit quidem mihi, inquit, princeps regni Persarum, subauditur, sed non vsquequaque resistere mihi poterit, quia videlicet causa nostra modicus peccati & principi nostro Michaeli, qui solus adiutor meus est in omnibus his, locum facit iuste defendendi, quod non debeatis perpetua captiuitate tenere, quia non in peccatum à domino recessistis, imò poenitentiae satisfationem nonnunquam obtulistis, & nunc obfertis.

Principibus
malis aduersus
bonos,
vnde vnus
praeliandi.

Quomodo princeps Persarum resistit XXI. diebus.

CAP. VII.

Quapropter est ratio numerus huius. Princeps Persarum resistit mihi viginti & vno diebus. Videlicet, quia tot diebus expectatum & desideratum fuerat à Daniele responsum diuinum, tanto desiderio, vt propter idem dici meruerit vir desideriorum. Tot (inquam) diebus expectatum fuerat responsum. Nam in diebus illis ego Daniel (inquis) iugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed nec vniguento vnctus sum, donec complerentur trium hebdomadarum dies. Trium hebdomadarum dies, viginti sunt & vnus. Itaque tanquam de mora Daniel conquereretur, & tarditatis argueret angelum, vltionem praefert excusationem, cur non venerit à prima die Iudaei & Ieani. Et ex die primo (inquis) quo posuisti cor tuum ad assequendum te in conspectu Dei tui, ex duabus sunt verba tua, iubauidi, pro tua persona, quia coram Deo iustitia inueni est in te, non tamen die primo veni propter sermones tuos, & ista causa fuit tarditatis, quia princeps regni Persarū resistit mihi, videlicet contradicens, & asserens iniustam esse captiuitatis solutionem, & sic illo resistente, teq; in oratione & afflictione perseverante, transierit viginti & vnus dies & nunc veni tandem docere, quae ventura sunt secundum iudicium Dei misericordiam & veritatem sic incipiens multa & admirabilia, tanquam historiam recitans, de futuris denunciat Danieli, quorum hic finis est. Qui autem docti fuerint, sublegetur quasi plenitorum firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.

Daniel. 10.

Daniel. 10.

Daniel. 12.

Quomodo nobis orantibus, mali spiritus praesentur cum bonis.

CAP. VIII.

Terribile atque lamentabile hinc nobis datur documentum, vt sciamus causam esse apud Dei iudicium, quoniam in aliqua tribulatione, seu publica, seu priuata nō cito exaudiuntur clamantes ad Dominum. Scire namq; debemus, sanctos angelos inter Deū & Dei seruos administratores esse, nosq; in conspectu eorum placere & orare, semperq; illos paratos esse ad offerendas Deo orationes ecclesiarum. Scire etiam debemus, angelos contra malos venire & contradicere illis, atq; resistere, & cum sine iniuria, nostrae contra nos declamare causas iniustitiae, quod

1 ij

vide

Esai. 38.

videlicet exaudiri non debeamus, eo quod neq; plena fide oremus, neq; propositas nobis exauditiōis cōditiones obseruemus, quæ sunt eiusmodi. Solue cogitationes impietatis. Solue fasciculos deprimentes dimitte eos, qui cōstrati sunt, liberos: & omne opus disrump: Præge esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudū, operietus & carnem tuam ne despexeris. Tunc inuocabis, & dominus exaudiet, clamabis, & dicit, Ecce adsum. Cū igitur inuocamus, & dominus non exaudit: dum clamamus & nō dicit, Ecce adsum, scire debemus, sanctis angelis inuocationes atq; clamores nostros Deo offerentibus resistere & contradicere malos, habentes in manibus accusationem, iacula quæ sunt peccata nostra, non redempti am dicit misericordiz operibus, quæ dominus in conditione posuit, si tu sit exaudiri desideramus. Sed iam cœpta profequamur.

Quomodo sit intelligendū, quod dictū est: Ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meū, & ego remansi tibi iuxta regē Persarū. CAP. IX.

Daniel. 10.

ECCE (inquit) Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum, & ego remansi tibi iuxta regem Persarum. Ac deinceps, & nunc reuertar, vt præliet aduersus principem Persarum. Cum enim egrederer, apparuit principi Græcorum veniens. Notanda est hæc litera, quia remansi dicit, non iuxta principem Persarum, sed iuxta regem Persarū. Rex namq; Persarum homo erat Darius vel Cyrus, cum quo vel iuxta quem, quod melius dicitur, bonum angelum remanere oportebat, quia captiuorum causa hoc exigebat. Princeps autē Persarum angelus malus erat, iuxta quem non remanere, sed aduersus quem præliari bonum angelum decebat. Quid commodi, quod boni fructus inde prouenerit, ex eo quod iuxta regem Persarum bonus iste angelus remansit, & aduersus principem Persarum præliatus est, non opus est querere, quia notum & iam superius tractatum est, qualiter rex Persarum instinctu Dei ludæorum captiuitatem soluit, & de re edificando magni Dei templo decretum edixit, & deinde qualiter alius rex Persarum Artaxerxes retentus fuit, ne pessimum Aman Agagitzæ hostis ludæorū consilium perficeret, imō malitiæ eius machinationes in caput eius tetorqueret. Vnde hæc tam feliciter euenerunt, nisi quia bonus iste angelus remansit iuxta regem Persarum, videlicet administrans consiliū bonum: Spiritus enim (inquit Apostolus) administratorii sunt, & quia præliatus est aduersus sibi resistentem angelum malum, principem Persarum, offerendo Deo orationes, & defendendo causam captiuorum. Magna sunt hæc & digna, vt pro illorū effectu sancti principes caelorum, præliarentur, si memoriter teneas, quod iam sæpe diximus, quia reseruatō genis illius, preparatio erat aduentus Christi Iesu, vt esset, vnde illo nascente verbum promissionis impletur. Vnde gaudere & lætari habebat, non solum iste præliator angelus, & Michael adiutor eius, sed & omnes angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus, potestates, virtutes, cherubim, atque seraphim, cum omnibus hominibus bonæ voluntatis.

Quomodo sit intelligendum, quod ait: Cum enim egrederer, apparuit principi Græcorum veniens. CAP. X.

Daniel. 10.

SED ecce alius malus. Cum enim, inquit, egrederer, apparuit principi Græcorum veniens, subauditur, ad obtinendum vel acquirendum Macedonibus imperium, sub quo videlicet imperio, filii populi tui multa passi sunt. Iam tūc apparebar, iam tūc veniebat regnū Græcorum, agitante populo Græciæ isto, quem dicit principem Græcorum. Nec mirū, si iam videbat angelus bonus in conspectu Dei itans, & ab ipso egrediens, & ad ipsum regrediens, non (inquam) mirum, si iam videbat venire incipientem eiusmodi principem, quia videlicet iam tūc magna Græci facere incipiebant. Promptū est volenti ex historiis recoiere, quanta postmodum Græci, Maximeq; Athenienses & fecerunt & passi sunt, qui præcipui vel primi Græcorum in rebus bellicis extiterunt, quippe quorum opera, inquit Pompeius Trogus, effectū maiora quàm dicto fuere, quæ non modò vltra spem gerendi, verum etiam vltra gesti fidem peracta sunt. Sub illis dem temporibus quando Danieli visiones istæ reuelabantur, ipsum Darium à Cyro, tertium regem Persarum, cuius tempore hæc Danieli angelus in visione locutus est, Athenienses vicerunt. Cognito namque Darii, quod Athenienses hostibus contra se auxilium tulissent, omnem impetum belli in eos conuertit. Cuius aduentu audito, Athenienses auxilium à Lacedæmonis petierunt, & magna cum alacritate animorum hostibus obuiam venerunt. Pugnatum est tanta virtute, vt hinc viros inde pecudes putates: ducenta millia Persæ ex prælio iure naufragio amiserit. Claret itaque, quomodo dictum sit, Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens, quia iam tūc Persæ à Græcis vincī incipiebant, & deinde Dario decedente, cum filius eius Zerxes habens milia septingenta Græciam intrasset, vt non immerito proditum sit, flumina ab exercitu eius siccata, Græciamque omnem vix capere eius exercitum potuisset, duobus præliis terrestribus: & tertio nauali prælio, in quo decies centum millium numero nauas habuisse dicuntur, vici sunt: & introitus regis eorum in

Ibidem.

Græ

Græciam quàm terribilis, tam turpis ac foedus discessus fuit. Mirum dictu, & veteres recensentibus historias perspicuum est, quàm crudeliter mali illi principes, angeli truces per eadē tēpora luserunt in sanguine humano, nunc Græcis Græcos, nunc itidem Græcis cadentibus & occidentibus Persas impacabili furore, ita vt non ignores, cur dictum sit. Mundum in maligno positū fuisse vel esse, cuius videlicet maligni diaboli principes suffraganei erant, illi iam dicti, qui quoniam Principes, niam principabantur illis, non poterat pars esse impis.

Quomodo regnum Græcorum originem caperit.

CAPVT XI.

Dixisse nos arbitramur de principe Græcorum, qualiter venire cœperit, iam dicendū est, qualiter peruenerit, qualiter regnum Græcorum siue Macedonum (qui profectō Græci sunt) auctum imperium cum cæteris gentibus iudæam quoque tenuerit, & per quē illa facta sine, quæ faciēda superior visio demonstrauit in cornu medio, quod subnotū est ex quatuor cornibus hinc supra memorat. Post annos imperii Persici plus minus ducentos viginti, Alexander Macedo decedenti Philippo in regnum successit, eodem (vt putabatur) Philippo genitus, virtute & diuinitis patre maior. Porro, si verum memorant, qui de illo scripserunt, veraciter illum adduxit in regnum, & cum peruenerit iam dictus ille malus princeps Græcorum, permittentē Deo, cuius permissio semper iusta est, licet malignorum principum voluntas siue intentio semper sit iniusta. Ferunt namque gestorum eius scriptores, Nechtanebum quendam maleficum per maleficia et anisfiguratum, in cornu louis dæmonium, quem dicunt Hammonem. Olympiada vxoris Philippi inisse concubitum, atque exinde Alexandrum hunc fuisse generatum. Ferunt & hoc alii, quia quā nocte eum inater Olympias concepit, visa est per quietem cum ingredit serpente volutari. Vtraque hæc dicta scriptorum satis sibi consentiunt, nisi quod ab altero plus, & ab altero minus est dictum, & utroque libenter audimus, quod hoc vel illud dicere, est testificari, quod illi non defuerit malignorum cooperatio spirituum, vbi conceptus est talis vir, talis iudicatus terarum, & (vt ait quidam insignis author) non vtile mundo ædius exemplum tot gentes esse sub vno posse viro.

Regem Alexandrum se Hammonis filium videri voluisse, idque per hircum caprarū, qui terram non tangebāt, Daniels significatum fuisse.

CAPVT XII.

Propter felicitatem prædix suæ, quæ prædatus est mundum, & propter inuictam fortitudinem celeritatemque victoriarū præsignatus est per cornu insignē, quod habebat (inquit Daniel) hircus inter oculos suos. Puer namque acerrimus literarum itudis et eruditus fuisse dicitur, & Aristoteles deinde per quinque annos creuitque omnium philosophorum nobilissimo doctore, adeptus imperium, regem se terrarum omnium ac mundi appellari iussit. Tanta superbie fuit, vt de se plus quàm de homine lubet censi, & idipsum maternum suæ conceptionis opprobrium, quod iam ante nullis auditum fuerat, vereit in gloriā sibi. Denique, vt aiunt idem scriptores, Philippus vltimo propē vitæ suæ tempore filium suū non esse palam prædicauerat, quæ ex causa Olympiadem velut stupri compertam repudiauerat. Siquidem ipsa Olympias Philippo concessa fuerat, se Alexandri, non ex eo, sed à serpente (vt iam dictum est) ingente magnitudinis concepit, quod non aliud, nisi adulterium Nechtanebi per maleficia transfigurati, scilicet Hammonem esse, dicentis. Igitur Alexandri, cū ad louem Hammonē pergeret, responsa petentis de euentu futurorum, & origine sua, cupiens originē diuinitatis acquirere, simul & matrē infamia liberare, per præmissos subordinat, quid ab antistite templi sibi responderi veller. Ingressientem templū sitiant antistes sicut fuerat subordinatum, salutem vt Hammonis filium, ille licet quasi Dei adoptionem hoc se patre censi iubet. Rogat deinde, an omnes interfectores parentis sui sit videri. Fuerat namque Philippus in spectaculo à quodam nobili iuvene, nemine suo specto obrucratum. Respondetur, patrem eius nec interfici posse, nec moti, regis Philippi penē peractam vltionem, Comitibus eius hoc fuit responsū, vt Alexandrū pro Deo, non pro rege colerent. Ob tantam cordis eius superbiam reor sic vltum, & sic dictum, quia hircus caprarū veniebat ab occidente super faciem totius terræ, & non tangebāt terram. Vt sit sensus, quia generationem suam non terrenam, sed diuinam censi voluit. Nam & moriens ad postremum in templo Hammonis, vt potē patris sui Dei, corpus suum condidit.

Quomodo Alexander Hierosolymam venerit, & principem sacerdotum vestibus sacris indutum veneratus sit.

CAPVT XIII.

Nec dum causam commemorat, vt hircus ille scilicet regnum Græcorum, iudæam & Hierusalem, templumque nuper de ruina & igne Chaldaeorum refuscitatus, deuastaret neque cornu illud indigne ad hoc fuerat deputatum, vt faceret quod faciendū erat per aliud cornu eiusdem hirci, iuxta visionis supra memoratæ mysterium. Sciendū quippe, quod non nisi ob causas manifestas, non nisi ob scelera grandia contigit, vt vel Nabuchodonosor locū illū prius, vel Antiochus desertū redderet posterius. Causas præcedentis, id est Babylonice tempestatis suo loco diximus, causas sequentes postmodū dicemus. Igitur intendebat quidē diabolus contra Deū,

contra promissionis Dei verbum vibrare illud hirci cornu magnum, sed permittus non est, imò manifesta Dei virtute locus ille defensus est. Cum enim idem Alexander Hierosolymam adveniret, Phœnices (ait Iosephus) & Chaldaei secū reputabant, quia quicquid potuissent furor imperialis in civitate, & ipse committeret, & ipsos committere permitteret, & principem sacerdotum summis afficeret contumeliis. At idem princeps sacerdotum, nomine Iaddi, diuina visione præmonitus fuerat, vt confideret, fertissq; civitatem ornaret, portasq; protinus aperiret. Ecce alij quidem cum veste alba, ipse autem & reliqui sacerdotes cum legitimis stolis occurrerent, sperantes, nihil seuum pari Deo providente. Hoc facto, venit è diverso quàm putabant tam di- & Phœnices, & Chaldaei. Nam Alexander videns multitudinem vestibus albis indutam, et tistates verò cum bilinis stolis, & principem sacerdotū cum tunicis hyacinthina, & aurea stola, super caput habentem cydarium & lamina auream, in qua scriptum erat Dei nomen, adiit solus, & nomen adoravit, & principem sacerdotum primus veneratus est. Super hoc Syriæ regibus & reliquis suppetibus, corruptamq; regni mentem putantibus, cum vnus ex omnibus interrogasset eum, dicens: Cur eum omnibus adorantibus, ipse adorasset principem sacerdotū gentis Iudææ. Non hunc (inquit ille) adoravi, sed Deum, rursus principatula sacerdotū sanctus est, nam per omnium in huiusmodi eum habitu conspexi. Præclara victorie pars, victorie nominis vel verbi Dei, taliter ob adimplendam veritatem promissionis, illam gentem referuatis atq; defendentis, vt regnorum capita libi humiliaret, dum & Babylonis caput Nabuchodonosor prophetam eius precidens adorat, & Macedonum diademata magnus Alexander in la cerdotia ornato nomen Dei nihilominus adorat, & eorum mediis tempore potentissimus Persarum Mædorumq; rex mysteriorum victoriosæ passionis eius, sicut suo loco dictum est, ap- pensio Aman in paubulo, licet ignorans, concelebrat.

Quomodo illud cornu fractum sit, id est, quomodo Alexander magnus vita decesserit.

CAPVT XIII.

Daniel. 8.

*Aqua Sy-
gii tollitur
Alexand.*

Quomodo tandem cornu illud fractum est? Hircus enim caprarum (ait scriptura) factus est magnus nomen, cumq; creuisset, fractum est cornu magnum. Quomodo fractum est? Quomodo mortuus est, qui æstimabatur, & æstimari volebat immortalis, magnus Alexander? Venerat Babyloniam, & ibi per insidias veneni accepit poculū, cuius veneni tanta vis fuisse dicitur, vt non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferrinū in vngula equi poterit. Accepto poculo, media portione repente velut telo confixus, ingemuit, elatusq; conuulso semilanimis ita amare cruciatus est, vt ferrum in remedia poliret, tantūq; hominum velut vulnere indoleret. Sexta die diu est Alexander, mense vnū & annos tres & triginta natus, rursus temporis tam breuissimi nunc ideirò meminimus, vt recogites, qualis vel quantum esse possit causa huius iuuenuli in iudicio antiqui dierum super thronum sedentis, & iudicis de bestiis illis, quarum tertia bestia fuit hic pardus, id est, per pardum signatus, scæus atq; superbus. Quale enim est, eum contemplatione illius antiqui, videre iuuenem temporis tantū rapientem regnum, quod idem antiquus disponere debuit, seq; appellari iubentem terrarum omnium regem ac totius mundi. Nimirum tale est, imò longè idir utiosus est, quàm si locusta subsistat, & pro breui saltu gigantum se haberi velit, tam magnum vt coelum contingat. Iam dudum de isto & de cæteris irreuerentibus, & in republica eiusdem antiqui dierum rapinam regnorum facientibus dictum fuerat. Perhæ memoria eorum cum sonitu, & dominus in æternum permanet, qui & permanentis dicit. Consilium meum stabit, & voluntas mea fiet, subauditur, vt ille solus vincat, solus regnet atq; imperet, qui antiquus à me prælectus est, quia verum & maternum est antiquitatis mex iudicium, vt solus ille rex sit omnium, per quem solū omnia facta sunt.

*Dominus est
regnum.*

Fractio cornu, alia quatuor succreuisse ideiq; draconem, cum septem tantum capita habeat, decem tamen diademata gestare. CAPVT XV.

Fractio cornu hirci magno, orta sunt (inquit) cornua quatuor super illud per quatuor ventos coeli. Id est, mortuo Alexandro magno, diuisum est regnum eius in partes quatuor, & lateratum est etiā in externos, exceptis his quatuor regnis, Mædoniæ, Asiæ, Syriæ, & Aegypti. In Aegypto enim primus regnauit Ptolomæus Lagi filius, id est, ad meridiem. In Macedonia Philippus, qui & Arideus frater Alexandri, id est, ad occidentem. In Syria & Babylone Seleucus, qui & Nicanor, id est, ad orientem. In Asia & Ponto Antigonus, id est, ad septentrionem. Hoc secundū plagas totius orbis. Cæterum quæ in Iudæa est ad aquilonem Syriam, & ad meridiem Aegypti habet. Hic iam illud occasio suggerit, quod in Apocalypsi draco siue bestia hæc, cuius contra verbum Dei prælia præsentis operis intentio recensenda suscipit, capita quidem septem, & in capitibus suis septem diademata, derem verò scribitur habere cornua. Nam ecce (inquit) draco magnus, rursus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus suis septem diademata. Cur ita sit, præsens locus vigilanter obseruatus innuit, quia videlicet dū in vno ex septem regnis, quæ

ad pred. 12.

quæ sunt septem capita draconis pro vno rege Alexandro decedente, quatuor succedunt, & imponunt sibi omnes diademata, crescit numerus regum, & decem sunt reges septem regnorum, per quæ (vt iam sæpe dictum est) hoc agere institit draco diabolus, vt irritum fieret promissio Dei verbum. Nam & si in quatuor partes diuisum est regnum Macedonicum, pro vno tamen imperio computatum vsq; ad Romanorum imperium, & vna tantum pars, scilicet Syria regnum per Antiochum Epiphaneum draconis eius maliciam, id est, seruum contra testamentum Dei, crudeliter exercuit persecutionem.

Antiochum per cornu paruum, quod de vno ex quatuor exierit, significatum fuisse.

CAPVT XVI.

PRImus (vt iam dictum est) post mortem Alexandri, Syria regnauit Seleucus, cognomēto Nicanor, secundus Antiochus, qui appellatus est Soter, tertius & ipse Antiochus, qui vocabatur Theos, id est, Deus, quartus Seleucus, qui cognominatus est Callinicus, quintus Seleucus, cognomento Ceraunos, sextus Antiochus frater Seleuci, qui appellatus est magnus, septimus Seleucus filius Antiochi magni, octauus Antiochus, qui appellatus est Epiphaneus frater Seleuci, iste est radix peccatrix, de quo primus liber Machabæonũ sic incipit. Et exiit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses, & regnauit in anno centesimo & septimo regni Græcorum. Iste est quem ita prophetica visio designat. De vno autem ex quatuor cornibus egressum est cornu vnum modicum, id est, de Seleuco, qui cognominatus est Nicanor (vt iam dictum est) exiit rex iste Antiochus octauus ab illo, rex virtute modestus, arrogantia magnus. Et factum est cornu illud magnum contra meridem, & contra orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum est vsq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de oriente, & de stellis, & conculcauit eas, & vsq; ad principium fortitudinis magnificatus est, & ruit ab ego iuge sacrificiũ, & deiecit locũ sanctificationis eius, sicut in Machabæonũ libris narratur. Hanc malorũ partem declamare, nostri proposuit est, nam cætera regi illius mala, quæ contra semetipsum, Alexandri principes & duces seu comites mox facti reges gesserunt, ad præiens non pertinet negotium, quia videlicet contra Dei testamentum manus suas vel arma sua non exulerunt, sed luum inuicem sanguinem male prodigi hiberunt. Sunt hærorũ, quas quicumq; legit, plane animaduertere potest, Alexandrum non degenerasse à serpente, imò dæmonio, de quo sub nomine Hammonis fuisse cõceptum se, ipse gloriatus est, hoc videlicet Alexandri superbiam, celerem cadens in mortem, cædium plurimarum seminarium fuit, suosque domesticos contra semetipsum diuisit odũs viperis, discor diũs serpentinis.

Onya primum sanguine quintum hoc draconis caput maduisse, & rufum factum fuisse.

CAPVT XVII.

PRIncipium sanguinis, quo caput illud draconis, caput quintũ maduit, & rufum cõpit fieri, ex deo Onys pontificis exiit pit, & mala odio habentis, propter cuius pietatem, cum leges adhuc optime custodirentur, & sancta ciuitas in omni pace habitaretur, fiebat, vt ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & tenuplum maximum muneribus illustrarent, ita vt Seleucus Afix rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Vira excellerat Seleucus, regnumq; susceperat Antiochus, qui Epiphaneus, id est, nobilis appellebatur. Rege illo falso nobili, & verè ignobili regnante, Menelaus qui Onyas dictus fuerat, sed Græcorum æmulatus gloriã, inter cætera gentilis ritus insignia, Græcum quoq; nonnè assumpserat, vt vocaretur Menelaus. Aurea quædam vasa templo furatus, alia donauerat, alia vendiderat, ob quam rem cum argueretur ab Onya, egit vt ab Andronico, cui partem vasaorum dederat, Onyas interficeretur, & ira factũ est. Occidit itaq; est propter iustitiam, primus in acie factorum martyri Machabæonũ, de quibus Deo donare nunc erit dicendum. Vir in vita sua, & post mortem suam venerabile habes testimonium, quod fuerit vitæ bonus & benignus, visu veracissimus, modestus moribus, & eloquio decorus, atq; à puero in virutibus exercitatus. Primus in hunc persecutionem egit frater ipsius Iason, qui patrio nomine dictus fuerat Iesus, sed sicut de Menelao iam dictum est, Græcas patriæ legi præferens gloriã, Græcum in primis vocabulum assumpserat, vt vocaretur Iason. Iste ambiens summum sacerdotium pecuniis oblati, impius faciliè obtinuit apud regem impium, post hoc vitam quoq; vt iam dictum est, amisit Onyas propter iustitiam.

Quibus peccatis populus meruerit, vt Deus per Antiochum eos affligeret.

CAPVT XVIII.

DIcendum iam in primis, qualia propter peccata permisum ac iustum fuit ante Deum, vt potestatem haberet caput illud nequissimi aduersus testamentum Dei, talem, tam dignam vt penè periclitata fuerit spes promissionis, quam (vt sæpe dictum est) in mente nunchabebat ecclesia, secundum similitudinem mulieris in vtero habentis. Malum ipsorũ primum ab ipsi

psal. 88.

ipſis proceſſit, ita vt exigeret iuſtitia fieri, quod faciendū eſſe dixerat in Dauid Deus, in ſermonibus ſuis iuſtus, & vincens eū iudicatur. Vſitabo, inquit, in virga iniquitates eorū, & in verberibus peccata eorū. Acto namq; vt occideretur Onyaa pontifex pius, propter quē (vt iam dictū eſt) leges optime cuſtodiabantur, prædicti Iafon & Menelaus, & multi ab ipſis perſuaſi, acceſſerunt ad Antiochum, & ad notitiam eius perduxerūt, quod vellent patrias religioſe leges & conuerſationē & mores obſeruare Græcorū. Rogauerunt ergo eū, vt permiſſeret eis ad iudicare gymnaſium Hieroſolymis. Eſt autē gymnaſium nudoru exercitium, quo iuuenes nudi ludantes ſe exercebant. Gymnos græcè, nudos latinè. Cuncti concellifer Antiochus, circuncionem ſua (inquit Iofephus) veſauerūt, vt nō apparerent Græcis eſſe diſſimiles. Quod ille dicit, & veſtauerunt circuncionē ſuam, hoc eſt quod ait ſcriptura libri Machabæoru, Et fecerūt ſibi præputia. Circuncionis namq; impoſſibile erat ſibi facere præputia, niſi velando circuncionē, ne appateret quod non haberent præputia. Hoc faciendū ceceſſerūt, inquit, & teſtamento ſancto, ſubauditur, quod pepigit Deus cum Abrahamā, in quo eſt promiſſio ſemini quod eſt Chriſtus, cuius videlicet promiſſionis fidem in eo negauerūt, quod circuncionē ſignaculū ſidei velando præputia ſibi fecerunt, & ita vt actor & teſtamento ſancto ceceſſerunt.

I. Machab. 1. Gymnaſiū.

Quibus ſucceſſibus populi ſlapiria aucta fuerint.

CAP. XIX.

Initium dolorum ſuit hoc, quod nimium accerſerūt ſibi met vltro. Hoc initium ſtatim ſequutus eſt profectus, & ſuccellit incrementū. Etenim auſus eſt ſub ipla arce Sion gymnaſium conſtituere, auſus eſt etiam optimos quoſq; Epheborum in lupanariis ponere. Erat autem (inquit ſcriptura) hoc non initium, ſed incrementum quoddā, & profectus gentilis & alienigenę conuerſationis, & propter impij & non ſacerdotis Iafonis, nefarium & inauditū ſcelus, ita vt ſacerdotes iam non circa altaris officia dediti eſſent, ſed contempto templo, & ſacrificiis neglectis, feſtinaret participes fieri paleſtrę & præbitionis eius iniuſtę, & in exercitijs diſci, & patrios quidem honores nihili habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur. Vbi tales erant ſacerdotes qualis puras erat populus & ſub occiſo Onyaa pontifice pio, ſuffectus Iafon impius, & non ſacerdos, optimos Epheborū in luminariſus ponebat, puras qualis erat iuuentua tā egregij pontificis alumna & iam vltiq; locus & tempus erat, vt veniret ſuper eos ſententia maledictiōnū illa, quę in libro Deuteronomij quatenus fierent in exemplum ſubuerſionis Sodomę & Gomorrę, Adanię & Seboni, quas ſubuertit dominus in ira ſua, & in furore ſuo. Niſi teneret dominū Deū iuramentū ſuū, quod iurauerat ad Abrahamā & ad Dauid pro ſemine quod erat Chriſtus, naſciturus ex illi, Eſaiā quoq; teſtante, cum dicit, Niſi dominia exercitiū reliquiſſet nobis ſemē, quaſi Sodomā uſuſſemus, & quaſi Gomorrā ſimiles eſſemus. Hęc ſcdico dicta ſunt, vt appareat aliū quatenus æquitas iuſti iudicij Dei, quia niſi ſola gratia reſeruate voluiſſet gentē illam, propter a dimpendam veritatē promiſſionis, non tantū celeſtis manibus impij Antiochi, verum etiam tali potēſ iuſti fuiſſet illos ſubiſci, quaſi Sodomā, vel Gomorrā ſuccubuit. Nā etū grauius erat peccatū iſtorū ſcriptę legē habentium, quim Sodomorū legem huiusmodi non habentium.

Deut. 28.

Gen. 19. Eſaiā 1.

Quid ſit quod dominus per Zachariam dixit, Quia ego iratus ſui parum ipſi verò addiderunt in malum.

CAPVT XX.

Zach. 1.

Ecce autem illud occurrit, quod in Zacharia propheta dominus exercituum præmittens, Zelatus ſum Hieruſalem & Sion zelo magno, & ita magna iracor ſuper gētes opulentas, continud cauſam iſtam ſubiungit, Quia ego iratus ſum parum, ipſi verò addiderunt in malū. Et eſt ſenſus, ego zelo bono ductus, viſitavi in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, poteſtatem dādo gentibus, vt eos affligerent parum. Ipſi autem quibus permiſſi poteſtatem, permiſſo abudentes exceſſerunt modum. Nunc ergo diſcretē attendendum, & attentē diſcernendum eſt, quid iuſtus Deus fieri voluerit illi populo iratus parum, & quid gentes, vt tunc temporis erant Græci, plus faciendū addiderunt in malum. Quod vt commodius fiat, dicendum in primis in quo ſit ira Dei parua, iuxta quam dicit: Quia ego iratus ſum parum, & in quo ira eius magna, iuxta quam loquitur. Et ira magna ego iracor ſuper gētes opulentas. Simulq; & illud conſiderabitur, quia paruum iram ſuam zelum vocat, dicendo, Zelatus ſum Hieruſalem, & Sion zelo magno. Et e contra magna impiiſiſſimæ misericordiam, & paruum eiſdē opportunum erit diſtinguete misericordiam, quia ſicut magnę irę magna eſt oppoſita misericordia, quam Dauid poſtulauit, dicens: Miſereſ mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam, ita & paruę irę oppoſitam conſtat eſſe paruum miſericordiam, quam in Oſee qualis ſic audiuiſmus, Deo dicente: Quid faciām tibi Ephraim? Quid faciām tibi Iuda? miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens.

psal. 50.

Oſee 6.

Quid ſit, Deum iratiſſi parum.

CAPVT XXI.

Ira Dei parua.

Ira Dei parua, iuxta quam dicit, quia ego iratus ſum parum, ſubauditur Hieruſalem & Sion. Ira parua, virga diſciplinę eſt, ſcilicet temporalis afflictiō ſiue vexatio, valens ad hoc vt intellectū det auditu, ne forſē Hieruſalem ſiue Sion, ſcilicet electa a quolibet anima temporalibus bonis

bonis inebriata confopiat, & auditus eius intellectum verbi Dei non habeat, in quo est vita aeterna. Talis ira zelus rectè vocatur, dicente ipſo. Zelatus ſum Hieruſalem & Sion zelo magno, veluti cū vir diligens dilectam ſuam fortiter æmulatur euntem poſt amatores ſuos. Ecce, inquit, ego ſepiam viam tuam ſpſus, & ſepſi etiam maceria, & ſemitas tuas inueniet, & legetur amatores ſuos, & non apprehendet eos, & queret eos, & nō inueniet, & dicit. Vadam & reuertar ad viſum meli priorè, quia bene mihi erat tūc magis quam nūc. Porrò ira dei magna eſt, quod non zelatur, quem admodum in Hieremia dicitur. Cum zelus meus recellerit à te, & exccrauerit animam non requirit, neq; ſepit viam eius ſpſus, vt aduerſus offenſa reuertat ad creatorē iuſti. Iuxta quod in Pſalmo dicitur eſt, Secundum multitudinem iræ ſuæ non queret. Huic iræ magnæ, magna eſt oppoſita miſericordia. De qua cū dixiſſet ad Daud in iuramento ſuo. Viſitabo in virga iniquitates eorū, & in verberibus peccata eorū (ſubauditur filiorum Daud) continud ſubiūxit. Miſericordiã aut̄ meã non diſpergam ab eo. Quenã eſt illa miſericordia, niſi promiſſio tunc adimplenda, nunc aut̄ implera, Nam & alibi Deus (inquit) ſuſceptor meus, Deus meus miſericordia mea, Deus meus, inquam, ſcilicet Chriſtus qui eſt ſuper omnia benediſtus Deus in ſecula, quem profeſſo in ſua perſona id eſt, de ſemetipſo proloquens Daud, ſuſceptorem ſuum potuit dicere, quia futurū erat, & factum eſt, vt Deus iuſus, verbum Dei, verbi Deus ſuſciperet ipſum Daud, ſuſciperet carnē noſtrā hominem verū de ſemine ipſius Daud. Hæc miſericordia tam magna, fructus eſt illius benediſtionis, qua pater Iſaac iuniorē filiū ſuū Iacob benedicens. Seruanti, inquit, tibi populi, & adorent te tribus. Eſto dominus fratruū tuorum, & incurruent ante te ſiliū matris tuæ. Qui maledixerit tibi, ſit ille malediſtus, qui autem benedixerit tibi, benediſtionibus repletur. Eo nūq; illa benediſtio tendebat, vt Deus noſter miſericordia noſtra, Deus & homo Chriſtus de ſimpe Iacob naſceretur, quoniã reſponſū fuerat Rebeccæ. Duæ gentes in vtero tuo ſunt, & duo populi ex ventre tuo diuidentur. Et idcirco fieri non poterat, vt ex ambobus naſceretur, vt pote diuiſis Iacob & Eſau. Illa benediſtio (quam ſortitus eſt euilans Eſau dicente patre. In pinguedine terræ, & in rore cœli deſuper erit benediſtio tua) miſericordia parua eſt, parua iræ Dei, de qua iam dictum eſt, oppoſita.

Quid Antiochus addiderit in malum.

CAPVT XXII.

IAm ad id quod propoſuimus redeundum eſt ſcilicet, ad diſcernendum quid iuſtus Deus fieri voluerit illi populo iratus parum. Et quid illa radix peccatrix, Antiochus ille illuſtris, plus faciendo addiderit in malum. Vnam tantummodo & paruum miſericordiam (ſicut iam dictū eſt) ſortitus fuerat Eſau, ſcilicet, vt in pinguedine terræ & rore cœli deſuper, id eſt, bonis terrenis, & temporalibus diuitijs abundaret. Vtraque autem, videlicet & paruum & magnā miſericordiam Iacob in benediſtione acceperat, quatenus eidem & de rore cœli & de pinguedine terræ daret abundantiam frumenti vini & olei, quæ parua miſericordia eſt. Et ſemini eius, id eſt, Chriſto, ſeruient populi, & adorarent eū tribus, quæ magna miſericordia eſt. Paruum illā miſericordiam, parua ira Deus abſtulit, quoniã populū illū propter peccata gentibus deſuatiandum tradidit, ſicut ſcriptū eſt. Et tradidit eos in manus gentiū, & dominati ſunt eorū qui oderūt eos, & tribulauerunt eos inimici eorū, & humiliati ſunt ſub manibus eorum. Ipſi vero addiderunt in malum, quorū hoc niſi ſunt, vt miſericordiam magnā, miſericordiã aeternā auſerret eis, non vt ipſi polliderent, ſed ne fieret vili homini, neue eſſet apud vſum hominem fides Dei, aut verbum promiſſionis, agitante illo diabolo dracone antiquo. Vt (exempli gratia) Nabuchodonofor regem Babylonis agitauit, quatenus tres pueros mitteret in caminum ignis, quia ſtatuam noluerunt adorare, quam ipſe fecit. Sed de illo & de cæteris iam dictum eſt, ad ea quæ impius geſiſſit Antiochus ſermo deuenit.

Quæ Antiochus Hieroſolymā fecerit ad parua Dei iræ pertinere. CAP. XXIII.

Poſtquam paratum eſt regnum in conſpectu Antiochi, & coepit regnare in terra Aegypti, & regnare ſuper duo regna. Poſtquam comprehendit ciuitates multas in terra Aegypti, & accepit ſpolia terræ Aegypti, conuertit & aſcendit ad Iſrael, & aſcendit Hieroſolymā in multitudinem graui, & intrauit in ſanctificationē cū ſuperbia, & accepit altare aureū, & candelabruū luminis, & vniuerſa vaſa & ornamenta, quæ in facie templi erant & cōminuit omnia, &c. vſq; ad id quod dictum eſt. Secundum gloriam eius multiplicata eſt ignominia eius, & ſublinitas eius conuerſa eſt in luctum. Hæc omnia ſecundum hunc modum, cuncta ſecundum hoc genus malorum direptio atq; comminutio vaſorum ſanctorum, direptio theſaurorū, & cædes hominū, planctus magnus in Iſrael, & in omni loco eorū gemitus principū & ſentorum, inſirmitio iuuenum & virginum, lamentum maritorum, & luctus maronariū, plaga magna ciuitatis & perditio populi multi (nam & ciuitatem ſuccendit Antiochus igni, domos quoq; & muros in circuitu deſtruxit). Hæc, inquam, omnia pertinent ad irā parua, iuxta quod ait ipſe dominus, quia ego iratus ſum parū. Parua nūq; hæc fuerūt, quia circa corpus omnia verſata ſunt, bona temporalia bona caduca, & quidocq; de futura citius iuſtulerūt. De cauſa vel cupiditate eius, qua intrauit in Aegy-

Zach. 1.

Orce 2.

Ira Dei magna.

Pſalm. 9.

Pſalm. 88.

Miſericordia quid.

Gene. 27.

Gene. 25.

1. Mach. 2.

in Aegyptum bellum inferens nepotibus suis, id est, fororis suis filiis, Ptolemao Philometori & fratri eius Ptolemao Philaeon ex Ptolemao Epiphane genitus, & qualiter imperio Romanorum circumscriptus ac deterritus inde recesserit, recitare praesentis non est negotii, praesertim quia propositi sui viam tenens animus digniora prospicit, & ad ipsa tendit.

Quod Iudeos ad ritum gentilem coegerit, additamentum fuisse in malum.

CAPVT XXVIII.

Sequuntur ea quae recte dicas additamentum eorum, quemadmodum ait. Ipsi vero addiderunt in malum. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus vnus, & misit libros per manus nauiciorum in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudae, ut sequerentur leges gentium terrae, & prohiberent holocausta & sacrificia & placationes fieri in templo Dei, & prohiberent celebrare sabbatum & dies solennes. Et iussit edificare aras & templa & idola, & immolari carnes suillas, & peiora communita, & relinquere sabbatum suum insecruncios. Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur. Et edificauit abominandi idolum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudae in circuitu edificauerunt aras, & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant, & libros legum Dei combusserunt scindentes eos, & apud quemcumque inueniebantur libri testamenti domini, & quicumque obseruabant legem domini, secundum edictum regis trucidabant eum. Quis dubitet, quis discernere non queat, totum hoc additum esse super iram domini & patris seruos aut filios suos non perdere, sed corrumpere volentis? Ego enim, inquit, iratus sum parum, scilicet visitando in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Ipsi vero addiderunt in malum, videlicet ad hoc tendente diabolo agitatore illorum, ut miser cordiam mirā auferrent ab eis, & iratum facerent vobis promissionis, tollendo legem, auferendo testamentum & libros testamenti, & ipsam quoque gentem, ut dum non superesset gens vnde salus futura sperabatur, consequenter nec ipsa salus mundi Christus nasceretur.

Diabolus propter eiusmodi additamenta, dictum esse leuiathan. CAP. XXV.

Leuiathan
quid interpretetur.
Gene. 3.

Perpende nunc quomodo recte & quanta pro re, draco iste magnus serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, vocetur etiam leuiathan, quod interpretatur, additamentum eorum. Quorum enim eorum, nisi septem capitum saepe dictorum? Ex quo domini generi humano parum iratus dixit ad Adam, Maledicta terra in opere tuo, in lahoribus comedes panem tuum cunctis diebus vitae tuae, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terrae. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in puluere reuertetur. & emisit eum de paradiso voluptionis. Et in puluere reuertetur. & breui tempore viuere, & in laboribus breuem vitam ducere voluit, semper diabolus insidit, ut magna quoque ira addeatur illi, id est, ut morte antea permaneret mortui. Amplius autem postquam ad Abrahama factus est verbum promissionis, quo promissa est benedictio, quae vixit est destructio peccati & mortis, idem diabolus insidit, & contra promissionem eandem quatenus non fieret quod promissum fuerat, illa capita sua, de quibus nobis nunc sermo est, furiosius exerit, quae nimirum quantum in ipsis fuit, maxime illi populo, quoties Deus iratus est parum, addiderunt in malum, ut videlicet ablata illi libertate vitae praesentis, auferrent etiam Deum. Hoc est additamentum eorum, propter quod ipse qui addidit, siue qui addere voluit, dictus est leuiathan. Quod vocabulum non alium quippiam, sed ipsum constat posuisse Deum primum in Iob, cum dicit ad eum, Nunquid extrahere poteris leuiathan haino, & sune ligabis os eius? &c. Deinde in Esaiam. In die illa visitabit dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super leuiathan serpentem vestem, & super leuiathan serpentem toruofum, & occidet eum qui in mari est.

Leuiathan.
Iob 40.
Esaiam 27.

De ira Dei magna, quae sit.

CAP. XXVI.

Gladius durus
et magnus
ira Dei.

Quid illa visitatione iustus? quid illo gladio durus? Gladius namque durus & grandis & fortis, magna est ira Dei, quia iste leuiathan generi humano, & illi precipue genti, quae vobis promissionis accepit, superaddere voluit, ut auferretur illi misericordia, & non heret quod promissum fuerat. Vnde anima duertere promissum est, valde iustum esse, ut & ipse serpens antiquus & omnia capita eius, omnes omnino impij, qui dicuntur & sunt membra diaboli vel coepus, gladium durum, gladium grandem, & fortem, id est, magnam dei subeant iram, quantum hanc ipsi superaddere voluerunt electis Dei, paruum (ut iam dictum est) sustinentibus iram. Per pulchrum simulque terrificum est illic perspiciere sensum huiusmodi, ubi dicit spiritus in Apocalypsi Iohannis. Vae terra & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. Subaudire namque decet ad comparationem suae relationis minoris irae, de qua iam dictum est magnam esse, ut dicit illi, quoniam habet diabolus iram. Siquidem & ratio docet, & Aristoteles quoque voluit, paruum & magnum non absolute, sed relatione vocabula quantitatis esse. Ut

Apocal. 12.

(verbi

(verbi gratia) cum dicitur, *mons magnus, & mons parvus*, respectu aliorum dici intelligitur, quia parvus mons respectu montis maioris, & magus mons sine dubio respectu minoris montis enunciat. Cum igitur dicit, *Vx terre & mari*, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam. *Terre & maris nominibus*, omnes impios significans, pulchre subintelligitur parua ira, quae finem accepit, & quam omnes electi pertransierunt cala passu, qualia possunt intelligi per illud Dei dictum, *Quia ego iratus sum parum*. Diabolus namque magnam habet iram suam, per se posita, scilicet irrevocabilem damnationis aeternae sententiam, & illam importat *terre & mari*, id est, omnibus impijs. Qui cum Deus fuisset, suis iratus parum, ipsi addiderunt in malum, ut auferrent illis misericordiae spem, ut inferrent illis oblivionem Dei. *Vx illi* quia diabolus, qui habet iram magnam, communicat eis, ut habeant ipsi quod addiderunt, siue adde-
re voluerunt electis Dei.

Ibidem.
Zucha. 1.

Parvum Dei iram placari posse, magnam non posse. CAP. XXVII.

Quomodo tandem remota est illa ira dei, qua tunc temporis iratus fuerat parum hostijs & muneribus? Hoc denique distat inter iram dei parvam, & iram dei magnam, quod ira dei magna non expiatur victimis & muneribus usque in aeternum. Sicut & ad beatum Iob de iam dicto leuiathan id est, diabolo habente iram magnam dominus dicit. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis. Parua autem ira dei placari potest hostijs & muneribus, & sub lege, & in gratia dispositis, maxime autem his, quae supra legem vel praecipuum quicquid spontanea deuotione supererogauerit. Exempli gratia, tradendo corpus Iuisi pro testamento dei. Quibus ergo victimis, quibus muneribus illa ira, qua nunc Deus parum iratus fuerat, placata siue remota est? Non holocaustis arietum & taurorum, nec in millibus agnorum pingulum, sed sicut in fornacem Babylonicam tres pueri missi, in animo contrito & spiritu humilitatis suscepti sunt, ira septem fratres cum matre sua passi meruere suscipi sacrificium beneficium, per quod loco & omni populo irae domini placari dignum fuit. Vnde & statim post passionem illorum subiunctum est. Quia Iudas Machabeus, & qui cum illo erant, conuocantes cognatos, & eos qui permanerant in Iudaismo, affuentes & inuocantes dominum, ut misereretur templo & ciuitati, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret, memoraretur quoque iniquissimas mortes innocentium paruulorum, & armis uti coeperunt, deo nimirum confortante, & effectum tribuente. Ira enim domini (inquit scriptura) in misericordiam conueria est.

Ira Dei magna & parua.

2. Mach. 8.

Mulierem in utero habentem, demum parturisse & clamasse. CAP. XXVIII.

Quia non auduit clamores illius temporis, clamores mulieris in utero habentis & parturiendo clamantis? Saepe dictum est, & saepe dicendum est, nec fastidium esse debet, quia lumina praesentis opusculi in mysterium respicit signi magni & mirabilis, scilicet draconis ruffi septem capita habentis, & ante mulierem, quae erat paritura, stantis, ut cum pareret, filium eius deuoraret. Clamabat mulier in utero habens & parturient, clamabat ecclesia temporis illius fidei & spei in verbo promissionis habens, & cruciabat ut pareret, id est, desiderabat, & desiderando sa-
rigabatur, ut promissiones suas de semine Abrahae Deus adimpleret. Quae, inquam, clamores temporis illius non audiuit? Vix milii, Mathathias inquit, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctae & sedere illic, cum datur in manibus inimicorum. Templum eius sicut homo ignobilis, vasa gloriae eius capta abduca sunt. Item & iesuauerunt, & induerunt se cilicij, & cinerem sparserunt in capite suo, & destituerunt vestimenta sua, & suscitauerunt Nazareos, qui impluerant dies, & exclamauerunt voce magna in coelum dicentes. Quid faciemus istis, & quo eos ducemus? Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt. Et sacerdotes tui facti sunt in luctu & humilitate, & ecce nationes conuenerunt aduersum nos, ut nos disperdant, & uiscis quae cogitant in nos. Conueniet enim exercitus inultorum millium, ut ueniret in terram Iuda, & disperderent eam. Ipsi autem cum pauci essent, & nunc clamemus dixerunt in coelum, & miserabitur nostri Deus, & conteret istos ante faciem nostram hodie. Plena est historia dierum illorum, rerumque gestiarum series clamoribus humilissimorum, qui verè secundum mysterium praescriptum clamores erant mulieris in utero habentis, & parturientis, & in parturiendo magnum cruciatum habentis.

1. Mach. 2.

1. Macha. 4.

Septem fratres Machabeos, & matrem eorum, praecipue cum pareretur, clamasse.

CAPVT XXIX.

Quid si singularum desideria gemitibus animarum, quae in illius magne mulieris persona unum sunt, magnus clamor exiit ad deum? Quid de illa censes, quid putas de matre septem filiorum, quae supra modum mirabilis, & honorum memoria digna, pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspexit? Denique bono quidem animo ferebat prope ipse, qui in domino habebat, singulorum illorum horrabatur. Non ego, inquit, vobis in utero meo spiritum & animam donavi, nec singulorum membra compegi, sed mundo creator, qui formauit hominis naturam, quicquid omnium inuenit originem, & spem vobis iterum cum misericordia reddet & vitam.

2. Macha. 3.

Bono quidem, inquam, animo propter spem futuræ resurrectionis natorum supplicia mortemque ferebat, sed nihilominus natura materno affectu dolebat, magnoque ad Deum dolore clamabat. Et singuli quidem natorum in suo dolore, suaque pœna clamabant. Mater autem, quæ & nouissima post litos consumpta est, in mortibus omnium, in doloribus singulorum abundantius doluit, & atius clamauit, nec minori singulos mentis cruciatu peperit deo, quam cruciata est, dum singulos pareret mundo. Itaque saltem in vna matre illa pendere de vniuersa dierum illorum ecclesia, quàm congruum, quàm diuini horrois plenum fuerit, vel sit mysterium, draconem tot capitum stetit ante mulierem in vtero habentem, scilicet venturum Christum fide expectantem, ut litium eius deuoraret, ut fidem promissionis de corde eius auferret. Quin et regnum illius draconis, regnum illud erat nequiter erectum, regnante Antiocho ad infestationem mulieris, quod nimirum in illa matre septem filiorum pene visibiliter apparuit. Ante istorum quidem, scilicet matris & septem filiorum passiones, mutus sanguis ad Antiocho fusus fuerat, quæ ad deum clamabat, licet post modum dictum est, ut vocem sanguinis ad se clamantis audiret. Sed istorum sanguis vocem grãdiorem habuit, & ad supernos auditus perueniens, iræ sinem impoluit.

Quod carne porcina vesci noluerint, passionis eorum causam fuisse, & quod mundis omnia munda.

CAP. XXX.

Ciborum v. j.

2. Mac. 6.

1. Cor. 10.

1. Tim. 1.

Titum 1.

1. A. 15.

NOLI attendere quasi paruam passionis eorum causam, dum legis hoc tantum, quia contigit eos cum matre apprehensos compelli à rege, comedere contra ius carnes porcinas flagris & tauris cruciatis. Illæ namque carnes non solum porcine, verumetiam immolatiuæ erant, id est, de omnibus immolatiuæ erant. Sicut enim in precedentibus habes, Altare etiam plenum erat illis, quæ legibus prohibebantur. Ducebantur enim cum amara necessitate in die natalis regis ad iactificia. Et cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronari Liberto circumire. Et in primo Machabæorum libro manifestus dictum est, quia iussit Antiochus immolari carnes suillas & pecora communia. Cum ergo auda carnes porcinas subintelligat etiam immolatiuæ. Duplex terra in causa, quia videlicet carnes porcinas lex inter immunda reputauerat, & his vesci prohibuerat. Et quæ immolatiuæ genes (ait Apostolus) de monijs in munda, & non deo. Porro de causa vna, scilicet de eo quod litera legis hæc inter immunda reputat, spiritus viuificans per euangelij gratiam nos liberat, dicente Apostolo, Omne quod in matello venit, manducate. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare, item ad Titum. Quia omnis creatura dei bona, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, item ad Titum. Omnia munda mundis, conquinatis autem & infidelibus nihil mundum. In actibus quoque Apostolorum. Visum est (inquiunt) spiritui sancto, & nobis, nihil ultra oneris vobis gentibus imponere, quia hæc necessaria, ut abstinere vos ab immolatis simulachrorum, & suffocato, & fornicatione, & ea quæ vobis fieri non vultis, alij ne faciant.

Quaratione Deus in Veteri lege, inter munda & immunda disereuit.

CAPVT XXXI.

Discrimi na ciborum.

Eger. 20.

Exo. 20.

Exo. 22.

Exod. 22.

NON est hoc ex leuitate siue mutabilitate, sed ex iudicio & ratione, quod vnus idemque Deus, & regem deus de munda & immunda, & in euangelio, siue per euangelij ministrum dicit, omnia esse munda mundis. Vtiliter huius rei consideratio procedit, si ritè perpendas, & quid de præceptis suis ipse dicat in prophetis, & quid tunc euenerat, quando cuiusmodi præcepta dedit. In Ezechiele dicit. Eieci eos de terra Aegypti, & eduxi in desertum, & dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciat homo, & vult in eis. His diebus confestim culpans eos, quod præcepta sua reprobassent, & post idola iussissent oculi eorum. Ergo, inquit, & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuunt, & postuli eos in muneribus suis, cum offerrent omne quod aperit vuluam. Ecce quanta differentia præceptorum, alia præcepta & iudicia bona quæ faciat, & vult in eis, alia non bona, in quibus non viuunt, ait, ut alia ab alijs, ut bona clarè discernamus à non bonis. Recurramus ad tempora, vel ad ordinem ipsorum, quomodo & quibus causis intercurrentibus tam differentia præcepta dederit. Venerat ad montem Oreb, & locutus est per Moysen, præcepta vitæ bona. Non habebis (inquiens) deos alios coram me, &c. vsq; ad id. Non inabis cum gentibus sexus, nec cum dijs eorum. Interea dum cum Mose loqueretur, fecerunt sibi vitulum consilitem, & adorauerunt, atq; hostias immolauerunt. Et tenus Moyses populo nõ viderat facie bona & vitula Dei præcepta dederat. Deinde sub introeunte reatu vituli, faciem eius velari oportuit, quando loquebatur ad populum, & quæ præcepta dedit, ex tunc præcepta bona non sunt, in quibus non viuunt, ut sunt hæc de munda & in munda animalibus, de lepra corporum, de lepra vestimentorum, & de lepra domorum, & ea tera eiusmodi, qualium vitæ litera occidit, spiritus autem viuificans nunc reuelata facie Moyfi. Hæc idcirco nunc dicta sunt, ut constet, rationabiliter in doctrina apostolica super-

superfluis duci disputationes propter ciborum differentias, quia videlicet manifestè (sicut iam dictum est) præcepta huiusmodi non bona fuisse Deus ipse ailerit, quorum causa vt darentur, præcedens præuaricatio fuit, & cætera.

Septem fratres Machabæos præcipuè venerabiles esse, quòd resurrectionem mortuorum aperit confessi sunt.

CAP. XXXII.

DE pijs martyribus sermo habitus ita claudatur, vt venerabiles nobis illos in euangelio Christi cæteris arbitremur. Quam ob causa m, quia videlicet in passionibus suis, vbi pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, & grauissimis supplicijs subdiderunt, beate resurrectionis fidem & spem sonora voce confessi & testificati sunt. Tu quidem celestissime, ait vnus ex 2. Mach. 2. illis, in præsentia vicia nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vite resurrectione suscitabit. Alius linguam vt præcideretur postulat, & manus constanter vitæ renis & extendens, & cælo (inquit) ista possideo, sed propter Dei leges nūchæ ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recipturum spero. Deinde sequens, cum vexaretur, iamq; esset propinquus ad mortem, potius (inquit) est ab hominibus mortuos spem expectare à Deo iterum ab ipso resuscitandos. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Mater quoq; ipsorum martyr & plus quam martyr, quæ præsentis sepe filios sub vnus diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in domino habebat, adhortans illos. Mundi creator, inquit inter cætera, qui formauit hominis natiuitatem, quæ inuenit omnium originem, & spem vobis iterum cum misericordia reddet & vitam. Es inclinata ad solum, qui reliquus erat filiorum, nouissimum, inter cætera, dignus (inquit) fratribus tuis effectus suscipe mortem, vt in illa miseratione te cura fratribus tuis recipi. Nobis igitur quorū fidei summa resurrectio mortuorū est per Iesum Christum, non abs re inter omnes sanctos veteris testamenti isti venerandi sunt, qui in suis pretiosis mortibus, tam piū atq; clarum sanctæ resurrectionis testimonium cecinerunt.

NONI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI,

LIBER DECIMVS.

Sanctos per fidem vicisse regna.

CAPVT. I.

Anci (inquit Apostolus) per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, *Sancti per adempti sunt reprobationes. Obtulerunt ora leonum, extinxerunt impetū sidem vicignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra venterunt exterorum. In sancto victorum eiusmodi cōcilio, in fortium talium exercitu inclyto libenter aspiciunt bellatores Machabæos, ludæ & fratres eius ac socios, quorū bellica virtus, quorū labores & certamina gloriosa Christi saluatorē nobis quodāmodo pepererunt, quia gentē suā, de qua Christus natus erat, & natus est, cum eam gentes deletere vellent, magnanimiter defenderunt, & illud à draconis caput quintum in rege Antiocho, eiusq; ducibus viriliter percusserunt verbo dei, verbo deo cooperante laboribus ipsorū, vt ille impius rex, sicut de illo ad Danielē fuerat prædictū, sine manu contretur. Isti sunt paruulum illud auxilium, quod iam præxiuum atq; promissum fuerat, dicendo. Cumq; corruerint, subaudituri de populo plurimi, subleuabuntur auxilio paruulo. Nam si respicias multitudinem a duerlacionū, si recogites milia castrorum hostilū, quid vel quantum erat Marathias de vico vel monte Modyn, cū quinque filijs & aliquot cognatis, & illis qui per manserant in Iudaismo popularibus suis. Reuera secundum numerum suum, paruulum fuit auxilium, sed secundum fidem suā & Dei misericordiam, maximum sibi & omni seculo pepererunt a diutorium.*

Sanctos egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus erasse in montibus.

CAPVT. II.

QVI vnctionem habet ex deo, quæ videlicet vnctio docet nos de omnibus, ait Iohannes Apostolus. Ipse congemiscere didicit, & congemiscit illis. Quia mala multa sunt experti egentes, angustiat, afflicti, in solitudinibus errantes in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Vna die vsq; ad mille animas hominū in deterto interfecti sunt in die sabbatorū, eo quod verebatur propter religionem & obseruantiam manu sibi met auxilium ferre. Mortimur, dixerunt, in simplicitate nostra, & testes erunt super nos cæli & terra, quod iniuste perditus nos. Sed quid sequitur. Et dixit vir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostrī

K ij fecerunt,

fecerunt, & non pugnaverimus aduersus gentes pro antribus nostris, & iustificationibus nostris, citius disperdent nos à terra, & cogitauerunt die illa, dicentes. Omnis homo quicumque venerit ad nos in die sabbatorum, pugnabimus aduersum eum, & non moriemur omnes. Ius mortui sunt fratres nostri in oculis. Et hætenus (inquit Iosephus) permanet nobis cõuentudo pugnandi, etiam si tali die bella coniurgant. Igitur qui (vt iam dictum est) vnctionem habet ex deo, & quem vnctio eius docet de omnibus, ipse scit, ipse intelligit, ipse in statera rationis appendit, multum in istis experimentum posse ostendit dictū Apostoli, dicentis. Egentes, angustissimi, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in cauernis terræ. Et ista perpendens grates profundas agit afflictæ illorum fidei. Quia veraciter in doloribus pepererunt nobis, parcurierunt animæ illorum omni seculo æternæ fructum salutis, natiuitatem Iesu Christi veri & æterni saluatoris. Non dicimus, neq; dicere possumus vel asserere, quod

Galer. 3. omnes illi cuiuscunque sexus vel ætatis tali tempestate cruciati, scientiam habuerint, vel habere potuerint, tantæ spei, tantæ expectationis in promissione, quæ dicta est ad Abraham beatæ seminis vtriusque Iesu Christi, sed hoc admiramur in laude verbi Dei, in firmamento propofiti dei, quod multis etiam nescientibus amorem præcordialiter infudit conseruandi generis sui, atq; defendendi, de quo nasci oportebat salutem generis humani, Christum dei filium secundū promissionis veritatem, promissionē veritatis. Quia Deus verax est. Et clamabat ad eū humilitas peccatorum per os Dauid. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Psal. 50.

Quanta fuerit lætitia templi, emundati, & renouari. CAP. III.

Quid de lætitia magna dicam, quæ facta est in populo de emundatione ac renouatione templi, quod contaminatum steterat per tres annos? Nam lætitia quim magna fuerit eorum in hymnis & confessionibus benedictentium domini, Iosephus quoq; testatur. Ab illo (inquiens) tẽpore per octo dies hanc renouationis templi festiuitatem celebramus, vocantes eam lumina, eo quod præter spem hoc nobis splendidum lumen colendæ religionis apparuit. Quis nisi Deus mentibus eorum tantum nominis sui infudit amorem, vt recuperationem loci, in quo nomen eius inuocaretur, tanta lætitia concelebraret, tamq; luminosam ducerent, & per singulos annos octo diebus, quod eatenus non fiebat, celebrandam decernerent? Siquidem Salomon octo quidem diebus dedicationem celebrauit, & in die octauo dimisit populum. Sed non est scriptum, quod totidem, id est, octo diebus constituerit per singulos annos dedicationis eiusdem celebrari festiuitatem. Igitur & hoc in laude magna deo est ascribendum, cuius in manu sunt corda filiorum hominum, quia promissionis suæ memor, vt eam adimpleret, mittendo in plenitudinem temporis filium suum, verbum suum, egit infundendo desiderium, egit impendendo auxilium, quatenus gens ipsa, de qua promissionē adimpleri oportebat, semet ipsam defenderet, & locum.

Quam sedulo flagitauerit Chuno, vt proœmium. ij. Machabæorum, interpretaretur idq; se iam facturum. CAP. IIIII.

Nunc ad illud (quod efflagitasti, & instanter exigit Chuno amicorum murenulas aureas sapientium sponsæ, & dilectæ regis æterni valde familiaris) sermo præfens sese intendit, scilicet ad elucidandum quoad possibile erit, & Deus donabit scripturam, quæ secundum Machabæorum librum quasi prologus vel proœmium præcedit. Vno eodemq; tractatu diligens animus vtrunq; efficere gessit, scilicet & magnitudinem dignitatemq; eius, cuius iam breuiter meminî, declarare lætitiæ pro renouatione templi, & scripturam aliquatenus elucidare iam dicti proœmii. Denique maximè circa illam renouationis templi lætitiã scriptura illa versatur, talem habens intentionem, vt omnia omnino vbicunq; sit Iudæus, vbicunq; sit confessor verus, qui & nomine & re sit confessor, quod sua interpretatione signat hoc nomen, quod est Iudæus, de illa templi reparatione gratuletur, corde magno, & animo volente, ad aperto corde in lege dei, & in præceptis eius. Et reuera si causam, quam præ manibus habemus, attendat Iudæus, si magnum dei negotium, quod propter implendas promissiones suas Deus habebat, hominibus, consideret, dei confessor verus causam habet, cur gratuletur, cur templū illud Machabæorum laboribus reparatum fuisse lætetur, suasque voces admisceat illorum vocibus deum benedicens in hymnis & confessionibus. Quod hodie quoque sanctam ecclesiam Christi per totum orbem facere non ignoramus, vbicunq; inuocatur nomen domini, vbicunq; dedicatum est, vel dedicatur altare, vel templum nomini domini, illic istorum & memorabilium Machabæorum simul redolet memoria & floret, & voces animarum illorum salutem nobis æternam parturientium chorus ecclesiæ consonat celebriter, celebrat consonanter. Igitur ad magnificandam rem tam gratiosam, tam gloriosam, secundum illud proœmium procedendum est. Et si minus quam petis vel optas elucidando illud factum fuerit, mese non negligetur, sed impossibilitati recte deputabu.

Ornam cum multis Iudæis ad Aegyptum profectū fuisse, ibiq; templum edificasse. Cap. V.

in p. 16

Iudæus. id est confessor.

IN primis dicendum, cur Iudæi, vel ex quo tunc essent per Aegyptum, ad quos hic incipit. Fratres qui sunt per Aegyptum Iudæis salutem dicunt Fratres qui sunt Hierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudæa, & pacem bonam. Anno centesimo quadragelimo nono regni Orpocorum, rex Antiochus Menelaum interfecerat fratrem Onyæ minorem, cui pater eiusdem Antiochus summum sacerdotium contulerat. Tres qui ipse fuerint filij Simonis pontificis, videlicet Onyæ, qui post in pontificatu successit, quemq; Andronicus interfecit, & Iesus & alter Onyæ, quorum Iesus Ialonem, Onyæ verò Menelaum se appellat fecit, ambo Græcis nominibus delectari, ritique gentilem se imitari velle professi. De Onyæ filius paruulus relictus fuerat, dictus & ipse Onyæ. Cumq; Onyæ (vt à dictū est) ab Andronico interfecisset, frater eius iam dicto Iasoni Antiochus Epiphane pontificatum tradiderat, sed rursus sibi sublatum Iasonem Menelaus contulerat. Mortuo Antiocho cum successisset sibi filius equiuocus, interfecit eundem Menelaum, suggerente Lyfia, causam hunc esse omnium malorum. Filium autem pontificis Onyæ, de quo prædicauimus, qui defuncto patre adhuc puerulus fuerat derelictus. Videns (inquit Iosephus) quod patrum suum Menelaum rex interfecisset, & principatum sacerdotij Aelium dedit, non existēte de genere sacerdotū, & ex Lilia vt transponeret honorem ab ea familia ad aliam domum, fugit ad Ptolomæum regem Aegypti, & honorem meruit ab ipso, & vxore eius Cleopatra, locumq; petiit in regione Helio-politana, vbi simul Hierosolymorum ædificaret templum. Templum illud permansit vsque ad Imperium Vespasiani annis ducentis quinquaginta. Ipsa autem vrbs quæ vocabatur Onyæ, postea dimicantibus aduersum Romanos Iudæis, ad iolum vsque delecta est, & neque vrbs, neque templi restat vestigium. Sub occasione igitur Onyæ pontificis infinita examina Iudæorum ad Aegyptum conuoluerunt. Asserebat enim Onyæ, se hanc implere vaticinium scribens, Eric altate domino in medio terræ Aegypti, & titulus domini iuxta terminum eius. Sed & antea non parua Iudæorum multitudo in Aegyptum descendit. Siquidem Ptolomæus filius Lagi multos captiuos à montanis Iudæis, vel à vicinis locis Hierosolymorum trahens, ad Aegyptum commisit, quos videlicet Iudæos Ptolomæus Philadelphus, qui iam dicto Ptolomæo Lagi filio successit, simulantes in Aegypto e seruitutis vinculo relouit, vsque ad centum viginti milia, licet Iosephus commemorat.

Quæritur & quibus temporibus Iudæi Hierosolymis scripserint fratres in Aegypto.

CAPVT VI.

ERant itaque Iudæi per Aegyptum, & ad filios Iudæi qui erant Hierosolymis, & qui in regione Iudæa scripserunt anno serē centesimo nono. Postquam Menelaus (vt iam dictū est) interfecit, & Aelium pontificatum adeptus, iunior Onyæ cum infinita multitudine Iudæorum confugit in Aegyptum. Siquidem anno centesimo quadragelimo nono regni Græcorum conitatus Antiochus Eupatore interfecit Menelaum. Anno autem centesimo octogelimo octauo, populus qui est Hierosolymis ait. Hæc scriptura his qui in Aegypto sunt Iudæis salutem & sanitatem. Veruntamen & illud attendere causa potest, quia cōiuncta vel continua narratione legitur Regnate Demetrio anno centesimo & sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu qui superuenit nobis in istis annis. Ex quo recessit Iason à sancta terra & regno, portas succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem, & orauimus ad dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium & similitudinem, & accedimus lucernas, & proposuimus panes. Et nūc frequentate dies Scenophægiæ mensis Casleu. Anno centesimo & octogelimo octauo populus qui est Hierosolymis & in Iudæa, senatusq; & Iudas, Aristobolo magistro Ptolomæi regis, qui est de genere Christorum sacerdotū, & huius qui in Aegypto sunt Iudæis, salutem & sanitatem. De magnis periculis à deo liberati magnifice gratias agimus ipsi, vixitque qui aduersus talen regem dimicauimus, & cætera. Manifeste presens textus literarum demonstrat, quia fratres qui erant per Aegyptum, nō tantū semel, sed bis scripserunt fratres Iudæi, qui erant Hierosolymis & in Iudæa, & inter vtrunq; scriptum, tempus interfuit sermō de cetero & octo annorum. Simul & hoc sciendum, quia regnante Demetrio, annus centesimus & sexagesimus nonus, quo primū scripserunt, quartus idemq; vltimus fuit annus principatus Ionathæ fratris Iudæ. Annus autem centesimus octogelimus octauus, quando secundo scripserūt, annus fuit vndecimus post mortem Sitponis fratris eiusdem Ionathæ sive Iudæ, quem videlicet Simonem interfecit per insidias gener ipsius Ptolomæi filius Abobli. Hicita se habentibus claret, quos ille Antiochus fuerit, de cuius interitu gratulantur, narrantes qualiter in Perside occiderat, quod videlicet si fuerit Antiochus filius Demetrii, qui & persecutus est Trionem imperium, & vixit, sed & Iudæos in multum afflictis, & Simone adhuc viuente & post Simonem filio eius Filicano principatum habente.

Materiam, mentionem, & vtilitatem prologi, secundo Machabæorum se sequuntur.

CAP. VII.

HIC iam vti aliquatenus ad deuotissimam exactionem tuam assurgere possim, qua cupis & petis, vt litera seriem, quae subobscura videtur, tibi elucidet sermo interior atq; studiosus in verbo dei. Delicere, libet ad illud quod quondam auidiuimus inter scho-
 res paruuli, vbi lectionem suscipientes, materiam, intentionem, atq; vtilitatem proponere magistri solent auditoribus suis. Materiam quippe, intentionem, atq; vtilitatem huius proemii operae proleptum est distinxit expedire capitulis, vt tali ordine aliquatenus elucescat, quid in ista litera dicat spiritus ille, qui in omni scriptura diuinitus inspirata praesens est, & loquutus ecclesijs. Existimo, quod materia, intentio, atq; vtilitas scripturae huius quilibet breuis tales sint, vt & sapientibus dignè debeat audiri, & sapientibus, qui non sunt sapientes in oculis suis. Item qui vt sapientes fiant, sicut dignantur fieri, id est, discipuli esse priuilegium sicut magistri. Haec igitur tria quae proposuimus, dicturi simul atq; audituri, primam materiam quartius vel proponimus, circa quam maximè versatur scriptura secundi huius Machabaeorum libri.

Qua fuerit materia, siue argumentum eius prologi. CAP. VIII.

2. Mach. 14.

INSPICE, quia tota scriptura libri huius circa dei legem, & maximè circa templi domini versatur, quod tunc in toto orbe terrarum nomini domini dedicatum, iocum & vnicum habebatur. Principium narrationis est de Heliodoro, & graui custodia, qualiter omnino impossibile fuerit eos decipi, qui crediderant loco & tempore, quod per vniuersum mundum pro sui veneratione & sanctitate venerabatur. Finis autem in templo est, vbi Nicanor, qui extendens manum ad templum iurauit. Nisi mihi vincum iudam tradideris, istud dei phanium in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. Atque his diebus abiit, pugnaeque commisit Nicanor, in qua dux ipse primus in bello cecidit, omnesque communis consilio decreuerunt, nullo modo diem istam abique celebritate praeterire. Habere autem celebritatem tertidecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syria, pridie Mardochaei die. Porro media libri eiusdem hoc habent, quia qua die templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit ea dem die purificationem fieri, vicesima & quinta mensis, qui fuit Calfeu, & cum laetitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quoddam ante modicum temporis diem iolennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerant, propter quod Thyrsos & ramos virides praeferebant ei, qui prospera uel mundaria locum suum. Et decreuerunt communi praeecepto & decreto vniuersae genti iudaeorum, omnibus annis agere dies istos, sicut sunt dies iscaenophegiae, de quibus fratres sine iudaei, & qui in regione iudaeae, scripserunt semel & iterum (sicut iam dictum est) iudaeis, qui erant per Aegyptum, dicentes. Et nunc si equitate dies iscaenophegiae, dicentes (inquam) secunda vice. Factum itaque vicesima & quinta mensis Calfeu purificationem templi, necessarium diximus vobis iudicare, vt vos quoque agatis diem iscaenophegiae, atque subiungentes, & diem ignis qui datus est, quando Nehemias aedificauit templo & altari, obtulit sacrificium. De diebus istis post modum repetentes dicemus. Nunc illud prius dicere visum est, quod scriptura libri materiam habet templum illud, & sancta quae erant Hierosolymis, pro quibus pugauerunt Machabaei, vnde non mirum, quod non vltra scripturae vel libri huius textus procefferit, quoniam ad istam rem gestam de introitu impij Nicanoris, qui templum illud extensa manu rursus contaminare iurauerat & consecrare Libero patri, quia videlicet post introitum eius, quamuis multa iudaei & fratrum eius praestitissent, non tamen circa templum tale quiddam contigit, qualia & in principio, & in medio, & in fine continentur huius libri.

Adar.

iscaenophegiae.

Qua fuerit intentio eiusdem prologi. CAP. IX.

DE intentione iam dicendum est. Intentio scripturae huius est, templum illud quod erant Hierosolymis sanctum ac legitimum asserere, ac domino placitum. Et illi iussu loci orationis solum, qui Deus elegit, in quo illi oporteret sacrificari. Causa postulabat tunc scribere illis, qui per Aegyptum erant iudaei cum intentione huiusmodi, sicut idem Onias (vt supra iam dictum est) fugiens in Aegyptum ad Ptolomaeum Philometorem, volens memoriam & gloriam aeternam suam relinquere, petiit a Ptolomaeo rege & regina Cleopatra licentiam, quaerens templum aedificare in Aegypto simile Hierosolymorum, & hoc impetrato atque peracto, leuitas atque iacerdotes de genere suo constitueret, considerans in propheta Esaiæ, qui ante ducentos annos praedixerat, quod altare domini deberet esse in terra Aegypti. De illo templo continebat seditiones excitari inter iudaeos, qui erant in regione iudaea, & eos qui per Aegyptum, & ante Oniam, & cum Onia discesserant, alij captiui (sicut iam supra dictum est) abducti, alij sponte opulencia locorum & Ptolomaei munificentia inuicari. Samaritanorum quoque temporibus Alexander Macedoniam, templum super Garizim montem construxerant, auctoribus Sannaballata pa & genero eius Manasse fratre dadi pontificis Hierosolymitani, sicut Iosephus plenius scribit. Contingebat ergo, propter templa seditiones excitari, ut vt coram regibus quoque certarent, dicent-

dicentibus Iudæis de regione Iudæa, secundum legem Moysi templum se construxisse in Hierosolymis, Samaritanis in Garzim, Porro, hi qui per Aegyptum erant, suum defendebant, vel praeferre contendebant templum, quasi testimonio propheticae autoritatis, nimirum malè intellecta verbi veritate, longèq; facti à sensu vel sententia tantæ prophetiæ. Causa igitur (sicut iam dictum est) postulabat, ut scriberent Iudæis, qui erant per Aegyptum, de Ius circa templum in Hierosolymis manifestata Dei virtute facta sunt, hanc habentes intentionem, quatenus cõstaret, templum illud sicut antiquum, ita & solum esse legitimum. Tempus autem cetera sive in Garzim, sive in Aegypto per præuasticationem esse constructa, testante Danielis exteriori prophetica, qua dictum est, Filij quoque præuasticatorum populi tui extollentur, ut impleant visionem, & conruant. Onyam quippe & qui cum eo fuerunt, significat, quos idcirco filios præuasticatorum dicit, quia legem domini reliquerunt, volentes in alio loco, præterquam Iustum erat, deo victimas immolare. Extollentur (aut) in superbiam & visionem, hoc est, propheticam veritatem se implere iactabant.

Dan. 11.

Solum templum Hierosolymitarum legitimum fuisse, propter promissionem Dei illi adimplendas.

CAP. X.

IN huiusmodi contentionibus velle fuit superare Iudæos, qui erant in regione Iudæa, & permanere sanctum illud templum, quod erat in Hierosolymis propter veritatem dei, ad confirmandas promissiones de adueto Christi filij dei, testificatas ex lege & prophetis, ut est illud, Quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Causa ista causa finalis, & vtilitas magna semper debet esse in oculis in conspectu cordis nostri, & tunc quæstione non indigebit, Quid profuerit, vel quid vtilitatis plus habuerit, tunc temporis adorare Deum in Hierosolyma, quam in monte Garzim. In monte Sion, quam in Heliopoli in Iudæa, quam in Aegypto, In templo pesterorum David fidelis, quam in templo Onyx præuasticatoris, nondum erat, ut diceretur. Venit hora, quando nec in monte Garzim, neque in Hierosolymis adorabiles patrem, sed in spiritu & veritate, quæ nondum venerat, salus, quæ ex Iudæis est, & tardius istare oportebat templum illud, donec talis ista veniret, donec ad illud templum suum Christus à suis parentibus deferretur, cum oblationibus hostiarum, quas præcepit lex, iuxta illud Malachæ propheta. Et si factum veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, & angelus testamenti, quem vos vultis.

Esa. 2.

Ioa. 4.

Malachi 3.

Qua ratione salutationis loco scriptum sit: Adaperiat cor vestrum in lege sua.

CAPVT. XI.

His animaduersis simul appenderet potius, quale ista salutatio sit. Beneficiat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod ad Abraham, Isaac, & Iacob, locutus est seruatorum suorum fidelium, & det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis voluntatem eius in corde magno, & animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem. Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo. Et nunc sic lumus orantes pro vobis. Quomodo debuit fraterna charitas, ita salutans, & imprecata est fratribus suis Iudæis, quorum vtique cor non fuerat adaperitum in lege & in præceptis dominum, dicens, Et nunc hic sumus orantes pro vobis. Si enim cor adaperitum habuissent in lege & in præceptis domini, nequaquam fecissent, quod erat contra legem & contra præceptum domini, ut edificarent templum, & altare in terra Aegypti, clauso corde & auribus malè adaperitis ad illam Eliæ prophetiam. Et erit altare domini in medio terre Aegypti. Hoc namque faciendo præuasticatores se constituerant legi & præceptorum domini, secundum supra memoratam prophetiam Danielis, qua dictum fuerat. Filij quoque præuasticatorum populi tui extollentur, ut impleant visionem, & conruant. idcirco dicunt. Et reconcilietur vobis, & nunc hic lumus orantes pro vobis, subaudiendum est, quia præuasticatores vel filij præuasticatorum estis, faciendo vel habendo templum in terra Aegypti, quale dominus per Esaiam non mandauit, nec in cor eius accendit. Super hac re reconcilietur, aunt, vobis.

Dan. 11.

Quenam fuerit illa tribulatio & impetus, qui venerat super Iudæos. CAP. XII.

Taliter præmissio exordio, quo manifestè beneuolentia quærebatur fratrum, qui erant per Aegyptum, quatenus beneuoli, attentis, & dociles fierent ad audiendum, sequitur narratio. Regnante Demetrio anno centesimo & sexagesimo nono, Nos Iudæi scriptimus vobis in tribulatione & impetu, qui superuenit nobis in istis annis, iam ante dictum est, quia ille annus centesimus sexagesimus nonus regni Gregorum, quo se scripsisse referunt fratres Iudæi de Iudæa, fratribus Iudæis qui erant per Aegyptum, quartus idemq; vltimus erat annus principatus Ionathæ fratris Iudæ, quando iam renouatum erat templum, & que emundatum à contaminatione, qua illud contaminauerunt gentes, atq; defensum ab impio Nicanore, qui rursus illud contaminare voluerat, iurans atq; dicens, Quia nisi mihi vinculum Iudæam tradideritis, illud Dei

2. Mach. 14.

K iij phanum

phanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Liberò patri consecrabo. Illo blasphemio Nicanore perempto, & deo exli collaudato, qui locum suum incontaminatè conseruauit, habitòq; communi consilio atq; decreto, ve nullo modo dies illa abiq; annu celebritate pertranseat. Nos (inquunt Iudæi) scripsimus vobis, qui & ipsi debem esse Iudæi, non solùm gente, sed fide. Abbrahe atq; fidelis Dauid, ad quos repromissio facta, & confirmata est in loco quem Deus elegit, hoc est Hierosolymis. Scripsimus (inquam) vobis in tribulatione & impetu quæ superuenit nobis in istis annis. Quæ fuit illa tribulatio, vel quis fuit ille impetus? Ex quo recessit Iasón à sancta terra & regno, portas succederunt, & effuderunt sanguinem innocentem, sicut tam longè superius diximus. Hoc fuit initium doloris, quòd Iasón, qui & Iebus, ætiam fuerat tam longè superius diximus. Hoc fuit initium doloris, quòd Iasón, qui & Iebus, ætiam fuerat tam longè superius diximus. Hoc fuit initium doloris, quòd Iasón, qui & Iebus, ætiam fuerat tam longè superius diximus.

2. Mach. 1.

2. Mach. 4.

Quare Iudæam terram sanctam appellant. CAP. XIII.

Mitioriter tenendum, illud, quòd iam supra diximus, totam libri vel scripturæ huius scelerem spectare atque intendere ad Hierosolymam: cuiusque venerationis templiq; quòd erat in ea dignitatem & honorem singularem. Simulq; causa tenenda, quam in eadem supra diximus, quia mouebant eos templa, contra legem facta, vbi esse non debebant, ad illius templi similitudinem. Templum illud sanctum, sacrificia illo in templo celebrata, sancta esse & legitima, cuiusatem Hierosolymam sanctam esse, vbiq; scriptura libri huius tota intentione declarat, ut dignum est, videlicet ad deseruendam templorum adulterorum fiduciam, quorum alterum in monte Garizim, alterum in Aegypto fuerat ædificatum. Hac re animaduerti, non miraberis, cum sancta terram dicant, hoc modo, ex quo recessit Iasón à sancta terra. Deinde cum subiungunt: Et orauimus ad dominum, & exaudivit supplicium, & obtulimus sacrificium, similitudinem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes. Cuncta hæc dicta sunt rectè ac scriptum, tanquòd firmissimas defensionem penulimè legitime pro templo iam dicto quòd erat Hierosolymis. Quòd ipsorum, qui templo illi deseruiebant, fuerit, vel esse debuere sacrificia offerre, panes proponere, & hæc faciendo exaudire illic, non in templo montis Garizim, non in templo Heliopolitæ, quæ templa erant simulacrationis.

2. Mach. 1.

Quomodo intelligendum sit, Frequente dies scenophegiæ mensis Casleu.

CAPVT XIII.

Amplius autem hæc spectat id quòd sequitur. Et nunc frequente dies scenophegiæ mensis Casleu. Scenophegia festiuitas tabernaculorum erat, & hæc celebrabatur ab illo populo mense septimo, qui apud illos Theberi, apud nos October dicitur. Considerandum ergo, quomodo dicant, Frequente dies scenophegiæ, lubiungentes mensis Casleu, quòd apud illos sit mensis nonus, videlicet ab Aprili, apud Romanos autè December dicitur, eo quòd à Martio sit deriuus. Aliam sine dubio scenophegiam illis inducunt præter illam, quam ex quo lex data est, celebrare consueuerant, ut videlicet ante ipsi in mense Casleu enegnia faciunt in Hierosolymis, id est, solennis dedicationis vel purificationis templi. Iudei etiam illi per Aegyptum purificationem eandem, non sicut enegnia, quæ ad templum vsque illorum nõ pertinet, sed sicut scenophegiam. Ponamus iam huius rei de scriptura ipsa documentum. Qua die iudei (inquit) templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eandem diem purificationem fieri, videlicet & quinto mensis Casleu. Et cum lætitiis diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes, quòd ante modicum temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speluncis more bestiarum egerant. Propter quòd Thyrsos & ramos virides & palmas præferabant ei, qui prosperabat inuadere locum suum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto vniuersis genti Iudæorum, omnibus annis agere dies istos. Maior festè diem, quia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, cuius inque reddidit, cur non in modum præter dedicationis, quam fecit Salomon, sed in modum egerunt tabernaculorum, quæ festiuitas agebatur (ut iam dictum est) mense septimo propter aliam rationem.

Casleu quid sit mensis nonus, videlicet ab Aprili, apud Romanos autè December dicitur, eo quòd à Martio sit deriuus.

2. Mach. 10.

Quæ

Quæ illa causa est? Recordantes, ait, quod ante temporis diem solennem tabernaculorum in montibus & speiunctis more bestiarum egerint. Claret igitur quid dicant. Et nunc frequentate dies scenophegiæ mensis Casleu. Idem enim est, ac si dicant. In modum scenophegiæ, id est, festiuitates tabernaculorum, quæ ex causa antiqua mense septimo celebrantur, celebrate mense nono istam quoque festiuitatem purificationis templi, quæ inde purificatio dicitur, quia cœdeminatam fuerat templum ab alienigenis. Machabeus autem & qui cum illo erant, domino se proeunte, templum quidem & ciuitatem recepit, aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est, & purgato templo, aliud altare fecerunt, & obtulerunt sacrificia, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

Quod semel & iterum eisdem de causis scripserint, & quod admonitio secunda austerior quam prima sit.

CAP. XV.

Secundum commune præceptum & decretum, quod decreuerat vniuersæ genti Iudæorum omnibus annis agere dies istos, scripserunt fratres Iudæi, qui erant per Aegyptum semel & iterum, scilicet primum annum centesimo sexagesimo nono, deinde anno cetero octogesimo octauo, per hoc quod semel & iterum scripserunt annis decem & nouem inter vtraque vices interiectis, illud datur intellegi, quod ad primam vicem non obtempauerunt, vt pote quod templum aliud habentes, quod (vt supra dictum est) secundum Esaiæ vaticinium, se constructuræ iactabant, templum illud quod erat Hierosolymis, non ad se pertinere volebant, atque idcirco festiuitatem dedicationis, vel purificationis illius suscipere detrectabant. Proinde notandum, quod prima admonitione sequens aliquotulum acrior sit. Nam prima vice salutatio tam dulcis est, ve animaduerti potest, per id quod dicunt fratribus Iudæis fratres Iudæi, & beneficiae vobis Deus, & meminerit testamenti sui, &c. In secunda verò frater in nominis deest dulcedo, diciturque populus qui est Hierosolymis & in Iudæa, adiecto quasi cum supercilio, senatusque & Iudas Aristobolo magistro Ptolomæi regis, qui est de genere Christianorum sacerdotum, & his qui in Aegypto sunt Iudæi. Nomen quippe senatus Iudæialis intentionis est signum. Porro quis ille Iudas fuerit, non facile ex historiis potest agnosci, nisi forte ille sit Iudas Esæus genere, qui tubi illis temporibus extitit, qui (vt ait Iosephus) nunquam in his quæ prædixit mentionis est. Similiter quis iste Aristobolus magister Ptolomæi fuerit, non facile reperitur ex historiis, nisi quod eum dicunt, qui est de genere Christianorum sacerdotum quempiam significat fuisse de posteris vel cognatis Onizæ supra memorati, qui cum esset filius Simonis pontificis, quasi auctoritate pontificali cum patrocinio prophetici præconi nimirum malè intellecti, templum ædificauerat in terra Aegypti. Aristobolus iste aliquis erat ex illius Onizæ cognatis vel posteris, eratque magister Ptolomæi regis Philometoris. Nec mirum, hominè Iudæum dici magistrum regis Aegypti, quia videlicet à diebus Ptolomæi Philadelphi, qui legem per septuaginta interpretes sibi fecit interpretari, magistris Iudæos habere conueuerant reges Aegypti.

Adæratione sancti à ciuitate qua terra sancta esse appellatur.

CAP. XVI.

De magnis, inquit, periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, vt pote qui aduerus talem regem dimicauimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra sanctam ciuitatem. Vide quomodo secundum intentionem (quam diximus) procedant dicta venerabilia, sanctam terram, sanctam ciuitatem pronūciantia, quasi videlicet puictri sermonis ornatus ab huiusmodi principio vsque ad finem serè per omne libri corpus seruat, sine dubio contra æmulationes illorum, qui alibi contra legem volebant habere templum vel sancta sanctorum, libenter accipimus fuisse sanctam terram, sanctam ciuitatem, sanctum locum. Nimirum propter eum, qui non aliunde, sed inde venturus erat sanctum sanctorum. Iam superius diximus, quis ille fuerit rex Antiochus, nec rursus dicere piget, quia ipse fuit, de quo circa finem primi Machabeorum libri narratio coepit, sed non cōsummata est, quomodo contra Simonem & contra Ioannem Hircanum multa maia gesserit, qui (vt Iosephus narrat) eisdem Hircanum in ciuitate inclusum septem aciebus circumdederit, eosque vehementer afflixerit. Qualiter iste interior hic scripturæ locus manifestius exprimit. Quia cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus cecidit in templo Nanæ, concilio deceptus sacerdotis Nanæ. Per omnia, inquit, benedictus Deus qui tradidit impios. Ista quoque gratulatio de impiorum interitu ad commendationē spectat loci sancti, & eius cuius in Aegypto similitudinem fecerant templi Dei, quod verè solum illud sanctum deberet haberi, in quo totius apparatus erit manifesta quedam Dei virtus, vindictas exigens de his quicunque inhonorassent illud: & quamuis propter peccata inhabitantium interdum acciderit circa locum despectio, non tamen impunè abirent quicunque despectui locum habuissent.

Adæratione ignem de celo datum, commemorari.

CAP. XVII.

Narratio de igne, qui datus est, inquit, quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia, factis manifesta est, meliusque placet si lectoris memoriæ nō deicit causa vel intentio,

incensio, quam diximus scilicet hæc omnia tendere ad defendendum priuilegiū, ad testificandam dignitatem singularem sanctæ ciuitatis, & templi, cuius ad similitudinem factum fuerat, quod fieri non deberat tempore in terra Aegypti. Ignis namq; qui taliter datus est, magnum & memorabile illi tempore legitime sanctitatis testimoniū est. Et quidem narratio (sicut si dixi mus) manifesta est, verumtamen propter simpliciores de ipso igne altaris aliquid dicendum est.

Qualis ille ignis fuerit.

CAP. XVIII.

Ignis, inquit dominus ad Moſen, in altari ſemper ardebit, quem nutrit ſacerdos, ſubiciens mane ligna per ſingulos dies. Et impoſito holocauſto deſuper, ad oleibꝫ adipes paſciferorum. Ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deſicit in altari. Vnde autem iſte ignis tam diligenter nutriendus, non aliterius, ſed ſacerdotis cura & diligentia ne deſiceret cuſtodiendus fuerat datus ſiue acceptus? ab ipſo domino nimirum magno & euidenti miraculo. Vnde namq; tabernaculo, ritu quoque ſacerdotū atque ſacrificiorum iuxta præceptum domini ordinato. Hodie (inquit Moſes) dominus apparebit vobis. Itē, Facite & apparebit vobis gloria eius. Subinde ſequitur, Ingreſſi autem Moſes & Aaron tabernacula testimoniū, & ecce ignis egreſſus eſt de domino deuorauit holocauſtum & adipes, qui erant ſuper altare. Hoc cum viſiſſent, turbæ laudauerunt dominum ruentes in facies ſuas. Dignus igitur ignis quem ſacerdos nutrit, quiſque de altari deſicere nunquam deberet, & dignus locus, dignum templum, ſanctumq; altare, quod tanti priuilegij manus haberet, quale vtiq; in illo tempore æmulo Aegypti, nec ſuit nec eſſe debuit. Illud obſeruari potuit, vt nunquam deſiceret ignis in altari vique ad tēpora Babylonice captiuitatis, quia videlicet quantacumque tempeſtates exterius exirexerunt, non tanta fuerunt, vt neceſſario extingueretur ille ignis. Nec enim ante Nabuchodonosor regem Babylonis vlla vſquam ſerpura memorat, tale quippiam eueniſſe, vt ignis ille nutriti vel cuſtodiri non poterit. Vbi autē dos curare poſſet, ne deſiceret ignis in ſitari? Fecerunt igitur quod potuerunt, fidem & ſpem habentes ad Deum, ſecundum literæ huius ſenſum manifeſtum. Cum in Perſidem ducerentur patres noſtri, ſacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occuſit abſconderunt in valle, vbi erat pureus altus ſitus, & in eo conſtitit hunc eum, ita vt omnibus ignotus eſſet locus. Quid illorū fidei contemplatione pulchrius? ignem morientem qui nutriti non poterat, qui vbi nutritur, non habebat, illi reſuscitanda commiſerunt, in quo eſt ſpecies reſurrexionis mortuorum. nec eos ſeſellit ſpes. Quomodo?

Eadem ratione miraculum ignis, & Nehemia orationem commemorari.

CAPVT XIX.

Cum præterſiſſent multi anni & placuit Deo, vt mitteretur Nehemias à rege Perſidis: nepotes ſacerdotum illorum, qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem, & ſicut narrauerunt nobis, non inuenerūt ignem, ſed a quam crāſſam, &c. Maniſta narratio, manifeſtum diuinae prouidiſionis indicium, multumq; pertinens ad cauſam ſepe dictam, & ſemper memoria tenendam, quam & pulchrè hæc litera recitauit, dicendo ſic: Et idem ignis qui datus eſt, quando Nehemias ædificauit templo & altari, obtulit ſacrificia. Neque enim Nehemias templum & altare ædificauit. Iam quippe illud ædificauerat dux Zorobabel & ſacer Joſes filius Joſedech antequam mitteretur Nehemias à rege perſidis, ſed muros ciuitatis iſte reædificauit. Cum igitur ita dicunt quidō Nehemias ædificauit templo & altari obtulit ſacrificia, ſubaudiunt promurorum peracta reædificatione, proculdubio hæc interpoſitio, ædificatō templo & altari, commendatio eſt templi ſepe dicti, quod ſolum illud ſanctum atq; legitimum fuerit, cuius in altari & ante Babylonice captiuitatem ignis iſte perpetuus extitit, & poſt captiuitatem tanto miraculo recuperatus eſt, quod verè inter cæteras authoritates testimoniū, quibus templum illud fuiſſe conſtae illuſtratum, magnum atque præclarum ſuit. Quale enim fuit, ligna & ſacrificia ſupetimpoſita, itēq; lapides magnos aqua perſundi, magnūq; de contrario elemēto ignem accendit. Ad eandem ſpectat intentionem quod dicunt, & Nehemias erat oratio hunc habens modum, Domine Deus omnium creator, &c. Inter que eſt illud notandum. Et cōgrega diſperſionem noſtram & conſtitue populum tuum in loco ſancto tuo, ſicut dixit Moſes. Quomodo enim dixit Moſes? Cum, inquit, fuerit conſtitutus rex, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero ſubleuatus, præſertim cum dominus præcepit vobis, vt nequaquam per eandem viam reuertamini. Nec illi in Aegyptum fuerat reuerti. Item dixit Moſes, Non facietis in domino Deo veſtro, ſed ad locum quem elegerit Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis & offeretis in illo loco holocauſta & victimas veſtras. Locus vtiq; quem elegerit, dominus erat Hieruſalem, ſicut ſcriptura narrat. Cūmq; extendiſſet manum ſuam angelus domini ſuper Hieruſalem, vt diſperderet eam, miſeratus eſt dominus, & ait angelo percutienti

SUBL

Sufficit nunc, contine manum tuam. Erat autem angelus domini iuxta arcam Aeterna Iebusiel. Venit autem Gad & David in die illa, & dixit ei: Ascende, constitue domino altare in area Aeterna Iebusiel. At illi in Aegypto immolabat. Vide igitur, quam subtiliter, quam moderate conveniant illos, & arguant ut legio praevaricatorum, ex illa oratione Nehemiae dictum ita receverint. Constitue populū in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Nimirū locum Dei sanctum Hierosolymis esse volentes, cōtra cuius electionē locus in Aegypto prae sumptus sanctus vtiq; esse nō potest: Diem illum siue sacrificium illud appellavit Nehemias Nephthar, quod inq; pretatur purificatio quae alia vel alterius rationis erat, quā purificatio mentis geseu, de qua supra diximus, quam appellabant purificacionem templi. Istam verō diem ignis, qui videlicet dies, cuius in eis, quorum fuerit, non oportuit illis annuciari, quia sciebant, & olim celebrauerant.

1. Reg. 14.

Eadem ratione tabernaculi & arcae commemorationem, atque excusationem factam.

CAPVT XX.

Narrationibus tam veris, locum electum, templum sanctum atque legitimum decertantes non potuisse illos habere in terra Aegypti, sed haberi in Hierosolymis nōnihil sibi deesse sentiebāt, quia videlicet tabernaculum & arcam & altare incensī, quod fecit Moyses, non habebant. Profecto & multis ipsorum, scilicet Iudaeis habentibus suum in Aegypto templum, hoc vī debatur, quod gloria magna translata fuisset à Hierosolymis, tanquā ratio nulla esset vel esse posset alia iustificans ad commendandam vel praefendam dignitatem ipsi Hierosolymitani, quoniam non haberēt illa insignia, tabernaculum & arcam, & altare incensī. Super isto quali gloriae detrimento consolantur semetipsos, sic inferendo. Invenitur autem in descriptionibus Hieremiae prophetae, quod iussit accipere ignem eos qui tranimigrabantur, vt significauerit eū. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo exiit in montem, in quo Moyses ascendit, & vidit hereditatem Dei, & veniens Hieremias inuenit ibi locum speluncae, & tabernaculum & arcam & altare incensī intulit illuc, & ostium obstruxit, & dixit, quod ignotus erit locus, donec cōgreget Deus congregationem populū, & propitius fiat, & dominus ostendit haec, & apparebit maiestas domini, & nubes erit, sicut & manifestabatur Moysi, & sicut cum Salomon petiit, vt locus sanctificaretur magno Deo. Manifestabat haec, & vt sapientiam habens, obtulit sacrificium de-dicationis & consummationis templi, sicut & Moyses orabat ad dominum, & descendit ignis de caelo, & consumpsit holocaustum.

2. Mach. 2.

Quomodo, quae de tabernaculo & arca dicta sunt, intelligi debeant. CAP. XXI.

Consolatio haec oportuna tunc extitit, magnam pro Dei legitimo templo, quod erat Hierosolymis, superexta hanc coronam spei, ne vel propter hoc, quod non habebat tabernaculum & arcam & altare incensī, videretur Aegypto templo non posse praeferi. Verumtamen quoniam in descriptionibus Hieremiae prophetae (quas nunc habemus) dixerunt haec inueniri. Si dignitas vel maiestatem consideres spiritus sancti, qui loquebatur in prophetis, quorum de nobilissimis & praecipuis Hieremiae vnus extitit. Magna quidem in litera sonat gloria illius templi manufacti, sed multo maiorem in spiritu prophetiae praesentis homo quicumque spiritu alio. Denique homo animalis Iudaeus, cuius circumsio non in spiritu, sed in sola carne consistit, hoc putat Hieremias dixisse, quod Iudaeorum, qui in omnes gentes captiui ducti sunt, congregatio debeat fieri, nescio quo tempore, templumq; illud cum civitate restitui, cum tali nube ap parente, qualis erat vbi Moyses legem accepit, & qualis vbi Salomon edificatum templum magno Deo dedicauit. Nos autem post illud tempus, quo haec scripta sunt, post victoriosa praesata Machabaeorum, nullam scimus populū Dei congregationē, praeter illam quam idem spiritus, qui loquebatur in prophetis, nobis in euangelio a Ioanne depromit. Quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Tunc vtiq; apparuit gloria Dei, gloria filii Dei cum resurrectione mortuorum euulgētis & extunc est nubes, sicut manifestabatur Moysi, vt legem accepit, & sicut fuit nubes, vbi Salomon templum domini aedificauit. Nubes, inquam, extunc est similiter, scilicet caecitas Iudaeorum, cuius in prodigium factae sunt illae nubes, vtiq; ad illud tempus, ignotum erit (ait Hieremias) vbi sit tabernaculum & arca & altare incensī, id est, non cognoscetur à populis vel gentibus, quorum vel quatum exemplaria caelestium illa fuerunt.

Iuan. 12.

Qualiscunq; sensu Hieremias illa scripserit, Iudaeos suo proposito adaptasse.

CAPVT XXII.

Dicit aliquis, putat ne ipsi qui scripserunt, vel eius illi quibus scripserunt hunc prologum, ita vt tu nunc dices, & sicut nunc Ecclesia Christi intelligit, prophetae Hieremiae data intellexerunt. Ad haec, inquam, Putas ne Iudaei, qui de regione Iudaea scripserunt, aut Iudaei per Aegyptium, quibus scripserunt prophetae fuerunt, aut prophetae in eadem locum habuerunt?

Si pro-

Si prophete fuerunt, aut intelligentiam prophetici spiritus habuerunt, nimirum quae sub ve-
lamina legalis, aut propheticae literae latebant, intellexerunt. Quid voluerit constructio vel ri-
tus tabernaculi, quid significauerit altare incensu, quid arca, quid propitiatorium, quid duo Che-
rubim, quid prorsus vel quale fuerit illud, quod intendens dominus ad Moysen: (inspice aut) &
fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstravi. Sed non erant prophetae in diebus illis
feri, ex quo reaedificatum est templum post captiuitatem Babylonicam. Et nouissimus duode-
cim prophetarum Malachias, quem ipsum Eldram fuisse dicunt Hebraei, prophetauit. Hinc in
primo libro Machabaeorum scriptum est: Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit,
ex die qua non est propheta visus in Israel. Igitur quomodo cum intellexerint illud, quod inue-
niri dixerunt in descriptionibus Hieremie prophetae, vel ipsum Hieremiam dixisse de populi
congregatione, de maiestatis domini apparitione, vel futura nube secundum similitudinem nu-
bis, quae in monte Sinai manifesta est Moysi, quae vel Salomoni in dedicatione templi. Nos in
praesenti scriptura scribentibus teneamus intentionem, quia facta haec vel dicta Hieremie fra-
tribus, qui erant per Aegyptum, habentibus templum non legitimum, scripserunt ad suam
competentem consolationem, quod videlicet loci vel templi dignitas, non tunc minor videri
deberet, quod eo tempore tabernaculum & arcam & altare incensu non haberent.

Eadem ratione, qua superiora, orationem Moysi, & ignem de calo datum.

CAPVT XXIII.

Quod tandem subiungitur. Sicut & Moyses, orabat ad dominum, & descendit ignis de cae-
lo, & consumpsit holocaustum. Dixit Moyses: Eo quod non sit mundatum, quod erat pro
peccato, & consumpsit est, ad idem respicit, scilicet ad testimonium sanctitatis vel sancti-
ficationis, quod templum illud tunc habendum fuerit, in quo constabat peccata con-
sumi igne, qui diuinitus datus est, sicut & quando Moyses orabat. Neque enim minus miraculi fuit
in eo, quod de aqua super sacrificium aspersa magnus accensus est ignis, quam in eo quod Moyses
orante, a domino egressus est ignis, & holocaustum consumpsit. Caeli auctoritas et defensionem
esse volunt, nihil minus sanctitatis vel dignitatis, illi templo, quam Moysi ascribendum fuisse ta-
bernaculo. Quod aiunt, dicit Moyses, Eo quod non sit mundatum, quod erat pro peccato, & con-
sumptum est, idem est ac dicant: Sacrificium quod erat pro peccato, cur non comederatur, sed
comburebatur, videlicet quia non erat mundatum, cum esset pro peccato, quia sicut immun-
dum est peccatum, ita quod erat pro peccato sacrificium, non pertinebat ad esum sicut hostiae
sacrificiorum, congruenter erat totum illud cremari, sicut opus habemus peccatum nostrum sancti
spiritus igne comburi. Et hoc dictum a Moyses non ociose, sed cum sapientiam intentionem
suam, memorant, videlicet, ut consuetudinem factam esse in quo peccatum consumitur, esse
igne dato diuinitus, & sacrificium pro peccato. Finis tandem nobis iam sit huiusmodi tracta-
tus in litera proximi, quod mihi explanandum imposuisti, quod si vtiliter utique factum est,
tu quoque gratiam benedictionis recipere debes ab omnibus, quibus hoc vtile visum fuerit, quia
monitor atque exactor fuisti.

Quam multi hostes verbi Dei velociter sicut umbra transferint. CAP. XXIII.

Interea saluus atque intemeratus permanebat thesaurus patris Abrahamae, thesaurus David fide-
lis, scilicet verbum promissionis, quod sub iuramento Deus verax super illos thesaurauit.
Stabat enim locus & gens vnde oportebat illud adimpleri. Generatio praeteribat, & generatio
adueniebat: ipse autem cui veraciter dicitur, Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient,
in proposito suo permanebat. Anno illo, quo (ut iam dictum est) fratres qui erant Hierosolymis,
& in regione Iudaeae scripserunt fratribus, qui erant per Aegyptum. Anno, inquam, centesimo
octogesimo octavo, Ioannes cognomento Hircanus locum & gentem regebat, & ille annus
principatus eius vndecimus erat, ubi tunc erant, qui locum & gentem illam tantis odiis perse-
quentes exterminare voluerant, velociter sicut umbra transferant, alius post alium diuersis cla-
dibus morientes, quorum interitum velocitatem si consideres, recte dicas, quia in generatione vna
nomen eorum deletum est. Vna quippe generatio Machabaeorum vix exarsa fuerat, prin-
cipatum agente sui que principatus annum habente vndecimum Hircano, cuius per patrem Si-
monem, patruosque Iudam atque Ionatham, loci & gentis Deus referuauerat, & tam multi re-
ges aduerfiorum successim decederant infra annorum paulo plus, quam quadraginta spacium.
Denique post radicem peccatricem, scilicet Antiochum Epiphanem, qui sine manu coertus est,
filius eius Antiochus Eupator decessit, post Eupatorem patruus in eius Demetrius filius Seleuci,
post Demetrium Alexander filius Antiochi, post Alexandrum Demetrius filius Demetrii: deinde
de Tryphon tyrannus regni, qui Ionatha & Antiocho adolescente filio Alexandri dolo inter-
fectis diadema sibi imposuit, deinde Antiochus filius Demetrii, qui in templo Naneae cecidit:
Septem fuerant, iamque non erant, nimirum cito deleti in vna (ut iam dictum est) generatione Ma-
chabaeorum.

chaborum, & benedicebatur Deus, atq; laudabatur secundum Psalmistam dicentem. Inimici verò domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, desicientes quemadmodū fumus desicient.

Psal. 36.

Quare Deus populo cetera regna subijcere noluerit. CAPVT XXV.

Non poterat hic Deus terribilis, qui tam citò abstulit spiritum principum, & auxilio tam paruo subleuauit gentem & locum, non poterat hoc facere verbum Dei, verbum Deus vt gens sua, locus suus, regnis omnibus imperaret quomodo regnum Græcorum paulo ante ab Alexandro Macedone dominabatur? Non poterat istud efficere, vt regnorum mundi caput Hierosolymis haberetur, seu Machabæi vincerentur, seu antea regnante Dauid, quem electione sua, secundum cor suum regem posuerat Deus? Poterat planè, si voluisset de humiliori modi curare, plus quàm exagebat propolitu ipsius. At verò propolitu eius non erat, vt beati viri suæ benedictionis hæretes in ista valle Iachtymari, in isto loco, qui positus est eis ad stendendum & esuriendum, & ad sanctæ paupertatis studiū, iā subleuaret in equis & curribus, & in gentibus more regum gentium potestatem haberent, aut dominarentur. Sed quid erat in proposito eius? nimirum sanctos eius & electos omnes in hoc mundo peregrinos esse vel exules, & expectare regnum eius, cuius rex vel imperator ipse Deus & dominus est. Bene igitur secundum hoc propolitu suum contentus fuit Deus, tantillum suis præbere auxilium, quatenus inter gentes gens vnica, & locus vincus conferuaretur, donec ex ea Dei veritas, id est, verbum promissionis adimpleretur. Vltra cautelam hanc vel prouidentiam, gentem exulem, filios peregrinorum Abraham, Isaac, & Iacob, cur exaltaret, causam non habuit rex humilium Deus, gentibus siue nationibus gentium, reges autem regum imperatores habentibus, satis fuit illi genti loco illi prouidere reges aut principes, vt fuit Dauid, vt fuerunt isti Machabæi, qualium præliis aut victoriis non quaereretur, vt vlla fieret pressura mundi, sed vt defenderetur gens vnde esset ventura salus mundi. Regnum autem & imperium genti illius super omnes gentes, quando vel quo tempore confurgeret, prouidebat, sedens in throno ille apud Daniele antiquus dierum, qui venturo de illa gente filio hominis iam porrigebat regnum & potestatem, vt omnes populi, tribus, & linguæ seruiant illi in æternum.

Machabæos societatem cum Romanis mire non debuisse, & quare tam cito morte sublati fuerint.

CAPVT XXVI.

Svobscuro quiddam fratribus victoriosis in medio lux claritas accedit, Iudæ, Ionathæ, atq; Simoni, quod videlicet victoris clarificati, vltro miserunt societatem & amicitiam statuere cum Romanis potentibus & famosis, quamuis super hac re non culpet eos scriptura, res gestas continens ipsorum, nihilominus tamen anihaduverte proptum est, nō fuisse tutum coram Deo, neq; lege concessum Iudæis, vt expectarent amicitias gentium, verumtamen licet fuerint in vita sua, ita & post mortem gloriosi sunt, quia si quid pulueris, aut puluere vanitas taliter amiserunt, omnino deletum est, cito subsequente morte singularū. Deniq; Iudæ primus miserat Romanis, constituitere cum illis amicitiam & societatem. Et interea Demetrius rex post casum Nicanoris & exeritus eius, apposuit Bachidem & Alchimum rursus mittere in Iudæam, & in illo prælio cecidit ille potens, qui saluum faciebat populū Israel. Deinde Ionathas Romam miserat, statuere & renouare cum illis amicitiam, & post modum à Triphone dolis circumuentus atq; occisus est. Similiter Simon miserat, cum illis renouare amicitiam, nec multum post à genero suo Ptolomæo per insidias interfectus est. Tales euentus, singularum fines obsecrare videntur, quod videlicet in eo sibi cœlesti diminuerint auxilium, dum quaerunt ab hominibus seculi, quasi pacis & securitatis firmamentum. Porro diligens animus causam aliam libentius arbitrat, icilicet quod idcirco taliter in breui decellerint, quia sicut de sanctis dicit Apostolus: Quibus dignus non erat mundus. Ita & talibus ac tantis ducibus, vt diu permanerent, tunc temporis dignus non erat ille populus, vt pote tam quasi senex atq; delirus penetratus, præter paucos iustos, nimirum refrigerens à diuinæ religionis cultu. Inde post Hircanum, Simonis filium, ducem habere meruit Hircani filiu Aristobulum, matris & fratris interfectore, deinde fratrem eiusdem Aristobuli Alexandrum & ipsum parricidam, & vltimè plebis Iudæorum homicidam, deinde filios eiusdem Alexandri Hircanum & Aristobulum, qui principatū dira contentione læcerauerunt, multo post Herodem genere alienum, crudelitate præcipuum, toriusq; homici dii domestici atq; publici signiferum, mortisq; satellitem, sempiternæ perditioni destinatum. Beata igitur fors illorum, qualemcumq; habuerint mortis euentum.

I. Mach. 7.

Heb. 11.

Nam corpora eorum in pace sepulta sunt, & viuunt nomina eorum in æternum.

Eccles. 44.

DECIMI LIBRI FINIS.

L RVPRT

gulorum. Putare, quod de multitudine creaturarum vel spirituum creatorum haberet emergere quispiam, qui conaretur cassare propositum tam bonum, vnde & merito draco magnus, serpens antiquus diabolus, & satanas, & e contra mente tractare, qualiter illi foret illudendum per ipsum verbum, quod erat apud Deum, cum quo habebat consilium suum antiquum, & su per draconem illum decernere, quod nullus infirmare posset aterni iudicii decretum. Ibi iam eiusdem sapientie delicie cum filiis hominum, & cum angelis quidem, sed maxime cum filiis hominum, quia nusquam angelos, sed semen Abraham, id est, humanam naturam apprehendere habebat, vt nunc factum est. Vnde & apostolica congaudet fides, dum dicit: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. Inde nunc nobis in laudem victoris veritatis Dei, sermo ceptus peragendus est.

Hebr. I.

Inuocat sapientiam, interim adaperiens quid sit, Noli regibus dare vinum, sed his qui amaro sunt corde.

CAPVT IIIII.

Inuocata adit eadem sapientia, quoniam susceptae materiae nunc insitat pulcherrima pars. Inuocata adit, & inter eos me computet, quibus vel qualibus vinum ad bibendum dandum esse iudicat. Noli (inquit) regibus d Lameel, noli regibus dare vinum, quia nullum fecerunt est, vbi regnat ebrietas, ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis, da siceram moerentibus, & vinum his qui amaro sunt animo bibant, & obliuiscantur egestatis suae, & doloris non recordentur amplius. Quale namque est vinum, quod si detur ad bibendum regibus, facit eos obliuisci iudiciorum, & mutare causam filiorum pauperis. Si autem detur moerentibus, facit eos obliuisci egestatis suae, & doloris non recordari amplius. Profecto quomodo parabola est, mystice iuxta parabolam leges intelligenda est. Vinum ergo istud, sermo sapientiae vel sermo scientiae est, quod si detur regibus, id est superbis, apud quos vtiq; regnat ebrietas, id est, quos scientia insitat, obliuiscuntur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis, id est, male examinant sensum scripturarum, dum per contentionem sua descendunt, & nulli cadere volunt, & ab alijs bene dicta, qui sunt filii pauperis, id est, humiles secundum Christum, amatores veritatis, vanae gloriae deputant & praesumptioni. O ergo Lameel, quod interpretatur, in quo Deus. O Christe, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, noli talibus scientiae tuae dare vinum, sed da moerentibus, id est, humilibus, & his, qui pro eo, quod pauperatis & peccatorum humilem conscientiam habent, amaro sunt animo. Cum enim talibus datur vinum hoc, laetificat cor eorum, & quadam obliuione bona obliuiscuntur egestatis suae, confortati ab Apostolo dicente: Quia quae stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quae non sunt, vt ea quae sunt destrueret. Et nobis ergo si dederis vinum, nos quosq; confortati tonius egestatis nostrae obliui, nec vltra memores doloris vel tristitiae seculi sapientes, fortes, & nobiles reges terrae, & principes qui astiterunt aduersus dominum, & aduersum Christum eius, putantes se infirmare posse decretum Dei, posse auertere extentam manum domini, stultos infirmos fuisse, atq; ignobiles, declinabimus in laudem victoris verbi Dei, prosequentes currum triumphalem tanti victoris.

Vinnus.

Lameel.

1. Cor. 3.

Sextum caput draconis, cui simile fueris, dici non posse.

CAPVT V.

DE singulis capitibus draconis, quales qualiumve serarum similes habuerint facies, demonstrari potuit, cum sanctae scripturae testimonio. At vero de isto capite sexto valde ruse, qualis vel cui bestiae similis in eo facies fuerit, demonstrari non potest, quia scriptura non dicit, vbi Daniel visionem quatuor bestiarum vidit, de futuris hoc tantum ait. Bestia terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; comminens, & reliqua pedibus suis conculcans, dissimilis erat caeteris bestiis, quas videram antea. Dixit quoddam teris bestiis, quas viderat antea, ista erat dissimilis, scilicet leonae, vrso, atq; pardo, & non dixit similem fuisse alicui bestiarum, quae praeter illas multae sunt. Terribilem eius fortitudinem terribiliter expressit, dicendo, Dentes ferreos habens magnos, per quos nimirum intelligimus Romanae potentiae consules, suae imperatores bellicosos atq; fortissimos, & exercitus in praелиis saeva districtione, districta saeuitate ordinatos. Vt interim nunc taceam de gentibus caeteris. Gentem Iudaeam bestia ista comedit atq; comminuit, & reliqua pedibus suis conculcauit, quia locum destruxit, & gentem percussit in ore gladij, & eos qui reliqui fuerunt in captiuitatem, vendidit, atq; dispersit. Non proinde Romanum imperium vnum fuisse cognoscentibus, ex captibus draconis nati, quia iustam fecit, quamuis nesciens, vindictam sanguinis Christi, sed quia potestas eiusdem imperij Christum occidit, & martyres Christi, proinde magnum caput extitit inter omnes impios, qui tunc vivebant, & erant vtiq; corpus vel membra diaboli.

Dani. 7.

Quod Hebraei putant de sexto capite dictum: Exterminauit eam aper de sylvae, &c. ineptum esse.

CAPVT VI.

L II

Hebraei

Tfal. 7. **H**ebraei, quod in Daniele tacitum est, in Psalmo dictum putant. Exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Quarum illa terribilem bestiam similitudinem aperi vel singularis ferus fuisse aut uant. Huic opinioni illud repugnans esse videtur, quod illi bestiae terribili cornua ascribuntur. Habebat (inquit) cornua decem. Considerabam, & ecce cornu aliud paruorum ortum est de medio eorum, &c. Hoc (inquam) repugnare videtur. Denique aper cornua non habet. Itaque bestiam illam existimare vel dicere fuisse a prum, sic arbitramur fuisse incongruum, sicut Delphinum syluis appingere, fluctibus aperum. Simul & hoc animaduertendum, quia tegna Persarum & Medorum, quae in eadem visione significata sunt per vrfum, & pardum, in alia visione, quae ostensa est de futuris regibus eorumdem regnorum, qui videlicet reges per cornua significari debuerunt, per aliorum facies animalium demonstrata sunt, scilicet arietis & hirci, quibus cornua naturae dono constat attribui, igitur quod scriptura tacuit de nomine quatuor bestiarum, nobis quoque tacitum sit, ut quicquid ferocius in bestia cogitauerimus, hoc Romanorum formidolosum imperium intelligamus.

Quomodo bestia quarta de mari ascenderit, & sextum caput draconis in ordine constituerit. CAPVT VII.

Dandum in malis no. **B**estia haec terribilis de mari quomodo venit & Quomodo de mari ascendit & quomodo ante mulierem, quae erat paritura in illa septimo capite draconis cruenta serpe caput istud constitit? Nimirum per magnas atque inenarrabiles discordias, per bella ciuilia, bella plus quam ciuilia. Discordiae spiritus, quem haec bestia spirauit, mundum vexauit, gentes assidit, ciuitates & tegna caedibus cruentauit, terras serē omnes Europam & Africam atque Asiam suo, gentiumque serē omnium sanguine compluit. Sunt historiae, legant qui volunt tragodias generis humani, labores mundi, verē (ut ait Iohannes) in maligno positi. Quod satis ad eiusmodi effectus clarum, & clarum est legenti atque intelligenti. Nos ad illam insaniam partem summam tendimus, quia aduersus saepe dictam & saepe dicendam mulierem in vtero habentē sese erexit, deorsumque suos ferreos perparauit caput istud, ut cum peperisset, deuoret filium eius.

Herodem patre Idumaeo, matre vero Arabica natum, a senatu Romano, regem Iudaeae decretum fuisse. CAPVT VIII.

Herodes. **I**mperante Augusto Caesare, centesima & octogesima quarta Olympiade, consulibus Calo Demetrio, & Caio Africano, Herodes a Romano senatu gratia Caesaris Augusti, & fauore Martii Antonii rex Iudaeae decernitur, non erat genere Iudaeus, imo patre Idumaeus, & matre Arabica progenitus. Nicolaus tamen Damascenus (ut meminit Iosephus) ait, patrem huius Herodis Antipatrem, genere nobilissimum Iudaeum fuisse, ex illis, qui ad Iudaeam de Babylone reuerti sunt. Hae autem, inquit, id est, refert ad gratiam Iulii eius, quem regem Iudaeorum contigit fieri, cum non esset regis, sed nec Iudaici generis. Nam Antipater genere Idumaeus exiit, quique multas possidens pecunias, totius Iudaeae potestatem, & tuitionem a Caesare accepit, amicus Hircano regi & sacerdotum principi. Sed cum tandem & segnem Hircanum vidisset, priorem filium suum Phaselum, duce in Hierosolymis, secundum vero Herodem Galilaeae torem ordinauit, qui postmodum (ut iam dictum est) ad regnum peruenit. Praedixerat de illo quidam in concilio vir iustus nomine Samaeus, praesente Herode, cum pro crimine fuisset uocatus, si autem putpura circumdatus armis stipatus. Vos (inquit) vel legem accuso, quantum ei licentiam dedistis. Scitote quod is quem nunc propter Hircanum uultis absolueri, quandoque nos & ipsum regem torquet. Nihil autem haec dicendo mentitus est. Nam Herodes cum regnum contingeret, omnes in concilio tunc inuentos cum ipso Hircano occidit.

Discordias inter senatum & populum Iudaicum, Herodi regnum peperisse. CAP. IX.

Discordia summa, discordia cruenta, tam Romani Senatus, quam Iudaicę gentis cognum illi peperit. Denique cum Caius Celsar, & magnus Pompeius totius orbis viribus conflixerit, & in Iudaea fratres Hircanus & Aristobulus de principatu atrociter contendunt, Antipater potens, & (ut iam dictum est) multas pecunias possidens, dum in Iudaea fauet Hircano iustiori quidem, sed segniori, & in Romana republica multis obsequiis, pluribus impensis, mercatorum gratiam Celsari iam victoris, victumque Pompeium usque in Aegyptum persequenti, magnam sibi potestatem promeruit, & apud victricem Romanorum partem Herodi filio viam ad regnum obtinendum magnis meritis aperuit. Sciendum quoque, quod per illum Hircani atque Aristobuli discordiam, templum in Hierosolymis semel, & iterum magna cum calamitate violatum fuit. Primum namque Pompeius Aristobulum victum habens, ciuitatem aggressus, contra socios Aristobuli, & per seditionem in ciuitate receptus, templum irrupit commotum atque cadente maxima turre, per quam aperta parte templi hostes irruerunt, & omnia Iudaeorum eade completa sunt. Quidam enim occidebantur a Romanis, alii vero semetipsos occidebant, & ita ceciderunt viginiduo milia Iudaeorum. Romanorum vero perpauci defuncti sunt.

Ne

Nec verò parua in templo commissa sunt, dum ea quæ prior tempore inuisibilia vel inaccessibilia erant, adisset Pompeius, & cum eo non pauci vidissent, quæ non liceret nisi sacerdotibus intueri. Deinde cū (vt iam dictū est) Herodes regnum cœpisset, & Antigonus Aristobulianus ciuitatem teneret, idem ciuitas passa est, & in templo multi perempti sunt, Herodi annitentibus Romanis. Et hæc passio Hierosolymorum ciuitati contigit (ait Iosephus) Marco Agrippa & Callidio consulibus, centesima & octogesima quinta Olympiade, tertio mense in celebratiōe ieiuniorum, tanquam reuerſa calamitate, quæ sub Pompeio ludis illata est. Nam extant eodem die captiuitatis viginti & septem anni fuisse noscuntur, cum adhuc obsideretur ciuitas ab Herode & Solyo legato, persuasit Samæus supradictus populo, vt Herodem acciperet, dicens propter peccata eum non posse deuari.

Neq; sceptrū, neq; dux de Iuda auferendū, donec Veniret Christus. CAP. X.

Cum igitur alienus Herodes per tantas, tamq; cruentas, quas commemorare libuit, discordias, regnum cœpisset, tempus erat, vel promissionis iux verbi verax Deus adimpleret. Sic enim fuerat prædictum. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femoribus eius, donec veniat, qui mittendus est. Qui mittendus erat, ipse est qui venit Christus, in quo semine tuo (ait Deus ad Abraham) benedicentur omnes gentes, sicut ibidem à Iacob subiunctum est. Et ipse erit expectatio gentium. Ecce autem veraciter ablatum erat sceptrū de Iuda, & de femoribus eius, quando Herodes alienigena regno iuit intrusus, qui & occidit omnes, qui regij generis videbantur esse, & ipsum Hircanum, cuius lenitate & mansuetudine fuerat prouectus. Vt igitur iustificaretur Deus in sermonibus suis, iam illud semen, quod Abraham promissum fuerat, & cū suramento repromissum, quod itidem Dauid iuratum iuerat, venire oportebat, nec longius differri, quoniam sceptrum de Iuda sic ablatum erat, & dux de femoribus eius ita delectat, vt contra legem Iudæorum, rex, imò tyrannus, sederet in regno, homo alienigena, prædo, aduena, extraneus, homicida.

Præter Zachariam, Elisabeth, Simeonem, & Annam prophetisam, multos fuisse, qui aduentum Christi expectarunt. CAPVT XI.

Quævis putas tunc mens, habitis iustis animabus, erat? Quos autem illius temporis iustos esse dixerim, nisi illos, qui fidem & spem siue expectationem habebant promissionis ad Abraham, promissionis ad Dauid, iuramenti ad Abraham, iuramenti ad Dauid, qui videlicet Dauid fidelis, Deum fortiter tenens, miserere mei dixit, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris? Talium vnus vel notissimus de tempore illo Simeon nobis extitit, psal 50. quin hæc fide declamando & requirendo veritatem Dei, veritatem promissionis, in qua Deus maior homine, sponte hominibus iurauit, responsum accipere meruit non vitium se mortem, nisi prius videret Christum domini. Nunquid illo tempore solus promissionis eiusdem Simeon expectator extitit? Erant vtiq; & Zacharias & Elisabeth ambo iusti, erat & Anna prophetissa, erat & Ioseph & Maria. Dicam adhuc, Nunquid quia solos istos notos nobis euangelis fecit, nullus præter istos erat, qui expectaret fidē & victoriā Dei, vt in sermonibus suis iustificaretur, Luc 2. & vinceret cum iudicaretur? Vtiq; quæuis Herodiana; malitix nubes horrida cœlum obfcuraret, non paucæ in cœlo erant stellæ, luminis eiusdem claritate fulgentes, eiusdem fidei pulchritudine lucentes, & promissionis effectum suspirantes, clamabant animæ multæ, quatenus in sermonibus suis verax & fidelis Deus appareret. Existimō, quod mulier illa in vtero habens, vt sæpe dictum est, nullo vnquam tempore magis parturūdo clamauerit, nunquam magis vt pareret cruciata fuerit. Noli autem viuentes in corpore fideles illius temporis homines solos debere intelligi corpus illius, quam dicimus mulieris in vtero habentis, imò vniuersa dierum, vel seculorum ecclesiā, quando erit ab origine mundi progenita omnis multitudo animarum fidelium, tam in carne degentium quam deposito carnis onere, apud inferos beatā spem expectantium, huiuscemodi desiderij clamores emittebat, & hæc vniuersitas propter vnā eandemq; expectationem, vna mulier in vtero habens exiſtebat.

Neque demonstrando, neque narrando, Christum pro dignitate indicari posse.

CAPVT XII.

Quid iam dicendum, nisi quia mulier illa peperit filium masculum? Hoc autem dicendo quomodo cupit animus imitari, & esse in contemplatione quasi magnæ, imò veraciter magnæ festiuitatis, & triumphalis gaudij, pro eo quod Deus, qui promiserat hoc semen benedictionis, verax apparuit, & quo se impendet? Quam in partem sermo noster sese aptabit, in demonstrationem, aut in narrationem? Si in demonstrationem se verterit, si partem illum, si filium vel masculum illum demonstrare voluerit, hoc tale est hodie, ac si meridiano tempore, cœlo sereno, sole clarissimo, fulgente in ascensu suo summo, digitum quis intendar oculos L. iij habenti

Esa. 11. habenti & vident, dicatq; illi. Vide, ecce sol. Scriptum est enim: In sole tabernaculum suum. Si autem verat se in narrationem, veremur esse superflui, quoniam noui nihil diciuri sumus, quoniam non apud ignotos hæc dicta vel scripta deponimus, non ad ignaros, vel cum ignaris ista conferimus. Verat igitur se tota intentio sermonis ad iocunditatem, & aliquantulum cum iocunditate nitatur habere dignitatem, quatenus & ipse sermo plena fide, pleno fundatur ore, cū grada humilitatis necessarius, vt qui quis illa leger & dignabitur, deleatetur, atq; iocunderetur propter laudem talis filii, propter honorem tanti masculi, & propter gloriam Dei patris, & honorem spiritus sancti, de quo illa beata mulier concepit hunc & peperit. Ista sermonis iocunditas risum habeat illum, quem nomine suo Isaac significauit, beate senectutis & emeritæ fidelis filius, qui typus filii vel masculi huius extitit, quem decrepita mater, scilicet antiqua ecclesia, patriem per vterum Mariæ virginis, veraciter dicere potest, semperq; dicit, ac dicit. Rîum nihil fecit Deus, quia talis filius verè matris filius est æternus. Dignitatem de propterea sancti spiritus facultate mutabimur, de prophetice gratiæ plenitudine sumemus, vbivates eximius Esaias loquitur contra superbiam Assur.

Quod per Esaiam dictum est: Egredietur virga de radice Iesse, quomodo sit intelligendum. CAPVT XIII.

Esa. 11. **E**T excelli statura succidentur, & sublimes humiliabuntur, & subuertentur condensa saltus ferro, & libanus cum excellis cadet. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius aleendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie, & intellectus spiritus cōsili & fortitudinis, spiritus scientie & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Ecce qualis oppositio. Perspice condensa saltus, & libanum cum excellis, inde virgam cum flore suo. Quantum est virga vna florifera, comparatione saltuum condensorum, & montis Libani cum excellis suis, quæ robore magno vel alta sunt, vt pura ligna cedrorum. Atiamen quantum valent condensa saltus, & Libanus cum excellis, comparatione virgæ huius, & ascendens de illa florifera & Siquidem condensa saltus ferro subuertuntur, & Libanus cum excellis cadet. Hæc autem virga & flos eius totum suscepit, eorum portat superne maiestatis pondus, & non cadit, non subuertitur. Dicamus manifestius, quamuis sub istam metaphoram quales translatæ sunt res, non ignoret mundus, non taceat vniuersus, qui in mundo est ecclesie chorus. Perspice hunc gentium quas per condensa saltus intelligimus tyrannos, ac duces, imperatores, & consules. Inde Iudaicæ gentis, quam per Libanum intelligi placet reges, & tetraarchas, atq; summos sacerdotum principes, & inter istas altitudines siue magnitudines subortam humilem de domo David Mariam virginem, Christum parturientem, Deum & hominem, & magnæ victoriæ verbi Dei concipis admirationem, quod in hunc mundum ingrediens, non quæ fuit de altis vel sublimibus parente habere quempiam, solum se sibi iustificare sciens absque opere humano contra illius Assur, id est, diaboli superbiam, ad obtinendum sibi regnum, ad possidendum David patris sui solum, imò Dei patris æternum imperium.

Tunc excelsa Libani cecidisse, cū Herodes alienigena regnaret, templumq; subuersum de nouo ædificaret. CAPVT XIII.

Zach. 11. **V**T taceam de gentium saltu, cuius condensa ferro tunc temporis Romani imperii passim subuertebantur, & subuersa fuerant, ita vt totus à sub illo imperio ileret mundus, quando flos iste de virga vel radice Iesse ascendit excelsa Libani, siue ipse Libanus. Quomodo ceciderunt circa huius floris ascensum. Summum Libani, verticem ipsum intellige templum, quia scriptum est in Zacharia propheta. Aperi Libane portas tuas, vt comedat ignis cedros tuos. Ipsas autem cedros vel excelsa Libani principes gentis, quorum gloriæ caput erat templi ipsū, quo angustius in mundo nullum fuit. Quomodo Libanus iste cum excellis suis tunc cecidit, vel cecidit corripit & Nimirum magni & irrecuperabilis casus eius initium illud dicere non dubitauerim, quod Herodes, quo regnante, ceciderat magnum excelsum regis dignitatis, ablatū quippe fuerat sceptrum de Iuda, & dux de formoribus eius. Herodes, inquam, homicida multipliciter, imò & parricida, tyrannus, non rex, templum verus, quod reuertit de Babylonia sibi transmigrationis ædificauerunt, & victores Machabæi purificauerunt, post sexcentos annos deposuit, & aliud condidit. Vnde illi huiusce operis præsumptio? Nunquid illud opus stare debuit, aut placere Deo potuit? Si David fidelis de tribu Iuda rex inuentus & electus secundus dei, domum domino ædificare non debuit, dicente illi domino. Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & multum sanguinem fundens, quomodo iste non qualiscunq; sanguinis effusor, verumetiam filiorum atque vxorum occisor, & domesticorum siue amicorum furialis interemptor, domum debuit ædificare domino? Non igitur mirum, quod ab impio factum de rapinis atque spoliis regionum ad tam miserabile tamq; horribile peruenit excidium, quo post Christi passionem, consistat illud per Romanos irrecuperabiliter esse exterminatum. Hoc interim dictum sit, quod tunc Libanus cadere coepit, quando Herodes

templum vetus depofuit, & aliud condidit, maius quidem, & duplo maius quam fecerat filii trafmigrationis, fed hoc fecit, gloriam quærens fuam, non Dei.

Herodem, renouando templum, fe Dauidi & Salomoni impudenter comparari voluiffe.

CAPVT XV.

Bene, inquit, noftis, quòd iftud, maximo deo templo noftri patres ædificauerunt, cum de Babylonia reuocarent, & quia defunt ei ad magnitudinem in altum cubiti fexaginta, infiar illius, quod Salomon conftituerat. Nemo negligentiam pietatis patrum noftrorum accufat. Non culpa illorum factum eft breuius templum, fed Cyrus & Darius huiusmodi menturam ædificationis fieri præceperunt, noftri patres & parentum noftrorum dixit, quia videlicet Iudaici cum non efferet generis fe volebat haberi. Subfequutus, & hoc ait. Nunc autem quoniam nutu Dei principatum meo pax larga conceffa eft, & diuitiarum poffeffio, & multitudo reddituum, & quod maximum eft, amicitia fauorq; Romanorum, qui omnium rerum domini exiftunt, cur non ftudemus relictum neceffitatis feruitutis tempore opus corrigere, & integrè Deo præbere pro beneficiis eius meo regno collatis. Hæc dicens propætuit, templumq; in vno anno & menfibus quinque peractum eft. Nonne homo ille, imò beftia fic loquens, & fic propter faciem Dauid fidei, & pacifici Salomoni regibus legitimis, de tribu Iuda regibus fece efferre, aut etiã præferre cõdendit? At ille videlicet fidelis Dauid nulli quicq; rapuit, nec de rapinis domus domini ædificatè inftituit, fed ecce (inquit) ego in pauperatula mea præparauim impetas domus domini auri talenta centum millia, & argenti mille multa, æris verò & ferri nõ eft pondus, vincitur enim numerus magnitudine, ligna & lapides præparauim ad vniuerfa impendia. Hæc dicens, etiã dedit Salomoni filio fuo descriptionem templi, & cuiufq; operis. Et hæc, inquit, omnia venerunt fcripta manu domini ad me, vt intelligeret vniuerfa opera extenplaris. Quod illud dicentem, cū legimus vel audimus, nunquid non eum quoq; cū efferet propheta cuiusmodi offentione vidiffet arbitremur, vt diceretur ei, quomodo dictum eft, & Moïfi de tabernaculo facti, di, Infpice, & fac fecundum exemplar, quod tibi in monte moftraui, Salomon quoq; aurum & argentum non ex rapinis, fed ex Dei dono habuit. Nūquid talibus actibus Herodes nebulo fele cõferre debuit?

Quòd populus fuper illius hominis opere nequaquam letari, neque tanto peccatori debuiſſet adulari.

CAPVT XVI.

Super illius hominis opere populus omnis lætitiã efferri, tantoque peccatori non debuit adulari, fed imprudens, lætitiã completus eft, & primum quidem pro celeritate deo gratias agebat. Deinde de alacritate regis, quam in dedicatione habuit laudibus extollebat. Merito igitur rifus eorum in fletum, & gaudium verti debuit in moerorem. Veritatem fcien dum quia hæc Herodes mutauerit parietes, & fpectandos pro fua gloria magnos congefferit lapides, quos admirari poterant difcipuli quoque Chrifti, dicentes. Magifter, afpice quales lapides & quales ftructura, non tamen depofitum vel mutatum fuerat altare. Quod fi euenerit, altare amplius mirari poſſis homicidæ, imò parricidæ tantum licuiſſe, vt religionis caput, id eſt, altare ipfe poneret, cui Chriftus, vel in quo Dei filius homo factus, Deo patri protinus cum beftia legalibus præſentari deberet. Hæc breuiter de templo ſunt, vt iam videat prudens laudator iudiciorum Dei, quia præter cauſas alias, propter quas templum illud manere non debuit, ita quoque cauſa nocere potuit, vt non quomodocunq; fed nimis malè, imò cum iracundia, quem totus orbis audiuit, caderet, quod ille fabricauit hominum hoſtis, inimicus Dei. Nunc ad ſuſceptum femus redeat prophetica veritatis capitulum.

Quare Deus Herodem in regiam & ſacerdotalem ſtirpem ita faure permiſerit, vt ne quidem filius parceret.

CAPVT XVII.

ET Libanus, inquit, cū excelsus cadet. Iam diximus, quia grande illius Libani excelsum ceciderat, in eo videlicet quòd ſceptrum de Iuda, & de ſcænonibus eius deſecerat. Functus Herodes regiam ſtirpem ferro extirpabat, & extirpare nõ ceſſabat. Vndecunq; regum quippiam ſubintellexerat, quacunq; ex domo vel etiã ſua, imò maxime ſua, ex domo vel genitura regia quempiam æſtimationis offecerat, quandam denique coniugem regis ſtirpis habuerat, præter cõplures alias, Mariamne pontificis Hircani filia, de qua & filios Alexandrũ atq; Ariſtobolum ſuſceperat, ouanino vndecunq; ſiue deſoru ſiue deintus regale quippiam ſperare poſſe præſentat iueiebat immanis beſtia, ſimulq; pōſtices, & ſuos filios regales trucidabat, videlicet ne ſeipſum nimis cupiditè regnantè vlla poſſet inquietare perſona per vllã eiusmodi ſuſpicionem. Iam dubium quippe regia cū ſacerdotali familia permixta fuerat, & idcirco in veramq; pariter ſerebatur trucidulenus homicida nulli ſexui parcens, non ab vxoribus propriis, non à filijs occaſione ſuborta ſerriſſe differens, quoniã quidẽ eius filii materno ſanguine regia contingebant progeniem. Vnde ergo vinceres Deus promiſſor iudicis, vnde iuſtificaberis adimplendo quod promiſiſti, &

iurasti David, cuius spiritus clamare non desinebat in auribus tuis. Miserere mei, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris: nimirum sciebas, & disposueras iustificari & vincere ex loco humilis, vnde impurus Herodes, imò diabolus, cui seruiebat Herodes, nihil posse suspicari, quod valeret procedere ad celsitudinē throni. Hoc est quod cōtinuò per prophetam subiunxit. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientie, & cetera.

Esa. II.

Virgam, virginem Mariam, Christum verò florem esse, & cur de radice Iesse, non de radice David dictum sit.

CAP. XVIIII.

V Biconque Christiana vel catholica fides, ipsa suis auribus audiuit, & ipsa videt suis interioribus oculis, quod virga ista, virga gracilis & pulchra, virga humilis quidem sed recta, est beata virgo Maria. Et flos qui de virga ista ascendit, fructus ventris eius, est Christus Dei filius, & virginis filius est, in quo qui promisit Dei fidelis & verax inuictus est, qui iuravit Deus iustus, & Deus sanctus comprobatus est. Querendū verò hic est, cur placuit spiritui sancto dicere. Egredietur virga de radice Iesse, magis q̄ dicere de radice David sive Abraham, quibus promisit, quibus Deus iuravit. Ad hæc, inquam, si dixisset de radice David, victricem quidem pronunciat veritatem promissionis, sed ipsa dictio minus contineret sacramenti. Nunc autē plus habet mysterii, quia cum præconio veritatis tendentis in semē David, simul nos mittit in lectum paternæ domus eius in rationem tēporis vel diei, quo missus est propheta Samuel ad vngendum regem, quem proiecto Saule prouiderat sibi dominus in filio Iesse, qui & Iesai. Quomodo enim dictum, quomodo factum est? Vitulū, inquit dominus, de armento tolles in manu tua, & dices, ad immolandum deo veni. Timebat enim Samuel. Audiet, inquit Saul, & interficiet me. Et impleuit cornu oleo iuxta præceptum domini, & iuit, ad immolandum, ait, domino veni. Sanctificamini & venite mecum vt immolē. Sanctificauit ergo Iesai, & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium. Cumq̄ ingressi essent, vidit Heliab, & ait: Num coram domino est Christus eius? Et dixit dominus ad Samuelem. Ne respicias vultum eius, nec altitudinē stature eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico, homo enim videt ea quæ parant, dominus autem intuetur cor. Vocauit Iesai Aminadab, & adduxit Semmā, similiterq̄ & alios filios suos, qui fuerunt septem numero, & nō elegit dominus ex istis. Ait Samuel ad Iesai, Nunquid completus est numerus filiorum? Adhuc, inquit Iesai, paruulus reliquus est, & pascit oves. Iubete ergo Samuele, misit & adduxit eum. Qui cum venisset rufus & pulcher aspectu, decoraq̄ facie, Surge, ait dominus, & vnge eum, ipse est enim.

1. Reg. 16.

Respectum personæ.

Quid sacramenti fuerit in rebus gestis radice Iesse, hoc est David, quod ad Christum pertineret.

CAPVT XIX.

Q Vid nam sacramēti latet in illis rebus gestis, nisi quod audiuius & subintelligimus in istis verbis prophetis. Excelli statura succidēt, & sublimes humiliabūt, & subuertentur condēnati saltu ferro, & Libanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Deniq̄ cum iste sit sensus. Superbi & diuites relinquēt, & de puella humili sive pauperula promissio veritatis impiebitur, simul per hoc dictum quod est de radice Iesse, vetus experimentum mentibus nostris adducit, quod accidit Iesse, reprobatis maioribus filijs eius, & assumpto humili vel paruulo David, qui erat minimus. Idē ergo est, ac si dicat, Quid miramini, quia dixi, excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabūt, & humilitas exaltabitur? Similiter factum est in diebus Iesse. Vultuosus erat Heliab, & alta erat statura eius, sed abieci illum ait dominus. Itemq̄ ad reliquos magnos filios eius secundum illorū similitudinē multi erunt, quando propheta hæc implebitur, excelsi statura & sublimes in gloria, tam de regali, quā de sacerdotali prolapia, potētes viribus, & valētes armatos producere exercitus. Sed nū de illis elegit dominus, nec ad implendum promissionis suæ verbū opus habebat sublimitate hominum, altitudine aulicorum in curribus, & in equis exultantium, qui in multiplici suore hominū, in multitudine plausu popularium, & nō in domino confidunt: & tunc minimus filiorum Iesse, paruulus David complacuit, & postmodum humilis ancilla domini præ cunctis hominibus emissa in spiritu humilitatis altissimo complacebit, vt ex ipsa cōpleatur promissio nascēte Christo, ac si de virga gracili spectabilis ascendat flos. Præterea sicut illic prætēta immolationis festiuitas, & adductus de armento vitulus occurrentibus Samuēli senioribus ciuitatis, & admirantibus aduentum eius, causam subiecit, ne audiret Saul. Ita & hæc desponsatio virginis sive cōsuetu nuptiarum solennitas, & Ioseph maritus puellæ nominatus, diabolū sefelit, & cunctos satellites eius, vt erant Herodes & complices eius, vt nescirent sacramentum, cuius sciendi nondum erat tēpus.

Esa. I.

Esa. II.

Laudabile Dei consilium esse, quod in humilitate diabolū atque Herodem sefellent, & ars artem Iusurie.

CAPVT XX.

Apud

A Pud Maronem iocatur quispiam gloriabundus, & dicit. Nihil refert armis contingat palma, dolisue: profectò sententia hæc, ad huius palmæ siue victoriæ rationem non valet. Multum quippe refert, multo melius & valde vtilius est, Deum vel dei verbum sic viciisse, vel ad procedendum procedere, vt in toto prælii congressu ars temerè falleret: quam si de nobilibus atque potentibus, carne assumpta, materialibus armis eorum contra homines impios dimicaret, quomodo inuisibilis, & nondum homo factus, per Machabæos aliosque fortes atque fideles viros dimicauit, & armis paucorum sæpe multa millia peremit. Hoc itidem facere poterat, vt incarnatus de aliqua siue Hircani tunc temporis potestatis, siue alicuius cæterorum silia, bellica sibi ob defensionē veritatis adhiberet instrumenta meliori prouentu, quam vel Machabæus vel ipse Dauid vnquā pugnauerat. Vt (verbi gratia) perfereretur vnus mille, & duo vngarent decem millia. Multo melius, inquam, est, quod ars artē sefellit, quam si res acta fuisset armis eiusmodi. Non, inquit, in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit dominus exercituum. Hoc erat verbum domini ad Zorobabel apud Zachariam prophetam. Vbi septem oculos super lapidem vnum, & septem lucernas super vnum candelaebum vidit, quæ non erant aliud, quam septem spiritus domini requiescentes super hunc florem vnum.

Quam vtile nobis fuerit, Christum è paupere Virgine matre nasci.

CAPVT XXI.

N Vlla potest verbis lingua consequi, imò nec cuiusquam cogitatu comprehendere mentis hominis, quanta nobis commoda prouenerunt ex eo, quod humilitas diuinitatis, humilitas verbi Dei, non diuitem, sed pauperem virginem matrem sibi elegit, quod ancillam suam respexit, tanto apud se coram diuitibus vel superbis humilem, quanto constat excelsis Liban cedris minorem esse virgam quamlibet, de radice verusta egredientem. Si enim parentes Christus diuites elegisset, quis hodie pauperibus in ecclesia Christi locus esset? Nunc autem & potentes Deus non abiicit, cum & ipse sit potens, & sæpius in hoc mundo pauperes eligit, cognoscendo illos in benedictionibus suis, id est, præclara illis dona tribuendo spiritus sui, qualia nimirum diuitibus habentibus consolationem suam rarius concedit. Videte (inquit Apostolus) uocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegerit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contempnibilia elegit Deus, & ea quæ nõ sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Ergo pauperibus & infirmis sæpius ecclesiæ uocationis suæ dona largitur Deus abundantius. Et ista consideratio pulcherrima nobis efficit considerationem patris optimi, qui notum & verum habet testimonium, quod spiritum omnium iustorum plenus fuerit. Qui minus indiget, inquit, agar Deo gratias, & non murmuret. Qui verò plus indiget, tribuatur ei, & humilietur pro infirmitate, nõ extollatur pro misericordia. Nimirum hæc dicit, hanc sentimus esse imitationem dei, qui spiritualia sua dare abundantius confuevit plus indigentibus, scilicet pauperibus, infirmis, ignobilibus, vt secundum multitudinē dolorum in corde ipsorum, consolationibus huiusmodi lætificentur animæ ipsorum.

Laudat incarnationem Verbi, ex Psalmo Dauidis, Eructauit cor meum verbum bonum.

CAPVT XXII.

Q Va voce, quibus, vel quantis laudibus, floris huius de virga cuiusmodi ascendenti pulchritudinem prædicabimus, vnde verba sumemus? Nos penè omni, penè infantes ad tantæ dignitatem rei, vbi pulchritudo cum fortitudine, fortitudo cum pulchritudine floret ac viget, cuius ipse spiritus sanctus laudator est. Quid eloquimur ita, vt secundum nostræ mentis intentionem ipsum audire delectetur. Sumamus aliquid non de nostro quod nulloquã est, sed de plenitudine ipsius qui omnes sanctos adimplet, de thesauro boni cordis, thesauro lucanditatis & exultationis, quem super prophetam huius verbi sui, super prophetam patriarcham, & regem thesaurizauit, dicitem in persona ipsius Dei patris. Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis, statim ipse propheta ex sua persona succinit. Speciosus forma præ filii hominum, diffusus est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternū, Accingere gladio tuo super femur tuum potentissimè. Specietua & pulchritudine tua, inrende prosperè procede & regna, & cætera. Pute se anima pauperum, pericula, nunc ad fontem sermonis venisse, vnde haurire possit, quod loquatur ad gratiam honoris huius speciosi & pulchri pro bona intentione, Magis delectandi quæ docendi intentione, o tu qui quicquid hæc legis vel audis, me existimato immorari, quia dulce est, pulchrum & prætiat, nota replicare atque frequentare de forma speciosi, de specie & pulchritudine formosi atque potentissimi gladio suo super iocum suum accinãti, prosperè procedentis & regnantis, quem sui veritate, in mansuetudine & iustitia mirabiliter dextera sua deducit, cadentibus lub ipso populus in corde suo, quia crucifixi sunt sagittis suis a curis, sagittas ditionum eius saluaretis, vt doleant quod olim fuerunt inimici regis, eumque adorent cadentes, cadant in facies suas eum adorantes.

Quo-

Quomodo Verbum Deus dicitur intelligendum sit, Lingua mea calamus scribae,

CAPVT XXIII.

Esa. II. **P**ariter assumptis vtriusque testimonio, & illo Efsaiano, & isto Dauidico, primum contem-
plari libet hoc dictum Dei patris. Lingua mea calamus scribae, velociter scribentis. Lin-
guam Dei patris spiritum sanctum promptum est intelligi, quia sicut lingua carnis administrat
verba hominis, ita spiritus sanctus animae credulae suggerit verba Dei. Vnde & quando super
Apostolos Christi descendit, quos nimirum eatenus homines sine literis & idiotas, & deinceps
peritos & eloquentes facere veniebat, in linguis igneis apparuit. Confestim cur ita apparere
voluerit, sequens effectus indicauit. Facti sunt namque charitate & zelo bono fortes ac ferui Dei,
quod significauerat ignis. Facti sunt eloquentes variis linguis, & scripturaru periti, quod lingua-
rum deperatione praerogauit. Cum igitur dicit in isto quidem, Lingua mea calamus scribae, ve-
lociter scribentis. Per illum autem, Et requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiae
& intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis, & repleuit eum spiri-
tus timoris domini. Manifestum est de Christo, quod verè Deus sit, & quod veraciter habet in
ipso plenitudinem diuinitatis corporaliter, quamuis in hoc tempore, cum fides Christiana sit fir-
ma, & haec assertio non indigeat, cum fide necessaria, delectabile & vtile est etiam compe-
tentem habere scientiam. Natura humana de virginis carnis substantia sic est assumpta, ve-
lociter membranula munda & bene accurata, scriptorioque operi accommodata, & ipsa lingua pa-
tris, id est, spiritus sanctus, velociter percurrit, velociter tanquam calamus scribae totam praer-
scripsit, totam verbi substantiam repleuit, nihilque residui fuit, sed totum quod erat in corde pa-
tris, illi animae inscripsit, totamque sapientiam, totumque intellectum, totumque consilium, to-
tamque fortitudinem Dei, totam scientiam, totamque pietatem Dei, & totum timorem domini,
vt nihil esset, quod non sciret, nihil quod non posset, nihil in Deo patre quod non haberet hu-
mana pueri huius natura, vnde & Deus est.

Quomodo intelligendum, Eructauit cor meum Verbum bonum, dico ego opera mea regi.

CAPVT XXIII.

Verbu bonum et uolare quid sit. **H**oc intelligimus esse, quod ait ipsa persona patris, eructauit cor meum verbum bonum,
dico ego opera mea regi. Res magna, dictum autem non valde magnum rei compara-
tione. Quid enim hoc dictum, eructauit? quid magnificentum est? Inter nos, dico, eructat quisque
nostrum, dum fatuit est, sed durius quisquam ructu alterius faturatus non est. Dicit aliquis o-
pus suum, sed qui audit, non statim cosequitur audiri operis effectum, vt faciat similiter, quic-
quid ab illo factum est. At ille qui haec loquitur, Eructauit cor meum verbum bonum, qui ait,
dico ego opera mea regi. Bonum illud verbum, ipsam boni verbi substantiam tota plenitudi-
ne edidit in vierum virginis: & regi, id est, homini, quem formabat de vero eiusdem virginis,
opera sua sic indidit, vt sit & ipse opifex siue artifex non dissimilis, magna haec & mira praedi-
cantur per haec duo verba exigua, Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego. Solent gram-
matici, vocare tropum, quem dicunt tapinosin, qui modus locutionis humilitas est magna res,
velut si mare intendens dicat gurgitem: si vastum montem dicat cumulum vel collem. Equi-
dem non ausim in maiestate tanta rei declamare naenias istas, veruntamen nusquam reperiri
existimo praerogationem, in qua voces rebus quae significantur tanto impares sint, vt sunt in lo-
quutione praesenti. Vt quid igitur taliter dictum est: imò quomodo diceretur taliter, quum dictum
est, vbi enim verba inuenirentur ad rem sufficientia, quae intelligitur? Sit quidem in verbis de-
fectus, sed eundem defectum ipsam vocum minoritatem si rite perpendis, studiosa mens ad-
ficat. In quo in eo videlicet vt anima duertat opus quidem grande, sed Deo non difficile. Quis
enim homo plenus edulio fatigatur eruando? Sic nimirum Deus pater bono plenus verbo non
laborauit, humanae naturae illud inferendo.

Quare Deus incarnari, & non potius per angelum genus humanum saluare voluerit.

CAPVT XXV.

Quaestio. **H**oc opus bonum fecit Deus, summè potens, summè bonus, hoc est, quod patribus promi-
sit, quod iurauit ad Abraham, iurauit ad Dauid. Tanquam summè bonus, spontè promissit,
spontè iurauit, tanquam summè potes adimpleuit. Denique sicut summè bonitatis est, quod hoc facere vo-
luit, ita summè potentiae est quod hoc facere potuit. Diligent animaduertendū, solent enim nō
nulli dicere. Vt quid Deus, Dei verbū, venit per semetipsum, & homo factus est, ad saluandum
genus humanū, cum hoc idem fieri potuisset per aliu. Cur non potius misit aliquē legatum? cur
non misit angelū suae archangelū? Ad haec, inquit, videlicet quis nulli alii, nulli nisi soli naturae
diuinitatis hoc fuit inquam possibile, assumere quod non erat, & manere quod erat. Et vnde illud
hoc possibile, videlicet quia iura vel substantia diuinitatis tanto subtilior est anima rationali,
vt eam penetrare possit. Fideliter hoc inter cetera patres catholici sumpserunt & scripserunt
pro ar-

pro argumento veritatis contra hereticos, quod spiritus sanctus æquè ut pater & filius Deus sit, quoniam & ipsa humanæ animæ est capabilis, & capax eiusdem animæ rationalis. Nisi enim deus esset, neque humano, neque angelico spiritui capabilis esset. Proinde notandum quod quævis dicatur quis plenus de mono, non sic implet hominem ille spiritus, ut penetret animam eius, sed cauernas corporis intrare potuit, quo ebrietas siue febris animamque deprehensam in suis fedibus exagitat atque affligit. Solus Deus vnus Deus pater, & filius, & spiritus sanctus, cui vult, & prout vult rationali animæ vel spiritui sese infundit, & in eo mansionem facit. Frustra igitur dicit, vel querit quis, cur non legatū vel angelū miserit, sed per semetipsum, ad saluandū genus humanū venerit Deus, verbum Dei, quia videlicet naturā induere humanā non potuit, nisi sola natura Dei, vnde sicut bonum, quia voluit, ita omnipotentem prædicamus, quia potuit.

Christum, salua matris virginitate, natum esse. CAP. XXVI.

Quid de salua matris virginitate dicemus ad laudem ipsius? Contra naturam, Iudæus inquit, virgo parere non potuit. Nos autē credimus, propter quod & loquimur, quia talem filium supra naturā virgo parere potuit. Non dicimus contra naturā, quæ non est natura iniuria, sed dicimus supra naturam, quia naturæ est gloria. Quæ ratio est dicere, quod non potuerit quicquid supra naturā, qui fecit naturā? Per verbū omnia facta sunt, si omnia, profectō & natura feminea. Ergo ne fortior esset natura, quā is (per quē facta est natura) nimirū rectè sapit homo rationalis, ut dicat, quia qui omnia fecit, & ipsa natura, consequenter omnia vincit, & ipsam naturā. Quod si Iudæo vel Manichæo magnitudo miraculū ad incredulitatem prouehit, quid rogo magis mirū, id quod assumptus vel formatus est homo de terra anima & sensibili, an quod homo plasmatus est de terra inanimita & insensibilis. Denique terræ animata, & sensibilibus Mariā dixerim, quoniam de terra & ipsa & nos sumus facti. Porro terra de qua primus homo plasmatus est, inanimita sine dubio fuit, & insensibilis. Nōne ergo plasmatio primi Adā, plasmatione secundū mirabilior fuit? Siquidē materia viuens, & sensibilis. In sexina, & is virgo vniuersior est huic operi, quæ fuit illa materia neque viuens, & sensibilis. Igitur illa quidē plasmatio mirabilior sed illa venerabilior.

Quid sit, speciosus forma præ filijs hominum, & gladius super femur accinctus.

CAPVT XXVII.

Ecce speciosus forma, ecce potentissimus gladio suo super femur accinctus. Agnoscehdus est, cuius victoriæ prædicamus, cuius triumphalē currū laudando subsequi operamus, olim verbum, nunc & caro, olim Deus, nunc & homo speciosus, inquit, forma. Quid est forma? Diuinitas. Diuinitas namque forma est, forma namque formatū, forma carnis materia. Diuina substantia, sicut ante nos dictū est, sine materia forma est, atque ideo vnū est id quod est, reliqua non sunt id quod sunt. Vnum quodque enim habet esse suum, ex his ex quibus est, ut cum homo terrenus consistat ex anima & corpore, corpus & anima est, non vel corpus vel anima in partem, igitur non est id quod est. Quod verō non est ex hoc atque hoc, sed tantum est hoc, illud verē est id quod est, & est pulcherrimum fortissimumque, quia nullo nititur. Igitur speciosus forma, id est, speciosus secundum diuinitatem. Ista in eius speciositate, qua speciosus est præ filiis hominū, qui vniuersi diuinitatem non sunt, soli amatores eius vident, soli videbunt regem in decore suo, videbunt oculi eius, qui diligunt eum. Et ego, inquit, manifesta bo ei incipimus. Quid porro est gladius, quo accinctus est iste speciosus, iste potentissimus? nimirū vnum idemque verbū Dei, verbū Deus, forma est speciosi, gladius est potentissimi, nam viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti. Igitur ut iam dictū est, ecce speciosus, ecce potentissimus, speciosus ut flor, potentissimus ut gigas, cuius à summo coelo egressus, & occurrit eius visus à summū eius. Talis in hunc mundū ingreditur visibilis factus, visibiliter pugnaturus, qui prius inuisibilis, inuisibiliter præliabatur, pugnaturus noua belli specie, scilicet nō exercitu, neque in robore, sed in spiritu suo dæmonia potens euertere. Hunc florem speciosum, hunc regem potentissimum alibi sancta scriptura prædicat, agnū liabentem, inquit, cornua septi & oculos septi, scilicet septi spiritus, qui super florem requiescunt, sed de agno, qui & vincens leo, postmodum suo loco erit dicendum.

Sicut sepius forma spiritus super florem requiescunt, ita sepius laude Psalmi huc regem Christum canit.

CAPVT XXVIII.

Nunc delectat breuietate inueneri, vtrū sicut spiritus isti omnes super florem requiescunt, ita secundum singulos eorū propriū quid in psalmo, siue in canticō præliabato dicatur, ad regē speciosum, regem potentissimū. Dico ergo opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ, veltiter scribentis. Dicta hæc esse secundū spiritū sapientiæ & intellectus nō indiget assertionē nostrā, quia manifestè vbi filio regi pater Deus sua dicit opera, ibi sapientiā, & ibi lingua eius operatur ut scribæ calamus, ibi intellectus. Diffusus est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternū. Accingere gladio tuo super femur tuū potentissime, &c. Et deducet te mirabiliter de caetera tua. Hæc intelligimus delectatur secundū spiritū cōsiliū & fortitudinis. Cōsiliū namque fuit quod videtur

videns Deus non posse nos ex nostris operibus iustificari, & omnes sub peccato esse conclusos, diffudit gratiā, id est, peccatorum remissionem gratuitam in labiis huius speciosi, & propterea hunc benedixit in æternum, scilicet nasci sanctum, & ab omni peccato mundum, ut efficaciter in labiis eius ista gratia diffunderetur, diceretque peccatrici, quæ erat vna & vniuersa ecclesia. Dimissa sunt ei peccata multa, non quia operata est multū, sed quia dilexit multū. A cingi gladio super femur, prospere procedere & regnare, & sua dextera deduci mirabiliter, sine dubio fortitudinis opus siue effectus est, Sagittæ tuæ acutæ, quid est, nisi tibi in doctrina huius prædicatione ne semper scripturarum paratæ sunt sententiæ quibus confixa corda illorum, qui fuerant inimici credunt, & acquiescunt veritati, & cadunt adorando te, facti amici. Ergo pertinere hæc ad spiritum scientiæ, non dubium est. Vixit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Oleum istud profectio spiritus pietatis est. Oleos Græcè, misericordia latine. Nihilominus & concupiscit rex decorem tuū, ad eundem spectat pietatis spiritum. Nam regis huius concupiscentia non aliud est, nisi pietas. Hoc est oleum, quo vnctus est speciosus iste rex, in multitudine misericordiæ benedictus adueniret, concupiscentiam habens animarum perditarum, per blandimenta misericordiæ conuocare illas ad suum salutis æternæ trichinū. Spiritus timoris, domini in eo, non est, ut timeat, sed vt timeatur, & vt circa ipsum religiosa sanctitas, sancta & timorata sit religiositas. Huc pertinet illud. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Adducentur regi virginæ, afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis, & populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

Quare non dictum sit manebis, sed requiescet super eum spiritus domini.

CAPVT XXIX.

VNum est adhuc eiusdem capituli verbum, in quo tenemur, ne iam processum regis prosequamur, ne iam partum beatæ mulieris qualiter deorare voluerit draco ille narretur. Quod est illud verbum? & requiescet ait super eum spiritus domini. Non dixit, & manebit, sed requiescet dicere maluit, nec dubiū est, quin aliquid plus significet quàm si dixisset, manebit. Attenda mus quia sermo propheticus est. Cul (inquit Petrus Apostolus) beneficis attendentes, quasi lucernæ lucentes in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Ecce locus quidam occurrit caliginosus quidem, sed ista lucernæ huius, id est, prophetici sermonis flammula, clarum illum nobis facit, & tanquam lucifer diem intelligentiæ adducit. In deserto loquētes domino ad Moysen, sacerdotio fungeretur Aaron Chore. Dathan & Abiron, alique proeter synagogæ steterunt aduersus Moysen & Aaron stetit omnis gladius eorum contra dominum. Vnde & propter execrabilis superbæ malum, non consuetam hominum morte interierunt, sed nouam remiecit dominus, ut aperiens terras suam deglutiret eos, descendenterque viuentes in infernum, quia blasphemauerunt dominum. Propterea, ignis egressus à domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum. Deinde loquere (ait dominus) ad filios israel, & accipe ab eis virgas lingulas per cognationes suas à cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & vnusquisque nomen super (ait dominus) virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, quem ex his elegero, germinabit virga eius, & cohæbebit me querimonias filiorum israel, & cætera. Factum illud in lege, quod germinauit virga Aaron, & urgentibus gemmis eruperunt flores, & cum foliis fructus, atque ita cessauit superbia de sacerdotio conficiantium. Illud inquam, factum in lege, consistit cum isto vaticinio prophete, quia dum inuehitur contra superbiam Assur, excelsi (inquit) statua succenduntur, & tubi mes humiliabuntur, & subuertentur condensa latus ferro, & Libanus cum excelsis caderet, & subaudire licet, sicut succisi vel humiliati sunt, sicut subuersi sunt, & ceciderunt Chore, Dathan, Abiron, & complices eorum, statimque subiungit. & egredietur virga de radice leste, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Nimirum & hic subauditur decer, sicut ascendit flos de virga Aaron, & sicut requieuit, id est, ab ira sua cessauit, & placatus est spiritus domini, quem exacerbauerant murmuratores & superbi.

Præter Christū neminem fuisse super quem requiescisset spiritus domini dici posset.

CAPVT XXX.

Igitur secundum illam similitudinem intelligendū est quod ait. Et requiescet super eum spiritus domini. Nam sibi quidem aliquanra fuit imititudo. Hic autē res est multo amplior. Ibi virga insensibilis flores & folia supra naturæ usum producentes, atque nunc, id est, querelas paucorum rebellium cessare fecit. Hic virga sensibilis virga, id est, virgo siue vterus virginalis, florem, scilicet iam dictam speciosum regem pariens, superbiam diaboli percussit, superbæ culpam de toto genere humano correxit, & iram Dei, quæ proinde superuenerat, auertit, placatumque Deum nobis reddidit. Itaque super hunc florē requiescet, ait, spiritus domini, id est, propter Christum mitigabis omnem iram tuā domine, & auertes ab ira indignationis tuæ. Nunquam enim te inquietabit flos iste: mitis quippe est & humilis corde. Ex Moyses quidem mitis erat

erat super orones homines qui morabantur in terra, sed non vt hic, non ita semper, non ita impassibiliter. Vexatus enim & exacerbatus distinxit in labijs suis, distinxit, & dominum non glorificauit. Ad quas contradictiones loquendo, non sicut micis, & aliter quam voluisset audire spiritus domini, quia locusus est verba incredulitatis. Propterea dominus ad Moysen & Aaron, *Nume. 10.* non introducit, ait, populos istos in terram, pro qua iuravi patribus eorum. Iste nunquam distinxit in labijs suis, imò cum malè tractaretur, non aperuit os suum, & sicut ouis, sicut agnus coram tondente se obmutuit. Dignus ergo qui populum introduceret in veram reprobationis terram. *Esa. 53.*

Sicut virga Aaron, ita & virga Iesse, superbi certaminis finem fecit.

CAPVT XXXI.

M Vitum est quod de scripturis admodò clarificat lucerna verbi huius prophetici. Et requeſcet super eum spiritus domini, sed in eiusmodi diutius immorari, presentis non est propoliti. Veruntamen vt propolita similitudo decentius explicetur, hoc solum adhuc dicere libet, quia sicut contigit superbis illis contra quos in deserto (vt iam dictum est) virga floruit, vt noua & insolita perditione perirent, ita contigit excelsis & sublimibus illis, quorum temporibus egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit, vt dissimili casu caderet; & interitu suo dissimiles cæteris hominibus, quicunq; bello interlerunt, existerent. T estatur hoc Iosephus, qui miserabile illorum describens excidium, dicit de illis: Singillatim quidem iniquitates eorum narrare non potero. Vt autem breuiter dicam, neq; aliam ciuitatem vnquam talia perpessam esse puo, neq; vllam nationem post hominum memoriam malitie ferociorè fuisse. Et alibi: Deniq; omnium post condita secula res aduersas, si cum ludæorum calamitatibus conferantur, superatum iri non ambigo. & horum author nullus externus est. Erant quippe isti manum de parte Assur, id est, diaboli, contra cuius altitudinem virga ista ascendit; cum suo flore, id est, virgo humilis cum filio suo miti & humili.

VNDRECVMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER DVODECIMVS.

Beatam Virginem Mariam mulieris in Vtero habentis parturientis, & vt pariat clamantis, non minimam partem fuisse.

CAPVT I.

Idem iam, & adhuc dicendum est; quia draco stetit ante mulierem que erat paritura, vt eï peperisset, filium eius deuoret. Hic iam nomē mulieris duplicē sensum habet. Antequā esset beata virgo Maria. Antequā (inquā) & longè prius erat mulier, quia in sacramento sentimus, id est, ecclesia, & vtriq; pregnantans mulier mente grauida gerens verbum promissionis, sicut iam sepe dictū est. At verò propria & vltata significatione secundum sexum Maria *Galat. 4.* mulier extitit, quāuis virgo, dicente Apostolo: Misit Deus filium suū factum ex muliere, factum sub lege. Mulier hæc sue hoc humani generis indiuiduū, mulieris istius pars *Ecclesia. 9.* est, quam dicimus ecclesiam, id est, credentium collectionem vniuersam. Vbi ergo mulier ista, *Esa. 9.* id est, virgo Maria peperit, totam ecclesiam peperit, quis nescit? Propterea dicimus vniuersi, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis.

Draconem etiam Maria filium deuorare voluisse.

CAP. II.

Q Vid porro fuisset deuorari filium eius: Nimirum ita mori, vel occidi, vt periret nomen eius. At illud sextum caput draconis, illa bestia terribilis, non sicut dentibus magnis, dentibus suis ferretis, ea que circa corpus sunt bonorum siue malorum comedere siue comminere atque cõculcare potuit. Ita etiam in causa ista, summe agitatori diabolo satisfacere preualuit Herodes, cuius precedenti libello mentio facta est, qualiter quæserit puerum ad perdendum eum quis nescit, & quis non audiuit? Planè impius ille Romanus satelles imperii, nec impicitatis crimine vacuus est Augustus ipse, qui ad suggestionem eiusdem Herodis tam pronus extitit, vt concederet illi quoquo pacto regem perdere quem natum audierat, tanquam regna hominū rex ille tollere haberet, quod ita nō erat. Crudele itaq; stultæ, crudele eius fuiticium

M

mulier

muller sæpe dicta de incolumitate filij sui secuta, iam dudum exprobrauit, & exprobrare non cessat. Non (inquiens) diripit mortalia, qui regna dat coelestia. Crudelitas Herodis Romana potestare facti regis tam cito in Romanum imperium redundauit. Nec enim tot pueros impune occidere potuisset, nisi Romanæ potentie licitiam, vel consensum Augusti Caesaris habuisset. Sicut cum voluit inde permissum accepit proprios trucidandi, ita presento metu ne fideres sibi met vel Augusto de mutatione regni, siue imperij, concessionem adeptus est tot pueros occidendi, quotquot in Bethleem, & in omnibus finibus eius per duos annos fuerant nati. Futurum quidem erat, vt per manus Romanorum rex iste occideretur, sed nondum erat illius rei tempus, nec sic faciendum erat, vt deuotatetur filius masculus, id est, non ita morti habebat, vt periret nomen eius.

Quare diabolus Christum Herodi proderet non potuerit. CAP. III.

Ioan. 8.

SIC Herodes egit, & sic peragere voluit, vt verè vnus vel præcipuus diaboli filius, de quibus ait filius vel masculus iste: Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Quæ vel qualia desideria? quæritis (ait) me interficere. Hoc est desiderium patris vestri. Propter hoc desiderium ille homicida erat ab initio, quia videlicet veritatem, id est, me ipsum odit ab initio, quod odium nunc in me, factum mortalem hominem, desiderat complere homicidio. Hoc erat desiderium illius, quod Herodes volebat tam cito facere desiderium patris sui, desiderium diaboli. Dicit aliquis. Si pater eius diabolus hoc iam dudum desiderabat, cur non statim puerum prodebat? Cur eum à Magis illud permittibat? Nunquid nesciebat? Nunquid spiritus ille non contempsit carne percipere non poterat, natum esse hunc regem, nisi venissent homines de longè, & fecissent Herodi, omnique Hierosolymæ turbationem siue metum, dicendo: Vbi est qui natus est rex iudeorum? Ad hæc (inquam) planè sciebat, sed non sinebat eum loqui puer ipse quinatus erat. Hoc aliundè facile potest probari. Exiebant (inquit Euangelista) demonia à multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei. Et increpatis, non sinebat ea loqui, quia sciebat ipsum esse Christum. Et rectè nõ sinebat ea loqui, quia profectò pro malo loquebantur, scilicet, vt inuidiam facerent illi, igitur & tunc natum illum esse, diabolus sciebat, & istum suum Herodem hoc scire desiderabat, sed natus infans eò loqui non sinebat. Nam nisi prohiberetur eodem modo quo alibi dicit. Scio, quis sit sanctus Dei, scilicet, per energuminum, dicere potuisset illi dolenti, quod esset illusus à Magis, scio vbi sit sanctus Dei, siue ideo vbi sit rex ille quem queris.

Matt. 2.

Luce 4.

Christum à diabolo, non vt cognosceretur, sed vt corrumperetur tentatum fuisse.

CAPVT IIIII.

Matt. 4.

Matt. 4.

2. Thess. 2.

1. Cor. 6.

Matt. 4.

Luce 10.

Sed dicit aliquis. Si illum sciebat diabolus, ad quid instabat experimentum quærens, & dicens. Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant? Quemcumq; res ista mouet, scire debet, quia fecit vt tentator vel vt corruptor. Nam ille est qui semper hac intentione tentat vt corruptat, planè non quæretur vt cognosceret quasi incognitum, sed vt corrumperet cognitum. Quid autem est corrumperet, nisi similem vel conformem faceret? Horrendū quidem auditu hoc est, sed adhuc in deterius processit, dicendo ad vltimum. Hæc omnia tibi dabo, si adoraueris me. An non dicit & Apostolus, de illo qui aduerserat, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Non expauescat pius ac fidelis animus perpendere, quantus sit præsumptor diabolus, quia videlicet cognoscendus est ex hominibus, qui iudicandus est ab hominibus. An nescitis (inquit idem Apostolus) quia & angelos iudicabimus. Cum igitur dicit ille, vt pote tentator, id est, corruptor. Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Perpende, quia sibi conformare, sibi similem facere Deum intendebat ille iætan. Quomodo per hoc sibi conformem faceret dicentem, vt lapides isti panes fierent, videlicet quia & qui mendaciter dicit de ipso quod non est, & qui iactanter & pro vana gloria monstret de seipso, quod non est, similes sibi sunt, testante ipso domino qui reuersis septuaginta duobus, & cum gaudio dicentibus. Domine etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, quod vtrq; verū erat, statim tam fortiter quæ suauerit tetigit eos, dicens. Videbam satanam sicut sulgam de celo cadentem. quo videlicet dicto breuiter innuit, quod multi ex ipsa secundum satanæ similitudinē propter vanitatem casuri vel retro abicuri essent. Multi enim discipulorum eius (ait Iohannes) abierunt retro, & iam cū illo non ambulabant. Porro, diabolus mædacter de semetipso, & in celo dixit, & in terra nunc vtrq; contendit dicere, quod non est, scilicet quod sit Deus. Dominus autē filius Dei erat, & est, sed vt hoc illi miraculis demonstraret, nulla esset causa, nisi iactantia seu vana gloria. Nunquid enim illi diabolus adoraret, vt saluus fieret, si apud illū se filium Dei esse rater comprobaretur, igitur miranda diaboli præsumptio, qui non contempsit dixisse olim, ero similis autismo, similem sibi altissimum natus est facere tentando. De hoc quod in deterius proficiens præcipitū suauis, & deinde sibi quoq; illum subternere tentando, iuadèdo, vt se adoraret, miretur qui potest & anima duertat, quia verè magnum diaboli iudicium est.

Qua de causa Christus non solum demonijs, verum etiam Apostolis, ne se proderent, prohibuerit.

CAP. V.

NVnc ad id redeo quod coeperam, scilicet quia increpans demonia, non sinebat ea loqui, quod sciebant, videlicet ipsum esse Christum. Nunquid verò tantummodo demonia super hac re prohibebat vel increpabat, & loqui non sinebat? Imò & amicos homines super eadem re prohibebat. Exempli gratia. Cum interrogasset discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis. Itemque, vos autem quem me esse dicitis? Et ad hæc respondens Simon Petrus dixisset: Tu es Christus filius Dei viui. Illum dicitur beatificauit, dicens: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cælis, & cæc. Sed tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Christus. Quare videlicet quia futurum erat, vt postquam regium hoc nomen de ipso publicè prædicaretur, nulla mora interficeretur, inimicis Iudæis gaudentibus, vt pote grãdi ratione armati, forti occasione suffultis, quod essent amici Cæsaris, interficiendo illum, qui se dicendo regem Christum, contradiceret Cæsari, quem si non interfecissent, non essent amici Cæsaris. At ipse nolebat locum dare vel occasionem facere homicidis illis, priusquam omnia condidisset instrumenta benedictionis, quæ peruenire debebant ad nos gentes, iuxta verbū promissionis ad Abraham, Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Et idcirco morti, vel iniuriis mortis præcipiebat, vt expeñtaret. Exempli gratia, vt tetrarchæ Herodi. Accesserunt ad eum die quadam pharisæorum quidam, dicentes. Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis. Ite, dicite vulpi illi. Ecce eiicio demonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consumor. Quod erat dicere. Hoc anno & sequenti regnum Dei prædico, & anno tertio per passionem mortis summa gloria, summo honore coronabor. Neque enim in potestate vulpis est, quando deuoreret leonem. nõ in potestate fraudulenti hominicionis est, quando interimat vitæ & mortis dominatorem. Igitur tanquam sapiens amicis seorsum indicabat, inimicis autem vsque ad tempus abscondebatur, quod ipse Christus, tanquam sapiens, imò & ipsa sapientia quæ dicitur. Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles, nõ fortè insultet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset. Itẽ, mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

Mat. 4.

Gene. 22.

Lucæ 19.

Eccl. 20.

Prover. 3.

Quare Iudæi, an ipse Christus esset, quaesierint. Et quare ipse ante passionem semper obscurè responderit.

CAP. VI.

SI totam percurras euangelij seriem, nusquam reperies, quod se in publico Christum nomen nauerit, nusquam inuenies, quod ante statutum passionis suæ tempus, regem se esse dixerit, aut dici permiserit. Veruntamen quia veritati testimonium perhibere debebat, Nam ad hoc natus erat, & ad hoc in mundum venerat, ita de hoc nomine tacebat, quod est Christus siue vnctus. Vt multo maius de semetipso testificaretur, quam concipere potuissent de nomine illo aduersarij eius. Exempli gratia. Aliquando circūdederunt eum Iudæi, & dicebant ei. Quo usque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam: Non dixit. Ecce palam dico vobis, Christus ego sum, videlicet, ne malis illorum intentioni eocurreret, vt pote qui mali Iosẽ ininterrogabant, vt aut Christum se esse negaret, quod fieri non poterat. Nam ille, inquit Apostolus, Fidelis permanet, negare seipsum non potest. aut si profiteretur se Christum esse, profecto tunc optatum contra illum haberent magnæ accusationis capitulum, quod se regem dixerit aduersus Romanum imperium. Nam si Christum, vique & regem se esse fateretur. Quid contra hoc egit ipsa sapientia? Nimirum & illorũ cauillationem prudenter illulsi, & plus quàm interrogatus esset de semetipso fideliter prædicauit. Corpi pastor loqui de ouibus suis, quæ videlicet nomina Romanae legionis non multum timent, aut cureant in armis suis. Loquitur (inquit) vobis, & non creditis, quis non estis de ouibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt. Ecce quanta in verbis humilia, de quibus Romana tunc temporis altitudo non nisi ridebat, sed vide in tanta humilitate verborum, quanta sit maiestas rerum. Et ego cognosco eas (inquit) & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis. Quam profectò dare non est nisi Dei. Sic incipiens & nomen quod maliciose quærebatur, subregens, sic tandem est elocutus, Ego & pater vnus sumus. hoc nimirum plus est, quàm illud, vnde apud Romanos accusari potuisset, si manifesto nomine Christum se esse respondisset.

Ioan. 10.

2. Tim. 2.

Ioan. 10.

Ioan. 9.

Christum, vbi tempus affuit, non solum non prohibuisse, verum etiam se regem prædicari voluisse.

CAP. VII.

Vbi tempus affuit, quod poposcera opus, vel ordo nostræ salutis, tunc præfite tuba magnimira culi, videlicet resuscitatione Lazari mortui iam quattuoriduan, iamq; sexcentis, non men illud admisit, nomen regij cum laudibus publicè suscepit, videlicet occurrentibus turbis

Ioan. 11.

M ij cum

Mat. 11.

cum ramis palmarum, quæ sunt insignia victoris, clamantibus ac dicentibus. Osanna benedictus qui venit rex in nomine domini, benedictum quod venit regnum patris nostri David, osanna in excelsis. Siue secundum Lucam: Pax in celo & gloria in excelsis. Quo nimirum dicto pueri consonabant angelis, qui qua nocte natum illum secreta reuelatione pastoribus annunciauereunt, dicentes. Quia natus est vobis saluator, qui est Christus dominus in ciuitate David, repente laudauerunt deum, & dixerunt. Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hoc etenim publicæ laudis decer, quod Christus vel regem se in publico non prædicabat, aut prædicari permittebat, sed pueri suppleuerunt, pueri laudem perfecterunt, equidem iniussu, sed diuinitus inspirati, rationabiliter permisi, opportunè admissi. Vnde cum indignarentur principes sacerdotum, & scribæ, dicentesq; ad eum. Audis quid isti dicunt, ipse valde subtiliter respondit, dicens. Vtriq; nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Idem enim est, ac si diceret. Vos mihi hæc tenus importuni fuistis, vt si ego sum Christus, palam dicæ vobis, ego verò pro tempore & re de laude mea nomen istud distuli. Ecce nunc isti, qui vestræ sciencie comparatione infantes sunt, lactantes sunt, regium mihi nomen acclamando laudem perfecterunt, prophetiam impleuerunt. Quia quod propter vos amicos meos ego tacebam, ipsi prædicauerunt. Dicentibus autem quibusdam ex illis. Magister, increpa discipulos tuos. Dico vobis (ait) quia si hinc tacerint, lapides clamabunt, subauditur, quod ego sum rex, quod ego sum Christus, dum pro eo quod dicitis. Nolumus huic regnare super nos, non remanebit lapis super lapidem, qui non destruat.

Luce 19.

Luce 2.

Mat. 23.

Luce 19.

Christum a seculo insidentem, regnorum huius mundi contemptum præ se tulisse.

CAPVT VIII.

Luce 23.

ET quidem illi, audito à turbis ac clamantibus regis nomine, ipso non prohibente, gaudebant sibi occasionem, quam optauerant oblatam esse, vt Romanæ potestati pollent istud seditiosum voelbus impingere. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. & si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. At ille sapiens & prouidus, verè quidem rex, sed non sicut Cæsares, accusationes illorum in ipsa turbari acclamatione valde in firmabat, Cæsariq; & eunetis regibus seculi satisfaciebat, quod nullius eorū regnum cuperet, vel ambiret, nullisq; omnino seculi honores, quales erant Romanorum fastus, magnipederet, nec arma ferrea, vel signa bellica vnquam atterere intenderet. Sedebat enim nõ super phaleratum & spumætem equum, sed super exiguum ignobilemq; asellum. Circa illum non gladij, non securæ, sed rami palmarum, & oliuarum frondes. Ramum oliuæ constabat genibus quoque signum pacis esse. Quid ergo turbis siue in pueris spiritus Christi regis agebat, nisi regem, quasi de inualione regni vel imperij Romani mendaciter accusatum, vel accusandū, factis melius quàm verbis excusare properabat.

Christi regnum non de hoc mundo esse, satis probatum esse, copiosius tamen probari potuisse.

CAP. IX.

Iohn. 8.

EXcusauit se verbis quoq; rex michi & humilis corde, dum etiam Pilato, vbi ventilabatur accusario de regio nomine, quali crimine magno. Regnum meū (ait) non est de hoc mundo. Si de hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtriq; decertarent, vt non traderentur. Nunc autem regnum meum non est hinc. Poterat eisdem gratiæ labijs dicere: Si de hoc mundo fuisset regnum meū, non asellus, super quem sedi nudiuertitius, sed equus mihi vel curulus fuisset adhibitus, & qui me regem acclamauerunt, non ramos oliuarum, sed militariū prætulissent apparatus armorum. Et si minus illi sufficerent, rogassem patrem meum, & exhibuisset mihi modò plus quàm duodecim legiones angelorū. Poterat quidè & illud dicere. Quidò paui de quinque panibus quinque milia hominū, & illi propter hoc rapere me, & ipse regem facere voluerunt, non fugissem eos, nisi quia verum est, quod regnum meum non est de hoc mundo. Hæc (inquam) & cætera huiusmodi multa innocentie suæ argumeta, qui nihil Cæsari volebat nocere, Pilato respondens demonstrare poterat, nisi quod ille auditum nõ habebat, & ipse per sapientem quandam fuerat prælocutus. Ne effundas sermohem, vbi non est auditus. Nobis hæc scienda referuauit, & nostrū est inclamare aduersarijs eius, etiam defunctis, quia non diripi mortalia, qui regna dat ecœlestia, & quia volentes eos falli, sua malicia selescit, & mentia est iniquitas sibi, dicendo. Inuenimus eum prohibentem tributa dari Cæsari. Non enim talem regem se fecit, neque ita contradixit Cæsari. Imò, reddiæ (inquit) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

Luce 23.

Mat. 22.

Diabolum insidiando vitæ Christi deceptum, Dei consilium non impediuisset, sed promouisset.

CAPVT X.

Quid

Quid multa? mori illum oportebat, & draco suspensus in hoc stabat, in hoc habitabat, vt ille moreretur, quod putabant esse deuorationem eius. Parabat (inquam) quod per mortem posset eum deuorare, id est, consilium vel propositum dei ad nihilare, vt scilicet no-
 lieret quod predictum fuerat, Et ipse erit expectatio gentium, & in ipso benedicentur omnes gen-
 tes, quod iam dudum timens, dicebat illo Iudaeis. *Quaeritis me, & non inuenietis, & ubi sum ego,* *Iuan. 8.*
 vos non potestis venire. Loquebatur per os illorum ad semetipsos, diuinationem. Quo hic turus est,
 quia non inueniemus eum? Nunquid in dispersionem gentium iurus est, & docturus gentes? Verum
 cecinit Psalmista, Draco iste quem formasti ad illudendum ei. & ipse dominus ad beatum Iob de illo
 dicit, Nunquid illudes ei quali aui? Item. Ecce spes eius frustrabitur eum. Vere illusus est, & fru-
 strata est eius spes, quia nequaquam moriendo Christus deuoratus erat, aut deuoratus est, imo
 per mortem eius effectum est, nec nisi per mortem illam fieri oportebat, vt iret in dispersionem
 gentium, & doceret gentes. Consideremus sacramenta, per quae in ipso secundum promissionem
 benedicendae erant, & benedicentur omnes gentes, & in draconem istum ad laudem Dei, qui
 eum ad illudendum formauit, mirari poterimus magnitudinem illusionis, quia dum aduersari
 cupit, famulatur proposito Dei, dum deuorare se putat talem beatae mulieris filium, valde pro-
 ficuum consilio eius praefato obsequium.

Per mortem Christi, sacramenta baptismatis, eucharistiae, & spiritus sancti dona, nos consecutos esse.

CAPVT XI.

Quae ergo & quot sunt praecipua nostrae salutis sacramenta? Sacrum baptismum, sancta cor-
 poris eius & sanguinis eucharistia, geminum spiritus sancti darum, videlicet alterum in
 remissionem peccatorum, alterum in diuersarum siue multiplicium donationum gratiarum. Hae
 tria sacramenta salutis nostrae necessaria sunt instrumenta, at verò haec, non nisi per mortem &
 resurrectionem eius condenda erant, vel condita sunt. Primo, de baptismi sacramento credi-
 mus, & scimus, quia de morte eius manauit, cum putaretur esse deuoratus, id est, cum iam esset
 mortuus. Ad Iesum enim, inquit Euangelista, cum venissent, vt viderent eum iam mortuum;
 non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea larus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis &
 aqua. Sanguine illo redempti, aqua illa sumus abluti, tam Iudaei quam gentes. Et primo Iudaei, de
 inde gentes, imò primo mortui, deinde vni. Mortui namque quicunq; fuerant fideles ab origine
 mundi, quicunq; apud inferos expectabant beatam spem, primi salutis fructum perceperunt,
 & qui velut catechumini nondum ecclesiae communicauerunt aeterni, id est, visioni diuinarum,
 nondum soluto pariete inimicitiarum. Erant enim, aiunt, & nos aliquando natura filij irae, &
 cur & ceteri, & quasi pannus menstruatae omnes iustitiae nostrae. Tunc illo flumine abluti, &
 emundati intrauerunt in sanctuarium Dei, in regnum Dei, quod eorum sanctum est. Et quia tunc pre-
 teritorum omnium seculorum rota simul ecclesiae baptizata est, positi est sacramentum hoc, quasi
 ad eiusdem ecclesiae fores, vt quicunq; vult ecclesiae deinceps incorporari, baptizetur iuxta sua per-
 sona, quia simul & vniuersaliter in morte Christi baptizata est ecclesiae. Sumpra namque aqua, &
 dicto verbo crucis cum inuocatione spiritus sancti, praesens adest sacramentum mortis Christi.
 Vnde Apostolus. Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus,
 & c. Diuina sanctae Romanae ecclesiae contra consuetudinem Graecorum decretario fuit, volen-
 tum debere in die Epiphaniae solenne baptismi celebrare sacramentum, pro eo quod illa die con-
 fiat ipsum dominum à Iohanne aquis Iordanicis fuisse baptizatum. Romana ecclesiae, magnusq; Leo
 scribens contra, demonstrat rationabiliter, Iohannis baptismum non ad eandem pertinuisse vir-
 tutem, quod non erat in remissionem peccatorum, sed in poenitentiam. Baptismus Christi à morte
 ipsius assumptus est initium, vbi sicut iam dictum est, larus eius patefactum est lancea, & exiuit san-
 guis & aqua, & proinde hoc sacramentum in morte & resurrectione eius esse celebrandum.

In quem sum sacramentum eucharistiae nobis relictum sit. CAP. XII.

De sacramento corporis & sanguinis domini certum est, nec assertionem nostram indiget,
 quin passionis vel mortis eius propria quidem & singularis commemoratio sit, & quod
 à passione vel morte eius initium sumpserit, vel sumere debuerit. Conditum autem est hoc sa-
 cramentum quantum potuit morti vicinissimum, scilicet cum iam esset ad mortem venditus, & qua
 nocte tradebatur. Nobis qui viuimus, & qui residui sumus, reseruatum est, & nullum est sacra-
 mentum istud, in quo sub specie panis & vini lateat utilitas mortis & resurrectionis eius. Nam
 illa, qui mortui fuerant, fidelibus, modo in illa specie, qua pendit in cruce, factus, vel
 datus est cibus. Ita verò anima eius ad animas illorum in infernum, & corpus eius ad corpora illo-
 rum descendere, essetq; tribus nobilibus in corde terrae, in eodem ventre terrae
 quo recepta vel assumpta fuerant corpora illorum. De tanto hoc mysterio nunc diuinius tra-
 ctare non est propositum, verumtamen ne omnino relictum sit intactum, dicere quippiam libet
 de causa, propter quam nobis sit necessaria. Causa haec erat, quae primi homines Deo incre-
 duli, diabolo nimis male creduli fuerunt. Quia cum non viderent nisi pomum, quantumlibet
 M iij suauis,

suave, redolens aut visu pulchrum, crediderunt in illo esse diuinitatis effectum, crediderunt diabolo, dicensi. Nequaquam ita erit, vt Deus dixit, Si comederitis, morte moriemini. sed erit quod dico ego, si comederitis eritis sicut dii. Contra cibum illum, qui cibus fuit mortis, distanteratione, namq; iustitiae dari oportebat cibum alium, qui esset cibus vitae, & simili ordine, vt scilicet in esse illi mens crederet, quod oculus non videret, crederet esse cibum, & potum veraciter communicandae diuinitatis, esse effectuum carnem & sanguinem Christi, quod sentire non possunt sensus carnis & sanguinis. Per hanc fidem sibi Deus ab homine sacrificatum esse iudicat, dum non minus sibi credit, quam diabolo crediderat.

Spiritum sanctum primum in remissionem peccatorum, deinde in diuisiones gratiarum, super nos effundi.

CAPVT XIII.

Ioan. 10.

I. Cor. 11.

Eph. 4.

Ioan. 16.

Luc. 11.

Ioan. 13.

Datum spiritus sancti, primum in remissionem peccatorum nos omnes credentes accipere, vel accepisse per mortem, vel sanguinem eius, quis nescit? Idcirco qua die resurrexit à mortuis, cum esset iero, die illa stans in medio discipulorum, infulsuauit, & dixit eis. Accipite spiritum sanctum. Statimq; subiunxit. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Porro secundum eiusdem spiritus sancti datum in diuisiones gratiarum, quarum Apostolus meminit, scribens ad Corinthios. Alij per spiritum datur sermo sapientiae, alij sermo scientiarum, &c. de quibus qua gestimo acceperrunt, & eiusmodi dona sunt, de quibus scriptum est. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quorum potiora sunt haec, quod ipse posuit quosdam quidem apostolos, alios autem prophetas, alios vero euangelistas, alios pastores & doctores. Istae sunt consolationes paracliti, propter quas abire volens, dicebat illis. Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, sed ego veritatem dico vobis. Expedi vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Quod dicit, si abiero, recte quidem intelligitur, ac si dicat. Si in eorum ascendero, si meam corporalem praesentiam vobis abstulero. Veruntamen quia non de ascensu eius tristari, imò gaudio magno gaudere habebat, sicut Lucas meminit dicens. Et ipsi adorantes, reuersi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. De passione vero tristes fuerunt. Nam quia haec locutus sum vobis, ait, tristitia impleuit cor vestrum. Nihilominus recte intelligitur illud abire de passione vel morte sua dixisse. Nam & euangelista ita vult dicere. Ante diem festum paschae sciens Iesus, quia venit hora eius, vt transiret de hoc mundo ad patrem. Non enim tunc primum ex hoc mundo transiit, imò iam tunc quando mortuus relinquitur, cum hominibus conuersari, laboreq; mundanos pati delisset.

Haec sacramenta neque diabolus, neque impios homines cognouisse.

CAPVT XIII.

Sapient. 2.

I. Cor. 2.

Luc. 18.

Haec tria fieri oportebat, & propter haec mors eius gentibus erat necessaria, quia istae sunt benedictiones quibus in isto semine, quod est Christus, erant benedicendae omnes gentes. Hoc ille draco magnus nesciebat, qui filium vel masculum illum per mortem deuorare se posse sperabat. Nesciebat, inquam, ille, nesciebat hi, quibus praesidebat ille, de quibus vel qualibus sapientia dixit. Haec cogitauerunt, & errauerunt, excacauit eos malitia ipsorum, & nescierunt sacramenta Dei. Et Apostolus ait. Si enim cognouissent, subaudivit, sapientiam, quae ex Deo est, quam & loquimur inter perfectos, nunquam dominum gloriae crucifixissent. Omnino verum est, quia si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Sciebat quidem ipsum esse Christum filium Dei, & ob salutem vniuersi generis humani, sed nesciebat secretum à seculis absconditum sapientiae dei consilium, quod de morte vniuersi renasci deberet vita omnium. Sui ipse sciebat consilium, sed seculis omnibus sic erat absconditum, adeoq; inopinabile mentibus hominum, vt ipsi Apostoli, cum secretè loqueretur ad eos de his, nihil horum intelligerent, sicut sacra plerisque locis euangelia perhibent, quia videlicet necdum erat tempus illis haec intelligendi, priusquam glorificaretur ipse gloriae resurrectionis.

Draconem septies per impios homines contra Christum insurrexisse, & septimo comprehensum fuisse.

CAPVT XV.

Matt. 29.

Quis porro intelligit, quia intimo affectu sentit, qualis fuerit in mente habitus filij huius masculi, ex quo saepedicta mulier eum peperit, toties hanc illo dracone, vt eum posset deuorare, id est, hominibus impiis carnem eius occidentibus, nomen eius delere? Nam si ritè numerus, septies ore patulo liauit, septem ritus immanes aperuit, & in caeteris frustratus, se primo tandem ritum carnem comprehendit, sed malo suo, quia, sicut iam dictum est, ferrum in carne permolestum sentit. Primus namque draconis huius hiatus fuit, vbi secundum Matthaeum mox nati pueri animam (sicut iam superius dictum est) funecius Herodes quaesuit, & pro-

& propter eum infantes occidit. Secundus fuit, vbi secundum Lucam, cum venisset Nazareth, vbi erat nutritus, & doceret in synagoga, surrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt vsque ad supercilium montis, supra quem cluitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Tertius fuit, vbi secundum Iohannem, fugit à facie Iudæorum irridendum eum diceret. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam. Nam reuera hæc dicendo, fugit & abscondit se ab illis, secundum titulum tricesimiseritij psalmi, qui inscribitur sic. Psalmus David cum commutauit vultum suum, coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit, & temporizabat ad ostia portæ ciuitatis, & defluebant saliuæ in barbam, & ferebatur in manibus suis. Abimelech ipse est, qui supra dicitur Achis. Interpretatur autem Abimelech, patris mei regnum. Achis verò, quomodo est. Significat ergo Iudæos, quos rectè Christus prius appellauerat patris sui regnum, quod signat Abimelech. Nunc autem Achis, ex quo dixerat, quomodo esse possit in quo coram istis commutauit vultum suum? In eo videlicet, quod veteris sacrificij ritum conuertit in nouum. In eo quoque saliuæ defluerunt illi in Barbam, quod cum diceret, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius, &c. infantilia videbantur eis verba proferre. Infantili est enim saliuam emittere. Tunc quoque temporizabat ad ostia ciuitatis, quando inuitis & audire nolentibus mysterium prædicabat suæ passionis, futuræ esse sciens, quod eredo apereirent aliqui. Ferebatur etiam in manibus suis, videlicet eum tenens in manibus suis panem & vinum. Accipite inquit, & comedite, hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus noui testamenti, &c. Attamen secundum Hebraicam veritatem **Non legimus, & collabebatur in manibus eorum.** Quarta fuit persecutio, quando miserunt principes & pharisæi ministros, vt apprehenderent eum, qui reuersi cum diceretur eis. Quare non adduxerunt eum, responderunt. Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo loquitur. At illi in intentione persistentes adduxerunt mulierem in adulterio deprehensam, tentantes, vt possent accusare eum. Quinta persecutio fuit, vbi cum dixisset. Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum, tulerunt lapides vt iacerent in eum. Sexta, vbi cum dixisset. Ego & pater vnum sumus, sustulerunt lapides vt lapidarent eum. Septima, quæ vltima, vbi collegerunt aduersus eum concilium, nec desisterunt donec crucifigerent eum.

Quare dictum sit, sustinuit qui simul contristaretur, vt non fuit.

CAPVT XVI.

Quia, inquam, in tam diutina colluctatione mortis, spiritum eius mixtum, & humiliter intellegit. Beatus inquit Psalmista, qui intelligit super egenum & pauperem quem iuxta psalmi alterius versiculum, persequetur in Iuda, & persequetur in Iudaico populo draco ille, hominem inopem & mendicem, & compunctum corde mortificare. Nos penè indociles, aur nimiam tardi ad discendum ab ipso dicente. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Super eum pauperem, super eum mixtum, & humilem, pro nobis dolentem, pro nobis vulneratum, longe minus intelligimus, quam oportet intelligere. Ecce inquit propheta, quomodo moritur iustus, & nemo percipit corde. Ipse quoque in psalmo dicit. Et sustinuit, qui simul contristaretur, & non fuit. Sed nunquid vel beata Maria, cum staret iuxta crucem eius, videns quomodo moreretur, non percipit corde, & non simul contristata est, imò multum percipit corde, multum contristata est, & sicut prædixerat Simeon, Gladius pertransiuit animam eius. Discipulus quoque dilectus, non sine percipione cordis, non sine tristitia vidit quando moreretur. Ceteri quoque discipuli, quamuis relictis eo omnes fugerint, non nihil fuere simul contristati, imò tristitia eorum implcuit. Ergo non secundum rationis iudicium, sed secundum doloris vim, qui interduum rationem non admittit, dictum est, & nemo percipit corde, & qui contristaretur non fuit. Et competenter sic dictum esse animaduertis, vbi ad tantam insulstantium atque irridendum multitudinem qui condolerunt præ paucitate nullius fuere quantitaris aut numeri. Verum, quia alibi dicit. Circumspexi, & non erat auxiliator quæsiui, & non fui qui adiuuaret, & saluatur mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi, & non est conquestio similis, sed demonstratio veritatis rei, quia nullus omnino etiam si voluisset, quis potuisset eum adiuuare, siue auxiliari in prelio, siue congressu eiusmodi, vbi veniebat princeps mundi, peccator antiquus, & præpositus mortis. Nec enim quisquam, qui de illo dicere posset, & in me non habet quicquam. Non erant præter eum quisquam, in quo cum innocentie humanæ esset, etiam diuinæ brachium & indignatio, id est, zelus vel fortitudo naturæ.

In Christo duas voluntates diuinam & humanam fuisse, quarum altera mortem voluerit, altera expauerit.

CAP. XVII.

Quid ergo, nunquid auxiliatorem circumspectando, ita vel tali intentione quærebat, vt non moreretur, qui ad hoc ipsum venerat, vt moreretur? Vtque sicut erat Deus & homo, sic & duas voluntates, altera diuinitatis, altera humanitatis habebat, sub ipso passionis articulo.

M iij Huma

- Humanitas quippe gustum mortis naturaliter pauebat & refugiebat, & naturali corporis amo
 re anima tenebatur, & in carne manere volebat. Porro diuinitas rationabili iudicio aliud in-
 tendebat, scilicet quod ad salutem generis humani necessarium erat, & eius nature voluntate-
 tem suae voluntati humanitas praeferebat, dum in oratione sua praemisso, mi pater, si possibile
 est, transeat à me calice iste, contumod subiunxit. Veruntamen non sic ego volo, sed sicut tu.
 Sicut ita, Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Itaque quidem secundum diuinitatis ra-
 tionem circumspiciebat querens auxiliantem, sed secundum naturalem sensum carnis vole-
 bat hoc ipsum, & quod sancti homines mallent, dicentes cum apostolo, Eo quod nolimus ex-
 politari sed supercelsari, & absorberetur id quod mortale est à vita. Nunquid verò solummodo
 circumspexit, & circumspiciens adiuuantem quaesuit, imò & voce magna clamauit. Eli, Eli, Ja-
 mafabachrani, Hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Hoc numirum ita rectè
 intelligitur, ac si diceret. O habitans in me omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, cur te in-
 tus contines, cur me moriente siles? paulò ante, vbi uenerunt qui me comprehenderent, vnam
 breuiter emissisti vocem, dicendo. Quem queritis, ego sum, statimq; abiierunt retrorsum, & ce-
 ciderunt in terram. Nuper quoque multitudine in gentem radiando extitit oculis, qui nunc
 in morte caligant terribili, & quod infinitus facere non potuisset exercitus, cum vno flagello
 facto de resticulis, de templo cecidit, memorando illis hoc propheticum. Domus mea domus
 orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Vt quid tam potens, tam
 fortis diuinitatis verbi, me tuam carnem dereliquisti, intus te continens tanquam gladius, qui
 de vagina sua nolit egredi.

Quare dictum sit, apud ipsum est sapientia & fortitudo.

CAPVT XVIII.

- H**ic iam oportune occurrit, quia scriptum est. Apud ipsum est sapientia & fortitudo. Item,
 apud ipsum est fortitudo & sapientia. Dicamus ergo & illud, quia ipse est agnus, ipse est leo
 & omnia tempus habent, sic & horum, scilicet agni & leonis significata, sua debuerunt habere
 tempora. Tempus fuit, quo vt sapiens patientiam teneret agni tempus fuit, vt fortis emitteret
 rugitum leonis, dum se intus adhuc fortitudo contineret, non fuit omnino derelictus, nam sa-
 pientia quasi derelictum consolata est. Quid enim circa se ageretur, nõ ignorabat: propterea non
 solum discipulos suos reprimere percussit & dicentes. Domine, ecce gladii duo hic, verum
 etiam occurrebat aduersariis & dimittebat se comprehendi. Neque dedignatur dominus an-
 gelorum ab angelo confortari in agonia factus, & iudando guttas emittit sanguinis in terram
 decurrentis, & permittit faciem suam incolaphizantibus velari, nec reliciebat casam suam sibi
 ab illudentibus, quasi pro scepro in manu datum, neque chlamydem eocineam sibi circumda-
 tam, neque coronam spineam suo capiti impositam, neque Romanos milites auerfabatur sibi
 genua flectentes, & cum sellito risu se regem ludæorum salutis siue aduocantes. Cuncta namq;
 hæc ludicra crudelia, vertenda sibi esse sciebat in seria iocunda, atq; dulcia.

Quare Christus gladium in vagina recondi iusserit. CAP. XIX.

- N**ON possumus fastidium legentium vitantes, horum cæterorumq; omnium & ipsius cru-
 cis, quam propofita sibi salute (vt ait Apostolus) sustinuit cõfusione contempta, presentis
 loco compingere, sicut à sanctis patribus expositæ sunt rationes ad comprobandum, quòd in
 omnibus his magna sit laus sapientie, quæ apud ipsum est. Vnum est, quod licet iam loco aliq;
 breuiter commemorarum sit, hic præterire non liber, quam rationem habeat, Quod Petro exi-
 menti gladium suum, & percutienti, Conuerte (ait) gladium tuum in locum suum, tunc quod
 dicentibus. Domine, ecce gladii duo hic, Satis est, inquit, & iuxta aium euangelistæ: Sinite vsq;
 huc. Multum enim ad nostrum tenorem propofiti pertinet scire vel dicere, quem sensum habeat,
 quod tali in tempore, tanta in re, duos solummodo gladios demonstrantibus, satis est, inquit.
 Denique hoc non idem est ac si diceret. Hi duo gladii sufficientes nobis, vtamur illis: repugnat
 valde quod vnum ex illis educum, in vaginam recondi iussit, & sinit vsque huc, dixit. Pro-
 fectò hæc duo dicta, Conuerte gladium tuum in locum suum, & sinite vsque huc, secundum in-
 tentionem dicentis æquipollentia esse sentimus. & proinde nunc sufficere arbitramur, si cause
 reddantur, cur vel quid respiciens, digne dicere debuerit, satis est, & quid intendit aut volit di-
 xerit. Sinite vsq; huc. Quid ergo erat, duos gladios ad defensionem sui demonstrantibus dicere, sa-
 tis est, nisi ac si diceret, antequam ego venire qui promissus fuero, gladio opus erat ad defenden-
 dam gentem, de qua sola me nasci oportebat, ne gente illa deperda, sicut diabolus volebat, nõ fie-
 ret salus quæ nunc ex ludæis est, quia verbum promissionis impletum est. Satis est, satis labora-
 uerunt, & gladii vsi sunt materialibus, qui ante vos existerunt. Sinite iam, id est, cõuertite gla-
 dium in vaginam, vsq; huc, subauditur, gladius huiusmodi necessarius erat, vt militaret regno Dei,
 donec veniret: id quia venit, iam quia verbu Dei intra vos est, gladii cõmuni di sunt. Ex hoc iam
 ciuibus

clibus vel millebus regni Dei, gladius sit verbū Dei, quia de huiusmodi gladio dicebam vobis nunc, qui non habet, vendat tunicam suam & emat gladium, id est, exuat se impedimentis & facultatibus seculi, et vacare possit ad verbum Dei dicendum sive docendum.

Quid dictum sit, Egredimini & videte filia Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

CAPVT XX.

Quid multis morere: Egredimini dicit spiritus sanctus, Egredimini & videte filia Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Videte hunc regē sapientia, regē fortē, & experimento discite, quā vera sit sententia, quā supra memorauimus de illo, quōmodo apud ipsum est sapientia & fortitudo. Conamur sapientia prædicare in eo patiente & moriente, & deinde de fortitudine aliquid dicere, sed sermo deficit, res autem diligentius contemplantur animo magis ac magis supererescit & effulget. Videte hunc regem coronatum, videte in manu eius sceptrū, videte vestem purpuream, videte salutantes, videte Romanos adorantes. Nolite hoc solū videre in corona eius, quod ipinea sit, videre in spinis illis illū, cuius præparatorie spinæ sunt, corona gloriæ & honoris, sicut Psalmista cecinit. Minuisti regem paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum. Videte nō solum calicem pro sceptro datum, sed videte rem veram, cuius illud est præfagium, scilicet summum cœli, cum videretis in terra. Videte non solum purpuram illam manū factam irrisorie circumpositam, sed in purpura illa meditari purpuram ecclesiam sanguine illius emundatam, sanguinem suum pro illo fufuram. Et in ista Romana potestatis multibus cum rifu genus flectentibus, cum rifu vel ioco adorantibus. Videte quid portendatur, & illius tacentis cogitatus sonet in cordis vestri auribus, vel ut dicat. Viuo ego, quia mihi incuruabitur Romani imperij genu, & confitebitur lingua hebraica, lingua græca, lingua latina, me regem esse ludæorum, imō & regem regum; & dominum dominantium. nec erit iritum, quāuis cum ironia, quāuis cum hostili irrisione scripseritis, Iesus Nazarenus rex ludæorum, id est, Saluator sanctus, rex omnium Deo constitutus. Talem videntes regem Salomonē, scitote illum fuisse diem desponsationis illius, & diem lætitiæ cordis eius. Desponsationis quidem eius, quæ sibi ecclesiam per suam sanguinē desponsauit. Desponsationis multum differentis à desponsationibus carnis, siue huius seculi, quōmodo illa à voluptate ineluctabile, & in dolore definit. Ista autem desponsatio incepta à dolore, ut diceret, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me, & perficitur in æterna voluptate, & lætitiæ cordis eius, quæ post dolorem inundantem dixit, Consummatum est.

Quid sanguineus sudor portenderit.

CAP. XXXI.

Quid porro videbitis in agone eius, in sudore eius, qui eo prolixius orante, factus est sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram? Quid in tanto miraculo videbitis? Non enim tantum miraculi, quod de vulneribus eius sanguis effluxit, quia solitum est, naturale esse, vulnerata carne sanguinem fluere. Hoc insolitum est, supra naturam est, integra sine cute, sanguinem pro sudore de toto corpore in terram decurrere. Miraculum, rei magis attentos facere vos debet, ut videatis, quid natū sit. Quid ergo est, nisi vehemens ludæicæ perditionis accusatio, nulli terribilis damnatio populi parricidæ. Accessistis (inquit Apostolus) ad mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quā Abel. Quid fecisti et ait dominus ad Cain. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua, vagus & profugus eris super terram. Quod illi Cain pro illo Abel dixit, non diceret idem Deus ludæis pro filio suo, videns eius sanguinem agonizantis, & in agonia proluxit orantis & sanguinem melius clamantem, melius loquentem, quā Abel; sicut Apostolus dicit. Verè igitur tantum miraculum sudoris non otium fuit, quia contra infelices & impios homicidas ludæos in præfatum iudicij terribilis & vindictæ horribilis in terram decurrit.

Quæ dictum sit, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.

CAPVT XXII.

In omnibus his suum sapientia, quæ apud ipsum est manifestè gessit officium, latente, & non tamen otiosa, & le continentem intus fortitudinem, quæ similiter apud ipsum est, sicut prædictum fuerat in Abacuc. Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Cornua quæ erant in manibus eius, brachia crucis intelligimus, quibus confixerant manus eius. Quomodo ibi erat abscondita fortitudo eius & videlicet ubi nulla putabatur esse fortitudo eius.

Deniq

Denique hominis fortitudo maxime pollet in brachijs, & in manibus eius, ac ille confixus in cruce pendebat manibus. Videbatur ergo, quod nulla esset fortitudo eius, sed nonnulla erat, imò magna erat, iamque absconditè operabatur. Iam draconis cum deuorare se putaret, dentes inuisibiles inuisibiliter confringebatur, & gutturis eius baratur, quasi hamo ferreo strangulabatur. Operationis huiuscemodi signa quedam visibilia statim claruerunt, & nos Deus auribus nostris audiuimus. Nam illo emittente spiritum, ecce vltim templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petra scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & exeuntes de monumentis, non quidem ante, sed post resurrectionem eius vnerunt in ciuitatem sanctam, & apparuerunt multis. Verba deficiunt, cum de fortitudine verbi loqui cupimus. De fortitudine verbi, quod erat & est illo spiritu siue anima, quam moriens emisit Christus lesus. Cur aliter verba delitescunt, nisi quia non sentiantur, non sentire meremur, quam validum, quomodo validi sumus illud verbum? Imò & si aliqui sanctorum, verbiuilius in precordijs suis sensere attractum, quibus verbis enarrate potuerunt. Hoc igitur nunc tantum dictum sit, quia tunc prope verbum validum, veniente spiritu illo lesu, veniente cum verbo sibi vnito anima lesu, cuius videlicet verbi fortitudinem sustinere non potest, nisi qui eius habet amorem. Nam hinc est, quod Psalmista dicit. Sicut cæra fluxit à facie ignis, sic peteant peccatores à facie Dei.

Quære dictum sit, Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. CAP. XXIII.

Genf. 49. **F**vicia super hac res sermonem nostrum, sermonem inualidum, propheticum patriarchæ Iacob præconium. Catulus leonis Iuda, inquit, ad prædam fili mi ascendisti. requiescens accubuisti vt leo, & quasi leona. Quis suscitabit eum? Iuda, quod interpretatur consilio. Christus lesus est consiliarius nostræ principis, ortus de tribu Iuda. Iste est catulus leonis, id est, filius Dei fortissimi. Agnus fuerat eatenus, & sicut ovis ad occisionem ductus, sed vbi consummatus est, quicquid secundum similitudinem agni aut ovis eum pati oportebat, statim infrenauit. Idem catulus leonis. Nam ad prædam fili mi ascendisti, ad prædandum infernum inualuisti. Primum expoliuit, quod iste depredator mortis inferno abtulit, Iatro ille fuit, qui cum ad ipsas iam appropinquaret fauces inferni, vna breui confessione retentus ab illo audiuit. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso, quantam proinus ad prædam sic incipiendo ascendit. Quis præter illum potuisset educere de inferno tot electorum millia, iuxta illud Zachariae propheta, Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinclos tuos de lacu, in quo non est aqua. Hoc nõ siderabile prædo reddens vitæ, quos abtulit morti, reddens cælo, quos eripuit inferno, hoc nõ in incerto sciens futurum. Ego, inquit, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Cum dixit omnia, vrbinteelligimus elects, siue omnem potestatem in cælo & in terra. Nam propter passionem mortis, gloria & honore coronatus, propter patribus crucis, iudex viuorum & mortuorum esse constitutus, & omnia subiecta sunt sub pedibus eius. Equi adhuc rebellans inimici eius sine dubio sententiam, quod iam potestate sunt sub pedibus eius. Vnde Apostolus, cum posuisset hoc psalmi testimonium, futurum ait, de quo loquimur. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta est.

Quid dictum sit, requiescens accubuisti vt leo, & quasi leona: & quam necessarium fuerit, vt mortuus non caveret sepultura. CAP. XXIIII.

Genf. 49. **R**equiescens (inquit) accubuisti vt leo, & quasi leona. Consummato negotio, mox (vt dicto) quam cepisti ex inferis. Latronem quoque pie confessum habens tecum in delicijs paradisi. Ibi iam spiritu requiescente, caro quoque in sepulchro requieuit. Num parus, aut paruipendenda est pars requietionis, requies sepulchri, ista requies corporis sepulchri? Non vtrique parua sed magna, multumque omni humano generi proficua. Oportebat namque per triduanam defuncti hominis sepultura placari diuinitatem trinitatis, eatenus humano generi offensam, & per sepultura vnus iusti, corporum quoque resurrectionem nobis omnibus comparari. Causam istam ritè perpendenti, valde placere debet consilium verbi domini, vt verbi quod taliter in lege præcurrit per os Moysi. Quando (inquit) peccauerit homo, quod mortis pestendum est, & ad iudicium morti, appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadauer eius in ligno, sed eadem die sepelietur, quia maledictus à deo est, qui pendet in ligno, & nequam contamina bis terram tuam, quam dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem. Quænam est intentio legis, imò spiritus sancti, tale per legem decretum decernentis nisi vt dum ex legis præcepto sepeliuntur omnes, quicunque fuissent in patibulo appensi, quantumcunque rei, quantumvis more digni, consequenter istum quoque, cuius sepultura mundo erat necessaria, non liceret in sepulchrum relinqui. Alioquin cur de lapidatis, siue calia quacunque vi propter scelera sua peremptis omnino

Mat. 7.

Zac. 13.

Zac. 9.

Joan. 12.

Deut. 21.

omnino taceret, & solis in patibulo appensis sepulturæ beneficia decerneret. Simul considera, quàm sapienter hanc ipsam ne impij viderent, intencionem abscondit, dicendo: Quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam, quam dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem. Quid enim? Nunquid terra, quam hic intelligunt impij magis insepulto quàm sepulto, & in ventrem suum recepto corpore aliquo potest contaminari? Ergo ioseph iusto dictum existima. Sepelies eum, quod sic fecit, & nequaquam contaminabis terram tuam, sicut carnem Christi, carnem dederam, in possessionem resurrectionis, & vitæ tibi datam. Non contaminabis (inquam) id est, non relinques insepultam, ne contaminerur, aut indignè habeatur aliquo accessu indignauium eiusmodi qualiter in sepultura corpora solent atrectari. Et illi quidem insipientes, & maligni neccientes sacramenta Dei, sepelies illum, quod morientibus etiam sanctis optabile erat, quantum tulerunt, contenti fuisse illum, quasi maledictum, lege dicente, quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, sed iustificatur sapientia à filiis suis, quia bene consulta lex sapientia satisfecit, quod non propter poenam, sed propter culpam quemadmodum sub maledicto constituit. Non enim hic solâ poenâ in causam posuit, culpam præmittit. Præmissio namq; quando peccauerit homo, quod morte plectendum est, tunc demum subiunxit, & adiudicatus morti, appensus fuerit in patibulo. Sed & illud non leuiter attendendum, quod taliter dixit, Quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno, quamuis Apostolus Græcè scribens, & pro necessitate temporis translationem septuaginta interpretum, quæ apud illos iam dudum accepta fuerat, sequens dixerit. Maledictus omnis, qui pendet in ligno.

Quære dictum sit, maledictus à Deo, qui pendet in ligno.

CAP. XXV.

Satis liquet, quia translationis vtriusq; nonnulla distantia est, sed quanta ex tribus literis diuersitatis conici potest. Nam in Græco omnis additur, quod in Hebraico non habetur, e contra in Hebraico habemus à Deo, & substantiuum verbum est, quæ in Græco non habetur. Itaque quid de maledicto senserint impij, volentes in illo destruere laudem, quam ex ore in sanctuam & lactarium audierant prædicatâ versiculo psalmi centesimidecimo septimi. Osanna, benedictus qui venit in nomine domini. Nos quidem scimus, quia sic senserunt, quomodo sentire voluerunt, quos excauit malitia eorum, sed nihilominus in laudem suscipiamus quod dictum est. Quia maledictus à deo est, qui pendet in ligno, ut sit sensus. Omnis quidè qui peccauit, quod morte plectendum est, & adiudicatus morti, pendet in ligno, maledictus est, subauditur à peccato suo. Hic autem vnus iustus, qui adiudicatus quidem mortu fuit, & in ligno pendit, sed quod morte plectendum esset, non peccauit, imò nullum vnquam peccatum fecit, non à peccato suo maledictus, sed à deo satis est afflictus tanquam maledictus, id est, tanquam peccator, & non quidem verè peccator, sed verè peccata portans omnium. Quia (inquit Elia) posuit in eo iniquitates omnium nostrum. Ad summum hoc dixerim, non facile in sanctis scripturis posse reperiri, quòd signanter quisquam maledictus à Deo esse dicatur, præter hunc locum vbi sic dictum est, maledictus à Deo, qui pendet in ligno. Quòd si illud obicit quis, quòd ad Cain Deus idem dicat. Nunc igitur maledictus eris super terram, siue ad ipsum serpentem. Quia fecisti hoc, maledictus eris inter omnia animantia & bestias terræ. Sciendum, quia nusquam additum est à me, cauteq; discernendum, quòd aliud sit maledicere, æque aliud maledictum demonstrare. Solum namq; peccatum maledictio est, quod vtiq; à deo non est, igitur qui maledictus à deo est, iuxta hunc sensum vnus est, in quem (vt iam dictum est) posuit Deus omnium nostrum iniquitates, quæ veraciter sunt maledictiones, commutatione facta, commutatione gratiosa, vt nostras portans vel suscipiens super se maledictiones, suam benedictionem daret, quod verè à Deo est.

Quid dictum sit, mulier cum parit, tristitiam habet, & quod Christus in sepulchro sabbatiz auert.

CAPVT XXXVI.

Interea deuoratus esse putabatur filius masculus, & super hoc tristitiam habebat suspedita mulier, quæ illum pepererat, & contristabatur penè inconsolabiliter in paucis illis, qui adhuc in carne vivebant, quicq; illius beate mulieris parum magna, quamuis pauci numero, existebant. Quapropter ipse prædixerat illis tristitiam ipsorum bono fine consummandam, secundum similitudinem hanc. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Nam ad quid hoc dixerit, consertim exposuit. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Deuoratus (inquam) esse putabatur, & illis tristitiam habentibus, homicidium illi membra vtiq; draconis suspediti gaudebant, & fortassis sicut à libi de eiusmodi scripsum est.

Gauden

Gaudentes munera mittebant Inuicem, quoniam iste prophetarum maximus cruciatus eos, nam grauis erat illis etiam ad videndum. nunc autem mortuus & sepultus sic iacebat, vt etiam lapide signato, lapide valde magno super eumposito, puteus sepulchri eius esset clausus & obstructus ne resurgeret, ne vel illuc anima introire ad corpus, aut etiam si reuixisset, posset inde proreperere corpus, adhibitis etiam custodibus propter discipulos eius. At ille habitans in carnis, irridebat eos, & subannabat eos, sed interim sabbatizabat, id est, requiescebat vt leo, & quasi leona, securus de prada sua, quia mortuos eripuerat, & mortem captiuam renebat. Vt leo (inquit) & quasi leona, nimirum, quia Deus & homo in vna eademque persona, secundum diuinam naturam leo, de quo & alibi scriptum est: Leo rugiet, quis non timebit & dominus Deus locurus est, quis non prophetabit? Porro, secundum naturam humanam paulo ante ouis, dum duceretur ad immolandum, nunc autem ex quo dixit: Consummatus est, iam leona erat, leona nam fera que catulos suos, id est, omnes electos, quos aeternae vitae sui sanguine pepererat, in cubili suo, componebat, in paradiso suo lactabar anima fortis & libera, statim post sabbatum ad carnem suam reditura, eamque catulis suis reportatura, cuius de visione nimirum catulus illic piolior manare habebat, & nunc manat vitalis lactis alimonia. Pulchrum erat Inerim, illud sabbatum in silis respiciens, de quo in creatura mundi scriptum fuerat. Et requieuit Deus die septimo ab omni opere suo quod parauit. Qui tunc sex diebus creaturam mundi perfecit, & septimo requieuit, ipse est qui prima sabbati, quam dominicam diem dicimus, ciuitatem ingressus, & sexto die tandem mortuus ob regenerandam creaturam humanam, sepeima die in sepulchro secundum carnem requiescebat, in paradiso requiescente anima.

Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, de Christi resurrectione dictum esse. CAP. XXVII.

VENIT hora, de qua dixerat ipse quodam loco Iudaeis: Venit hora, vt clarificetur filius hominis. Venit (inquam) illa hora cum praeratio verbi ex ore patris ita personantis in Dauid. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Quod erat illud Psalterium, vel quae cithara? Vnum idemque corpus in sepulchro quiescens erat psalterium, erat cithara. Erat cithara quam distinctis charitatis fidibus personantem, dulcedem praedicationis sonos modulantem Iudaei confregerant. At illa fractura citharae illi causa fiebat augmenti, causa successus optimi, vt surgeret psalterium deca chordum, id est, psalterium dulcisonum, nunquam frangendum, semper confessionis in populo, & psalmi in gentibus vocem daturum, cuius chordas manus nulla vterius rumpere posset, cuius ligni compages deinceps nulla vis frangere praualeret. Iuxta quod ait Apostolus: Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vitra non dominabitur. Haec est gloria Dei patris, quia videlicet in hoc opere suo, per magnam gloriam abundantiam charitatis. Exurge igitur (inquit) o gloria mea, exurge psalterium & cithara. Hanc patris vocem, hanc verbi intentionem nunquid non audiebat, nunquid non sentiebat anima illa, sic eadem verbo velut sponsa sponso interminabili osculo coniuncta, irremissibili complexu connexa? Planè audiebat, plenariè sentiebat. Quippe quae verbi eiusdem omnia plusquam matronali iure nouerat, omnia capiebat. Respondebat itaque cum gaudio. Exurgam diluculo. Quid eiusmodi responsione iucundius? Quid ita respondens corde paratus? Non ergo causa nos lateat, cur principium eiusdem psalmi taliter in persona eius intonuerat. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. O cor quàm delectabiliter paratum, quimlibenter arrectum ad suscipiendum diuinitatis Imperium, dulce imperium dicentis, exurge. Denique hoc est paratum habere cor, ita respondere, exurgam diluculo. Nunquid verò ad hoc solùm erat, vel fuerat paratum eius cor? Nimirum & ad obediendum, vt moretur fuerat paratum cor. Omnino fuerat paratum cor, corpus suum dare percipientibus, & genas suas velentibus, faciem suam non auertere ab increpantibus & conspuentibus, & omnia sustinere vsque ad mortem, mortem autem crucis? Ego autem (inquit) non contradico, retrorsum nõ abli. Dicebat itaque esse paratum cor illud ad respondendum, exurgam diluculo, quod fuerat paratum ad obediendum patri suo non parenti et propter nos. Non ergo (inquam) causa nos lateat, cur ita intonuerat psalmi principium, paratum cor meum & cur non contentus semel dixisse, dixerit & semel & iterum. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.

Vir obediens loquitur victorias, de Christo dictum esse. CAP. XXVIII.

IGITUR vir iste, nunquid est ille de quo Sapientia dicit: Vir obediens loquitur victorias? Denique & si sunt vel fuerunt viri multi obedientiae filii, iste vnus vir, vnus & singularis cui nõ fuit, nec est, nec erit alius similis, aut obediens in re simili vel pari. Hic solus in eo vir obediens est, quòd nullum omnino habens peccatum, humiliavit seipsum per voluntatem patris propter peccata aliorum, & vsque ad mortem se humiliavit, mortem autem crucis. Proinde deceat eum iam obediens virum loqui victorias, & ecce loquitur eas locutione inellabli, locutione sempiterna.

sempiterna. Cuiusmodi est locutio illa, profectò valde clara, valde sonora, quia ipsa est dcmò-
 stratio plagarum suarũ, quas in ipsa suscepit obedientia. Quinque plagæ eius quali quinq; linguæ
 sunt: plagarum suarum cicatrices idcirco in corpore suo retinuit & referauit, vt victorias suas
 semper loquatur illis quasi linguis. Cui loquitur: Reuera primùm Deo patri, deinde angelis &
 hominibus, sanctis omnibus, electis omnibus. Videt pater Deus, & pulchris victoriarum testi-
 monijs delectatur. Videt angeli, & ad laudè & gloriam excitantur. Vident homines redèpti,
 & gratiarum adiones irremissibiliter extenduntur.

Quinq; vulnera Christi esse signacula Iustitiæ.

CAP. XXIX.

Dicimus cum Apostolo, & dicentis Apostoli sensum intelligimus, quia pater Abraham Genes. 22
 accepit, & posteris suis tradidit signum circumcissionis, signaculum iustitiæ fidei. Credi-
 derat enim, vt fidelis, deo dicenti: In semine tuo benedicentur omnes gentes, cum non habe-
 ret filium, iamque esset senex ipse, & vxor eius anus & sterilis. Magnæ rei testimonium, ma-
 gnum illa circumcisio erat fidei signaculum, & magnæ iustitiæ palmam ipsi, & posteris eius de-
 clamabat ante deum, suæ promissionis commendaciens eum, ne vñquam offendet vendeliber
 subterfugeret dare semen, in quo benedicerentur omnes gentes, dum signaculum illius promiss-
 si commontorium videret, si delemq; ac veracè ipsum esse diceret. Ecce autè plura hic signa-
 cula, signacula iustitiæ ac fidei, scilicet plagæ quinq; quas pro conditione salutis humane iste Esa. 57.
 vir obediens suscepit, vir iustus & fidelis. Pro conditione (inquam) salutis humane, quia pro-
 fectò talem conditionem propositam sibi propheta nō nesciebat ipse. Si posuerit pro peccato
 animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas domini in manu eius dirigerit, pro eo
 quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus seruos
 meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Nonne igitur nobis posteris eius iure palmam
 iustificationis & salutis siue saluationis iusta diuinitas concedit, cum videat non vnum tan-
 tum signaculum, aut signaculi iustitiæ vulnus, vt fuit vulnus circumcissionis, sed quinq; vulne-
 ra iustii, vapulantis quicquid quinq; sensibus luis nostra caro deliquit. Nam signacula hæc iust-
 itie vel fidei nos in baptismo suauiter suscepimus, quæ ipse pœnaliter suscepit, & sicut cum vni
 us signaculi, id est, circumcissionis testimonio expectabatur, ad redimendos homines venturus,
 ita nunc à nobis cum quinq; plagarum, id est, crucis frontibus nostris impressæ signaculo, ex-
 pectatur, ad iudicandum viuos & mortuos rediturus.

DVODECIMI LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITI- ENSIS DE VICTORIA VERBI DEI, LIBER DECIMVSTERTIVS.

*Quomodo raptus sit filius mulieris ad Deum & thronum
 eius.* CAPVT I.

Ecce quomodo illius est draco iste, qui per tot annos, per tot generationes Draco quo
 stetit ante mulierẽ, quæ erat paritura, vt cum peperisset, filiũ eius deuoraret. modo illu-
 strus est.
 Illius est, quia quem paritura erat, mulier peperit, & raptus est filius eius ad
 deũ & ad thronũ eius. Quomodo raptus est? Quis eũ rapuit? Raptus est solu-
 tis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Rapuit
 eũ Deus, dei verbum rapuit eum ad patrem deũ. Vnde rap-
 uit? De claustris inferni, de sub grandi lapide sepulchri. Subrus lapidẽ misit
 Deus manus suas, intrulit Deus verbũ suũ & rapuit corpus illud, corpus redituũ, tam facile de
 clauso, quam facile potuisset rapere de nõ clauso vel patente sepulchro. O stulti & tæci, qui di-
 cebant se cognoscere Deũ, & posuerunt lapidẽ contra deum. Si enim cognouissent dominum
 Deum, nunquam vnũ lapidem nutui dei resistere posse sperassent. Et (aiebat ille) pater meus, Liber 8.
 qui glorificat me, quẽ dicitis, quia Deus noster est, & non cognouistis eum. Sed redicamus ad rẽ.

*Quid sit raptum esse ad Deum & ad thronum eius, & quid sit illud: Paulus
 apostolus, non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum
 Christum.* CAPVT II.

N

Raptus

Raptus est (inquit) ad Deum & ad thronum eius. Duo dicta sunt & dici debuerūt, quia ad Deū raptus est, & ad thronum eius raptus est. Nam & resurrexit, & in cœlū ascendit, Resurgendo ad Deum raptus est. Ascendendo in cœlū ad thronum eius raptus est. Deniq; resurgendo factus est carne, vt erat diuinitate immortalis arque impassibilis, & confirmata est eidē carnī habitus in ipsa plenitudo diuinitatis tali firmamento, vt meminit Apost. quia resurgēs ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Proinde ita non solum secundū verbi diuinitatem, vt metiam secundum semetipsam assumpta humanitas prædicatur Deus, sicut eodē quoq; Apostolo comprobatur, ita scribente Laodicēnsibus, Paulus Apostolus, nō ab hominibus, neq; per hominē, sed per Iesum Christum. Quod enim, si non per hominē, sed per Iesum Christum, nonne consequitur, quod Iesum Christum, quo rōpore vocauit eum vel se cit apostolum, dicat corpore iam non esse hominem, sed esse Deum? Non tamē aiunt patres orthodoxi hæc dicendo, hominis demit naturā, sed confiretur superabundantem humanæ naturæ diuinam gloriam. Nam ex quo resurrexit Iesus Christus, verē quidē est, vt erat homo natura, sed Deus et gloria. Porro quōd astantibus discipulis, assumptus ab eis ascendit in cœlum, & sedet à dextris dei, quid est, nisi raptum esse filium ad thronum dei?

Rem. 6.

Rapto illo ad Deum, & ad thronū eius, nondum penitus impletam esse promissionem, in semine tuo benedicentur omnes gentes. CAP. III.

Igitur iuxta fidelem atq; humilem confidentis & penitentis Dauid orationem, iustificatus es Deus in omnibus sermonibus tuis, & vincis cum iudicaris, quia sicut iurasti illi, veritatē fecisti, & non frustratus es eum, quoniam raptū est semē eius ad te, & ad thronū tuum. Porro quod iurasti ad Abraham, nōdum vix ad consummationē perfeceras, promissionis nāq; imō reprobationis ad illum fermohic erat. Per memetipsum iuravi, quia secisti rē hanc, & non pepetisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semē tuum, sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in litore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorū, & benedicetur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Equidē cuncta hæc præter vnum adimpleta erāt. Iesu Christo semine Abraham suscepto in cœlū ad dei thronū, quia reuera in sanctis patriarchis ac prophetis multiplicatum fuerat semen Abraham, sicut stella cœli. Nam ipsi sunt stellæ, quas idē æternus sol Christus eleuatus in cœlū secū tulit, & possidebat illud semen portas inimicorum suorū, scilicet malignorum spirituum, quem admodū dicit: Et sui mortuus, & ecce sum viuus, & habeo clauēs mortis & inferni. Veruntamē pars magna restabat, pars nobis opabilis & necessaria, quæ nobis gentibus tali enūciatione semel & iterum reposita est: Et benedicetur in semine tuo omnes gentes. Ad hanc partem perficendam, Apostoli duodecim electi fuerant, atq; referuari, ipso dicit: Si erit me queritis, iunite hos abire. Vt adimpleretur sermo (inquit Evangelista) quem dixit: quia quos dediisti mihi, nō perdidisti ex eis quemquam. Vbi nā hoc dixerat? In ipsa corna, paulo ante ipsam horā, quā cum cōprehendetur, relicto eo, discipuli oēs fugerunt. Quos dediisti mihi (ait) custodiu, & nemo ex his periit, nisi filius perditionis: statimque Iubiuixit: Vt scriptura impleatur. Quod quamuis ita recte possit intelligi, idcirco vel ille vnus periit, vt scriptura impleatur, quæ non tacet de perditione eius. at tamen secundum præsentem intentionem magis placet sic intelligi, ac si dixerit: Idcirco istos custodiu, neque quūquam periit ex eis, & sunt omnes incolumes, non solum secundum animam, vt metiam secundum corpus, vt sunt per quos scriptura impleatur, per quorū ministeriū benedictio cunctis gentibus in semine Abraham promissa impendatur. Quibus ex sacramentis & vndē sumptis eiūdem benedictionis opus peragendum esset, & nunc vix peragatur, tam superius dictum est. Nunc restat dicere, quomō inuero & reludare dracone hæpedito, in hac quoq; operis vel propositi sui parte vixerit verbi incarnati omnipotens diuinitas, diuina omnipotentia, deos gentium in spiritu sancto eiciens, qui omnes erant & sunt dzmonia.

Apost. 1.

Genes. 22.

Iuan. 18.

Iuan. 17.

Quomodo mulier in solitudinem fugerit. CAPVT IIII.

Et mulier fugit in solitudinem, vbi habet locum paratum à deo, vt ipsi passet illam diebus mille ducentis sexaginta. Et factum est prælium magnū in cœlo, Michael & omnes angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, &c. Mulier postquā filius eius masculus raptus est ad deum & ad thronum eius, fugit in solitudinem, id est, postquā Christus ascendit in cœlum, mater eius, id est, pars illa gentis eius, ex qua ipse est secundum carnem, scilicet apostolica, siue apostolica perfectionis ecclesia, de iudeis collecta, cuncta, sicut apostolus testatur adus, reliquit seculi negotia, ita vt nihil suū quicquid esse diceret, sed erāt illi omnia communia. Hoc nāq; est fugere in solitudinem, omnem præter victum & vestitum relinquere carnis curam vel seculi sollicitudinem. Qui eiūsmodi erant & sunt, opus habebant vel habēt passet de communi elemosyna diebus mille ducentis sexaginta, euangelij causa, siue ipsius domini exēplo, qui tot diebus euangelium prædicat cum discipulis suis, vixit de euangelio, salsi in initio corpus

corruptum est praelium hoc, de quo dicitur: Factum est praelium magnum in caelo. Apostoli namque & quotquot erant apostolicae participes gratiae, pleni gratia & loquacitate, pleni fide & spiritu sapientiae, contra draconem quasi in caelo superbientem, magnus sumpsit praelium, euntes in mundum uniuersum, & omni creaturae praedicantes euangelium. Hoc nimirum erat, fieri praelium in caelo, id est, in illis, qui ad hoc praedestinati vel praedestinati fuerant, ut caelum vel sedes fierent Deo creatori suo. Nam cum in illis vel super illos regnaret draco diabolus, diuinos ab illis honores exigens tanquam Deus, cum ab illis in templis vel simulacris eoleretur, stultus putabat se esse in caelo, similemque esse altissimo. Et hoc agebatur, ut ipse depulsus ab aris, protractus ex delubris, primus de hominum mentibus errore deceptus loci daret Deo, sicut olim factum est, quando propter superbiam de superiori atque inuisibili proiectus est caelo.

Quomodo Michael & angeli eius pugnaverunt contra draconem.

CAPVT V.

Cuiusmodi praelium illud fuit, quales, vel quomodo acies contra inuicem steterunt, qualibus armis dimicauerunt, attendamus grande magni huius praelii miraculum: Michael (inquit) & angeli eius praeliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius. Quibus armis instructi praeliabantur isti? pugnabant illi? Nimirum isti, scilicet, Michael & angeli eius, armis virtutum coelestium: illi autem legibus regum, decretis imperatorum, furoris gentilium, saeuus manibus carnisum. Talibus instrumentis draco pugnabat & angeli eius. Isti autem, Michael & angeli eius, ut sunt ad ministratorii spiritus, ministrabant euangelii predicatoribus omnimodam operationem virtutum, ut in nomine Christi daemones eicerent, serpentes tollerent, super aegros manus imponerent & bene haberent, mortuos quoque suscitarent, caetera quoque signa facerent, quae cunctis necessaria vel idonea viderentur ad sermonis confirmationem. His itaque prestantibus draco pugnant & angeli eius, non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in caelo. Nullum quippe ex eis retinere poterunt, qui ad vitam praedestinati fuerant. Quamuis corpora illorum occiderent, persuasit ab illis reges & pontifices, reges impli, pontifices mortuorum mortui, quia multis pro demone, ne dicam suis deis emulantes, poenis innumerabilibus corpora disperderent, animas Christi laedere non poterunt, cultum quasi diuinae religionis amitterent. Inde est vox illa, vox laudis magna, quam audiuimus in caelo, id est, in ecclesia. Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est aculeator fratrum nostrorum, quia accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Et ipsi vicerunt illum propter sanguinem agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

Quomodo draco proiectus in terram, miserit aquam de ore suo.

CAPVT VI.

Et postquam vidit draco, quod proiectus est in terram, persecutus est mulierem quae peperit masculum. Ac deinceps: Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi ad flumine. Quando, vel quomodo vidit draco proiectum se esse in terram? Nimirum quando Romani Imperatores, relicto veteris idololatricae cultu profano, regno Dei nostri & potestati Christi eius se subdiderunt, caeterique reges terrarum & principes cum subditis sibi populis Christiani effecti sunt, tunc vidit draco, tunc sensu diabolus, proiectum se esse in terram, id est, non habere se vires ad defendendam sibi vanam affectatam diuinitatis gloriam. Mutauit ergo persecutionis modum, & aliter persequi coepit, quam eatenus persecutus fuerat mulierem, quae peperit solum masculum, id est, ecclesiam, quae iuxta promissiones expeditas de carne sua protulit & hominem Christum, quibus enim quodam respectu altera sit ecclesia generis vnus israeliticus ante Christi aduentum, & altera de gentibus post Christi aduentum, vnus tamen & vnica est secundum fidem eandem ecclesia praecedentium atque subsequentium Iudaeorum atque gentium. Quomodo persecutus est eam? Misit aquam de ore suo tanquam flumem, ut eam faceret trahi ad flumine. Hoc idem est, ac si manifestus dicat, quia dogmata adinuenti haeretica, per quorum tergiversationes corrumpitur fides ecclesiastica. Ita esse, videtur, non dubitat, quisquis ecclesiasticas aut nouit aut legit historias. Artius haereticus notissimus, quid nisi os serpentis extitit, quo tempore ad fidem Christi confugerat filius Helenae Constantinus. Per illum os suum misit serpens aquam tanquam flumen, id est, pessimae haereseos dogma, tanquam sermonem viuum & efficacem, & de viuo scripturarum fonte profluente. Non ille primus aut solus tali modo serpentis, sed omnium per quos serpens ille abundantiam iniquitatis suae profudit, terretimus atque nocentissimus extitit.

Quomodo aqua eiusmodi primum occulte irrepens, deinde per incrementa vires capiens, per quatuor partes orbis sese extendens. CAP. VII.

N ij

Hoc

Hoc malum huius tam peruersi dogmatis monstrum, primùm occultè irripit, deinde per incrementa vires capiens, per quatuor partes orbis orientem, occidentem, septentrionem, atque meridiem sese extendit, Asiam, Europam, atq; Africam penè repleuit, & contra fidem catholicam gladijs quoque regum & imperatorum sese armauit, multumque sanguine pitorum bestialiter effudit. Hoc scriptura innuere videtur, dum in ista causa diaboli patrem mendacii primò serpentem, deinde vt catenus secerat, appellat draconem. Sic enim ait: Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, & deinde aperuit (inquit) terra os suum, & absorbit flumen, & iratus est draco in muliere. Primò namq; heretica perfidia, vt hæc Ariana, dogmatizans minorem patre filium, minorem esse filio spiritum sanctum, clanculo apud Alexandriæ suburbora, per discipulos vel complices Arrii, lubricis flexibus & fophsulicis anfractibus sese commouit, deinde in publico ad auditum populi prolato capite sibilauit, & registente nequitie illius Alexandro præfule, ad vicinam ciuitatem, ciuitatēque præfulis aquam doctrinæ nequam de ore suo profudit. Non verè flumen, sed tanquam flumen, id est, eloquentiam quidè siue loquacitatem copiosè redundantem habens, sed fontem veritatis nesciens, scripturam uocè abutendo. Ac per hoc simplicibus fluminis, id est, sanæ doctrinæ qui ndam similitudinem demonstrando. Tandem (vt iam dictum est) mendacii pater diabolus regum atq; regnarum, imperatorum atq; imperatricum fauorem adeptus; in sanire coepit linguam, inde principum roboratus gladijs, atque ita suam aquam quam velut serpens de ore suo misit tanquam draco, id est, maior factus fortius commouit, vt mulierem faceret trahi à flumine, id est, ve ecclesiam commelleret sibi consentire.

Quomodo adiuuit terra mulierem, & absorberit flumen.

CAPVT VIII.

*Concilium
Nicomense
sibi robo-
rante.*

Sed adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorberit flumen quod misit draco de ore suo. Hoc (vt dicitur) ita factum est. Tunc enim illud famosissimum in Nicea conciliū seruos principis Constantini excoitauit, publicis alinis atque malis & curatibus equis episcopos & qui cum eis erant, ad synodum venire præcipiens. Consilium illud quod catholicam roborauit fidem, rectè terram intelligas que adiuuit mulierem, quia uidelicet de omni terra conuenerunt, & quodammodo omnis terra suū mutauit locū, mutando de cunctis partibus suis personas idoneas in locum constitutum. De cunctis ecclesijs qua totam Europam, Asiamque repleuerant, & Asiam, simul erant ministrorū Dei congeita cacumina, vnaque orationis domus tanquam à Deo delata intrinsecus ferebat omnes in idem, Syrios simul & Cilicos, Phoenices, & Arabes atque Palestinos, Aegyptios & Thebes, Libias, nec non & qui ex Melopotamia oriuntur, Persa quoque venit, nec Schythia desuit, Pontus & Asia, Phrysia & Pamphilia viros probatissimos præbuerunt. Aderant Thracæ & Macedones, & vt breuiter dicam, ex omni natione que sub cælo est, collecti aderam viri religiosi, episcoporum multitudo erat recenti decè & octo, sequentibus eos præsertim & diaconibus, & acolytis, quorū numerus non poterat comprehendi. Quid ergo nisi terra (vt iam dictum est) os suum aperuit, & flumen draconis absorberit, quando tot viri de omni terra conuocati, sapientia, sermone, alisque virtutibus ornati, ore consensu in defensione veritatis aperto, impium dogma destruxerunt, concorditerq; vniuersi fidè & gloriam, que hæcenus in ecclesia permanet, diuauerunt, & subscriptionibus roborauerunt.

Septimum caput draconis plaga gladij occisum in mortem.

CAPVT IX.

Igitur de sex capitibus draconis illud constat, quia iam dudum in cunctis illis victus est, & Deus iustus in sermonibus suis, victorque in iudicijs palmam veritatis obtinuit, quia sicut promissit, sicut iurauit, semen David in æternum manet: sicut promissit, sicut iurauit, in semine Abraham benedicentur omnes gentes: & ille neque per paganos, neque per hereticos siue ludæos benedictionem omnium gentium prohibere potuit aut potest. Sed quis diaboli pertinaciam, quis ardentis eius inuidiæ sufficit mirari velaniam? Et iratus est (inquit scriptura) draco in mulierem, & adiecit facer e prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu. Et stetit super arenam maris, ait idem qui superiora viderat, Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiarum. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam. Et vnum de capitibus suis quasi oculum in mortem, & plaga mortis eius sanata est. Bestia hæc septem capitum, ipse draco est, cuius de sex capitibus contra verbum Dei bellando supparatis, hæcenus sermo habitus est, septimum caput hic mira locutionis grauitate designatur, cum dicitur: Et vnum de capitibus suis quasi oculum in mortem, & plaga mortis eius sanata est, & admirata est vniuersa terra post bestiam.

Apoc. 12.

Quomodo

Quomodo plaga mortis eius sanata sit.

CAPVT X.

CAPUT istud sine dubio Antichristus erit, in quo excandescet illa draconis ira nouissima, de qua dictum est: Et iratus est draco in mulierem, & adiecit facere praelium cum reliquis de semine eius. Quid porro est, quod caput istud quasi ocellum in morte dicitur: & sanata est plaga mortis eius? Itemque postmodum scriptura dicit, quia habet plagam gladii & vixit. Vbi nam accepit plagam gladii, & quomodo sanata est plaga eius, aut vixit? Nimirum cum alia possint conuenienter dici, deficientibus tamen certis sacre scripturae testimoniis, magis iste sensus placet, quia dudum in coelo damnationis aeternae sententiam accepit. Et haec est in capite isto plaga gladii & mortis. Ille namque homo peccati, filius perditionis, non simpliciter homo, verumetiam diabolus erit, & aduentus eius operatio satanae, operatio erit erroris. Diabolus, inquam, siue satanas, qui aduertatur & extollitur supra omnes quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Quando iste propter superbiam de caelo cecidit, procul dubio plagam gladii, plagam mortis accepit, sicut apud Ezechielum dicitur in eum sub nomine Astar siue Pharaonis. Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam, in medio incircumcisorum dormies, cum his qui interfecisti sunt gladio. Quo modo autem sanata est plaga mortis eius? Quomodo & plagam habet tanti gladii & vixit. Falsum nimirum sanata est plaga eius, & talio vixit. Plaga eius curatio, culpa est defensio, & in plaga gladii viuere, hoc illi in ipsa poena superbiere. Hoc quippe in isto dicto est admiratio & praesumptoris execratio, quod cum percellus sit & factus diabolus, extollitur & ostendit se tanquam sit Deus. Cum enim diabolus vult se ostendere Deum, quid nisi mortuus contendit se esse viuere? Exemplum miraculi huius sumere licet de quolibet imitatore eius. Cum enim quis pro culpa sua iusto iudicio de ecclesia pellitur, & tunc in superbiam elatus & defendens opera sua, iudices quoque criminatur, quod illi iniustus, ipse autem sit iustus. Nimirum plaga eius infeliciter sanata est, & mendaciter viuere, quia Dei iudicio iniustus, suo autem iustus est.

Ezech. 32.

Caput illud esse Antichristum, cui draco dederit vires suas, & potestatem magnam. CAPVT XI.

VERBA non sufficiunt ad rem consequendam, maxime ubi audimus, quia dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam. Quid enim hoc tibi vult? Quo tendit etiam in isto diabolus? Nunc per hoc altissimo simile se fore arbitrat. Altissimus namque antiquus dierum, ubi (sicut apud Danielem legimus) thronis positus sedet, & ecce in nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad ipsum peruenit, & in conspectu eius obulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnum. Num praeuersus imitator dando illi bestiae siue homini peccati virtutem suam & potestatem magnam, dicit, adhuc similis ero altissimo, id est, sicut fecit Deus quod suum erit in Christo, faciam & ego quod meum est in Antichristo. Ecce quis animaduertens non admiretur, qualem vsque in lineam siue consummationem de genere humano processerit, hinc bonum propositorum Dei, inde malum oppositorum aduersantis diaboli. De vna eademque massa vnus exurrexit, qui Deus & homo est, & alius qui diabolus & homo erit, venturus est. In isto bonitas praedicatur Dei, in illo peruersitas agnoscitur diaboli. Iste namque nihil melius, illo nihil deterius. Iste enim Deus super omnia benedictus, ille diabolus infra omnia maledictus. In isto sibi Deus complacuit, & in aeternum complacebit: in illo sibi diabolus complacens, postquam eleuatus fuerit in sublime, stultus apparebit. Iste de caelo descendit, & de humilibus ascendit sicut virgultum, & sicut radix de terra siccanti. Ille de caelo cecidit, & de cunctis superbiat sicut ascendet tanquam bestia de mari.

Dan. 7.

Quid sit illud. Apostoli, & nunc quid detineat scitis, ut reueletur suo tempore. Et de sacramento mulieris bestiae insidentis.

CAPVT XII.

NON sua voluntate moratur diabolus aut venire tardat Antichristus, sed contra suam velle detinetur, cum sit in omne malum pronus ac festinus. Et nunc quid detineat scitis, ait Apostolus: Quid est illud? Videlicet quia nondum venit tempus eius & quia tempora non in istis, siue cuiuslibet alterius, sed in sua solus potestate posuit Deus. Hoc oportet subintelligere. Sequitur enim, ut reueletur in suo tempore. Quod idem est, ac si dicat: quia superna potestas imparientem morat, iamque volentem reuelari detinet, ut non reueletur nisi in suo tempore. Nam ut scias quam inuisus detineatur, quam prope vellet reuelari: iam (inquit) mysterium operatur iniquitatis, subauditur quantum potest, videlicet maxime per scititiam Netonis, qui quidam fuerit malignus, minus tamen in illo diabolus potuit, quam in isto poterit, in omni virtute & signis & prodigiis media tibus, & in omni seductione & iniquitate. Et quantum differret, vel quod signum temporis eius? Tantum, ait, ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. Cum Apostolus haec

N 14 scri

Antichri
stus non
vna per-
sona.

Apo. 17.

scriberet Thesalonicensibus, quis tenebat, & quid tenebat? Nimirum Romanus rex siue Cæsar orbis imperium tenebat, non dicit de vnica persona hominis, vnus tamen sunt imperio. Hic de cunctis regibus Romani imperij, qui quamvis plures numero, vnus tamen sunt imperio. Hic deus non solum ratione, verum etiam constat authoritate. Nam post aliqua eidem Iohanni angelus dicit: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris & bestiarum, quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem. Septem capita, septem montes sunt, iuper quos mulier sedit, & reges septem sunt. Quinque ceciderunt, & vnus est, & alius nondum venit, & cum venerit, oportet eum breue tempus manere. Bestia namque septem capitum, & hic vbi mulier, id est, cupiditas sedet super bestiam, & illi vbi bestia de mari ascendebat, vniuersum est impiorum. Sicut iam superius siue hætenus in dracone septem capitum longo tractatu est demonstratum: septem capita septem regna, per quæ hæc bestia siue draco vim suam exigit contra promissionis verbum. Cum igitur dicit septem capita, & septem reges sunt, quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit. Septem reges, cunctos, eorundem regnorum reges intelligi oportet, siue pro ipso septem regnis scriptum esse, septem sunt reges, quorum quinque ceciderunt, alii scilicet Aegyptius, Israeliticus, Babylonicus, Persicus, Macedonicus. Et vnus est, qui & sextus, videlicet Romanus, & alius nondum venit, ipse erit Antichristus.

Quare Apostolus tam obscure dixerit: Tantum qui tenes, teneat,
donec e medio fiat. CAPVT XIII.

Itaque & sapientibus satis dictum, tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat, & insipientibus data occasio non est, quam nasci potuissent, si ita manifestius dicitur, Roma quæ nunc tenet, siue Romanum imperium, quod nunc tenet, sub se gentes teneat, donec de medio fiat, siue donec discessio fiat. Superbia namque hominum Romam volebat esse urbem æternam, & æternum Romanorum imperium, ac proinde nusquam ferè religiofus impatiens audiret blasphemiam in Deum, quam Romani principes siue milites sine Romani imperij per Christi prædicari euangelium. Satis nimiumque offenderunt eos euangelij prædicatores, etiam nemini dantes vllam offensionem, quanto magis si iam publicè discessionem illam futuram prædicarent? Hæc pro difficultate apostolicæ locutionis breuiter dicta sint: porro quando qui tenet, nunc tenere debeat, vel quam multos post annos de medio fieri, vel discessio venire debeat, maxime propter eandem cautelam scribere non debuit, fortassis nec ipsi euclatum fuit, quando vel hoc fieri, vel quot post annos ille iniquus debeat reuelari, sicut nec Danieli, cui dicitur ad vitrum, qui indutus erat lineis: Vsq; quo finis horum mirabilium? Et tempus: Domine mi, quid erit post hæc? non fuit responsum quod quærebatur, sed hoc audiuit: Vade Daniel, quia clausi sunt, signati sermones vsq; ad tempus præfinitum. Ad discipulos quoque de temporibus quærentes, loquitur saluator ipse: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.

Dani. 12.

Matt. 24.

Quantam iram draco excitaturus sit per Antichristum, & quod dominus Iesus interfeciturus sit ipsum spiritum oris sui.

CAPVT XIII.

Matt. 24.

Victoria
verbi dei

Ibidem.

2. The. 2.

Esa. 11.

Iram draconis, quam exercet per illum hominem peccati, per illum filium perditionis, iratus in mulierem sarpeditam, & adiciens bellum facere cum reliquis de seruire eius, frustra laborat quis sufficientibus declamare verbis. Maior enim res erit sermone, imò & cogitatu hominis, præsertim cum ipse dominus ore proprio prædixerit. Erit enim, inquit, tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet, & nisi breuiari fuissent dies illi, non fuisset salua omnis caro, sed propter electos breuiabitur dies illi. Proinde quoniam sermo quoque prolixior habitus iam ad finem tendit, & sollicitudo desse non debet loquenti aut scribenti ne forte nimietatem fastidium generet legenti siue audienti, veniendum est ad id, in quo est consummatio denarrati certaminis, consummatio videlicet verbi Dei. Quid est illud? profecto destructio illius iniqui, & iudicialia sedes siue sessio filii hominis Iesu Christi, quem admodum ipse post prænunciationem illius magnæ tribulationis breuiter inuuit: Et tunc, inquit, videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & maiestate, cum virtute multa & gloria. Qualis ergo erit destructio illius iniqui? Dominus Iesus, inquit Apostolus, interficiet eum spiritu oris sui, quoque modo per prophetam fuerat prædictum: Et spiritus laborum suorum interficiet impium. Et quidem multos interfecisse legitur dominus, sed de nulla periona nunc occurrit memoria sic esse dictum, quod interfecerit spiritum oris sui, sine spiritu laborum suorum, præter illum impium, iniquum. Num ergo propter singularem illum magnitudinem, nimiamque fortitudinem spiritus sanctus, qui est spiritus domini Iesu, mittendus erit contra eum, nec aliter ille iniquus poterit interfici, nisi per semetipsum irruat super eum spiritus domini. At iste spiritus sanctus, spiritus domini Iesu, non ad mortificandum solet etiam, non nisi ad viuificandum conseruit

confuevit immitti. Nec enim in ipso mors est, cum ipse potius vita sit. A licet igitur intelligē- dum est hic de spiritu oris siue labiorum domini Iesu, & hoc fiet commodius, si illud quoque pro- pheticum in præsentia adducatur vox dicentis: Clama: & dixi, quid clamabor; Omnis caro fœ- num, & omnis gloria eius quasi flos agri. Excitatum est fœnum, & flos cecidit, quia spiritus Dei infulsavit in eo. Omnis homo viuus: & quid, rogo, tibi est facilius quam sufflare: quid infirmius rogo, coram te, quam illud quod sufflādo potes deicere? Igitur per tuimet exemplum animad- uertere promptum est, quam verē fortis sic dominus Iesus, cuius nomen verbū Dei, verbū deus, & quam verē vnīuersā vanitas erit etiam ille homo viuus, cotius generis humani tyrannus ma- ximus, tyrannus diabolicus, quia quam facile tibi est sufflādo dissipare filum telarum ara- nez, tam facile, imo facilius erit & illum iniquū interficere, multis coniecturis, quæ hinc solēt fieri. Per hunc sensum arbitror quæmpiam posse liberari.

Interfecto Antichristo, consummatam esse victoriam Verbi Dei.

CAPVT XVI

Interfecto Antichristo, paucis, id est, quadraginta quinque diebus (vt ex Danielis visione cō- lūcitur) interiectis, veniet in maiestate sua dominus, & nouissima omnū inimica deliru- erit mors. Quomodo destruetur ipse dominus (ait Apostolus) in iussu, & in voce archageli, & in tuba Dei descendet de celo, & mortui qui in Christo sunt, resurgēt primi, deinde nos qui vi- uimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuamur Chr̄o in aera, & sic sem- per cum domino erimus. Illa destructio mortis, cōsummatio erit victoriæ v̄bi Dei, cōsumma- tio propofiti Dei, cum hoc dicto verbū Dei triumphantis: Venite benedicti patris mei, possidētē paratū vobis regnū à constitutione mundi. Quod dicit à constitutione mundi, hoc est, ad eo tē- pore vel die, quo constituēbatur mundus in creatione generis humani, quando creati duobus primis: Crescite, ait, & multiplicabimini, & replete terram. Cum enim duo tantū essent, dicen- do illis, crescite & multiplicabimini, illam attendebat multiplicatam, quæ stabit à dexteris, & tunc parabat illis regnum prænitium habens numerum quātus deberet percipere regnū Dei. Nam qui super numerum illum multiplicati sunt, quique stabunt à sinistris, non pertinent ad benedictionē creatoris, neque fuissent nati, nisi intercessisset causa peccati, quo peccato, multi- plicabo, inquit ad mulierem, ærumnas tuas, & conceptus tuos. Erat igitur oportuna cōmemo- ratio constitutionis mūdi, & benedictionis, qua omnes suos electos benedixit, dicendo: Crescite & multiplicabimini, magna que & ineffabilis erit materia laudis, & angelis, & hominibus sanctis in eodem dicto triumphatoris: Venite benedicti patris mei, possidētē regnū paratum vobis à constitutione mundi. Tunc verē in domino laudabitur omnis anima, & tūc audientes manfueti, lætabuntur, & lætantes admirabuntur, quod illa benedictio prima inter tot maledictionū spī- nas, de quibus vel contra quas præsentio opusculo tractauimus, perire aut exinaniri non potuit, videntes nullum deesse eorū omnibus electis Dei per curam atque prouidentiam eius, qui illos præ sciuit, atque prædestinavit, vocauit atque iustificauit, & magnificauit per gratiam eiusdem filii sui, per incarnationem, passionem, & resurrectionem eiusdem verbi sui, cuius imaginis confor- mes prædestinati sunt fieri.

Quid sit quod ad beatum Iob dictum est: Ecce spes eius frustrabitur eum.

CAPVT XVI.

Tunc verum apparebit dictum illud ad beatum Iob de dracone illo rotas nominat; Ecce spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur, simulque omnes impij præ- cipitabuntur cum eo, dicente triumphatore & iudice his qui erunt à sinistris eius: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quomodo illos præcipitabit & Ni- mirum quod de vno homine peccati filio perditionis Antichristo Apostolus dixit: Dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui, hoc & de diabolo & angelis eius, & de cunctis impijs homi- nibus, & si verbis vel syllabis eius non dixit, vult nihilominus & oportet intelligi, quia præ- cipitabit eos spiritu oris sui, id est, tam facile, vt tu sufflādo exiguum quid pulueris, aut sumi in auram dispergis. Nam sicut iam supra dictum est, pro facilitate omnipotentis, qui non labo- rat agēdo quid, & Apostolus dixit, quod illum iniquū dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & propheta dixerat, spiritu labiorū suorū interficiet impij. Quod si auctoritas queritur de cun- ctorū impiorū damnatione, quod præcipitandi sint eadē facilitate. Ecce & alius propheta dixit, quod iam supra cōmémorauit est: Omnis caro fœnū, excitatum est fœnū, & cecidit flos, qui spi- ritus Dei infulsavit in eo. Et in Iob scriptū est: Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatē, & se- minat dolores, & metunt eos, flante deo perille, & spiritu ire eius esse consumptos.

Quid sit spiritu oris domini aliquid fieri.

CAP. XVII.

Eadem quædam facilitate omnia bona quoque fecit, & facit omnipotens verbum, & ip- sam faciet resurrectionem mortuorum, sed in huiusmodi dationem standi vel exufflādi

N hij sanctus

Exo. 15.
Ps. 147.
sanctus scripturæ spiritus proferre non consuevit. Contra superbiam solet taliter edicere, vt illic: Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare. Quod si quis obicitur, & illud scriptum esse: Flauit spiritus eius, & fluent aquæ. Cito responderetur, non esse hoc dictum de spiritu iræ, sed de spiritu gratiæ. Et quibus facile sit Deo peccatoris cor compungere, non tam propter facilitatem eiusmodi dictum esse: Flauit spiritus eius, quàm propter inuendam diuini ignis dulcedinem, quod cum frigidum cor aspirando tetigerit, ita temperat & emollit, sicut glaciem calidus auferat sol. Præmiserat enim: ante faciem frigiditatis eius quis sustinebit. Statimque subiunxit: Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flauit spiritus eius, & fluent aquæ.

Quàm facile omnia possit verbum Dei, exemplis probat.

CAPVT XVIII.

Verba dei
omnia fa-
cilia.
Ioa. 11.
Luc. 7.
Ioa. 20.
Esa. 44.
Quid, tanquàm de facilitate et quilibet dubitet, plura loquimur: iudicandus sufficientia de-
dit argumenta, quàm facile facturus sit quæ dicta sunt, veniens iudex in maiestate sua.
Primum de facilitate resurrectionis mortuorum, hoc argumentum est: Lazarus in sepul-
chro quadriduus erat, & vnâ tantum vocem emisit: Lazare (inquit) veni foras, & statim pro-
diit qui fuerat mortuus. Quando vel quali habitu prodit? Ligatus pedes & manus iniecit, &
facies eius sudario ligata erat. Oportune Euangelista hoc præcipit, & ad hanc intentionem no-
stram non nihil facit, quia videlicet cõsequitur in illius vocantis voce vim facillimam extitisse,
quæ illi patieret & visulicauit, & de monumento expulit, quia cū esset ligatus pedes & manus in-
iectis, neque pedibus neque manibus proripere potuit. Quod si de resurrectione quoque peccato-
rum, quæ prima resurrectio est, queritur experimentum, quàm facillimè factu sit idem verbo, si-
lio Dei, Filio hominis Iesu Christo tã in præsentia, quàm in futuro seculo. Ecce apparet in forere
de sepulchro quæ fuerat mortua prodierat, ante præsentiam eius illo miro modo non venisset.
Et de illa ubi dixit ei: Fides tua te salu fecit, vade in pace. Continuo dixit euangelista, quod
dæmonia septem exissent de ea. Quomodo ergo pro facilitate operandi salutis, & agendi
iudicii mentionem fecimus, cum suffragio sanctæ scripturæ de verbo exufflationis, nonne & hoc
rectè dixerim, quia septem illa dæmonia exufflando, id est quàm facillimè de illa, eiecit, cum
adhuc esset iudicandus homo passibilis & mortalis. Propter eandem facilitatem delendi pec-
cata totius ecclesiæ, cuius illa typum gessit arbitrari licet, quia resurgens ex mortuis, & stans in
medio discipulorum insufflauit, dicens continuo: Accipite spiritum sanctum, quorum remis-
sitis peccata, remittuntur eis. Neque enim non sine insufflatione spirituum sanctum dare pote-
rat, sed opus erat omnipotentis iux, verbum Deus studiose illo quoque modo significabat,
semper & vbique intendens adimplere, & verum comprobare quæ quid in scripturis sanctis de
ipso prædictum fuerat. Nonne & hoc in persona eius apud Esaiam prædictum fuerat: Seruus
meus es tu Israel, ne obliuiscaris mei, deleui vt nubes iniquitates tuas, & quasi nebulam pec-
cata tua. Quomodo enim nubes aut nebula deletur, nisi facillimè transcurrere serenitatis auræ
flatu? Nonne igitur ociose insufflauit dando spiritum sanctum discipulis in potestatem remis-
tendi peccata, nec inaniter discipuli vel ministri eius baptizando insufflant, sicut habet con-
suetudo ecclesiastica, sed operosum præbent illi ministerium, quatenus per hunc illum adum
quod prædixit, nunc quoque vnicuique renascenti dicat: Deleui vt nubem iniquitates tuas, &
nebulam peccata tua.

Quanta facilitate sinistros cum diabolo & angelis eius præcipitatus sit.

CAPVT XIX.

Porro, de præcipitatione qua sinistros, id est, impios præcipitabit, cum diabolo & angelis ei-
us, de quo (vt iam dictum est) ait dominus ad beatum Iob: Et videntibus cunctis præ-
cipitabitur, quod factu tam facile est, vt significat verbum insufflationis. Item, illud pro
verbo argumento est, quod adhuc passibilis & mortalis, continuoque passurus & moriturus, com-
hortem præditis armatam, pontificumque & Pharisæorum ministros solo incantu deiecit.
Vt enim dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Sed forte dicat quis,
quia pauci erant. In resurrectione autem mortuorum, quando iudicabit seculum, infinitæ mul-
titudines erunt. Nū ergo tam facile cunctos tunc præcipitabit, si facile paucos illos deiecit? Hu-
iusmodi suggestio si quem tãgit, rectè arguitur nimis vanitatis. Est autem veritas rationi simile, si
dominus saltè manu iniecit, cohortem illam deiecit, vel tale quid faciendo, quale fuit illud, quod v-
nus homo Sampson in mandibula aini percussit ac deiecit mille viros armatos ac fortes. Nunc
autem ubi deiecit eos, rursus modo dicendo: Ego sum, ratio consentit, totum mundum tãtum vaiere
contra

contra illum, quantum cohortem illam, siue hominem vnum. Quod si de diabolo quoque & angelis eius quaeritur, quale dederit experimentum adhuc mortalibus & iudicandus, quod eadem qua & homines facilitate sit in infernum praecipitatus, Ecce illa legio pro argumento satis est, quae vnum possidens hominem, rogabat eundem dominum ne ab iplo torqueretur, neve imperaret illis, vt in abyssum irent. Eadem nimirum facilitate super cunctas legiones demonum, super diabolum & super angelos eius peraget iudicium, nec saltem rogare vacabit eis, ne mittantur in abyssum, siue in infernum, quia constrictos velociter praecipitabit eos omnipotens verbum.

Quid sit quod dictum est apud Esaiam: Et erit lux luna sicut lux solis, & lux solis septemplexiter, sicut lux septem dierum.

CAPVT XX.

Quid post haec erit, nisi sempiterna festiuitas triumphis, & nunquam habitura finem laetitia Dei, latantis in operibus suis: Qualis autem erit laetitia siue festiuitas illius triumphis, *Festiuitas triumphis verbi Dei semper.* Qualis triumphator, Deus verbum, Deus & homo Iesus Christus in maiestate sua sedens *bi Dei semper.* Qualis circa illum procerum eius, militum eius emeritorum confessus erit: quali splendore *piterna.* rota triumphalis eius curia splendet: quis nobis habitum illum nunc saltim ad modicum annu-
ciare possit, nisi seipsum reuelans per prophetas verbum domini? Ecce quiddam de reuelationibus eius propheticis ad praesens occurrit, consonans cunctis praecognitionibus aeternae beatitudinis, beatae aeternitatis, quae succedit illi iudicio magno & terribili, perpetua semper mansura regi illo Deo & homini, cunctisque angelis & hominibus per ipsum consecratis apud Esaiam *Esa. 30.*
Quia Deus iudicij dominus, beati omnes qui expectant eum, post pauca sic dictum est: Et erit lux luna, sicut lux solis, & lux solis septemplexiter sicut lux septem dierum, in die qua alligabit dominus vulnus populi sui, & percussuram plagae eius sanauerit. Quid, rogo, est vulnus populi domini, & quid percussura vel plaga eius, nisi vulnus mortis animae, id est, peccati, & percussura vel plaga corporae mortis, qua de corpore anima recedit, & illius mortis vulnus? Et huius mortis plagam siue percussuram, tunc dominus ad perfectum sanabit, quando dicit: *Mat. 15.* Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Tunc erit lux luna sicut lux solis: Luna ecclesia, sol ipse Christus est. Nunc in praesenti seculo, non est lux luna sicut lux solis, id est, non est claritas ecclesiae sicut claritas Christi, quia videlicet sol Christus, *Christus sol* semper & inefficenter suo lumine fulget. Luna autem ecclesia non proprium, sed a sole Christo *Ecclesia lu-* lumen habens mutuatum, nunc incrementis gaudet, nunc defectum sustinet: tunc autem semper *na.* fulgebit, quia Christum in manifesta visione semper habebit, hoc erit esse lucem lunae sicut est lux solis. Scimus enim (inquit Iohannes) quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam *1. Iohan. 3.* debimus eum sicuti est: Quanta autem erit lux solis? Nam ne parua videatur esse promissio *Esa. 30.* lux, in eo quod dixit: Lux eius erit sicut lux solis. Sciendum est quanta futura sit lux solis, dixit ergo: Et lux solis septemplexiter sicut lux septem dierum? Qualis vel quanta est lux septem dierum? Omnia (inquit Euangelista) per ipsum facta sunt: omnia (inquam) bona valde, quae septimo die completa sunt. Tanta tunc erit lux solis, quia tunc manifeste patebit quale sit verbum, per quod Deus omnia sex diebus fecit, & in septimo die requieuit.

Finijunt hic tredecim libri de victoria verbi Dei, per reuerendum
patrem, dominum Rupertum Abbatem Tuitiensem
(qui sub Henrico quinto, Anno Domini,
M. C. XXXIII. floruit)
compositi.

FINE

